A 39

G. CĂLINESCU

GR. M. ALECSANDRESCU

8R09
A39

G. CĂLINESCU

GR. M. ALECSANDRESCU

BIBLIOTECA „GHEORGHE LAZĂR" Bucureşti
I. 39312
I. L

1962
EDITURA PENTRU LITERATURĂ
Bucureşti

VERIFICAT

Supracoperta de *Dumitru Ionescu*

VIAŢA

Familia mamei lui Grigore Alecsandrescu, născută Maria Fusea, ne este mai bine cunoscută, fiind probabil mai cuprinsă şi mai de vază. Maria şi fratele ei Nicolae erau copiii unui Dumitraşcu Fusea şi ai Chirei, trăind în veacul al XVIII-lea şi în cel precedent, deoarece Brîncoveanul folosea pe Dumitraşcu în lucrări de hotărnicii. În ce legături de rudenie cu Dumitru se aflau alţi Fusea, anume Şerban cu soţia sa Stanca, nu ştim. Şerban e îngropat în biserica Sfînta Paraschiva din Tîrgovişte şi lespedea lui de mormînt e înflorată foarte frumos de un pietrar cu simţul caligrafiei sepulcrale. Biserica fusese ridicată din temelii, precum arată pisania, în zilele lui Alexandru Scarlat Ghica-voievod la leat 1767 de jupîn Negoiţă sin Şerban Fusea, cupeţ ot Tîrgovişte (erau deci negustori), şi de un Radu vătaf za plaiu Ialomiţii sin Vogdea vătăşel ot Pietroşiţa. Fuseştii sînt stăruitori ctitori de biserici. Şerban şi fiul său Negoiţă zidesc schitul Fusea, care luă foc în toamna lui 1859 de la nişte foi de porumb întinse peste o vatră din curtea mînăstirii (doc. 17), biserica din Brăneşti, din Bezdead (împreună cu Dima Stegarul) [1], din Pietroşiţa (cu Radul vătaful de plai), Sfînta Vineri sau Paraschiva din Tîrgovişte

[1] Următoarea pisanie, pe care ne-a oferit-o d. Alfred Cruţescu, în fotografie, poate fi de la Bezdead: „Această s. biserică s-a fondat la leat 1757 de dumnealor Şerban Fusea din Tîrgovişte şi stegar Dima tot din Tîrg(ovişte), earră s-a reparat învălită cu fer 1872, zugrăvită la leat 1857 noevre 8 — am făcut turla de la oamni la 1891 şi tot pin stăruinţa mea a fost şi turla, ear acum la leat 1893 am răparat-o şi am zugrăvit-o peste tot cum să vede".

(aceasta de fapt fusese numai lungită peste locul unde se afla tinda) ; Niculae Fusea, unchiul poetului, biserica din satul Viforîta şi împreună cu alţii biserica din mahalaua Sîrbi, lîngă obor, lăcaş mai vechi, rezidit în 1854.[1] Pe pereţii bisericii din Pietroşiţa sînt zugrăviţi Şerban, Stanca şi fiul lor Negoiţă cu soţia sa, Ilinca. Costumele sînt de epocă brîncovenească. Şerban are barbă albă, scurtă, Stanca o mică maramă străvezie pe cap. Ilinca poartă o rochie semănată cu flori, în mijlocul unor cadrilaturi, dintr-un brocat părînd cusut cu fir de aur. La gît e împodobită cu salbă de galbeni enormi. Părul negru îi e ridicat în sus ca un toupet. Toţi sînt, oricît ar contribui şi şablonul zugravului, foarte ochioşi : Negoiţă are mustaţă neagră, subţire, Ilinca sprîncene încondeiate. Negoiţă ţine mîna dreaptă pe capul unui copil îmbrăcat şi el după moda bizantină. Fi-va odrasla sa ? Ar fi adoptat, după tradiţia familiei, un băiat, Ioniţă Negoescu, şi o fată măritată cu Ion Porfirogen. Şerban a mai avut două fete, o Maria dată după un postelnic şi pe Safta, măritată cu Cristian Voinescu. Maiorul Voinescu II, prietenul lui Grigore Alecsandrescu, era de fapt un afin. Fratele Mariei Fusea-Alecsandrescu, Nicolae Fusea, fiul lui Dumitraşcu, era însurat cu Marghioala Lăzureanu, dintr-o familie[2] iarăşi cu trecere, căreia îi aparţine maiorul Scarlat Lăzureanu, numit primar al oraşului Tîrgovişte în ianuarie 1859 (*Romînul*, nr. 9 din 22 ian./3 febr., 1859). Nicolae Fusea[3] este zugrăvit şi el cu familia-i destul de numeroasă la biserica

---

[1] Virgiliu Drăghiceanu, *Întemeierea şcoalelor din Romanaţi şi Dîmboviţa de către pitarul Mihail Drăghiceanu*, Buc., 1914, p. 24.

[2] Lăzurenii aveau moşie în Lazuri, judeţul Dîmboviţa, plasa Dealului (*Lista de proprietari de moşii din districtul Dîmboviţa, 1857, tipărită*). Aici e trecut, în 1857, Barbu Lăzăreanu (sic), care în 1855 fusese făcut pitar (*Vest. rom.*, nr. 95 din 9 dec., 1855). Un parucic Lăzăreanu mergea la Tîrgovişte la 26 dec., 1838 (*Cantor de avis*, nr. 43 din 30 dec., 1838). Costache Lăzureanu era ridicat la rang de conţipist în 1846, cu prilejul vizitei lui Bibescu la Tîrgovişte (*Vest. rom.*, nr. 73 din 17 sept., 1846).

[3] Nicolae Fusea a murit în 1854. Piatra mormîntală, frumos sculptată cu caractere latine scrise de mînă, poartă următoarea inscripţie : „Voi, ce avetzi puterea de-a lucra binele shi a sprijini dreptatea sperînd în domnul, vedetzi că totul aci se sfîrshatshe. Această piatră poate spune kă subt dînsa repausa(ză) cetătzeanul

Viforîta. În vreme ce băieţii lui au redingote pe talie iar fetele corsaje occidentale, el îşi păstrează giubeaua şi brîul. Dar mustaţa o poartă forfecată, părul tăiat scurt. Fizionomia îi este onestă iar ţinuta dreaptă şi fără smerenie. Acestea par a fi caracterele Fuseştilor. Băieţii lui Nicolae sînt Hristache, Ioan şi Costache, acesta din urmă băieţandru, înfăţişat după maniera bizantină tot în redingotă, însă în dimensiune mai mică. Fetele sînt Mariţa şi Elisabeta. Sînt verii şi verişoarele poetului, cu care acesta a copilărit. Mariţa s-a măritat cu un Dumitru Stărostescu, avocat (personaj elegant, ras şi înjobenat în tinereţe, semănînd cu Oscar Wilde, cu barba bifurcată mai tîrziu ca a lui Alphonse Daudet) [1], Elisabeta cu pitarul Mihalache Drăghiceanu [2], întemeietorul la 13 iulie, 1833, al şcoalei lancasteriene din Tîrgovişte. Hristache, însurat cu Maria Dîmboviceanu, este ales în 1857 membru al Divanului ad-hoc, ca proprietar mic. Avea moşie la Titu, plasa Bolintinului. Se pare că atunci au candidat cîteşitrei fraţii. La început, *Secolul* sprijină pe Costică Fusea, „tînăr plin de amor pentru patria sa", cu „mintea cultivată şi neobosit apărător al claselor de jos"*(Sec.*, nr. 68 din 9 sept., 1857) şi pe pitarul Ioan Fusea dintre orăşeni *(Sec.*, nr. 67 din 5 sept., 1857). Acesta din urmă, profesor din 7 martie 1851 la clasele I-a şi a II-a ale şcoalei din Tîrgovişte, după ce fusese nouă ani ajutor al cumnatului său

---

Nikolae Fusea, kare, după o vietzuire de 74 ani, lăsă totul shi se întoarse iarăşi în elementul din kare a fostu luat după nestrămutata lege a kreatorului, 1854, martie, 11."

[1] Din raţiuni cronologice şi ţinînd seama de stilul fotografiilor avem rezerve asupra identităţii acestui Stărostescu. Întîlnim un pitar Nae Stărostescu, numit subocîrmuitor la plasa Dîmboviţa, la 8 iunie, 1847 *(Vest. rom.*, nr. 48 din 21 iun., 1847) ; procuror la tribunalul criminalicesc în 1851 *(Vest. rom.*, nr. 69 din 15 sept., 1851), trecut în aceeaşi calitate la tribunalul Ilfov, iar în 1852 numit judecător tot acolo *(Vest. rom.*, nr. 43 din 31 mai, 1852) ; trecut la tribunalul Olt în 1855 *(Vest. rom.*, nr. 8 din 29 ian., 1855). În 1857 pitarul Nicola Stărostescu era proprietar cu nu mai puţin de 100 fălci în moşia Lazurile *(Lista de boieri şi fii de boieri proprietari de moşii)*. Un serdar Gh. Stărostescu era înaintat la rang de paharnic în 1842 *(Cantor de avis*, nr. 71 din 15 sept., 1842).

[2] Pitarul Mihail Drăghiceanu avea în 1857 parte de moşie în Dîmbovicioara şi Mărginaşi, nu mai puţin de 100 fălci *(Lista de boieri şi fii de boieri* etc.).

Drăghiceanu, este abandonat în favoarea lui Costică Fusea în locul căruia vedem că iese deputat Hristache Fusea (*Sec.*, nr. 72 din 23 sept., 1857), despre care, în şedinţa din 11/23 octombrie, Nicolae Golescu anunţa că ceruse voie să meargă acasă, primind ştirea că un membru al familiei este bolnav (*Sec.*, nr. 78 din 14 oct. şi urm.). Lui Ion Fusea îi datorăm o oraţie funebră (genul era la modă), rostită la mînăstirea Viforîta în faţa sicriului demoazelei Maria Jianu [1], moartă la 18 ani. „Ce spectacol teribil şi spăimîntător — începu Fusea — se înfăţişează ochilor noştri ! Ce fiori de temere trebuie să coprinză pe oricine privind înaintea sa jalnica victimă a nesăţioasei morţi, care de mii de ani doboară fără milă tot ce întîmpină în fatalul său drum, lăsînd în urma-i plîngeri şi deznădejde." Apoi, arătînd spre moartă : „Abia mai putem cunoaşte defiguratele trăsuri ale aceştii încîntătoare fiinţe, ce pînă eri îmbălsămea ochiul oricărui privitor, şi s-au stins ca florile ce zîmbesc dimineaţa şi să vestejesc pînă seara, lăsîndu-ne numai trunchiul, despuiat de toată frumuseţea sa. O ! destin infernal ! O ! natură neînţeleaptă !" (*Vest. rom.*, nr. 36 din 11 mai, 1855, foaie volantă.) Ion Fusea a lăsat şi un desen, pare-se după natură, stîngaci, dar graţios şi veridic, al ruinelor „palatului curţii domneşti din capitala Tîrgovişteа" (septembrie, 1847), care trebuie confruntat totuşi cu un desen de M. Bouquet. [2] Costică avea o parte în moşia Lazuri şi era în 1859 deputat al mahalalelor Stelea şi Sf. Vineri, fiind ales la 14 iunie 1859 membru al municipalităţii oraşului Tîrgovişte cu 20 voturi. A fost şi el prefect şi deputat [în 1861 era propus fără a reuşi (*Rom.*, nr. 174 din 15 mart. şi nr. 96 din 5 apr., 1861)] şi candida cîndva, după 1891, sub steagul venerabilului Dimitrie A. Sturdza pentru un loc în Senat, după cincizeci de ani de trecut politic (*Apel*). Era magistrat cu reputaţie de integritate. *Reforma* se scandaliza în

[1] Maria Jianu (n. 1837) era fata răposatului paharnic Ştefan Jianu († 1852). Mamă-sa murise în iulie 1844.

[2] Ion Fusea făcea şi el politică locală. *Romînul* din 10 iulie, 1875, publică o telegramă din partea lui, relativ la dizolvarea consiliului comunal, care din 11 membri cuprindea 8 reprezentanţi ai opoziţiei, aleşi cu mare majoritate.

ianuarie 1860 că fusese mutat de la Dîmboviţa la Prahova pe vreme de iarnă (*Ref.*, nr. 2 din 10/22 ian., 1860). Adevărul este că transferarea procurorului dintr-un loc într-altul se făcuse în octombrie (*Anunţ. rom.*, nr. 83 din 17 oct., 1859). Numit prezident la tribunalul Dîmboviţa în locul lui Antonie Fotino, la 20 august, 1860 (doc. 18), este atacat violent în *Dîmboviţa* şi *Independinţa* pentru felurite motive, unul fiind acela că a uzurpat drepturile consistoriului, amestecîndu-se în pricini conjugale, în realitate fiind vorba de raporturi între un epitrop şi o nevîrstnică. C. D. Aricescu îi ia apărarea (*Rom.*, nr. 1 din 1 ian., 1861). Cu toate astea, Costică Fusea era înlocuit în februarie cu acelaşi A. Fotino (*Rom.*, nr. 47 din 16 febr., 1861). În 1875, fiind ales deputat, telegrafia domnitorului : „Măria-tea ! Din sala alegerilor s-aridică cu mandate alegătorii şi se depun la arest." (*Rom.*, nr. din 11 mai, 1875.) Apoi, cu prilejul votării convenţiei comerciale dintre Romînia şi Austro-Ungaria, era printre aceia care declarau că „depun mandatele". *Romînul*, îndoliat, publica scrisoarea împreună cu vestitul articol de fond, care începea astfel : „Ieri, 28 iunie, s-a înfipt cuţitul pînă la mîner în pîntecele Romîniei ; corpul iei palpitînd încă fu îmbrîncit la picioarele comitetului Andrassy" (nr. din 30 iun.—1 iul., 1875). O fotografie ni-l arată cu pletele uşor frizate pe deasupra urechilor, însă fără extravaganţă şi cu o barbă neagră în gustul C. A. Rosetti. Posedăm şi portretele fotografice de bătrîneţe ale lui Hristache şi Elisabetei Fusea-Drăghiceanu. Cu o barbă încărunţită şi tăiată în semicerc, Hristache are priviri severe şi nemulţumite, asemănătoare puţin cu ale lui Grigore Alecsandrescu bătrîn. Elisabeta nu mai păstrează decît împărţirea în două printr-o cărare a părului ireal de negru, fără îndoială cănit. Matură, e îmbrăcată ca pe vremea cocoanei Chiriţa, cu crinolină de tafta şi o pelerină de dantelă neagră, pe cap avînd un întreg buchet de flori ; bătrînă, poartă la gît un guler de broderie albă, pe cap o dantelă neagră, trădînd grija vestimentară aşa de remarcabilă la poet, moştenită probabil din partea mamei. Faţa bătrînei Elisabeta e blajină, obosită, parcă mîhnită. Se zice că ar fi fost avară.

Despre Mihai Alecsandrescu, sameș [1] și vistier, nu știm mare lucru. Se presupune a fi unul și același cu Mihai Lixăndrescul, biv al treilea vistier, condicar al județului Dîmbovița în ianuarie 1808 [2]. De la Maria Fusea luase drept zestre o vie „în valea Sasului", ce rămase apoi poetului Grigore Alecsandrescu, care o vîndu fratelui său Ion (doc. 19). Lăsase apoi pe seama „preoților și a bisericii via din dealul Aninoasa, numită La ogrăzi", un loc în piața tîrgului, ceea ce e un indiciu că ar fi avut vii în Aninoasa. În Tîrgoviște ar fi stat întîi în mahalaua Grecilor, acolo unde se află acum Biserica Lemnului, al cărei ctitor ar fi fost și unde ar fi și trebuit să fie îngropat. Mihai și Maria Alecsandrescu avură cinci copii, unii din care ar fi murit înainte de 1842 :

Să-ți arăt împrejuru-mi un larg cerc de morminte,
În care dorm frați, rude, părinți ce m-au iubit.

(Mîngîierea unei june femei)

Dar cum Nicolae și Alecu supraviețuiau poetului, iar Safta Bărbătescu trăia în 1877, an în care, la 8 ianuarie, muri Ion, „frații" răposați, dacă nu sînt născociți, sînt alți copii morți de timpuriu. Nicolae, zis Nae, a rămas holtei și familia crede că scria versuri fără a le publica, ceea ce e foarte cu putință, de nu e la mijloc o confuzie cu Niță, adică cu Ion, care acesta stihuia în modul cel mai regretabil sub numele I. M. Alecsandrescu. Găsim poezii ce nu pot fi decît de el în *Reforma* din 1859, printre care și o *Marsilieză Gvardii Naționale din Pitești, dedicată d. I. Brătianu pentru stimă :*

Tram, tram, tram, ta-ta,
Mie-mi vine a cînta.

În 1860, Grigore Alecsandrescu solicita pe Ghica să numească pe frate-său, Nicolae, „șef al Arșivelor" (ms. 801, scrisoarea din 22 aprilie). Familia crede că

[1] Smara, *Conferințe și discursuri*, Buc., 1905, p. 115 și urm.

[2] G. Bogdan-Duică, *Istoria literaturii romîne moderne, Întîii poeți munteni*, în *Ardealul*, Cluj, 1923, p. 249 și urm.

Nicolae a fost director sau funcţionar superior la Poştă. Printre cîţiva funcţionari cu acest nume, unul N. Alexandrescu, intrat în serviciu la 1 august 1865, oficiant superior clasa a III-a din 1 mai, 1873, în funcţie încă la 1885, ar fi putut fi el [1], dar lucrul rămîne nedovedit, avîndu-se în vedere vîrsta. Bătrîn gîrbov ar fi locuit prin strada Cazărmii. Din actul de deces se constată că a murit în strada Jianu nr. 8, suburbia Mavrogheni, în vîrstă de 90 de ani, la 14 martie 1889, necăsătorit, de profesie „liberă", deci nu pensionar (Arh. stat., Registrul morţii, 1889, act nr. 1365).

Ion M. Alecsandrescu a rămas celibatar şi era destul de avut, posedînd pe lîngă o casă proprie cu tindă, în stilul muntenesc, prăvălii în tîrgul oraşului, pe un loc ce fusese al părinţilor, şi care se văd şi azi, trainice, cu un cat, cu obloane de lemn, iar una din ele cu geamlîc de lemn la rîndul de sus. Casele cu locul lor ohavnic din strada Creţulescu le cumpărase de la frate-său Alecu. Pe lîngă via din Valea Sasului, cumpărată de la poet, mai poseda via din dealul Doiceştilor, cumpărată de la Ilie Bănescu, în 1854, şi „via bătrînă", tot pe dealul Doiceştilor, pe proprietatea Anichii Rasti, cu embatic. Avea vase şi tot ce e de trebuinţă într-o cramă, producea, pe cît reiese din testament, vin şi tescovină. Misogin, nu voi cu nici un chip să lase femeilor averea sa, prevăzînd prin testamentul din 4 ianuarie, 1877, ca după moartea soru-si Safta, căreia îi lăsa totuşi un venit viajer, prăvăliile „cu pămîntul ohavnic să rămînă pe seama nepoţilor de fraţi, oricîţi vor fi în viaţă de sex bărbătesc, cu îndatorire de a nu îl înstrăina sub nici un motiv, ci să se folosească de uzufructul ei cît vor trăi înşile şi după încetarea din viaţă urmaşii lor parte bărbătească, care se vor produce dintr-înşii, adică copiii, în lipsă de copii, nepoţi şi strănepoţi în linie dreaptă coborîtoare, şi numai atunci va trece la sex feminin, cînd s-ar întîmpla a se stinge cu desăvîrşire moştenitorii de sex bărbătesc." (doc. 20) Pesemne că Ioniţă se plictisise de averea lui, căci la 25 aprilie 1862 încercase, avînd „trebuinţă de o bună linişte", să dăruiască lui

[1] *Buletinul Telegrafo-Poştal (Jurnal oficial)*, an. XVI, nr. 5 din 1 mai, 1885, p. 77.

Grigore Alecsandrescu via în dealul Doiceştilor, zisă „via bătrînă", şi casele din mahalaua Creţulescu „din acest oraş Tîrgovişte".[1] Poetul, care avea motive în acei ani de a fi indispus faţă de frate-său, refuză darul. Curios este că şi Mihalache Drăghiceanu, institutorul moşier, făcuse clucerului pe atunci Grigore Alecsandrescu un dar „de case", pe care acesta îl refuzase, încît institutorul cerea la 1 decembrie, 1858, tribunalului anularea actului (doc. la I.I.L.F.). Îţi vine să crezi că nu dragostea aşa de subită fu pricina acestor generozităţi, ci zvonul confiscării proprietăţii peste o anume limită, într-o vreme cînd cei bogaţi se temeau de „furierism", de „comunism", şi că darurile, făcute unui om auster, nu erau fără condiţii orale, urmărind dosiri ale unei părţi din avutul funciar al donatorilor. În 1857, pitarul[2] I. M. Alecsandrescu e arătat ca „proprietar de case în mahalaua Curtea Domnească", iar în 1859, în vîrstă de 40 de ani (născut deci pe la 1818), era deputat al mahalalei Tîrgului şi fu ales cu 13 voturi, la 14 iunie, membru al municipalităţii, prezident fiind M. Drăghiceanu, iar unul din secretari C. Fusea (dosar din 1857—1859).

În 1872, C. D. Aricescu pomenea în *Poporul* (nr. 86 din 16 iun./28 iul.) de „d. Alexandrescu (fratele ilustrului fabulist)", care trecuse prin „acea municipalitate" a Tîrgoviştei.[3] Ion dorea să fie îngropat „la biserica unde stă mormîntaţi şi părinţii" săi şi, trăgînd în felul lui nădejde să agonisească veşnicia, ceru să i se ridice „un monument solid şi care să merite privirea oricărui trecător, iar nu a fi supus la critica publicului".

Safta s-a măritat cu un Bărbătescu dintr-o familie veche dîmboviţeană, cu aşezare şi în Bucureşti în mahalaua Scorţarului. Se cunoaşte un Mihai Bărbătescu, ceauş de Tîrgovişte la 1798 sub Hangerliu-vodă. Alecu, a cărui casă gospodărească pusă pe un soclu înalt, peste

[1] Remus Caracaş, *Biografia lui Gr. Alexandrescu* (contribuţii), „Prietenii istoriei literare", Buc., 1931.

[2] Deci el este acel Ion Alecsandrescu, înălţat la 25 aprilie, 1845, la rangul de pitar, o dată cu Zaharia Carcalechi *(Vest. rom.*, nr. 32, din 23 apr., 1845).

[3] *Cîteva cuvinte la adresa d-lor Chirculescu şi Vasilescu din Tîrgovişte.*

bolta pivniţei şi cu geamîlc pe toată lăţimea ei, e în fiinţă şi azi în mijlocul unei ogrăzi, a luat pe Luxiţa Brătescu, desigur rudă îndepărtată a Fuseştilor, căci Safta lui Cristian Voinescu avusese o nepoată de fiică, Luxandra, măritată cu N. Brătescu.[1] Luxiţa Alecsandrescu era o femeie cu faţa prelungă, contrastînd cu voinicia trupului ascuns în larga rochie de tafta neagră. Ea trebuie să fie acea doamnă L. Fusea, care, în 1862, era directoare cu 500 lei pe lună a Externatului de fete din Tîrgovişte (doc. 21). Fusese înzestrată de fratele ei Grigore Brătescu în 1859 (doc. 22).[2] În 1861, Alecu Alecsandrescu cumpăra cu zece mii lei, de la cumnatul său G. Brătescu, casele „din oraşul Tîrgovişte, Uliţa cea mare, mahalaua Stolnicului cu toate acaretile cîte se află în curte şi grădina de la spatele lor cîtă se află împrejmuită cu uluci" (doc. 23). Alecu cumpărase în 1845 pămînt de la ţărani în satul Suseni (doc. 24), în 1857 fiind înscris pe lista de boieri şi fii de boieri proprietari cu cel puţin o sută de fălci, cu o

---

[1] Acest Nae Brătescu, arătat ca serdar în 1837, ca paharnic în 1844, era moşier cu cel puţin 300 de fălci în 1857 la Brăteşti (de unde numele), la Ulmi şi lîngă Tîrgovişte, iar fiul său, pitarul Alexandru Brătescu, cu tot atît la Măţăoani şi Jugureanu (dosar municipal, 1857). În 1844, paharnicul Nicolae Brătescu era prezident la magistratura oraşului Tîrgovişte *(Vest. rom.*, nr. 83 din 20 oct., 1844). Poseda case în Bucureşti, în dosul caselor răposatului clucer Clinceanu, unde a şezut cu chirie marele logofăt Iancu Văcărescu *(Cantor de avis*, nr. 16 din 28 febr., 1842, şi *Vest. rom.*, nr. 11 din 9 febr., 1846). Avea o fată, Lina, care în vîrstă de 7 ani ţinu un cuvînt în faţa mitropolitului a doua zi de Înviere *(Cantor de avis*, nr. 27 din 5 apr., 1841). Călătorea între Bucureşti şi Tîrgovişte *(Cantor de avis*, nr. 43 din 20 dec., 1838). Dăm şi de un Dumitru sau Dumitraşcu Brătescu, subocîrmuitor la plaiul Dîmbovita în 1837 *(Almanah*, 1837) şi în 1840 *(Cantor de avis*, nr. 40 din 13 ian., 1840).

[2] *„Cu ajutorul lui Dumnezeu foae de zestre ce o dau soră-mi Lucsiţi, născută Brătească, ce trece în căsătorie cu domnul Alecu Alicsandrescu, 1859, noiembrie 13 : galbeni 1200, Adică una mie doă sute galbeni #, tot nactul în care intră şi gardiroba ; 200, Adică doă sute galbeni preţul lucrurilor ce să coprind mai la vale, adică : 1 pereche toarte de aur lucrate cu diamanturi şi zmaranduri noi ; 1, una pereche idem de aur, lucrate cu zmalt ; 2, doă inele de aur, din care unul cu piatră de rubin ; 1 Una cruce de aur ; 12 Adică douăsprezece linguriţe de argint suflate cu aur, noi ; 1 Una talmă de caşmir neagră ; 1 Una pelerină de*

parte în Ludeşti, Suseni şi Lazuri (dosar 1857). Luxiţa a avut şi surori : Elena, căsătorită (fizionomie oacheşă, muncită) ; Mariţa, nemăritată, cu aere uşor măreţe ; Adelaida, necăsătorită (ochi mari negri, figură ingenuă, clorotică). Acestea sînt cumnatele lui Grigore Alecsandrescu. Alecu a avut copii : pe Iancu şi pe Alexandru, amîndoi ofiţeri, pe Maria, născută în 1869, deci nu ignorată de poet, măritată însă abia în 1891 cu Gr. Grideanu, general, şi pe Elisa, căsătorită cu I. Dumitrescu, fără copii. A trăit pînă în 1912. Foarte bătrîn, către sfîrşitul vieţii, cu plete şi mustăţi albe, semăna cu poetul şi era îngrijit la înveşmîntare ca şi acela.

Grigore Alecsandrescu s-a născut la Tîrgovişte, la 22 februarie 1810 (data este incertă şi s-ar putea propune cu felurite temeiuri 1812, 1814). Casele cu un singur rînd ale lui Mihai Alecsandrescu, existînd şi azi, devenite o vreme „visterie", sînt ale unor oameni cu stare. Erau albe, luminate de ferestre pe toate laturile şi ornate la intrare cu un fronton pe două coloane de zidărie şi, fără îndoială, se profilau pe o vegetaţie bogată care a dispărut. Cele patru trepte de la intrare, azi de ciment, trebuie să fi fost de piatră. Avea o livadă, o grădină cu potecă des călcată de poet cînd era copil şi un păr înalt, la tulpina căruia Grigore Alecsandrescu se juca (cu mîna lui sădise copaci tineri, de care fu nevoit să se despartă curînd) :

Tînăr eram c'Aurora, ca zefirul de uşor,
Cînd sub voi cu mieluşeii mă jucam încetişor.

---

taftă nooă ; 1 Una pălărie neagră ; 2 Două rochi de lînă ; 1 Una idem de matase ; 1 Una idem de lustre de matase nooă ; 1 Una de stambă, idem nooă ; 1 Umbreluţă ; 6 Şase perechi ciorapi ; 6 Şase batiste ; 3 Trei bucăţi de madipolon în rufe cusute ; 1 Una saltea de lînă cu trei perne, şi feţile de damasc nooă ; 1 Una plapomă de cutnie nooă ; 4 Patru perne de puf cu feţile lor cusute de milino ; 2 Doă ciarşafuri cusute de percal ; 14 Paisprezece şervete de masă subţiri ; 2 Doă mese de pînză de casă ; 2 Doă prosoape idem de casă.

Adică una mie patru sute de galbeni se adună toată zestrea, ce să dă soră-mi Lucsiţi, cu preţurile lucrurilor vorbite mai sus şi care i să dau în natură.

Grigore Brătescu, fratile şi înzestrătorul soră-mi" (urmează iscălitura lui A. Alecsăndrescu de primire şi autentificare).

Tîrgovişte este un tîrg alb, tăcut şi care acum o sută de ani era, nici vorbă, înecat în livezi. Unele case au înfăţişarea locuinţelor ţăranilor de munte. De pe partea cea mai ridicată a oraşului, de lîngă turn, vezi Ialomiţa şerpuind pe un pat larg de prundiş, iar dincolo de ea Mînăstirea Dealului şi, mai în stînga, mînăstirea de maici Viforîta. Munţii se profilează la orizont ca un deal lung, dar înălţimea lor se bănuieşte din aceea că norii albi, ce plutesc asupră-le, se dovedesc la o atentă vedere a fi zăpezile de pe piscuri. De altfel, de la Pietroşiţa peisajul devine păduratic şi bolovănos şi începe urcuşul spre Bucegi. Oraşul, fostă reşedinţă domnească, nu-şi mărturiseşte fala trecută decît prin biserici, în fruntea cărora stă aceea domnească, cu trei turle şi frumoase efecte de arcade, ridicată de Petru Cercel. Tinda, glacială ca un cavou, cu pietrele ei tombale şi cu frescele de domni, interiorul mistic întunecos din pricina zugrăvelilor şi a desfăşurării mai mult în altitudine decît orizontal, galeria pentru doamnă şi femei, la care poţi urca şi din interior pe trepte abrupte de piatră începînd îndărătul stranei domneşti, totul conferă locaşului un aer solemn, vrednic de văile şi munţii din apropiere. Lîngă biserică se află ruinele curţii domneşti şi cilindrica Chindie pe soclul ei piramidal, replică severă a turnului Galata, înaltă de 25 metri. Un fanal lumina noaptea în creştetul ei, stingîndu-se dimineaţa în bătăi de darabane, semn că orăşenii puteau să iasă pe uliţe. Curtea era întărită cu o cetate şi alte turnuri mai mici dădeau răspunsul arhitectonic măreţei cule, din vîrful căreia cîmpia, valea Ialomiţei, dealurile, munţii se văd într-o panoramă vastă, într-o linişte zguduitoare. Biserica Stelea, rezidită de Vasile Lupu, după modelul Trei Ierarhilor din Iaşi, în semn de împăciuire cu Matei Basarab, are deasupra uşii în pisanie, drept stemă, „zimbrul ţării-nvecinate". E o construcţie sprijinită de contraforţi puternici, brodată cu arcade şi ale cărei turle poligonale ghintuite cu bumbi stau pe tambururi stelare. Exista pe vremea poetului Mitropolia, începută de Neagoe Basarab, vast edificiu în stilul bizantin al Sfintei Sofia, cu opt turle şi cruci puse pe grele baze de piatră cioplită în chip de turbane tur-

I. 39312

ceşti. Este, de asemenea, şi o biserică franciscană, în vag stil sienez, cu zone albe vrîstate cu roşu, cu un mormînt al seniorului de Fontanes. Grigore Alecsandrescu contempla, cuprins de mari simţiri, aceste rămăşiţe ale trecutului — şi cu deosebire turnul. Uneori ca să-l vadă de departe se suia la Mînăstirea Dealului, unde se afla ţeasta lui Mihai Viteazul, într-o biserică sobră şi elegantă, acoperită cu plăci de piatră, unele brodate cu trei turle în stilul celor de la Curtea-de-Argeş, strînse una într-alta, pe tambururi mari, al căror profil văzut laolaltă cu peretele exterior, ornat şi el cu două şiruri de arcade, este magistral. Zidul înalt al mînăstirii, întinzîndu-se de jur împrejur, era pustiu şi învechit, acoperit de iederă bătrînă şi de muşchi. [1] De acolo, de altfel, turnul se zăreşte foarte indistinct peste albia Ialomiţei, absorbit în vastitatea perspectivei.

Tîrgovişteniі arătau cu mîndrie călătorilor ruinele cetăţii. Lui Grigore Alecsandrescu cetatea „ce-a domnit", aşa umilită cum era acum, îi plăcea precum anticarului un ban de aramă, „ce nu mai are curs". Şedea pînă la asfinţitul soarelui, cu ochii la ruine, simţind „groază" la vederea scheletului lor. Bătrînii arătînd o boltă povesteau de o tînără doamnă, care, cînd cetele tătăreşti năvăliră în palat, fugi în această peşteră ce se întindea departe sub pămînt, pe drumuri rătăcite, avîndu-şi răsuflarea într-un loc necunoscut. Acolo ar fi fost avuţii nenumărate, comori domneşti, păzite de tauri negri infernali şi de alte iesme şi din care noaptea licăreau focuri. Oamenii care cutezaseră să se apropie prea mult nu se mai arătaseră la lumina zilei. Din beciurile palatului pleacă într-adevăr trei subterane, una spre Ialomiţa, pe sub apa căreia ar fi şi trecut, răspunzînd spre Mînăstirea Dealului. Grigore Ghica II scormonise toate dedesubturile în nădejdea de a da de comori. [2]

---

[1] *Trecutul la Mănăstirea Dealului.* Zidul a dispărut, fireşte o dată cu mînăstirea, înlocuită cu o şcoală militară, dărîmată şi ea de cutremur.

[2] Virgiliu Drăghiceanu, *Călăuza monumentelor istorice din judeţul Dîmboviţa,* Tîrgovişte, 1907 ; acelaşi : *Monumente istorice din judeţul Dîmboviţa,* Bucureşti, 1912 ; Mircea B. Ionescu, *Tîrgovişteа, schiţe istorice şi topografice,* Oradea, 1929 ; Raymund

Grigore Alecsandrescu şi-ar fi petrecut copilăria cu Vasile Cîrlova, învăţînd greaca nouă cu dascălul Rafail (în casele lui Nae Hiotu) şi apoi elinica în şcoala lui Mitilineu, căci va şti această limbă, putînd recita pe dinafară, ajutat de o bună memorie, pe Anacreon, „din scoarţă, pînă scoarţă", şi scene întregi din Sofocle şi Euripide.

Stolnicul Nicolae Hiotu era însurat din 1809 cu Elena, o soră a mamei lui Cîrlova, care avea case şi moşia zisă „Mahalaua de peste gîrlă". Această Elena nu-i alta decît clucereasa Elena Hiotu, care în 1845, văduvă, îngrijea de averea soţului ei, alcătuită din moşia Ederea-de-sus, Prahova cu pădurea respectivă şi moşia Mahalaua de peste gîrlă *(Vest. rom.*, nr. 74 din 22 sept., 1845). Marele clucer, care fusese ocîrmuitor de Vlaşca în 1840 [1] şi figura în 1841 în Obştească adunare ca deputat de judeţ [2], răposase în ziua de 27 iulie, 1844, „din pricina unei boale de opt zile" şi fusese înmormîntat la Bucureşti la „sf. mînăstire a Sfîntului Gheorghe celui vechi" *(Vest. rom.*, nr. 59 din 29 iul., 1844).

La Tîrgovişte mai trăia C. Hiotu, mort şi el în octombrie 1851 [3], poate frate ori fiu al celuilalt, oricum rudă şi persoană însemnată în oraş, avînd de-a face ca membru în Comitetul de inspecţie al şcoalelor cu învăţătorul M. Drăghiceanu. Serdarul Constantin Hiotul este în 1836 judecător la tribunalul Dîmboviţa [4], iar în 1837 prezident [5]. La 1 iunie 1843, fiind paharnic, era din nou numit prezident în locul lui Costache Lamotescu *(Vest. rom.*, nr. 43 din 1 iun., 1843), păstrînd

---

Netzhammer, *Tîrgovişte, Ein Ausflug in die alte walachische Residenzstadt*, 1907; I. D. Petrescu, *Cercetări istorice*, B.A.R.P.R., ms. 3748.

[1] Fred Walbaum, *Almanah al curţii şi al statului pentru anul 1840*, Bucureşti.

[2] Zaharia Carcalechi şi fiul, *Almanah al statului pentru 1841*, Bucureşti, 1841.

[3] Virgiliu Drăghiceanu, *Întemeierea şcoalelor din Romanaţi şi Dîmboviţa*, p. 24.

[4] *Almanahul statului*, 1836.

[5] *Almanahul statului*, 1837.

această calitate şi în 1844 (*Vest. rom.*, nr. 38 din 16 mai, 1844, supl.).

Ioan Mitilineu, căci de acesta poate fi vorba, venise în ţară prin 1818 şi ţinea în 1854, cînd muri în vîrstă de 58 de ani, un institut în Bucureşti (*Vest. rom.*, nr. 85 din 3 nov., 1854). Poetul citea, pe lîngă tragicii greci, cărţi populare romîneşti, ştiind pe de rost *Alixăndria* şi *Istoria lui Arghir*:

> Nu mai eşti tu acela care-n copilărie
> Ştiai pe dinafară vestit-Alexăndrie,
> Şi viaţa ciudată a unui Craiu cuminte,
> Care lăsă pe dracu fără încălţăminte ?

De timpuriu Grigore Alecsandrescu îşi pierdu părinţii, morţi, se pare, prin 1827. „Lăsat străin pe lume", deşi avea fraţi şi numeroase rude, plecă în cele din urmă la Bucureşti, unde trăia un unchi, părintele Ieremia, care locuia „într-un beci sub scară la Mitropolie". În mai 1830, I. A. Vaillant deschisese în casele lui „Papa, lîngă Hanu-Grecilor", „o şcoală de limba franţozească" cu două clase : una de literatură şi alta de gramatică. Casele serdarului Papa şi Hanul Grecilor se aflau pe uliţa Stavropoleos (*Vest. rom.*, nr. 72 din 10 sept., 1843). În clasa de literatură apăru, în primăvara anului 1831, tînărul Alecsandrescu într-o bancă din fund, lîngă perete, „înfăşurat într-un surtuc cafeniu, oacheş, foarte oacheş, părul negru, sprîncenele groase, îmbinate, ochii căprui şi scînteietori ; mustaţa îi mijea pe buză". Printre şcolari erau Ion Ghica şi C. A. Rosetti. Vaillant făcea dicteuri, de pildă din *Grandeur et décadence des Romains* de Montesquieu, versiuni în proză din *Henriada* lui Voltaire şi punea pe şcolari să recite satirele şi epistolele lui Boileau. Alecsandrescu se distinse în chip deosebit la pronunţie, şi asta e o dovadă că încă dinainte avea oarecare cunoştinţe de limba franceză. Pensionatul lui Vaillant fu înglobat, la 1 mai 1832, la Sf. Sava şi de fapt Ion Ghica îşi aducea aminte că acolo ar fi fost „într-o odăiţă" clasa în chestiune. La Sf. Sava se predau elinica, greaca nouă, franceza, slavona, istoria universală şi noţiuni juridice, profesori

fiind Eufrosin Poteca, Ion Popp, Al. Popp, G. Popp, Gh. Ioanid, C. Moroiu, I. Marcovici, I. Genilie şi Petrache Poenaru. Adevărata învăţătură n-ar fi putut-o căpăta poetul numai de la şcoală. El citea pe Plutarh, pe Tucidide şi pe Xenofon, ştia pe de rost *Andromaca*, *Phedra*, *Athalia* de Racine, *Meropa* de Voltaire, pe care le declama cui sta să-l asculte :

Nu mai eşti tu acela care-n copilărie
Ştiai pe dinafară vestit-*Alexăndrie*...
Tu care mai în urmă, rîzînd de-acestea toate,
De rost puteai a spune tragedii însemnate,
Meropa, *Atalia* şi altele mai multe,
Declamîndu-le toate cui vrea să te asculte ?

(Satira duhului meu)

La Mitropolie se găseau multe cărţi şi în podul casei stau aruncate vreo mie de volume, claie peste grămadă, neclasate, necatalogate. Acolo se închidea Alecsandrescu să citească, uneori împreună cu prietenul său Ion Ghica. În şcoală însă nu se ilustră şi nu căpătă nici un premiu. N-ar fi învăţat nimic fiind turbulent, defăimînd instituţia şi fugind de la cursuri, sub cuvînt că el era om mare acum şi ştia multe, iar profesorii nu se arătau destoinici să-i predea „filozofia" pe care voia el s-o cunoască. Aşa cel puţin pretinde veninosul I. Eliade, care-l cunoscu în această vreme, ajutîndu-l „doi ani" la învăţătură :

Doi ani un cap de vrajbă în tînăra junime.
Învăţători, tovarăşi şi clase îngălai,
Batjocură-ţi făcuseşi cu-a omului cinstime,
Nimic nu învăţaseşi, şi toate defăimai.

Doream să-ţi văd sporirea : cu multă îngrijire,
La împărţiri de cinste de privitor mergeam :
Ca demoni de ispită l-a tainelor sfinţire,
Aşa pereai din şcoală, ş-aci nu te vedeam.

Te întrebam adesea : de ce la cercetare
Nu eşti şi tu ca alţii părinţi să veseleşti ?

De ce nu te îndupleci l-a şcoalei regulare
Să simţi de datorie c-aşa mai mult sporeşti ?

C-o gură muşcătoare, c-o buză d-ironie
Îmi răspundeai, păgîne, că n-ai ce învăţa,
Că vîrsta-ţi este mare şi vrei filozofie
Şi nu aflai destoinici, spre a te lumina.

Tînărul pare să fi fost în realitate nu chiar pe atît capul vrajbelor, ci un discret cu purtări sfioase, roşind cînd i se vorbea şi căpătînd numaidecît simpatiile („Eu niciodată n-am criticat pe nimeni, pentru că mi-a plăcut să fiu în pace cu toată lumea..."). Era şi un alintat, primea invitaţiile de a locui la unul ori la altul. De altfel, mai stăruia obiceiul ca boierii să dea culcuş şi îngrijire tinerilor boiernaşi silitori. Grigore Alecsandrescu ar fi fost luat în casă de banul Grigore Băleanu, mare ocrotitor de juni (nu însă din popor), care îmbrăca şi înzestra cu cărţi pe şcolarii săraci de la Sf. Sava şi va fi nici mai mult, nici mai puţin prezident al Consiliului de Stat, mădular al Obşteştei Adunări, cîţiva ani, pînă în 1842, cînd şi muri.[1] Venind pe la Ion Ghica, poetul fu găsit de Iancu Văcărescu, pe cînd recita *Arta poetică* a lui Boileau, urmărit cu degetul pe text de Ghica. Tînărul declamă boierului stihuitor *Ceasornicul îndreptat* şi alte poezii ale aceluia. Văcărescu, entuziasmat, îl sărută spunîndu-i : „Băiete, tu o să fii un poet mare". A doua zi fu serată în salonul lui Tache Ghica, tatăl povestitorului, iar Alecsandrescu făcu, luîndu-se la întrecere cu Văcărescu, recitări din Anacreon. Mîniat pe poet, Eliade văzu mai tîrziu în aceste frecventări semne de servilism :

Născut de a fi slugă, crescut în desfrînare,
Copil fără ruşine, din rămăşiţi hrănit,
Slugarnic la mari case, deprins la îmbuibare
Şi rob de bună voie, de inimă lipsit.[2]

[1] *Almanah al Statului* pe 1836, 1837, 1838, 1839, 1840, 1841, 1842.

[2] *Ingratul* în *Curier de ambe sexe,* jurnal literar, periodul II, din 7 apr., 1836, pp. 74—80.

Totuşi, Alecsandrescu ar fi venit „c-o hîrtie" în mînă la Eliade, care şedea în mahalaua Dudesculuí, cerînd sprijin, spunîndu-i că-i „e urîtă viaţa de slugar". Eliade îl întîmpină ca un „părinte", îi dădu şi el „hrană, 'mbrăcăminte", îl primi în casă în propriul său pat şi-l îngriji în timpul „lungoarei" delirante, plîngînd lîngă bolnavul cu picioarele reci, îl întreţinu în şcoală, făcu datorii pentru el, se puse chiar chezaş, s-ar înţelege la o împrumutare de bani. Filantropia eliadescă apare curioasă, pentru că Grigore Alecsandrescu fiind băiat de familie avea rude cu stare şi o moştenire el însuşi. Găzduirea lui se poate explica mai degrabă prin aceea că tînărul poet era tîrgovişteau ca şi Eliade, legat cine ştie prin ce afinitate cu acesta. Eliade se certase cu soţia sa Maria, şi tînărul pensionar ar fi dezunit cu limba lui de şarpe „două inimi calde", divulgînd la toţi taina protectorului irascibil, căzută din pricina ingratului în gură de femeie „uşure". Alecsandrescu plecă din casa lui Eliade, care îi păstră o ură nestinsă. Acesta îl descrise ca un „nevoiaş bărbat", cu trăsături de femeie, pe o faţă lunguiaţă, galbenă şi uscată, cu ochi negri, licărind a sînge, cu un nas lung, groaznic şi cu „fatale nări", cu gură largă, ca un iad, pe care o strîngea din cînd în cînd cochet, cu buze de „un rumen de strigoaică", o momîie deşirată, în fine, cu picioare de insectă *(Visul)*. Ospitalitatea lui Eliade dovedeşte firea atrăgătoare a lui Alecsandrescu, care a fost totdeauna un sedentar, însă un om spilcuit, visător, mai apt pentru cariera de poet la curtea unui principe de Renaştere, înţelegător al artelor. Ideea de a pune de ziua sfîntului Ioan o odă sub perna Văcărescului este delicată şi dezvăluie nevoia congenitală de a căuta o ocrotire. Poetul îşi mărturisea mai tîrziu incapacitatea de a suporta mizeria. Soarta lui Torquato Tasso n-o invidia :

> Dar a lui Torquato soartă nicidecum n-o pizmuiesc ;
> Am temeinice cuvinte : mă cunosc, mă simţ prea mic,
> Şi nevrednic să iau urma unui mare mucenic.

Alecsandrescu trecu în casa maiorului Cîmpineanu, unde se adunau tineri ofiţeri, petrecînd cu lecturi din Lamartine, V. Hugo, Béranger, şi cu istorii militare :

Campaniile lui Napoleon, Memoriile lui Frederic cel Mare. Poetul se lasă ademenit, după cum însuşi spune, şi intră în armată cu prilejul reorganizării acesteia sub Alexandru Dimitrie Ghica, numit domn la 19 mai 1834.[1] Fu primit cadet în cavalerie, coleg cu Nicu Lahovari şi, „după nouă luni", fu înaintat la rangul de praporcic, pe care îl avea oricum la 1 septembrie 1834.[2]

Un Grigore Alecsandrescu călărind, iată o imagine inedită pentru aceia care s-au obişnuit să-l vadă pe poet în contemplaţie cu degetul la frunte. Drept este că era şi „mădular soţietăţii filarmonice"[3], contribuind pe anul 1835 cu şase galbeni. Fu dat la cancelarie, la cinstita dejurstvă, unde caligrafia lui nu plăcu. Eliade insinuează lenevia :

> Cu gîndul trîndăviei porneai la ascultare
> Şi slujba, datoria în veci n-ai cunoscut.

Atunci îl trimiseră la Focşani să supravegheze pe Milcov „mişcarea vamală" şi să taie la răboj oile migrante. Poetul, care se aştepta să găsească păstori de Arcadie, rămase dezamăgit :

> Turme de oi sînt mulţime, însă încă n-am găsit
> Un păstor ca în idile, un cioban de pizmuit.
> Şi nu ştiu cum în vechime, atîţi mari biruitori
> Părăseau avere, slavă şi trăiau între păstori...
> Nimfele le văz desculţe, îmbrăcate-n pei de oi,
> Păstoriţele, pe viscol, pe furtune şi pe ploi.
>
> *(Epistolă d-lui col. I. Cîmpineanul)*

Nu erau acolo nici văi, nici dealuri, nici crînguri, nici păduri, şi prin urmare nici păsări cîntătoare, ci o cîmpie monotonă şi fără margini. Doar spre miazăzi

---

[1] Remus Caracaş, *op. cit.*, p. 8. Înscăunarea domnului s-a făcut la 14 octombrie *(Almanah,* 1836).

[2] G. Bogdan-Duică, *op. cit.*, p. 253.

[3] *Almanah al Statului,* 1836. Vezi şi E. Lovinescu, *Grigore Alecsandrescu, Viaţa şi opera lui,* Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1928, ed. a III-a, p. 20. Societatea filarmonică fusese înfiinţată în 1833.

se zăreau cîţiva pomi şi nişte văi, oarecare sălcii risipite pe şes. La „răsărit", departe, se profilau munţii, spre oraş curgea Milcovul. Milioane de ţînţari bîntuiau regiunea, ţiuind grozav şi muşcînd cu sete pe cine întîlneau. Ţinutul părea cu totul deşert de locuitori. Cîţiva proprietari de moşii de primprejur, obişnuiţi cu locurile din copilărie, nu vorbeau decît de vreme şi de zilele lunii, nedorind a şti altceva. Unul, superstiţios, îşi părăsi casa sub cuvînt că e bîntuită de diavol. Apoi puse să se facă sfeştanie şi se reaşeză în ea. Oamenii credeau tot ce e în scriptură şi se îngrăşau în neştiinţă, ca în veacul de aur, necercetînd niciodată cauza lucrurilor, nepunîndu-şi de loc întrebarea „pentru ce ?" Aşa scrie Grigore Alecsandrescu în versuri şi nu departe de adevăr, cu deosebirea numai că munţii Vrancei se văd în zare peste dealurile Măgurei şi Odobeştilor la apus, iar nu la răsărit. Oraşul în sine, în partea munteană, se remarca prin numeroase maidane şi crînguri şi prin căsuţe foarte multe din scînduri tencuite şi învelite cu stuf. Biserici multe şi precare, ridicate din ambiţia feluritelor familii (Done, Săpunaru, Robescu, Caramzulea etc.), ruinîndu-se curînd. Mulţi armeni, avînd şi biserică.[1] Uliţele, cotite, glodoase de ploaie, încît piciorul intra pînă la genunchi sau pline de pulbere vara. Apa proverbial de sărată şi sălcie, adusă pe jgheab de olane la cişmeaua de la „Cap bun"[2]. O gîrlă derivată din Milcov şi foarte şerpuită făcea hotar între Ţara Romînească şi Moldova. O mahala a Tabacilor, o uliţă ţigănească, una a grădinarilor vorbesc despre înfăţişarea sătească a oraşului. Pe uliţa Tîrgului, căzînd perpendicular pe hotar în apropierea mînăstirii cu aspect de fortăreaţă Sf. Ioan, se grămădeau dughenele joase,

---

[1] Dimitrie Fr. Caian, *Istoricul oraşului Focşani*, Focşani, 1906 ; I. M. Dimitrescu, *Însemnări cu privire la oraşul Focşani*. Extras din *Natura*, Bucureşti, 1931 ; Aurel Sava, *Boierii ţinutului Putnei la 1830*, în *Milcovia*, V-VII, Focşani, 1936.

[2] Ofiţerul austriac, originar din Praga, Emanuel baron Salomon de Friedberg, desenează o cişmea de zid cu stema Moldovei, un cap de bou, de fapt de zimbru. Fi-va aceasta fîntîna „Cap bun" ? Virgiliu P. Arbore, *Milcovia văzută de un călător străin în anul 1856*, Focşani, 1933.

dar uneori solide, cu arcade şi cu tavane în bolţi, ale negustorilor romîni şi armeni. În preajma oraşului se aflau imaşuri pe care păşteau vitele, turmele de oi. Fie că treceau la iernatic toamna sau la păşune primăvara, fie că erau mînate dintr-o parte în alta, în urma negoţului între cele două ţări, vitele mari şi mici erau oprite la vamă, însemnate în condică, înfierate, supuse la o taxă. Cîte un comandir al graniţii, cu dorobanţii săi, supravegheau împreună cu vameşul trecerea cirezilor şi turmelor. Un dorobanţ pîndea la uliţa mare unde era vama, dar cirezarii căutau a strecura cornutele şi pe alte „drumuri şi poteci de prin oraş". Întocmai ca un sat, pe la asfinţit cînd se întorc vitele, Focşanii trebuie să fi fost invadat de boi şi de oi, care ridicau nori de colb şi, păscînd cîtă verdeaţă întîlneau în cale, se adăpau din apa gîrlei de hotar. Pe la graniţa Focşani trecea fireşte şi marfă. În 1837 „importaţia şi ecsportaţia" pe la acel punct a fost de 833.121 lei: bogasierie de Turchia, marchitănărie de Rusia, braşovenie, blănărie din Evropa şi Turchia, bumbăcărie lucrată şi nelucrată, abagerie de Turchia, căvăfie, curelărie, feliurim, fierărie lucrată şi nelucrată, arămărie lucrată şi nelucrată, băcănie şi lucruri de mîncare, obiecturi manufacturi *(Almanah,* 1837).

În epoca şederii la Focşani trebuie să fi văzut poetul pe o toamnă, cînd frunzele galbene umpleau dealurile, cîmpia, amintind bătălii sîngeroase, a Brăilei, pe care era un monument comemorativ *(Meditaţie).* În 1837 îşi înfăţişa demisia din slujbă, din care mai bine zis fu moralmente izgonit, deoarece hotărîrea domnească încuviinţa „a să slobozi din slujbă praporcicul Grigore Alecsăndrescu, cu toate că pentru folosul slujbei urma această punere la cale să se facă mai dinainte" [1]. Activitatea literară a praporcicului nu putea să placă domnului, instigat de răutăciosul Eliade. Chiar dacă nu-şi

[1] *Bul. of. al Ţării Romîneşti,* nr. 50 din 1 nov., 1837, p. 208, decret nr. 66 din 27 oct., 1837. Demisia din slujbă însemna demisia din oştire. În 1838, praporcicul Grigore Alecsandrescu nu mai figurează în cadrul activ al armatei *(Almanah al curţii şi al Statului,* 1838).

tipărea compunerile, după obiceiul său, Alecsandrescu le publica oral şi una suna foarte suspect :

Lupul cu toată prostia
Cîrmuia împărăţia.

Întors la Bucureşti, poetul se adăposti în casa lui Tache Ghica, „peste drum" de teatrul de mai tîrziu, şi şezu acolo într-o odaie cîţiva ani. Cîndva totuşi, înainte de 1839, ar fi locuit împreună cu Ion Brătianu, pe atunci praporcic, „într-o casă din dosul bisericii Curtea Veche", nu departe de casa Odobeştilor [1]. Frecventa tot mai des pe Cîmpineanu, a cărui politică de rezistenţă faţă de amestecul străin o îmbrăţişa. În noaptea de 11 ianuarie 1838 se întîmplă un cutremur, în urma căruia se dărîmară treizeci şi şase de binale şi muriră cîţiva cetăţeni. Vodă, ieşind de la teatru, merse îndată din curiozitate sau din ostentaţie prin oraş. Biserica Sf. Gheorghe Nou crăpă şi se povîrni pe o parte, altarul bisericii Ene se despică de sus pînă jos, un zid al bisericii Amza crăpă. În Dîmboviţa se prăbuşi o turlă a bisericii de la Mînăstirea Dealului, clopotniţa de la mînăstirea de maici Viforîta căzu pe jumătate, biserica cu toate turlele se surpă, se nărui bolta altarului bisericii din satul Văcăreştii de Răstoacă (*Cantor de avis*, nr. 38 din 18 ian. şi 44 din 1 febr., 1838, şi *Romînia*, nr. 12 din 14 ian., 1838). Probabil la acest eveniment fac aluzie stihurile :

De-aş avea-ncai darul să scriu de porunceală
Şi cînd cearcă pămîntul vreo mică zguduială,
Să fac cîte-o duzină de ode zugrumate.
(Epistolă d-lui maior Voinescu II)

Înţepătura era la adresa lui I. Eliade, care, cu prilejul cutremurului, ridicase în slavă pe Alexandru Ghica :

Un om pe uliţi trece ce n-are ale sale,
Ce-ai săi nu mai cunoaşte decît al său norod,
Ce plînge omenirea în strălucita-i cale,
A cărui legăminte se leg în mare nod.

[1] Sabina Cantacuzino, *Din viaţa familiei I. C. Brătianu*, 1821—1891, Universul, Bucureşti, 1934, ed. a II-a, p. 14.

La 5 martie 1838, sub semnătura G. A-scu, poetul publică în *Romînia* fabula *Vulpea, calul şi lupul,* imitată după *Le renard, le loup et le cheval* de La Fontaine. [1]

O vulpe de ani mică, însă de minte mare...

. . . . . .

Un renard, jeune encore, quoique des plus madrés...

Eliade se năpusti cu voluptate asupră-i. Se prefăcu că nu ştie cine-i tînărul „poetaş", îl numi Ghiţă Ariciulescu, Geniu Angelescu, declară cutare semistih „odorogitură şontîcată", descoperi o tautologie, îl trimise pe autor „să mai înveţe încă vreo trei luni în clasul întîi de umanioare", compuse însuşi demonstrativ o prea lungă fabulă pe aceeaşi idee, în fine dădu o „îndreptare" a fabulei lui Grigore Alecsandrescu, din păcate nu mai bună, toată muzica specifică fiind alungată cu iluzorii corectitudini retorice şi gramaticale. Şi cînd îl întreţinea în şcoală, Eliade se lăuda că îndrepta „oloaga... poezie" şi „proza întortocheată" a acestuia. Pe deasupra, Eliade categorisi pe tînărul poet printre „republicani". [2] În *Ingratul* îl denunţase că pute „de ateie", că se unise cu procleţi într-un „loc de periciune" în „sfaturi blestemate", în „al ţării Pandemoniu", din care, de altfel, făcuse şi el parte („Căzut şi eu în cursa urzirii prea spurcate") şi care nu era decît o asociaţie secretă, în frunte cu I. Cîmpineanu, desprinsă din Societatea filarmonică, numită de teribilul libelist şcoala rodiniană, ca aluzie la Ion Ghica, presupusul ei inspirator de la Paris, poreclit astfel după numele eroului din *Le juif errant* de Eugène Sue. Eliade mai acuza pe Grigore Alecsandrescu de plagiat:

N-aveai de loc ruşine, cu osteneli streine
Să te arăţi în lume : ca ciuma le strîngeai.

---

[1] *Fables inédites des XII-e, XIII-e et XIV-e siècles et fables de La Fontaine rapprochées de celles de tous les auteurs,* par A.C.M. Robert, I-II, Etienne Cabin, Paris, 1825, vol. II, p. 364.

[2] *Curier de ambe sexe,* periodul I, p. 238 ; v. şi I. Heliade Rădulescu, *Opere,* Bucureşti, ed. D. Popovici, 1943, vol. II.

Imitînd pe Krîlov, victima criticii strecură în ediţia de *Poezii* din 1838 fabula *Privighetoarea şi măgarul*. El, Alecsandrescu, era privighetoarea şi Eliade, care îl supunea la reguli, un măgar cu cîntec jalnic :

Atunci începe cu bucurie
Un cîntec jalnic şi neţioplit,
Încît de aspra lui armonie
Toată pădurea s-a îngrozit.

Nimeni pînă acum, „nici Omer, nici Virgil însuşi" — se indignă Eliade către Bariţ — de „cioara înfulgată cu pene străine n-a putut să aibă impertinenţa de a se numi însuşi privighetoare" [1]. Ironie a vieţii literare, în 1845 A. Pelimon închina lui Eliade o odă cu titlul *Filomela*, declarîndu-l privighetoare (*Vest. rom.*, nr. 50 din 26 iun., 1845) :

Plăpîndă păsărică, a nopţilor senine !
Regina atmosferei, în aer mlădios !
Ce cîntă primăvara prin văile vecine
Şi face să răsalte un eho armonios !...
Tu semeni cugetarea poetului cel mare !...

Toată această polemică, nevinovată în aparenţă, putea contribui însă la suspectarea lui Grigore Alecsandrescu din partea curţii. Anume cîteva cuvinte din fabula-replică a lui Eliade :

Jupîni republicani,
Vestiţi americani !

par a face aluzie la tragedia *Alzira* sau *Americanii* de Voltaire, tradusă de Grigore Alecsandrescu şi apărută în 1835 chiar în tipografia lui Eliade. Piesa vorbea de oprimarea peruvienilor de către spanioli şi făcea din

[1] Emil Vîrtosu, *I. Heliade Rădulescu, Acte şi scrisori*, Bucureşti, 1928, p. 35 ; cf. şi V. Ghiacioiu, *ed. cit.*, p. 148.

Zamore o căpetenie a celor care voiau să dezrobească țara de cuceritorii setoși de aur :

L'ór ce poison brillant qui naît dans nos climats
Attire ici l'Europe, et ne nous défend pas.

Zamore era hotărît să lupte :

Je viens, après trois ans, d'assembler des amis
Dans leur commune haine avec nous affermis ;
Ils sont dans nos forêts, et leur foule héroïque
Vient périr sous ces murs, ou venger l'Amérique.

Deci năzuințele lui Alecsandrescu erau în fond incompatibile cu o domnie sprijinită pe puterea expansivă a turcilor, la care desigur că se gîndise cînd tradusese tragedia, de altfel nesatisfăcător :

În sfîrșit nalta putere, senatul din Madrit,
De moștenitor îmi dete pă fiu meu cel iubit.

Poezia *Anul 1840* agravă situația poetului, care — curajos — proclama ruginite instituțiile vechi și simțea în aer un duh nou :

A lumei temelie se mișcă, se clătește,
Vechile-i instituții se șterg, s-au ruginit,
Un duh fierbe în lume, și omul ce gîndește
Aleargă către tine, căci vremea a sosit !

De aceea, în octombrie 1840, cu prilejul complotului „chimeric" împotriva lui Al. Ghica, la care nu luase parte, fu arestat preventiv. Zvonul era că guvernul avea de gînd să-l trimită la ocnă. Se prezentase la locuința lui, însoțit de jandarmi, un căpitan de dorobanți șchiop, care cu multă plecăciune îi ceru să vadă hîrtiile ce a mai scris. De atunci, poetul rămase cu oroarea uneltelor stăpînirii și vederea unui om al poliției îi făcea impresia unei omizi ce ar fi căzut pe el. Și casele complo-

tiştilor, se înţelege, fură călcate noaptea de poliţie, spărgîndu-se „scrinuri, sipeturi şi besactele", luîndu-se „hîrtii, zapise şi seneturi". „Răzvrătirea" pusă la cale de Mitică Filipescu, iuncărul Nicolae Bălcescu (care fu scos îndată din slujba ostăşească, înainte de a fi judecat), Marin Serghiescu, C. Telegescu, Sotir Ţeran, Costache Baronescu, Anton Panovski, serdarul Macedonski, Mihai Molojescu, Grigore Radoşanu şi alţii ar fi avut drept ţintă „să scape pe ţărani de subt jugul proprietarilor, să dea drepturi deopotrivă la toţi, să întocmească o altă oblăduire, să facă o armie mare". Radoşanul susţinea că avea peste Olt cincizeci de căpitani conspiratori, care urmau să-şi facă rost de tunuri de cireş. Gîndeau să atace pe vodă şi pe miniştri, fie la teatru, fie la bal, în seara de 14 octombrie, cînd era „aniversarea întronării preanălţiei sale", salutată în 1841 cu o poezie anostă de adulatorul I. Genilie (*Cantor de avis*, nr. 78 din 14 oct., 1841). Ca să preîntîmpine împotrivirea miliţiei, Telegescul trebuia să se înfăţişeze în haine de spătar. În apărare, principalii acuzaţi adoptară tactica tăgăduirii, Bălcescu zise că Marin Serghiescu e „nebun", că vorbele lui sînt „palavre", Filipescu susţinu şi el că în lipsa faptelor şi a documentelor toate sînt „vorbuliţe" şi „băşici de săpun" şi că totul i se părea „vis", „atît de american" era cu privire la complot (deci cuvîntul „american" avea şi acest sens pe atunci).[1] Trei luni, cît Grigore Alecsandrescu stătu închis la spătărie, traduse *Meropa* de Voltaire :

(Mare crăiasă, goneşte aceste triste gîndiri,
Gustă zile liniştite, dup-atîtea suferiri.)

Ce-l va fi făcut pe poet să aleagă tocmai această piesă, de altfel considerată printre cele mai bune ale lui Voltaire ? Putem presupune că aceasta şi nu alta i-a fost lăsată în mîini la arest, pentru faptul de a osîndi pe tiranul Messeniei, Polyphonte, care uzurpase tronul cuvenit lui Egisthe. Piesa era aparent legitimistă. Totuşi,

[1] Arh. Stat., Buc., Minist. Justiţiei, dir. jud. penale, dos. 628/1841 (nr. Arh. St. 133 roşu).

antipaticul tiran pronunţa cuvinte ce speriaseră şi cenzura din epoca lui Voltaire :

Le premier qui fut roi fut un soldat heureux ;
Qui sert bien son pays n'a pas besoin d'aïeux...
Le droit de commander n'est plus un avantage
Transmis par la nature, ainsi qu'un héritage :
C'est le fruit des travaux et du sang répandu ;
C'est le prix du courage ; et je crois qu'il m'est dû.

Ion Ghica îl scoase cu greu pe poet de la închisoare şi-l invită să-şi reia camera. Cîteva luni, totuşi, Alecsandrescu preferă să stea la hotelul Conduri, apoi se reîntoarse la Tache Ghica, unde locui pînă în 1844. Trecea printr-o epocă de frivolitate, avînd în vedere mediul în care era silit a trăi, nu fără folos pentru un poet îndatorat a cunoaşte lumea în care se învîrteşte. Luxul nesăbuit al înaltei societăţi e descris chiar de gazeta lui Carcalechi : „...carete largi ca casa cu caprele pînă-n pămînt şi pline de blazonuri ! Cupele elegante, caleşti, drosci, cabriolete, cilbiuriuri, faetonuri ş-atîtea rococo ce n-au fost de cînd lumea, născocite de duhurile înapoierii ! Cazaci cu barba lungă şi roşii ca sfecla, hamuturi numai zale de argint pe armăsari de atlaz negru ; livrele întortocheate ; arnăuţi cu fustanele în treizeci şi două de foi, cu ilece de aur ţesut, cu fesurile pe ureche, cu funtele peste umeri ! Fii ai Etiopiei cu faţa ca abanosul, cu ochii şi dinţii ca laptele, cu buzele de o şchioapă... pălării, tocuri, barete, bonete, saricele, ghirlante, dantele, blonduri, horbote, maline, valansienuri, ghipiuri, punsături de Londra, de Paris, de Brucsel..." *(Vest. rom.*, nr. 4,5,6 din 14,18 şi 21 ian., 1844.)

Blazoanele de care ne aminteşte cronicarul par curioase într-o ţară lipsită de aristocraţie ereditară, însă mulţi aveau pretenţii nobilitare. „Contesele ideale", care nu mai vorbesc o săptămînă cu nimeni dacă prinţul le ia de mînă la bal, nu poartă un titlu de imaginaţie poetică. Existau, de pildă, contele Alecu Rosetti, locuind o vreme în casele dragomanului Serafim *(Vest. rom.*, nr. 34 din 4 mai, 1846), vicontele colonel de Grammont, acesta din urmă personaj cu care Grigore

Alecsandrescu a trebuit în mod fatal să aibă de-a face, căci era aghiotant domnesc sub Alexandru Ghica.[1] În iunie 1841, vițcontesa Arghira de Gramon cu doi copii pleca la băi în Austria *(Cantor de avis,* nr. 51 din 5 iul., 1841). Casele vicontelui[2] erau pe podul Calițîi *(Vest. rom.,* nr. 32 din 25 apr., 1853, supl.), dar vicontesa mai avea altele cu șase prăvălii pe podul Mogoșoaiei, alături de casele Meitani *(Vest. rom.,* nr. 30 din 13 apr., 1845). În această civilizație de fațadă, robii se vindeau ca obiectele, prin reclamă la gazetă.[3]

Înainte de 1842 vornicul Gr. Cantacuzino dădu poetului, cu care se afla în raporturi de prietenie, găzduire undeva la țară, în perspectiva munților acoperiți de zăpadă *(Viața cîmpenească).* Erau acolo un cîmp lat, cu un mal spre răsărit și un rîu cu multe brațe către apus, cu apa căruia se udau răsadurile unei grădini. Casa cea albă a vornicului se ridica pe o muche, stînd stingheră și „de umbră neocolită" în mijlocul cîmpului. Nu reprezenta o capodoperă arhitectonică. Avea „spre patru părți ale lumii" cîte o fereastră disproporționat de mică față de înălțimea clădirii. Spre miazănoapte, nu departe de conac, se zăreau o bisericuță și un sătuleț așezat în linie cu colibele pe două rînduri.

---

[1] *Almanah,* pe 1836 și urm.

[2] În 1853 „logofătul viconte Gramon" era pomenit ca „răposat". Copiii se cheamă Alexandru și Filip *(Cantor de avis,* nr. 6 din 24 ian., 1842).

[3] „15 familii de țigani ai d. Hristache H. Parascheva sînt de vînzare, ori cu totul, sau cu familia. Doritorii de a-i cumpăra se îndreptează la suspomenitul proprietar în hanu Anastase Polizu"; „O țigancă anume Floarea, în vîrstă de 32 ani, dimpreună cu un fecior al ei anume Niculae, în vîrstă de 17 ani, ai unui negustător, lipscan, sînt de vînzare; țiganca știe să coasă, să spele, să calce și să gătească bucate; iar țiganul poate să țiie loc de vizitiu. Doritorii să îndreptează la Cantorul de avis" *(Cantor de avis,* nr. 52 din 8 iul., 1841); „Un țigan în vîrstă de 32 ani, bucătar bun și vizitiu este de vînzare. Doritorii de a-l cumpăra să îndreptează la *Cantorul de avis"*; „O țigancă ca de 30 de ani, bucătăreasă și spălătoreasă bună, cum și un țigan ca de 18 ani, vizitiu bun, sînt de vînzare amîndoi cu un preț de 200 galbeni. Doritorii să îndreptează la *Cantorul de avis"* *(Cantor de avis,* nr. 82 din 28 oct., 1841, și nr. 3 din 11 ian., 1842); „O țigancă spălătoreasă și bucătăreasă, ca de ani 30, este de vînzare. Mușteriii se vor adresa la redacția aceștii foi." *(Cantor de avis,* nr. 92 din 19 nov., 1843.)

În vale se vedeau desişuri, răsaduri, livezi, alunişuri, dealul era verde şi împestriţat cu vii şi semănături. În ianuarie 1842, Grigore Alecsandrescu petrecea la moşia polcovnicului Ioan Odobescu, şeful ştabului domnesc şi comandirul polcului de cavalerie, începînd din anul 1838, de Paşti la moşia unor „nimfe", probabil tot la Odobescu, unde îl atrăsese în ianuarie „pantofi mici" şi „ochi frumoşi". Plănuia a merge la Iaşi. [1]

Era aşa de notoriu ca poet, încît poezia *Cîinele soldatului*, foarte pe departe imitată după *Le chien du Louvre* [2] de Casimir Delavigne, avu o aplicaţie neaşteptată. În 1842, bulgarii şi grecii din Brăila se răsculară, călcară în noaptea de 10 februarie pe polcovnicul Engel. Cu acest prilej, parucicul Petrăchescu, vrînd să-i împrăştie cu soldaţii săi, fu omorît. La înmormîntarea lui, după cuvîntul funebru („Ce neaşteptată întîmplare ! Ce grozavă noapte! O! armă fatală! O, cruzi ucigaşi!"), se întocmi şi această poezie (*Cantor de avis*, nr. 21 din 17 mart., 1842) :

Rănit fără vină
Soldatul căzuse
Şi în puţine ceasuri
Chinuit muri...

Singura-i avere,
Singurul tovarăş
Din nenorocire
Un cumnat iubit
Şedea lîngă dînsul
Şi în mare mîhnire
Părea adîncit.

Pe vară Grigore Alecsandrescu făcu împreună cu Ion Ghica o călătorie de o lună şi jumătate pe la mî-

[1] G. Bogdan-Duică, *Scrisori de Grigore Alecsandrescu*, în *Viaţa romînească*, I, 1906, nr. 7—8 ; le reproduce şi E. Lovinescu în monografia lui, ed. a III-a ; folosim ms. 801, B.A.R.P.R., deoarece scrisorile sînt publicate cu expurgaţiuni, uneori fără nici un motiv serios.

[2] *Oeuvres complètes* de Casimir Delavigne de l'Académie Française, Paris, 1855, p. 523.

năstirile oltene. El, care cunoştea „cu osebire toate uliţele şi mahalalele Capitalei", se ruşina de a nu cunoaşte mînăstirile de peste Olt, munţii înalţi, peşterile minunate de care tot auzea vorbindu-se. Plecară într-o caleaşcă cu opt cai, pe drumul cel mare de poştă, prin Talpa şi prin Slatina, trecînd Oltul pe podul plutitor, oprindu-se la Drăgăşani, văzînd Ocnele-Mari, schitul Titireciu, Rîmnicul-Vîlcea, mînăstirea Cozia, mînăstirea Dintr-un Lemn, mînăstirea Surpatele, Bistriţa, Arnota, Polovraci, Tismana. O luară apoi din mînăstire în mînăstire şi din schit în schit pînă la turnul lui Sever, întoarcerea făcîndu-se pe jos ori călare pe la obîrşia munţilor, din stînă în stînă, din gura Bahnei în Dunăre, pînă la valea Oltului, la Turnu Roşu. Cu acest prilej, desigur, poetul a petrecut o noapte la stîna familiei lui Scorei şi a băut acolo „cel mai dulce lapte". La 30 august era înapoi. Picase chiar în ziua cînd „toată sufiarea era datoare să se bucure". Luînd un „fiacăr" ieşi în oraş şi zări pe I. Văcărescu „amestecat în mulţimea ce privea cu gurile căscate o păcătoasă luminaţie". Nu astfel scrie linguşitorul Carcalechi. După el „toată ziua s-a petrecut cu bucurie de toţi lăcuitorii Romînii", iar „seara a fost toată Capitala strălucit iluminată cu transparente frumoase". Era ziua onomastică a lui Alexandru Dimitrie Ghica. Măria-sa respira aer curat la Breaza şi Iosif Genilie îi declamă un encomion în versuri, după care primiră toţi dulceaţă şi cafea (*Cantor de avis*, nr. 68 din 4 sept. şi 69 din 8 sept., 1842). Poetul merse în toamnă undeva la vii, în judeţul Buzău, unde începu să redacteze jurnalul călătoriei. [1] Avea o suferinţă, pe care o ascunsese înainte de plecarea la mînăstiri şi pe care o alina cu „nişte păcătoase dohtorii de la Brăila" (ms. 801, f. 194).

În aceşti ani, şi pe cît se vede din vremea şederii la Focşani, poetul începe să scrie poezii de dragoste. Două

[1] Abia în 1845 apărură în *Vestitorul romînesc : Mînăstirea Dintr-un Lemn* (nesemnată) ; *fragmente dintr-o nuvelă intitulată Călugăriţa* (nesemnată) ; *Bistriţa* (nesemnată) ; *Polovraci* (nesemnată) ; *Tismana* (semnată Gr. Alecsandrescu), respectiv în nr. 80, 83, 84, 85, 86 şi 87 din 13 oct., 23 oct., 27 oct., 30 oct., 3 nov., 6 nov., 1845.

nume sînt pomenite : Eliza [1], Emilia. Cu Eliza se întîlnise într-o consimţire reciprocă pe locuri sălbatice :

Vedeţi aceste locuri, aceste stînci rîpoase ?
Vedeţi pămîntu-acesta de tot nelocuit ?
Ei bine, aici toate mie îmi par frumoase
Mai mult decît oriunde, aici sînt fericit.
(Eliza)

Eliza era soră cu Graţiile şi zîmbea cereşte. Pînă a nu o cunoaşte, poetul fusese multă vreme dezgustat de viaţă, i se păruse că timpul se tîrăşte şi că vîntul bate zadarnic. Acum lumea i se arăta schimbată. Eliza îi strîngea mîna şi prin tăcere îi spunea că-l iubeşte. De ea poetul se despărţi foarte patetic, înainte de 1838, spunîndu-i : „Adio ! N-am cuvinte, / Să-ţi arăt tot ce simte / Mîhnit sufletul meu" *(Inima mea e tristă)* şi încredinţînd-o că-i va rămîne, după „toate plăcerile gustate", „un credincios prieten". Nu credea să existe durere mai mare decît a sa şi se întreba dacă fata, mergînd la cîmp pe înserate să culeagă flori, va nimeri un nu-mă-uita. Prin urmare, pricina despărţirii nu era Grigore Alecsandrescu. În ciuda atîtor jurăminte, fata fusese silită să se mărite cu altcineva. Se pare că tot pe Eliza, între 1838 şi 1842, poetul o revăzu la un bal (era om de lume şi frecventa îmbrăcat în „frac negru-verde cu nasturi de metal" societatea bună, „clupurile" [2], soarelele, localurile la modă) :

În valurile-acelea de lume încîntată,
În care ne-am găsit,
În vesele cadrile, în sala luminată,
Stam singur şi mîhnit.
Atunci intraşi !
(Te mai văzui o dată)

---

[1] D-na Valeria Sănătescu (decedată de curînd) ştia că poetul avea un morman de scrisori de la Eliza.

[2] Prin „clup" se înţelegea un fel de bal. Vezi *Vest. rom.*, nr 13 din 15 febr., 1844 *(Carnavalul)* : „Clup măscat la D. Momolo, Clup măscat la D. Conduri, Clup măscat la Hanul-roşu, pe celelalte le mai las. Picnic nemţesc, Picnic boieresc, bal costumat, soarele muzicale, soarele jucătoare, operă italiană, teatru nemţesc, concerturi, marionete, panorame-diorame, comedii pe pereţi, scamatorii s.c.l."

Tînăra femeie se tulbură dînd ochii cu poetul, şi acesta înţelese chinul ei. Dar totdeodată ea cunoscu puterea ei asupra poetului, care o privea în tăcere, probabil alterat la faţă. Delirul, fericirea întîlnirii trecură iute şi femeia plecă. Pare-se că revederea nu s-a petrecut fără o anume intimitate :

Roua buzelor tale sufletul răcoreşte,
Dă viaţă şi plăceri ;
Sub umedele-ţi gene e un foc ce topeşte
Tot felul de dureri.

Poetul se întreba cînd se vor mai întoarce „ceasurile sfinte".

Emilia, dimpotrivă, îi primea înainte de 1842 omagiile, fără a da nimic în schimb. Zicea că vrea să fie iubită „prieteneşte", îngrozind-o amorul, care după ea era o patimă cumplită şi trecătoare. Poetul îi făcea vestita teorie, derivată din *carpe diem*, a trandafirului, cu aceeaşi încheiere :

Pînă n-ajungi timpul rece
Bucură-te de natură.

(Prieteşugul şi amorul Emiliei)

O mai învinovăţea că urăşte viaţa, căuta s-o înduioşeze cu copilăria lui amară, cu mormintele de care era înconjurat. Îi dezvăluia că e prigonit de „cumplita răutate" a oamenilor :

Lumea mă crede vesel, dar astă veselie
Nu spune-a mea gîndire, nu m-arată cum sînt.

Tînăra Emilie, care era de fapt o „copilă" faţă de poetul în vîrstă de vreo treizeci de ani (dacă în fine despre ea e vorba în această poezie), îi acompania zîmbitoare şi calină declamaţia la clavir :

Sub degetele tale, în sunete-argintoase
Clavirul cînd răsună, cînd dulce preludezi,
Deştepţi în al meu suflet acorduri fioroase,
A patimilor stinsă cenuşă înviezi.

(Mîngîierea unei june femei)

Aparţinea, nu încape îndoială, societăţii bune şi era talentată în muzica instrumentală şi vocală. Era o sirenă, cu putere fatală, rezidînd în glasul ei încîntător. Poetul îi compune o declaraţie de un melodramatism enorm, comparîndu-se cu ocnaşul în lanţuri, cu leul în cuşcă :

Eu lanţurile mele le zgudui cu mînie,
Ca robul ce se luptă c-un jug neomenos,
Ca leul ce izbeşte a temniţii tărie
Şi geme furios.

Dar rana e adîncă şi patima cumplită,
Şi lacrima de sînge, obrajii mei arzînd,
Resfrînge frumuseţea, icoana osîndită,
Ce o blestem plîngînd !

O văz ziua şi noaptea, seara şi dimineaţa ;
Ca un sărut de moarte simt în piept un fier greu.
Voiu să-l trag ; fierul iese, dar însă cu viaţa
Şi cu sufletul meu !

(Cînd dar o să guşti pacea)

Tot înainte de 1842 poetul cînta „aşteptarea" unei femei, ai cărei paşi făceau să-i bată inima :

Dar nu... Văz o fiinţă... spre mine-naintează...
Să m-arăt... De vederea-mi ea nu se spăimîntează...
Un străin pe aicea sfială ar avea.
Ea păşeşte, ia seama... o auz că şopteşte,
Negreşit e femeie... Ce zice ? Mă numeşte !
Pieptul, inima-mi bate. Aceasta este ea.

(Aşteptarea)

Cine este femeia pentru care publica alte poezii în 1847 ? Plină de tinereţe, ea îi dăduse o sărutare *(Încă o zi)* şi-i îngăduise să rezeme fruntea de pieptul ei. Dar asta nu satisfăcu pe deplin pe poet. El, care îi închinase — zicea — toată viaţa, era hotărît s-o

sfîrşească în moarte, cu o privire dureroasă spre aceea pe care o pierduse în „ceaţa veşniciei". Pesemne că, luînd în serios demonstraţia, femeia ameninţă la rîndu-i cu sinuciderea. Poetul, generos, o opri :

Nu, a ta moarte nu-mi foloseşte ;
Nu, astă jertfă eu n-am dorit,
Dă-mi numai pacea care-mi lipseşte,
Pacea adîncă ce mi-a lipsit.

(Nu, a ta moarte)

Parafrazarea prin izvor indirect a celebrei cançonete a lui Metastasio *A Nice* (1845) trebuie să fi exprimat o hotărîre luată în acest timp :

După atîta cochetărie
Şi necredinţă şi viclenie,
În sfîrşit, Nino, simt că trăiesc.
Inima-mi astăzi e izbăvită,
D-acea sclavie nesuferită,
Mai mult asupra-mi nu m-amăgesc.

(Nina)

Numele proprii nu sînt prea revelatoare, fiind de convenţie. „Nina" e luat de la Iancu Văcărescu, iar „Emilia" de la Voltaire.

Alte femei mai puţin vrednice de consideraţie atrăgeau atenţia poetului, care la 17 martie 1842, în nădejdea de a lua diligenţa şi a porni la Iaşi, era decis a le da „vecinica sărutare" (ms. 801). Se purta astfel fiindcă îi era urît, neavînd ce face şi cînd, în 3 februarie la ceasurile 5 după-amiază, luară foc casele Otetelesşeanului (ms. 801, scrisoarea din 10 febr., 1842), vederea incendiului îl învioră, părîndu-i-se „măreaţă". De altfel, amator de catastrofe, se grăbi să vină prinţul însuşi, intrînd în odăi şi dînd porunci ostaşilor. Emanoil Florescu, şeful poliţiei, se împiedică şi în cădere îşi scrînti piciorul. Tabla cu care era învelită casa se înfierbîntase şi oamenii nu putură pune picioarele pe acoperiş. „Focul — zice gazeta lui Carcalechi — în furia lui urma grozav, mobilele cele frumoase şi scumpe să

arunca pe ferești afară, vazurile din cel mai scump porțelan, ceasornice și oglinzile cele mari se punea în zăpadă, focu să întindea ca un smeu în toate părțile." În cîteva ore o casă din cele mai frumoase și cu cele mai scumpe mobile, îmbrăcată înăuntru cu atlaz scump, avînd florării „pline cu cele mai frumoase flori străine, în care să bucura canari și alte păsări cu cîntecile lor prin verdeață", încălzită pe dedesubt după „metodul franțozesc", se prefăcu în ruine. Căminarul Ioan Otetelișeanul, care era contracciul Ocnelor Mari, scoțîndu-și averea din munca ciocănașilor, nu se vede a fi suferit mult de această pierdere ce constituia cel mult un joc de artifiții neașteptat și un spectacol sublim pentru un poet (*Cantor de avis*, nr. 10 din 7 febr., 1842) plictisit de aventurile amoroase. Neîndoielnic este că Grigore Alecsandrescu nu e un sentimental adînc și că sub marele lui patos se ascunde un epicureu. Lira sa erotică este vibrantă pînă la vîrsta de treizeci și cinci de ani. De aci încolo nimic din viața sa intimă nu mai străbate în versurile sale.

Încă înainte de înscăunarea Bibescului, se încredințase lui Grigore Alecsandrescu slujba de șef la masa a doua a jelbilor și a registraturii postelniciei (Secretariatul Statului), unde îi fu coleg D. Bolintineanu. [1] Era acum parucic (el afirma a fi lucrat și la comisia de lîngă Obștescul Divan), iar în decembrie 1845 ca serdar (din decembrie 1844) [2] era orînduit șef al secției I-a a Secretariatului. [3] Menirea lui era de a citi jelbile și de a face după ele extrase ce mergeau la autoritățile cuvenite, după ce treceau sub ochii măriei-sale. Bibescu, care ținea să treacă drept ocrotitor al muzelor, menționă munca lui Alecsandrescu, îl luă vara la Breaza, îl căftăni paharnic la 23 aprilie 1846 [4], cînd era ziua sa onomastică (distincțiile cu acest prilej se acordau mecanic), în vreme ce doamna îl numi în glumă „poet al curții".

[1] *Bul. of. Țării Rom.*, 1843, nr. 71, p. 282 ; *Vest. rom.*, nr. 63 din 10 aug., 1843 ; *Almanah pe 1844*.

[2] *Vest. rom.*, nr. 100 din 23 dec., 1844.

[3] *Bul. of. Țării Rom.*, nr. 140 din 3 dec., 1845.

[4] *Bul. of. Țării Rom.*, nr. 27, 1846, p. 108 ; *Vest. rom.*, nr. 33 din 29 apr., 1846.

Poetul sensibil nu se sfia să mărturisească mai tîrziu că Bibescu se arătase față de el „un bun amic". Acesta fusese, dilata el, un iubitor al lirei :

Ca Frederic cel Mare
Iubiai tu poezia,
Ziceai că-nainte-ți n-are
Cel mai mic preț trufia.[1]

(Bibescu-vodă)

Cuteza a-i face unele solicitații. Astfel, dorind să scape „p-un hoț mic, care, ca funcționar la drumuri și șosele, acuzat c-ar fi furat 300 lei, era trimis la pușcărie", vorbi lui Bibescu :

„...Am rugat pe domnitore — cu care aveam ocasiunea d-a lucra direct — să puie pe petiționea lui resoluțiune d-a fi liberat.

— Bucuros, îmi zise domnitorele, dar știi c-a furat.

— Știu măria-tea, îi răspunsei, dar știu de asemenea c-un cîrmuitore, cel de la Prahova, a jăfuit județul, a furat mii de galbeni, că prin cercetare s-a dovedit faptul — și, cu toate acestea, stă la postul său !

— Dacă e așa, zise vodă Bibescu, apoi îți acord grația micului hoț și pe ocîrmuitore-l scot. Și-ndată a și făcut-o." *(Romînul,* 27 iun., 1874.)

Doamna protectoare a lui Grigore Alecsandrescu este Marița Ghica, născută Văcărescu, soție în primă căsătorie a spătarului Costache M. Ghica. G. Bibescu fusese însurat mai înainte cu Zoe Mavrocordat, prin adopțiune Basarab-Brîncoveanu, pe care o pusese sub interdicție în noiembrie 1844 „pentru slăbiciunea minții și moraliceasca neputință întru care se află de atîția ani" *(Vest. rom.,* nr. 91 din 21 nov., 1844). Într-adevăr, doamna Zoe, „a noastră iubită soție", nu apare la nici o ceremonie și domnul este acela care face recepția damelor. Simpatia poetului pentru G. Bibescu se explică prin anume ținută patriotică a domnului, prin veleitatea acestuia de a relua trecutul glorios al domniilor

[1] *Trompeta Carpaților,* XIII, nr. 1217 din 21 nov., 1875, și V. Ghiacioiu, ed. Gr. A., p. LXXXIX.

pămîntene. Îmbunătățirea „soartei patriei noastre", zicea Bibescu la înscăunare, „credința în viitorime" erau motivele pentru care lua „cîrma oblăduirii". Cuvintele sale păreau a făgădui rînduiala și justiția : „Domn, voi fi ceea ce m-ați cunoscut ministru și mădular al Obștești Adunări. Drept către toți, nu voi trece cu vederea nici binele spre a-l răsplăti, nici răul spre a-l pedepsi." (Foaie vol. la *Vest rom.*, 14 febr., 1843). Dar ceea ce era de natură a impresiona pe poet erau anume demonstrații falnice. La 14 februarie 1843, cînd se făcu înscăunarea oficială, Bibescu merse la biserica de la Curtea Veche „pe un cal împodobit cu șabrac prea frumos cusut cu aur". „Măria-sa era îmbrăcat după costumul vestitului prinț Mihai-Viteazu, cu o mantie de postav alb cu ceapraze de aur și cu mărgăritar, gulerul era de cel mai scump samur, fundu cu postav alb și cu un frumos sărguț de diamanturi." Alaiul fu după obiceiul vechi, însă cu elemente moderne. Spre a nu vorbi de cavalerie și armată în general, cu uniforme occidentale, starostii de corporații erau îmbrăcați europenește și înfășați cu eșarfă de marțolin, careta domnească era împresurată „de livree și picherii curții și însoțită de ordinarii, îmbrăcați în uniformă roșie" (*Vest. rom.*, nr. 14 din 16 febr., 1843). [1]

Grigore Alecsandrescu, fiind un intim al lui Bibescu, trebuie să admitem că în timpul domniei acestuia el a fost un martor foarte de aproape sau de la o distanță mică, atunci cînd protocolul nu-i îngăduia să apară, al tuturor evenimentelor de la curte. Domnul lucra ostentativ ceasuri întregi la Secretariatul Statului, fapt pe care Carcalechi îl înregistra cu smerenie în *Vestitorul* său. Poetul mărturisea însuși că lucra cu domnul. [2] „M.-sa, lucrînd în cabinet pînă la 1 ceas după amiaz, a mers la cancelaria secretariatului — sună comunicatul — de a cercetat toate jelbile și alte hîrtii ale slujbei,

[1] Vezi în general și Gh. Bibescu, *Domnia lui Bibescu, corespondință și documente*, București, 1893, vol. I, trad. de B. Florescu ; Ioan C. Filitti, *Domniile romîne sub regulamentul organic*, 1834—1848, București, 1915 ; același, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București, 1919.

[2] Remus Caracaș, *op. cit.*, p. 8.

stăruind pe lucru pînă la 5 ceasuri cu necurmare" *(Vest. rom.*, nr. 87 din 2 nov., 1843). Însă şef al mesei jelbilor se afla Grigore Alecsandrescu. Subalternii poetului erau pitarul Matei Conţescu, pitarul Dimitrie Dodofil, pitarul Nae Merişanu, pitarul Grigorie Păţescu, conţipistul Ioan Gioan, pitarul Tănase Pîcleanu, pitarul N. Fotino. Dintre colegii de la alte mese şi secţii, fără îndoială că secretarul corespondenţei franceze Claude Coulin şi ajutorul său Eduard Van Saanen trebuie să fi fost mai frecventaţi de el pentru faptul de a putea vorbi franţuzeşte cu dînşii *(Vest. rom.*, nr. 63 din 10 aug., 1843). D. Bolintineanu era scriitor la masa translaţiei romîneşti.[1] În iunie trecu prin Bucureşti prinţul Albert, fratele regelui Prusiei. Barbu Ştirbei îi dădu în ziua de 22 un bal, unde se jucară dansuri europene şi dansuri naţionale. Printre invitaţi se aflau „prinţul Dudunkov Corsakov, marchizul de Jumilhak, contele de Purtales, marchizul de Rivier". Cîntară pianistul Leopold de Maier şi demoazela Carl. Nu-i exclus ca Grigore Alecsandrescu să fi fost chemat şi el ca un punct în coloratura balului. Este însă aproape sigur că a însoţit pe G. Bibescu în călătoria acestuia la Brăila *(Vest. rom.*, nr. 60 din 30 iul., 1843). El însuşi afirma că mergea cu vodă prin ţară („Prin oraşe, judeţe, / Unde mergeam cu tine, / Întîlneam veseli feţe, / Te vorbeau toţi de bine.").

Domnul muntean se întîlni des cu Mihail Sturdza, domnul Moldovei, preludînd printr-o aşa-zisă „concordie" spectaculoasă la unirea de mai tîrziu. Bibescu fu întîmpinat la monument, se îmbarcă pe un vapor în bubuitul tunurilor şi merse cu toată suita la Galaţi, unde îl aştepta Sturdza. Cei doi domni se îmbrăţişară şi se sărutară. „Sînt veacuri de cînd nu s-a văzut o asemenea întîlnire de dragoste şi de adevărată prietenie între domnii acestor două Prinţipaturi fireşte înfrăţite din chiar începutul lor şi supuse la aceeaşi soartă", scrise corespondentul. Sturdza întoarse la Brăila vizita şi apoi reveni la Galaţi într-un caic cu douăsprezece lopeţi, deoarece apele Siretului rupsese podul. Bibescu revăzu

[1] Vezi şi *Almanahul Statului*, 1844.

la plecare monumentul şi se reîntoarse la Bucureşti prin Urziceni.

În 22 august 1844, Bibescu vizită Tîrgovişte, neuitînd să contemple, între altele, „măreaţa Mitropolie, uriaşa culă şi biserica ce au rămas din vechea curte domnească". Nu se sătura de a privi acele vechi ruine. La porunca lui, se făcură turnului Chindiei scară de 122 de trepte, precum şi ferestre ogivale la cele două caturi de sus după modelul uşii de la intrare. Cu mare pompă se ridică Bibescu pe drumul străjuit cu tei şi la Mînăstirea Dealului şi îngenunchie încrucişîndu-şi mîinile la piept în faţa pietrei ce acoperea capul lui Mihai-Vodă Viteazul. „O, ţarină sfîntă!" — exclamă corespondentul, al cărui stil se resimte de acela al lui Grigore Alecsandrescu. „Umbră dragă! Solia ta a fost mare; dar răutatea şi pizma au curmat-o pe cîmpiile Turdei prin vînzarea cea mai cumplită." Vodă binevoi a vedea şi „ctitorescul schit al Viforîtei", al cărui ultim ctitor era banul Gr. Brîncoveanu, tatăl adoptiv al Zoei Bibescu, şi în arhondaricul căreia se păstrează şi azi mobilele Biedermayer scoase din conacul din afara zidului mînăstiresc al banului. În drum, trecu fără îndoială pe lîngă satul cu acelaşi nume în care era biserica Fuseştilor. Porni apoi la Cîmpulung, apoi ajunse la Olt, pe care îl trecu pe un pod plutitor. „Oltule, martor al atîtor lupte sîngeroase şi producător de eroi — declamă corespondentul — potoleşte turbatele-ţi valuri... Vezi că porţi în sînu-ţi un fiu al tău..." *(Vest. rom.*, nr. 68 din 29 aug., 1844.) De la Rîmnic, domnul luă în şir mînăstirile, după itinerarul chiar al poetului: mînăstirea Dintr-un Lemn, Bistriţa, Horezu, Polovraci, Tismana. Rîul Bistriţa, informează corespondentul, izvorăşte în şiroaie nenumărate şi spumoase şerpuind prin bolovani de pietre şi de marmură pe sub două stînci „de o înălţime colosală şi spăimîntătoare". Olteţul izvorăşte din doi munţi de piatră răzbătînd prin stînci cu un vuiet plăcut din cauza facultăţii acestor munţi de „a reîmpinge sunetul, închipuind o armonie grozavă" *(Vest. rom.*, nr. 69 din 2 sept., nr. 71 din 9 sept., 1844). La Tismana, munţii acoperiţi de stejari, fagi şi castani stu-

foşi, făceau o vale neguroasă şi înfiorătoare. Doi cataracţi se prăvăleau în şiroaie spumoase pe grămezi de pietre. Pe o stîncă Tismana se vedea „ca o cetate fioroasă"... „Mari cu adevărat aţi fost, o, slăviţilor strămoşi — scria corespondentul — mari au fost cugetele voastre, măreţe au fost şi făpturile mîinilor voastre. Nimic nu a putut covîrşi a voastră statornică voinţă şi rîvnă" *(Vest. rom.*, nr. 73 din 12 sept., 1844). Deci, fie că Grigore Alecsandrescu a luat ori nu parte la călătorie, aceasta se făcea în climatul poeziei lui. Însă în toamna 1844, poetul este, sigur, în suita domnului, cînd acesta merge la Focşani, căci îl semnalează *Albina românească* (p. 370). Pornirea cu tot alaiul se făcu luni, 31 octombrie, la 11 ceasuri. La 8 seara erau la Buzău, salutaţi cu arcuri de triumf şi iluminaţie. Domnul trase la falnica zidire, nouă pe atunci, a episcopiei, întîmpinat de „armonica cîntare a slavoslovii". La 2 noiembrie, după vizitele amănunţite la toate instituţiile, pe care avea obiceiul a le face Bibescu, plecară spre Rîmnicul-Sărat. În aceeaşi zi sosiră la Focşani. Norod numeros, alee de brazi. Mihai Sturza, domnitorul Moldovei, sosise mai înainte în partea moldovenească a oraşului. După-masă, Bibescu trece hotarul salutat de salve de tunuri şi se întîlneşte cu Sturza, cu care, ca de obicei, se îmbrăţişează „dulce şi nefăţarnic" *(Vest. rom.*, nr. 87 din 7 nov., 1844). După o conferinţă care a ţinut pînă la 11 noaptea, Bibescu se reîntoarce în bubuitul tunurilor la locuinţa sa. A doua zi, Sturza vizitează pe Bibescu, luînd masa cu el. În seara aceleiaşi zile de 4 noiembrie, suita sosea la miezul nopţii la Buzău. În decembrie 1844 parucicul Grigore Alecsandrescu era înaintat la rangul de serdar *(Vest. rom.*, nr. 100 din 23 dec., 1844). Avem motive să credem că poetul a fost de faţă la manevra din 22 aprilie 1845 pe cîmpul de la Colentina, sub comanda polcovnicului Solomon şi în prezenţa domnului cu tot ştabul său. Pedestrimea şi un divizion de cavalerie, „în noa şi frumoasa uniformă de ulani, şi compania de tunuri purtînd în cap casce sau coifuri" făcură „evoluţiile cele mai grele şi mai iuţi". Artileria alerga de la o parte la alta, clătinînd pămîntul cu trăsnetele sale, în timp ce bata-

lioanele „aci se întocmea în coloane, aci se destindea în front, şi aci iarăşi se strîngea în carele" *(Vest. rom.*, nr. 34 din 1 mai, 1845). O manevră asemănătoare de artilerie, cavalerie şi infanterie, se făcu tot pe cîmpul de la Colentina la 22 aprilie 1846, fiind de faţă şi Mihai Sturza, domnul Moldovei, care vizita pe Bibescu-vodă *(Vest. rom.*, nr. 31 din 23 apr., 1846). De astă dată poetul fu cu siguranţă prezent şi scrise O *impresie dedicată oştirii romîne :*

Şi cînd auzii glasul aramei tunătoare,
Şi cînd văzui silitră de fulger purtătoare,
Cîmpia, atmosfera de fum întunecînd,
Iar printre fum, prin ceaţă, egretele-albicioase
Mişcîndu-se departe, ca umbre fioroase
Ce ies din întuneric, o crimă-amerinţînd ;
Electrică schinteie simţii...

Cîteva artifiţii şi o demonstraţie cu tunuri umplute cu silitră entuziasmau atunci, după atîtea veacuri de umilire, pe romîni. În septembrie 1845, Bibescu se va cununa cu Maria Văcărescu la Focşani. Logodnica sosise la 28 august cu vaporul la Severin, apoi urmase călătoria spre Calafat pînă la Brăila, unde corăbiile ancorate în port se înşiruiră în chipul cel mai pitoresc, înălţînd bandierele. Bibescu ajunsese la Focşani cu miniştrii şi suita la 5 septembrie şi se îmbrăţişase iarăşi la hotar cu Mihai Sturza, care era naşul. Logodnica veni şi ea la Focşani, trăgînd în casa lui Costache Robescu [1], şi însoţită de marea vornicească Lucsandra Văcărească, mamă-sa, şi de alte dame vizită pe doamna Moldovei. În seara zilei de 7 spre 8 septembrie, de sfînta Maria, i se făcu serenadă pe sub ferestre, dirijată de ubicuul Vist. Cununia este vestită în zorii zilei de 9 septembrie prin 21 salve de tun şi se săvîrşeşte la mînăstirea Sf. Ioan din apropierea gîrlei de hotar, a cărei biserică albă, zveltă, cu o singură turlă era atunci împrejmuită de ziduri înalte şi avea o clopotniţă asemănătoare puţin cu a mînăstirii Golia din Iaşi. Seara

[1] D. F. Caian, *op. cit.*, p. 220.

fu petrecere în casele lui Costache Dăscălescu, zidire elegantă, albă, gospodărească, cu un peristil de patru coloane zvelte, aşezate în semicerc, şi care ar fi avut în interior o capelă în stil gotic şi saloane luxos mobilate. Nu se poate închipui cum atîta alai putea intra într-o astfel de locuinţă, care de altfel se afla într-o mare ogradă înconjurată cu ziduri groase şi avea numeroase alte acareturi în fund. Mulţi invitaţi vor fi stat în curte. A doua zi fu manevră pe un cîmp din marginea oraşului, urmată de un prînz oferit de Bibescu domnului moldovean, probabil la mînăstirea Sf. Ioan, unde trăsese. Că Grigore Alecsandrescu, „al cărui geniu poetic în deosebite feluri este cunoscut romînilor", a fost în suita domnului la acest eveniment se vede şi din aceea că, „după săvîrşirea cununiilor", a înmînat doamnei un epitalam publicat de *Vestitorul romînesc* [1], în care de fapt domină politicul prin ideea unionistă :

Vreme multă ziua-aceasta
Va trăi în pomenire,
Şi al tău îngeresc nume
Veacurile îl vor şti.

Între doă ţări vecine
Objet pacinic de unire
A nădejdei stea plăcută
Rumîniei tu vei fi...

De acum încolo, poetul pare a fi fost mai agreat curţii, asociat la petrecerile intime. În august 1846, cînd domnul se găsea la Comarnic *(Vest. rom.*, nr. 63 din 13 aug., 1846), Grigore Alecsandrescu era desigur invitatul curţii [2] şi în această calitate lua parte la o vînătoare în munţii Bucegilor. Printre participanţi au fost probabil şi postelnicul Ştefan Golescu, polcovnicul Scarlat Creţulescu, aghiotant al domnului, maior Ioan Voinescu şi pitarul Ştefan Ferechidi, care au pornit-o de la

[1] Nr. 76 din 27 sept., 1845 : *Înălţimi salle doamnei Mariti Bibescu, pentru 9 septembrie.*

[2] Vezi scrisoarea lui Gr. Alecsandrescu din Comarnic, din 8 aug., 1846, în *Stud. şi cerc. de ist. lit. şi folclor*, I, 1—4, 1952, p. 93.

Bucegi prin munţi şi au ieşit călări la Cerneţi, de unde luînd vaporul au sosit la Giurgiu, împreună cu doamna lui Mihai Sturza şi cu prinţul Galiţin. Călare a fost fără îndoială poetul şi la vînătoare, ca ofiţer de cavalerie ce era. Trebuie să ni-l închipuim pe poet nu numai ca un om de lume, de o înveşmîntare desăvîrşită cum ni-l arată un desen, dar şi ca un cineget emerit, ca unul care colindase în copilărie munţii şi fusese crescut în mijlocul unei boierimi subalpine cu gustul mişcărilor violente. Serdarul Sache Poroineanu [1], care era în 1844 secre-

[1] Hristache, fiu al lui Nicolae Fusea şi al Mariei Lăzureanu, căsătorit cu Maria Dîmboviceanu, a avut o fată Sevastiţa, măritată cu un Grecescu. O fată a acestei Sevastiţa, anume Mariţa Grecescu, s-a căsătorit cu col. Poroineanu (aşa afirmă cineva din familie). Sache Poroineanu, a cărui fotografie din epoca unionistă ni s-a comunicat, nu poate fi soţul Mariţei. Presupunem că Tache, Tasache sau Sache sînt una şi aceeaşi persoană. În 1836, Tasache Poroineanu era secretar al ocîrmuirii Ialomiţa *(Almanah,* 1836); în mai 1838, pitarul Tache Poroineanu călătorea de la Bucureşti la Tîrgovişte *(Cantor de avis,* nr. 71 din 6 mai 1838); la 1 aprilie 1839, Tasache Poroineanu venea de la Tîrgovişte *(Cantor de avis,* nr. 70 din 8 apr., 1839); la 12 ianuarie 1843 serdarul Sache Poroineanu venea iar la Tîrgovişte *(Cantor de avis,* nr. 5 din 16 ian., 1843); în 1844 serdarul Sache Poroineanu e secretarul ocîrmuirii Dîmboviţa *(Vest. rom.,* supl. la nr. 38 din 16 mai, 1844); la 1 aprilie 1847, serdarul Sache Poroineanu e numit judecător la Tribunalul Dîmboviţa în locul serdarului Dinu Rătescu *(Vest. rom.,* nr. 25 din 1 apr., 1847); la 20 ianuarie era ales în seanţa cinstitei obicinuite Obşteşti Adunări ca unul din ajutoarele Secretariei *(Vest. rom.,* nr. 7 din 24 ian., 1848); în 1853, serdarul Sache Poroineanu e numit prezident al Magistratului Tîrgovişte. *(Vest, rom.,* nr. 57 din 18 iun., 1853); la 21 decembrie 1856 era înlocuit de Pantazi Ghica, în funcţia de prezident al Tribunalului Dîmboviţa *(Vest. rom.,* nr. 2 din 5 ian., 1857). În 1857 paharnicul Sache Poroineanu era trecut printre cei cu cel puţin 300 fălci moşie, avînd o parte în Adunaţi Pietrari, jud. Dîmboviţa. Întîlnim şi un polcovnic Badea Poroineanu, procuror la jud. Dîmboviţa din 10 iulie 1838 *(Cantor de avis,* nr. 91 din 18 iul., 1838); o căminăreasă Safta Poroineanu pleca la 3 iunie 1841 la apele minerale din Austria *(Cantor de avis,* nr. 50 din 28 iun., 1841). Familia ar fi putut fi originară din Oltenia, de la Poroina Mare, jud. Mehedinţi, unde răposatul, în 1848, Manolache Poroineanu avea o parte de moşie, afară de o parte din Bilbăneşti şi de moşia Baloteşti sau Pîrloagele *(Vest. rom.,* supl. la nr. 3 din 10 ian., 1848). În 1836 Manolache Poroineanu era membru în Comitetul de inspecţie al şcolilor începătoare din Cerneţi, jud. Mehedinţi *(Almanah,* 1836). Un sat Puroinica era însă în plasa Cobia, jud. Dîmboviţa (dosar municipal).

Bucegi prin munţi şi au ieşit călări la Cerneţi, de unde luînd vaporul au sosit la Giurgiu, împreună cu doamna lui Mihai Sturza şi cu prinţul Galiţin. Călare a fost fără îndoială poetul şi la vînătoare, ca ofiţer de cavalerie ce era. Trebuie să ni-l închipuim pe poet nu numai ca un om de lume, de o înveşmîntare desăvîrşită cum ni-l arată un desen, dar şi ca un cineget emerit, ca unul care colindase în copilărie munţii şi fusese crescut în mijlocul unei boierimi subalpine cu gustul mişcărilor violente. Serdarul Sache Poroineanu [1], care era în 1844 secre-

[1] Hristache, fiu al lui Nicolae Fusea şi al Mariei Lăzureanu, căsătorit cu Maria Dîmboviceanu, a avut o fată Sevastiţa, măritată cu un Grecescu. O fată a acestei Sevastiţa, anume Mariţa Grecescu, s-a căsătorit cu col. Poroineanu (aşa afirmă cineva din familie). Sache Poroineanu, a cărui fotografie din epoca unionistă ni s-a comunicat, nu poate fi soţul Mariţei. Presupunem că Tache, Tasache sau Sache sînt una şi aceeaşi persoană. În 1836, Tasache Poroineanu era secretar al ocîrmuirii Ialomiţa *(Almanah,* 1836); în mai 1838, pitarul Tache Poroineanu călătorea de la Bucureşti la Tîrgovişte *(Cantor de avis,* nr. 71 din 6 mai 1838); la 1 aprilie 1839, Tasache Poroineanu venea de la Tîrgovişte *(Cantor de avis,* nr. 70 din 8 apr., 1839); la 12 ianuarie 1843 serdarul Sache Poroineanu venea iar la Tîrgovişte *(Cantor de avis,* nr. 5 din 16 ian., 1843); în 1844 serdarul Sache Poroineanu e secretarul ocîrmuirii Dîmboviţa *(Vest. rom.,* supl. la nr. 38 din 16 mai, 1844); la 1 aprilie 1847, serdarul Sache Poroineanu e numit judecător la Tribunalul Dîmboviţa în locul serdarului Dinu Rătescu *(Vest. rom.,* nr. 25 din 1 apr., 1847); la 20 ianuarie era ales în seanţa cinstitei obicinuite Obşteşti Adunări ca unul din ajutoarele Secretariei *(Vest. rom.,* nr. 7 din 24 ian., 1848); în 1853, serdarul Sache Poroineanu e numit prezident al Magistratului Tîrgovişte. *(Vest, rom.,* nr. 57 din 18 iun., 1853); la 21 decembrie 1856 era înlocuit de Pantazi Ghica, în funcţia de prezident al Tribunalului Dîmboviţa *(Vest. rom.,* nr. 2 din 5 ian., 1857). În 1857 paharnicul Sache Poroineanu era trecut printre cei cu cel puţin 300 fălci moşie, avînd o parte în Adunaţi Pietrari, jud. Dîmboviţa. Întîlnim şi un polcovnic Badea Poroineanu, procuror la jud. Dîmboviţa din 10 iulie 1838 *(Cantor de avis,* nr. 91 din 18 iul., 1838); o căminăreasă Safta Poroineanu pleca la 3 iunie 1841 la apele minerale din Austria *(Cantor de avis,* nr. 50 din 28 iun., 1841). Familia ar fi putut fi originară din Oltenia, de la Poroina Mare, jud. Mehedinţi, unde răposatul, în 1848, Manolache Poroineanu avea o parte de moşie, afară de o parte din Bilbăneşti şi de moşia Baloteşti sau Pîrloagele *(Vest. rom.,* supl. la nr. 3 din 10 ian., 1848). În 1836 Manolache Poroineanu era membru în Comitetul de inspecţie al şcolilor începătoare din Cerneţi, jud. Mehedinţi *(Almanah,* 1836). Un sat Puroinica era însă în plasa Cobia, jud. Dîmboviţa (dosar municipal).

tarul ocîrmuirii Dîmboviţa şi va deveni un afin cu poetul printr-o alianţă între un Poroineanu şi o nepoată de fiică a lui Hristache Fusea, se fotografiază în costum de vînător cu tolbă, corn, carabină, botfori în picioare şi un copoi. „Boierii noştri de atunci — scrie Ion Ghica — erau mai toţi vînători mari şi călăreţi vestiţi ; le plăceau caii arăbeşti şi ungureşti ; aveau poştalioane de cîte şase şi opt cai romîneşti, iuţi ca smeii, ţineau prin curţi şi în casă cîini, lupi, urşi, vulturi, cerbi, privighetori, cocori, tot felul de păsări şi lighioane. Ca să nu citez decît cîteva celebrităţi voi aminti cîinii zăvozi (moloşi), cît viţei de mari, ai lui Grigorie-vodă Ghica, pe care îi hrănea ca să-i puie să se bată pînă la moarte cu urşii" *(Bîrzof)*. Cîini va cultiva şi admiratorul „cîinelui soldatului", Grigore Alecsandrescu, care, nici vorbă, n-ar fi luat parte la vînătoare dacă n-ar fi fost un bun mînuitor de puşcă. Într-o poezie de factură mai veche [1] se vorbeşte de un vînător de urşi lăudăros, căruia îi ia înainte un mişel ţăran c-o armă ruginită, împuşcînd o ursoaică cu puii ei. Compoziţia destăinuie cunoaşterea profesiei :

Era o zi frumoasă, p-aci cam de mirare !
Lătrau de bucurie copoii nemîncaţi,
Şi caii, gloabe mîndre, de şeaua din spinare
Gemeau sub grele sarcini slăbiţi şi deşelaţi.
Sărmanul urs ce singur în verdea-i locuinţă,
De astă pregătire n-avea nici o ştiinţă,
Dormea atunci ; şi visuri, de mure-mpodobite,
Îi arătau o turmă de vite jupuite
La care el cu poftă în grabă alerga.
Dar ce să vorbesc multe : sosiră vînătorii
P-un vîrf unde se zice că sînt aproape norii...

Poetul făcu, de altfel, o ispravă memorabilă, pe care organul batjocoritului Carcalechi o înregistra cu admiraţie :

„La 28 iulie s-a făcut pe munţii Buceciului, lîngă Sinaia, o vînătoare din cele mai mari. Între alte vînaturi

[1] *Buciumul*, nr. din 23 ian., 1863, reprodusă şi de E. Lovinescu, *op. cit.*, pp. 326—327.

au căzut şi doi urşi grozavi. Cel dintîi, care era ursoaică, fu împuşcat de d. maior Bibescu, iar cel de-al doilea împuşcat şi înjunghiat cu un cuţit vînătoresc de d. paharnicul Gr. Alecsandrescu. Iar d. parucic Călinescu a împuşcat o pisică sălbatică mare."

Poetul nu cunoştea urşii numai din fabulele lui Florian.

La 3 septembrie 1846, măria-sa purcese din nou la vizitarea judeţelor, marşrutul prevăzînd poposirea la Tîrgovişte în ziua de 4 *(Vest. rom.*, nr. 68 din 31 aug., 1846). Trecu prin Cîmpulung, Piteşti, Curtea-de-Argeş, R.-Vîlcea, mînăstirea Horezu, Tg.-Jiu, Tismana. La 25 septembrie trecu şi pe la mînăstirea Motrului, unde îi rosti un cuvînt Eufrosin Poteca :

„Bine aţi venit ! preaînălţate doamne ! Bine e cuvîntată venirea înălţimii voastre ! Această mînăstire, preaînălţate doamne, ca toate celelalte vesteşte şi însemnează ivlavia prinţilor romîni..." *(Vest. rom.*, nr. 81 din 15 oct., 1846.) Domnul se înapoie prin Craiova, Caracal şi Slatina. În toamnă se termină zidirea cazărmii din Bucureşti : „Din multele întreprinderi colosale — se speria hiperbolicul *Vestitor* — ce s-au început spre folosul şi lauda ţării, cazarma de cavalerie şi artilerie s-a săvîrşit pe deplin" *(Vest. rom.*, nr. 85 din 29 oct., 1846). Uriaşă i se părea clădirea şi poetului :

Ai fost domnitor mare,
Lucrări nepieritoare
În urmă-ţi ai lăsat.
Privim şi azi cu fală
Cazarma colosală
Ce tu o ai fondat.

(Bibescu-vodă)

În acea vreme cînd casele erau mizerabile şi pitice, construcţiile mari uimeau ca piramidele şi ca domurile.

Incendiul din 1847 trebuie să fi alarmat pe poetul care, dacă găsise măreaţă priveliştea arderii casei Oteteleşeanului, nu putea să nu deplîngă sinistritatea întîmplării. De altfel, Bibescu însuşi ieşi să supravegheze stingerea, Grigore Alecsandrescu, ca membru predilect

al Secretariatului, n-ar fi putut lipsi. Focul izbucni în ziua de 23 martie, ora unu după-amiază, de ziua Învierii, la o casă mare a cluceresei Drugăneasca lîngă Sf. Dimitrie, metoc al episcopiei Buzăului, şi se întinse „cu iuţeala fulgerului în formă de triunghi, pe de o parte, spre Curtea-Veche şi Puşcărie înainte, iar pe de altă parte, spre Lipscani şi Sfîntul Gheorghe cel nou, mistuind într-o clipă tot ce a întîmpinat într-acest triunghi, pînă cînd răsuflînd afară din oraş şi nemaigăsind hrană, a trebuit să stea." Domnul, mai bucuros de a apărea spectaculos la stingeri de bordeie decît pe schelele unui oraş de palate, ieşi îndată călare, alergă la toate punctele, la Hanul-Roşu, la Greci, la Carvasera şi la Şerban-Vodă, stînd 14 ore nemîncat. Miniştrii, boierimea, oştirea alergau zi şi noapte de la o parte la alta şi „multe persoane de rangurile cele dintîi căra apă de la gîrlă la tulumbe şi dărîma ziduri şi lemnărie". „Mahalaua Sfîntului Dimitrie de la biserică la vale, Uliţa franţozească partea stîngă, Uliţa nemţească, Uliţa şelarilor, Puşcăria, apoi Lipscăniile de la Picolo încolo, Marchităniile, hanul lui Zamfir, Bogasieriile, Braşoveniile, Uliţa Bărăţii cu biserica, a Zarzavagiilor, hanul lui Papazoglu, Sfîntul Gheorghe-Vechiu, Sfîntul Gheorghe-Nou, Tîrgul Cucului, pescăriile vechi cu căvăfiile nuoi, mahalaoa Stelii, a Udricanilor, a Sfintei Vineri, a Lucacilor, a Sfîntului Ştefan şi altele în dreapta, în stînga şi înainte înfăţişează astăzi sfîşietoarea priveliştе a unor ruine care pătrund sufletul şi umilesc inima cea mai împietrită" *(Vest. rom.*, nr. 24 din 27 mart., 1847). În toamna acelui an, de sfînta Maria, Bibescu împreună cu doamna merse la Slatina pentru inaugurarea „măreţului pod după apa Oltului". Profesorul C. Stancovici, care şi acesta nu era necunoscător precum se vede al figurilor poetice ale lui Grigore Alecsandrescu, vorbi astfel, uzînd îndrăzneţ ditirambii :

„Înlesnirea şi siguranţa celor întrebuinţaţi de a trece această periculoasă apă prin schela Slatinei, mai vîrtos la ale ei înecăciuni, şi marea întreprindere în a-l face pe Olt să se tîrască pe subt jugul care-i aţi impozat, va păstra măriei-voastre aceleaşi dulci suvenire ce păstrează lui Traian podul dupeste Dunăre, care deşi se

află în triste ruine, însă dintr-un mal la altul al măreţului rîu suspină cu undele lui : Traian, Traian."

La 15 februarie 1848, muri în vîrstă de 44 de ani, după o bolire îndelungată, marele logofăt Constantin Filipescu *(Vest. rom.*, nr. 14 şi 18 din 17 febr. şi 2 mart., 1848), ministru secretar de stat, şeful lui Grigore Alecsandrescu de la 1 mai 1847 *(Vest. rom.*, nr. 34 din 2 mai, 1847). Logofătul, fiu al marelui ban şi başboier Gheorghe Filipescu şi al răposatei atunci Ecaterina Balş, se născuse în 1804 şi-şi făcuse studiile timp de 14 ani în Franţa, de unde se întorsese în 1829 intrînd în miliţia pămînteană. Înmormîntarea se făcu la mînăstirea Radu-Vodă, în ziua de 15 februarie, pe o vreme de moină, ameninţînd cu inundaţia din cauza grabnicei topiri a „grozavei cîtăţimi de zăpadă" *(Vest. rom.*, nr. 15 din 17 febr., 1848). Cuvîntă arhimandritul Dionisie, directorul seminarului. Nu încape îndoială că personalul Secretariatului, şi cu atît mai mult Grigore Alecsandrescu, a luat parte la ceremonie. După moartea lui Filipescu, e desemnat ca „împlinitorul datoriilor de secretar al statului" C. Herescu *(Vest. rom.*, nr. 33 din 27 apr., 1848).

Către vară izbucni holera şi cea dintîi care fugi fu perechea domnească. Bibescu, sub cuvînt că starea sănătăţii doamnei cere „schimbarea aerului" la Cîmpulung, o însoţi pentru cîteva zile *(Vest. rom.*, nr. 43 din 1 iun., 1848). Departamentul din Năuntru se mulţumea a da, cu mare naivitate, cetăţenilor de rînd, care n-aveau moşii la aer curat, simple sfaturi, ca fiştecare să fie încins peste pîntece, ferindu-se de răceală, „precum şi cei proşti ce obicinuiesc a umbla desculţi să înceteze din acest rău obicei, ferindu-şi picioarele şi fiind totdauna încălţaţi". Revoluţia izbucnise la Paris, şi Lamartine, ministrul „celor streine" al guvernului provizoriu francez, trimisese vestita circulară către agenţii diplomatici ai Republicii : „...La France est République : la République Française n'a pas besoin d'être reconnue pour exister." [1] Ministrul dădea mari speranţe popoarelor oprimate :

[1] *Trois mois au pouvoir*, par M. de Lamartine, Michel Lévy, Paris, 1848, p. 69 şi urm.

„Aşa, noi zicem de faţă să audă toată lumea că dacă ceasul regeneraţiei unor naţionalităţi împilate din Europa sau de aiurea ni se va părea că a sunat în decretele providenţei... Republica Franceză atunci s-ar cunoaşte în drept a se arma şi a sprijini mişcările pravilnice de creştere şi de naţionalitate a noroadelor."

Fierberea în ţară la apariţia acestei circulări fu aşa de mare, încît chiar Carcalechi cuteză s-o publice *(Vest. rom.*, nr. 23 din 20 mart., 1848). Bibescu, înfricoşat şi desigur împins de factorii reacţionari, închise repede Obşteasca Adunare, „vremea fiind înaintată şi trebuinţa lucrării pămîntului cerînd a se întoarce deputaţii de afară pe la judeţele lor". Ca şi cînd boierii lucrau pămîntul ! Se amînă şi alegerea episcopilor *(Vest. rom.*, nr. 25 din 27 mart., 1848). În Moldova, Grigore Sturza, naşul Bibescului, înăbuşise cu brutalitate orice mişcare. „Cu o vie mîhniciune — spunea el într-un ofis — am privit neliniştea ce v-au învăluit, în curgerea de cîteva zile, care s-au pricinuit de cîţiva netrebnici cu cugeturi turburate dintre boieri." *(Vest. rom.*, nr. 29 din 10 apr., 1848.) Bibescu, primind la palat boieri şi „alte persoane de deosebite clasuri", se simţi dator a le ţine o „vorbire" mai diplomatică :

„...Nu m-am îngrijat de vremelnica fierbere a unor duhuri, căci mă simţeam puternic prin înţelepciunea, încrederea şi dragostea obştii. Le-am lăsat dar vreme a se potoli de sine, făcînd partea şi a lipsei de ecsperienţă, şi a vîrstei, şi a patimilor, şi nu mă căiesc că am aşteptat, fiindcă am izbutit, fără a avea mîhnirea ce lasă întrebuinţarea măsurilor celor aspre." *(Vest. rom.*, nr. 31 din 20 apr., 1848.)

Dar la 11 iunie vodă iscăli noua constituţie cu 22 articole şi schimbă ministerul. Carcalechi pare delirant :

„Scoală-te, Romînie, scoală, frumoasă fecioară ; un glas de libertate şi de mîntuire te cheamă ; împrăştie negura ce te încungiura ; aridică-ţi ochii fără sfială ; ia-ţi veşmintele de mireasă şi îmbrăţişează cu fală şi recunoştinţă pe mirii tăi, care, ca să merite al tău amor, s-au întrecut a rivaliza în patriotism şi jertfire pentru a ta mîntuire" *(Vest. rom.*, nr. 46 din 12 iun., 1848).

Bibescu, însă, speriat, simţind că puterile nu-i „sînt potrivite cu cererile celor de astăzi împrejurări", abdică *(Vest. rom.*, nr. 47 din 18 iun., 1848). Noul guvern provizoriu desfiinţă rangurile civile şi obligă pe „emploiaţii statului" să poarte „eşarfe cu colorele naţionale vremea în care se află în funcţii" *(Vest. rom.*, nr. 49 din 26 iun., 1848). Îşi va fi pus Grigore Alecsandrescu o astfel de eşarfă ? E probabil, fără a fi sigur. Nu fiindcă ar fi vreo cît de mică îndoială asupra ideilor sale progresiste, cu toate că familiaritatea cu Bibescu şi mai degrabă timiditatea ar fi putut să-i inculce un spirit de moderaţie, ci mai degrabă fiindcă se va fi tras la Tîrgovişte, aşa cum mulţi funcţionari fugiră din Bucureşti din cauza holerii. Cînd guvernul însuşi, întors din munţi după o scurtă spaimă, îşi reluă funcţiunile, întîia grijă fu de a invita pe amploiaţii plecaţi cu învoire să se întoarcă la posturile lor pînă la 25 iulie *(Vest. rom.*, nr. 55 din 23 iul., 1848). Acum Costache Romanescu, unul din secretarii guvernului, în Oltenia, era solicitat să ia postul de şef al cancelariei cîrmuirii *(Vest. rom.*, nr. 52 din 10 iul., 1848). Ioan Eliade era brutal în polemică, totuşi incapabil de răzbunări fizice. Astfel, Grigore Alecsandrescu continuă, efectiv ori nu, să rămînă în postul de la Secretariat. Deşi punctele capitale ale revoluţiei se găsesc exprimate în opera sa înainte şi după eveniment, Grigore Alecsandrescu n-a fost un protagonist de prim-plan al ei. O *înştiinţare*, în nr. 15 din 2 august 1848 al ziarului *Popolul suveran*, face cunoscut că redactorii foii sînt : „N. Bălcescu, C. Bolliac, Gr. Alecsandrescu, D. Bolintineanu, P. Teulescu, A. Zanne". Însă mai înainte şi după aceea, numele poetului nu mai apare, dîndu-se numai numele redactorului responsabil, care de la nr. 1 din 19 iunie pînă la nr. 14 este D. Bolintineanu, suplinit uneori de Al. Zanne ; de la nr. 15 pînă la nr. 18 N. Bălcescu, apoi tot D. Bolintineanu. Coleg de secretariat cu Grigore Alecsandrescu, D. Bolintineanu va fi obţinut de la poet autorizaţia de a-i folosi numele, dar n-a îndrăznit a-l repeta din cauza aprehensiunilor acestuia. Tot astfel Grigore Alecsandrescu va fi semnat alături de alţii adeziuni ca impiegat. La *Po-*

polul suveran n-a colaborat deschis şi dacă *Plîngerea deputatului* e de el (ceea ce după stil nu este exclus, avînd în vedere asemănarea cu O *profesiune de credinţă* din 1857), ea apare abia la 3 septembrie, cînd revoluţia era virtual eşuată şi, în loc să trateze combativ idei revoluţionare, ironizează oportunismul şi versatilitatea unor pretinşi progresişti. În septembrie vine Suleiman-paşa, întîmpinat la Giurgiu de Eliade. Guvernul este la început recunoscut. Apoi, deodată, soseşte Fuad-paşa cu o armată după el şi cu poruncile legitimului suveran, care hărăzeşte o proclamaţie „boierilor şi vouă lăcuitorilor Valahii de toată clasa", tunînd în contra revoluţiei izvorîte „din acel duh al comunismului împotriva căruia se bate şi triumfează acum Europa toată" *(Vest. rom.*, nr. 69 din 24 sept., 1848). Trei coloane de oşti turceşti intră în Bucureşti îndreptîndu-se spre cazarama de infanterie, spre Mitropolie şi spre palatul cîrmuirii. Pe Dealul Spirii miliţia romînă, de fapt corpul de pompieri, se apără glorios şi cincizeci de ostaşi cad morţi. Tristul Carcalechi, care salutase pe fecioara Romînia, ironizează acum „partida eczaltaţilor". Considerînd că ţiganii, aparţinînd proprietarilor particulari, au fost sloboziţi de revoluţie spre paguba „proprietăţii ţării", Fuad anulă biletele de eliberare emise de la 11 iunie pînă la 13 septembrie, restabilind robia *(Vest. rom.*, nr. 71 din 2 oct., 1848). Logofătul Constantin Cantacuzino, care fusese pus caimacam, scoase pe Grigore Alecsandrescu de la Secretariat, indiciu că-l socotea suspect de idei revoluţionare. Că poetul nu mai publică nimic este de înţeles. Omer-paşa, comandantul militar al Bucureştilor, interzisese de a se vorbi în cafenele şi în alte localuri publice despre politică, invitînd pe toţi „de songer à leurs intérêts privés". În schimb, Alecsandrescu trimitea curajos emigranţilor informaţii foarte folositoare. La 4 decembrie, 1849, se făcu ceremonia înscăunării noului domn Barbu Ştirbei, care, fiind fratele lui Bibescu, e de aşteptat că nutrea faţă de poet acelaşi interes. Ştirbei păru mai degrabă afectat de soarta fratelui său şi nu-şi ascunse neîncrederea pe care o avea în propriul lui viitor : „Alesul, înzestrat cu tinereţe, rîvnă

şi destoinicie, era chemat, într-o vreme lină, a resbate un viitor întins. Cine putea atunci să-şi închipuiască că o carieră, ce se deschidea aşa de falnică înainte-i, era să fie atît de mărginită ?... Lumea mă socoteşte, poate, cel mai fericit în aceste momente. E ! domnilor ; năluciri nu mai pot fi pentru un om serios, la vîrsta mea, şi pe vremea de acum." *(Vest. rom.*, nr. 97 din 5 dec., 1849.) Apoi încep balurile şi la 15 ianuarie 1850, pe un vînt şi un viscol îngrozitor, în sala Slătineanu, fostă Momolo, se dă bal masché, cu muzică adusă din Viena *(Vest. rom.*, nr. 5 din 17 ian., 1850). Instrucţiile domneşti asupra socotelilor între arendaşi şi clăcaşi, distribuind claca ţăranilor în trei trimestre, cu interzicerea de-a se lucra de-a rîndul, nu însemnau vreo uşurare a mizeriei celor de jos, care, după opinia rizibilă a guvernului lui Bibescu, mergeau desculţi nu din sărăcie, ci din prost obicei *(Vest. rom.*, nr. 10 din 4 febr., 1850). I. Ghica lăuda în 1850 pe Alecsandrescu pentru buna lui poziţie, pe care acesta o socotea neînsemnată. Era „secretar de pricopseală" la „Senat" şi, cînd vor veni din nou ruşii în 1853, va fi „însărcinat cu socotelile armiilor ruseşti", fiind „membru al Comisiei Centrale, întocmită pentru socotelile cheltuielilor ostăşeşti", post pe care îl va avea pînă la 10 august 1855, cînd va fi înlocuit cu pitarul Manolache Anghelescu *(Vest. rom.*, nr. 64 din 17 aug., 1855). Locuia aproape de „eleşteul Cişmigiului". Devenise mizantrop văzînd cum falşii stegari ai revoluţiei făceau pe spionii poliţiei, nefiind încîntat nici de unii neconsecvenţi „ucenici ai libertăţii şi eroi ai patriei" din emigraţie. Mădularii Senatului propusese să se vîndă averile revoluţionarilor. Nu se mai ducea la balurile şi soarelele de carnaval, dezamăgit de imoralitatea protipendadei (Oteteleşeanu îşi lăsase la 55 de ani nevasta, Elena Cîmpineanu, spre a se căsători cu Elena Filipescu) şi de orizontul îngust al burgheziei mici, care se ferea „ca de foc de o întîmplare care ar comprometa patriotica vînzare a mărfurilor". Egoismul boierilor era de neînchipuit. Divanul luînd în cercetare un proiect, ce îndatora pe boierii care ar întreprinde un

negoţ să plătească patentă „ca şi ceilalţi muncitori [1] de rînd", aceştia se burzuluiră : „aş fi vrut să fii faţă ca să vezi furia şi mînia lor ; să vezi cu ce majoritate absolută a lepădat acel articol, şi atunci să-mi spui dacă lecţiile trectului le-au fost de vreun folos". În 1851, Millo, jucînd o piesă *(Tuzu calicu)* şi punînd pe scenă un respectabil boier cu barbă albă şi cu giubeaua de samur, stîrni rîsul numerosului public „pe seama clasei privilegiate". Nimic însemnat nu se întîmpla în ţară. „Mutări de la un divan la altul şi tot din cercul privilegiat." Clerul de sus era putred. Episcopul de Buzău, Filotei, după ce ar fi trăit cu o stariţă cu care a avut trei copii, ar fi îndepărtat-o pentru una mai tînără şi mai frumoasă. Divanul a hotărît ca slujbaşii cei mici, numiţi de miniştri iar nu cu ofis domnesc, şi care au pînă la două sute lei leafă şi mai puţin de cincizeci de ani să nu primească pensie. „Dar boierilor nu le pasă, căci toţi au împlinit de mult jumătatea de veac şi copii(i) dumnealor nu încep niciodată cariera de la scriitorie." [2] Şerban Belu a tras o straşnică bătaie domniţei Ştirbei, soţiei sale, care a fugit „pe jos la tată-so". Pe urmă s-au împăcat şi Belu a început s-o bată din nou. Niculache Kreţulescu însoţeşte pe doamna Ştirbei în voiajurile sale de sănătate, şi aceste „jărtfiri patriotice îi aduc pe tot anul cîte un rang şi cîte o gratificare". Vodă a asistat la împărţirea premiilor. „Cuvinte şi iar cuvinte din partea profesorului şi din partea domnului." În schimb, în şcoala militară au manevrat foarte frumos nişte copii de 12 ani. Justiţia nu merită nici o laudă. Un negustor, impacientat de neaducerea la îndeplinire a unei hotărîri, a intrat în Tribunalul Ilfov, secţia I, şi a strigat judecătorilor : „Închinaţi-vă, închinaţi-vă, că am să vă omor". Judecătorii se ascunseră sub masă. Astfel de ştiri dădea secretarul de la Divan lui Ion Ghica, ridiculizînd clasa privilegiată. Alecsan-

[1] Probabil „muritori" ?

[2] Totuşi Obştescul Divan făcu un Proiect de legiuiri a pensiilor pentru amploiaţii ce primesc leafă de la două sute în jos, pe care domnul îl întăreşte *(Vest. rom.*, nr. 23 din 21 mart., 1853). Cei cu 15 ani de slujbă primesc a patra parte din leafă, cei cu 23 de ani o jumătate, cei cu 30 de ani trei părţi.

drescu strecoară o ironie și la adresa lui Ghica însuși : „M-am liniștit ceva de cînd m-ai înștiințat că nu pretinzi la domnia țării..."

Poetul, care din 10 octombrie 1853 devenise clucer *(Vest. rom.*, nr. 82 din 14 oct., 1853), căpătase două pasiuni noi : cîinii și șahul. Cei dintîi erau mai simpatici decît „nimfele", dintre care una îi ceruse mătănii de la Țarigrad. Nu mai avea iluzii în materie sentimentală și, dacă făcea vreo nerozie, o făcea „cu sîngele cel mai rece și numai ca să se împlinească scriptura". Jocul de șah îl scutea de „multe vorbe zadarnice". În seara de Anul Nou 1853, Grigore Alecsandrescu asistă la inaugurarea teatrului nou, care, deși bogat pe dinăuntru, nu i se păru de o arhitectură aleasă. Sala însă, plină de lume, „făcea o priveliște cu totul măreață". Domnul se afla în lojă cu consulul rus și cel nemțesc. După foaia carcalechiană, „elegantele și bogatele toalete ale damelor de prin loji, resfrîngîndu-și splendoarea în oceanul de lumini al sălii, înfățișa ochilor o priveliște magică și încîntătoare" *(Vest. rom.*, nr. 2 din 7 ian., 1853). Spectacolul, în trei părți, fu de circumstanță : un vodevil cu cîntece, tradus din franțuzește : *Zoe sau amantul împrumutat ;* o arie din *I masnadieri* împreună cu un trio din *Lucrezia Borgia* și finalul operei *Lucia di Lammermoor,* ultimele două părți cu cîntăreți de la trupa italiană, printre care damicela Lesnievsca. Pentru această solemnitate poetul pregătise un imn :

'Aici se va încorona
'Virtutea lăudată,
Și vițiul se va-nfrunta
Prin fapta-i imitată.

Chiar din ianuarie 1853, Grigore Alecsandrescu este membru în comitetul teatral și cu mîna lui, deși fără să iscălească, pune felurite rezoluții cu privire mai cu seamă la slobozenia sau interzicerea de a se reprezenta unele piese, căci comitetul avea o cenzură și controla repertoriul trupelor în general (doc. 29). Astfel, luăm cunoștință că *Maria Tudor* (de V. Hugo) nu era slobodă a se juca. Actorii trupei romîne se împrumutase,

nevoiaşi, de la Sofia Coler, care-i reclamă la poliţie. Poetul întocmi, la 20 august 1854, o hîrtie către d. antreprenor al trupei romîne, în termenii următori :

„Cinst. poliţie a Capitalei pă lîngă adresa cu no. 18.576 alătură o listă de datorii de bani după la mai mulţi actori din trupa d-tale, ce are a luoa d-ei Sofia Coler, ce prin reclamaţia sa cere către c. poliţie a fi despăgubită de arătaţii bani. În temeiul căria subt iscălitul scrie d-tale ca, din leafa ce are a primi fiecare actor, să poprească arătaţi(i) bani ce să vede însemnaţi la numele fiecăruia dator, pă care fără întîrziere să-i trimiteţi la direcţie, spre a să înainta după cerere, iar mijlocind vreo împrejurare, asemenea să arătaţi pricina, spre a să face cele de cuviinţă."

Din ianuarie 1852 [1] îl aflăm pe poet la Comisia documentală cu 500 lei lunar, funcţionînd pînă la 31 decembrie 1857. [2] Cumula slujbe, căci fără îndoială îndeplinea şi pe aceea de director al Arhivelor Statului. Acolo,

Pe dealul Mitropoliei
În arhiva Rominiei,
Unde statul grămădeşte
Tot ce nu-i mai trebuieşte,

nu s-a dedat vreunei activităţi deosebite şi şoarecii roaseră în tihnă dosarele, precum singur mărturiseşte în numele lor :

Şeful de azi al Arhivei, om de pace iubitor,
Ne-a fost chiar ca un părinte, un zelos ocrotitor.

---

[1] Se pare că a fost numit la 19 ianuarie, 1852, o dată cu Simion Marcovici (doc. 42).

[2] Comisia documentală luă fiinţă ca urmare a ofisului nr. 541 din 18 octombrie, 1837, dat de domnitorul Alexandru Dimitrie Ghica, prin care poruncea Statului administrativ extraordinar „a se întocmi o comisie vremelnicească, care prin înţelegere cu Departamentul Trebilor Bisericeşti" să facă „o deslușitoare alcătuire de toate documentele", pe care se sprijină proprietăţile mînăstireşti. Sfatul administrativ extraordinar dădea un jurnal la 22 decembrie, 1837, prin care hotăra alcătuirea comisiei pentru înscrierea în condică a documentelor mînăstireşti (doc. 30, 31, 32).

Îndeletnicirea de căpetenie a poetului era de a încuviinţa slobozirea de acte trebuitoare departamentelor, îndeosebi celui al Dreptăţii, rezoluţia lui fiind atunci „Să va da", şi a lua notă de înapoierea lor. În cazul din urmă, rezoluţia poetului era invariabil : „Să va reviziui şi să va depune la loc" (Arh. Stat., Buc., registrele pe anii 1849—1854). Cum dosarele Arhivelor nu încăpeau la Mitropolie şi peregrinau din mînăstire în mînăstire, o parte din corespondenţa lui Grigore Alecsandrescu avea ca obiect tribulaţiile actelor. Astfel o dată, în august 1849, poetul protestează contra ideii de a se duce delele la mînăstirea Văcăreşti, fiind greu pentru scriitorii Arhivei să se transporte zilnic pînă acolo. Altă dată, în februarie 1850, cere Departamentului din Lăuntru două căruţe pentru scoaterea dosarelor de la mînăstirea Zlătari, unde le uda ploaia, punîndu-i în vedere totuşi că la Mitropolie nu se găseau încăperi pentru ele (doc. 47).

Grigore Alecsandrescu trebuie să fi luat parte, ca persoană oficială, la foarte multe din solemnităţile acelor ani, mai ales spre a culege informaţii de transmis refugiaţilor. Barbu Ştirbei plecase din ţară şi viceprezident al Sfatului Administrativ era consulul general Halcinski, sub comisariatul baronului de Budberg. În ajunul anului nou 1854 se dădu un reveillon splendid, la care asistară prinţul Gorciakov, toate notabilităţile civile şi militare şi elita societăţii *(Vest. rom.*, nr. 1 din 5 ian., 1854). Carnavalul fu plin de baluri, ca de obicei. În primăvară, boierimea nepăsătoare trecea la şosea „în sute de calesci" *(Vest. rom.*, nr. 39 din 19 mai, 1854), „costumele junilor şi ale damelor era după cel din urmă jurnal". Armata rusă concentrîndu-se, îşi face apariţia în Bucureşti generalisimul Omer-paşa, străbătînd oraşul în fruntea a 30.000 de soldaţi turci, de la bariera Beilicului la bariera Mogoşoaiei. La 13 august se iveşte şi Dervis-paşa, general de divizie, comisar extraordinar al sultanului. Omer fu întîmpinat în numele tinerimii romîne de un viitor zbir, Alexandru Lăzărescu, nu altul decît criticul Laerţiu de mai tîrziu, care vorbi cam aşa : „La France et l'Angleterre sont les pays de l'esprit et de l'intelligence. Votre

glorieuse Patrie est celui de la valeur et de l'héroïsme : la Roumanie est le pays du sentiment." *(Vest. rom.*, nr. 64 din aug., 1854.) Eliade veni o dată cu Omer-paşa şi Grigore Alecsandrescu îl întîlni. La 18 august se anunţa intrarea în ţară a trupelor maiestăţii-sale imperiale, regale şi apostolice *(Vest. rom.*, nr. 65 din 18 aug., 1854), iar la 25 august Omer-paşa, cu o numeroasă escortă, iese la bariera Băneasa în întîmpinarea locotenentului-general conte Coronini. Se trag salve de artilerie turcă şi austriacă. Trupele austriace intră paradînd pe podul Mogoşoaiei. Baronul Hess dădu o proclamaţie, aşteptînd „din partea autorităţilor ţării toată asistenţa necesară în privinţa cazării şi hranei trupelor" contra plată. Adevărate lăcuste ! Cantităţile de alimente reclamate de armata austriacă, precum se constată din *Vestitorul romînesc*, sînt considerabile (nr. 68 din 28 aug., 1854 şi passim). „Boierii — scrie Grigore Alecsandrescu — se arată veseli, văzînd starea lucrurilor şi răzămîndu-se pe protecţia nemţească, care se pare aplecată a le asigura pe viitor toate privilegiile de castă." Gazetele nemţeşti descriau, spre hazul poetului, primirea pompoasă şi entuziastă a armiei austriace, înainte de a fi sosit. „Numai în Bucureşti avem — adaugă el — douăzeci de spitaluri pînă acum. Mulţime de lăcuitori, proprietari sau chiriaşi, s-au văzut scoşi fără veste cu familii cu tot din casele lor şi din hanurile cele mari, fără să le rămîie nici un loc de adăpostire. Apoi, necurmatele trebuinţe ale unei mari oştiri, neregulatele cereri, lipsa banilor, nevoia împrumutării vor aduce curînd această nenorocită ţară în sapă de lemn. La 48 am ieşit datori cu douăzeci de milioane. La 54 vom ieşi cu 40. Oare nu trebuie să fim recunoscători englezilor şi franţezilor pentru această stare a lucrurilor ? Fanfaronada şi nestatornicia politicii lor mi se par vrednice de toată osînda, mie care sînt foarte puţin politic. Ele pînă acum n-au izbutit alt decît a pierde mai mult încrederea naţiilor şi a arăta că singură Rusia face acea ce zice, şi zice acea ce face."

Barbu Ştirbei, care se afla la Baden, fu rechemat şi, venind cu vaporul în ţară, apăru şi el escortat de miliţia valahă, pe podul Mogoşoaiei, la 22 septembrie, pe

o frumoasă zi de toamnă, salutat de pe la ferestre cu o ploaie de buchete şi coroane. După bătălia de la Alma din 20 septembrie, asediul Sevastopolului începu. La 3 decembrie, 1854, clucerul Grigore Alecsandrescu era înlocuit la Arhivele Statului cu paharnicul Dinu Rîmniceanul *(Vest. rom.*, nr. 94 din 4 dec., 1854) spre a fi numit director al Eforiei spitalelor. [1] Nu este exclus ca acel Grigore Alecsandrescu, numit la 22 noiembrie 1855 ajutor la masa franţeză a Secretariatului de Stat cu 300 lei pe lună, să fie chiar poetul în compensarea postului de membru al Comisiei pentru cheltuielile ostăşeşti, pe care îl pierduse în august, păstrînd totuşi pe acela de la Comisia documentală. Grigore Alecsandrescu vorbea şi scria franţuzeşte în mod excelent. De aci încolo cîţiva ani, începînd din 9 martie 1855, poetul iscăleşte prin ziare înştiinţări şi licitaţii, vînzări de locuri ale spitalelor, cumpărări de lemne de tufan verzi şi groase, trebuincioase aşezămintelor Colţea, Filantropia, Pantelimon şi Naşterea, cu îndatorirea pentru ofertanţi de a aduce de probă înainte de licitaţie un stînjen în curtea spitalului, sau comenzi de halaturi, cămăşi, cearşafuri, scufii, feţe de pernă, papuci, şervete, prosoape, dosuri de perne, mindire, legături de cap femeieşti, scaune de noapte, scuipători de lemn, hîrdaie şi alte aşijderea *(Vest. rom.*, nr. 19 din 9 mart., 1855, supl. şi urm.). [2] Era poetul un simplu om

[1] Din motive de economie se unificase la 4 sept., 1847, la Colţea cancelariile spitalelor Colţea, Iubirea de oameni, Pantelimon şi a „celui de naştere", punîndu-se director serdarul Costache Bălăcescu, poetul, cu una mie lei leafă pe lună, secretar fiind Bucşan şi casier Ioniţă Roşianu *(Vest. rom.*, nr. 72 din 13 sept., 1847). Starea spitalelor nu era strălucită. În aprilie 1849 caimacamul C. Cantacuzino, vizitînd spitalul Colţea, îl găseşte „în foarte proastă stare : cea mai mare necurăţenie şi neorînduială domneşte peste tot, nu numai pe scări şi coridoare, dar şi în odăi, rufele bolnavilor părea neschimbate de mai multe zile, îngrijitorii, doctorii şi felcerii nu se afla la posturile lor ; şi este şi mai de mirare, că n-am găsit pe nimeni să-mi spuie numărul bolnavilor..." *(Vest. rom.*, nr. 29 din 12 apr., 1849).

[2] Nr. 28 din 13 apr., 1855, supl. ; nr. 39 din 21 mai, 1855 ; nr. 18 din 7 mart., 1856 ; nr. 19 din 10 mart., 1856 ; nr. 20 din 14 mart., 1856 ; nr. 31 din 28 apr., 1856 ; nr. 37 din 19 mai, 1856 ; nr. 40 din 30 mai, 1856 ; nr. 41 din 2 iun., 1856 ; nr. 6

de cancelarie, punînd numai iscălitura dedesubt ? Gr. Costa-Foru, ca director al eforiei şcoalelor, lua parte la ceremoniile şcolare. Este de închipuit că Grigore Alecsandrescu păşea prin spitale, asista la licitaţii, arunca un ochi asupra tufanilor verzi şi examina halatele şi scufiile. El însuşi destăinuie că o dată a fost la Ploieşti să inspecteze spitalele, de unde apoi a mers la Braşov (*Romînul*, nr. din 20—21 iul., 1874). G. Sion, care îl persiflase cînd era director al Arhivelor, îi dedică acum o poezie burlescă *Musa în spital* [1]. Căutîndu-l pe Grigore Alecsandrescu în Bucureşti, Sion presupune a intra în spitalul Colţii, unde dă de muza poetului abandonată într-un pat :

> Cauza voind s-o aflu, eu, vai ! am descoperit
> Cum că el peste spitaluri director s-a rînduit.

Ca director al Eforiei spitalelor, poetul a avut neapărat de-a face cu Carol Davila, de curînd sosit în ţară, cu care nu era greu cuiva a veni în conflict. Atunci scrise fabula *Doctorul şi bolnavul*, publicată în 1855, unde era vorba de un doctor vestit :

> Cînd zic vestit se-nţelege că nimeni nu-l cunoştea,
> Însă avea atestate
> Cu poleială legate,
> Diplome ce-n academii luase, cum el zicea,
> Prin ţări care niciodată
> Nu au figurat pe hartă,
> Dar care, cu bună seamă, el nici le-ar fi părăsit
> D-ar fi mai avut acolo vr-un bolnav de lecuit.

Domnia lui Barbu Ştirbei se apropia de sfîrşit, înfăţişînd din punct de vedere social un contrast violent. Recepţii, baluri, soarele în societatea de sus, prilejuite de prezenţa comandamentelor turc şi austriac, jafuri,

---

din 16 febr, 1857 ; nr. 19 din 3 apr., 1857 ; (repetat în nr. 20 şi 21) ; nr. 35 din 29 mai, 1857 ; nr. 55 din 7 aug., 1857 ; nr. 72 din 5 oct., 1857 ; nr. 20 din 8 mart., 1858 ; nr. 37 din 10 mai, 1858 ; nr. 62 din 6 aug., 1858 ; nr. 7 din 24 ian., 1859 ; nr. 20 din mart., 1859 ; nr. 22 din 14 mart., 1859.

[1] *Colecţiune de nuvele, poezii şi altele*, Bucureşti, 1855.

răpiri, uciderі în populaţia paşnică făcute de soldaţii austrieci, care au trebuinţă să se exerseze la război „prin cîteva omoruri". Saloanele „Prinţului Rumîniei — zice Grigore Alecsandrescu — sînt pline de botforele şi pintenii nemţilor" [1]. De Anul Nou 1856, „brillantă soaré pînă la mezul nopţii" la palat *(Vest. rom.*, nr. 1 din 4 ian., 1856), la 25 februarie „bal très brillant" dat de Soleiman-paşa, participînd alteţele lor, miniştrii, agenţii străini, consulii, statele majore austriece, turceşti şi valahe, boieri, funcţionari, notabili din toate clasele. Ofiţerii conduc damele în sala de bal. Vist dirijează orchestra *(Vest. rom.*, nr. 15 din 25 febr., 1856). Se făptuiesc nereguli cu exportarea sării şi a cerealelor. Cea mai mare parte a venitului cerealelor — observă poetul — este în mîinile domnului, care împarte din el gratificaţii la favoriţi. Un singur act de înfăţişare democratică se săvîrşeşte în acest timp, emanciparea ţiganilor, ce se va face însă cu despăgubirea proprietarilor *(Vest. rom.*, nr. 11 din 11 febr., 1856). Grigore Alecsandrescu va scrie în legătură cu acest act *Porcul liberat :*

> Cînd s-au liberat ţiganii, în anul de la Hristos
> O mie şi... nu ştiu cîte...

În iulie, 1856, se ivesc în Bucureşti prinţul Al. D. Ghica şi baronul Talleyrand-Périgord (la 30 martie se încheiase la Paris tractatul de pace : *Vest. rom.*, nr. 51 din 8 iul., 1856). La 16 iulie soseşte şi Kiamil-bei, introducătorul ambasadorilor la Sublima Poartă, aducînd firmanul prin care Al. Ghica e numit caimacam *(Vest. rom.*, nr. 54 din 18 iul., 1856). Feldmareşalul-locotenent conte Coronini-Cromberg pleacă în sfîrşit, condus pînă la barieră de ofiţeri austrieci, de un detaşament de cavalerie turc, de lăncieri valahi şi jandarmerie a poliţiei *(Vest. rom.*, nr. 57 din 31 iul., 1856). Dar ultimele trupe austriece şi otomane nu vor părăsi Principatele decît în martie viitor.

[1] E. Lovinescu, *Scrisorile lui Grigore Alecsandrescu către Ion Ghica*, în *Conv. lit.*, XLV, 1911, p. 743 şi urm., p. 878 şi urm. ; p. 1109 şi urm. ; republicate şi în monografie.

În aceşti ani, precum se constată, populaţia Bucureştilor este în continuă aşteptare de evenimente şi vede trecînd pe sub ochii şi spre paguba ei oşti străine şi alaiurile generalilor şi reprezentanţilor puterilor, plătite de către visteria ţării. Insignifianţa regimului o definea un cîntec :

Cu Ştirbei
Poţi să pei,
Şi cu Ghica
Tot nimica.[1]

Nu este deci de mirare că o întîmplare astronomică banală a trezit interes excepţional şi mai mult de humor politic, considerînd incertitudinea viitorului. Un astrolog vienez prezisese că la 13 iunie, 1857, „Parisul, Franţa, Europa, Lumea, toate nu va fi decît un nemărginit ocean de foc". Vabini, de la Observatorul din Paris, declarase însă că chiar dacă o cometă s-ar izbi de globul nostru, ea „nu ar produce nici chiar un efect mai însemnat decît acela al unei musculiţe ce şi-ar zdrobi capul în contra vagoanelor drumului de fer ce vor umbla cu cea mai mare iuţeală" *(Anunţ. rom.*, nr. 2 din 2 febr., 1857). Era în carnaval şi cometa nu izbuti să strice veselia francezilor. La balul dat în ziua de 6/18 februarie la Ministerul de Externe din Paris, la care asistă şi familia imperială, iar d-na Poujade[2] şi d-na Lowenthal au apărut în costume naţionale româneşti, se remarcă „grupa cerească compusă din o femeie îmbrăcată ca Luna, conducînd douăsprezece domnişoare îmbrăcate ca stele şi un comet" *(Timpul*, nr. 20 din 25 febr., 1857). Sub iniţialele G. A., Grigore Alec-

[1] C. D. Aricescu, *Gaminul (piciul) de Bucureşti*, în *Romînul*, nr. 111 din 17/29 sept., 1859.

[2] D-na Poujade era o nepoată a lui Grigore-vodă Ghica, măritată cu Eugène Poujade, consul general şi agent francez din 1849, rechemat în vremea lui Ştirbei. E. Lovinescu, *Grigore Alecsandrescu*, p. 267. Poujade venise în locul lui H. Dupeyron de Ségur *(Vest. rom.*, nr. 56 din 16 iul., 1849). Pînă în august 1851 poetul nu făcuse cunoştinţă cu el, dar la îndemnul lui I. Ghica promitea să profite de întîiul prilej.

sandrescu, directorul eforiei spitalelor, publică în *Concordia* din 13 februarie, 1857 (nr. 1), *Cometei anunciate pentru 13 iuniu :*

> Cometă cu lungi coade însă cu scurtă minte
> De ce vrei să arzi globul ce noi îl locuim ?

Şi alţii se simt îndatoraţi să dea informaţii liniştitoare. Un doctor în medicină S. Mihelştedter scrie : „Numai Iuliu Cesar se zice că ar fi murit în influinţa unui comet, însă noi cunoaştem că a murit de pumnalul lui Brutus" *(Timpul,* nr. 19 din 21 febr., 1857). I. Bălăcescu, cu referinţe din Bayle, *Pensée sur la comète* (1681), şi din alţii, punctul de plecare fiind *Astronomia populară* a lui Arago, ironiza „predicţia d-lui... astrolog din Viena şi spaima mai mult sau mai puţin comică ce a pricinuit acea prezicere". „Cometa d-lui... a ajuns a fi mai cu deosebire subiectul tuturor conversărilor, tuturor preocupărilor şi s-ar înfăţişa reu astăzi în soţietate acela care ar mărturisi că nu e tocmai bine înştiinţat despre chestiunea zilei".[1] Cenzura zeloasă tăie, fără doar şi poate, numele astrologului ca să nu jignească pe consulul Austriei, care era una din puterile garante. În aprilie, cometa se arătase în Astrahan. „Locuitorii acestei cetăţi simţiră o mare frică, văzînd noaptea pe cer o stea necunoscută, însoţită de un satelit şi încongiurată" de „o lumină estraordinară, care se măria din ce în ce, cu o iuţeală foarte mare" *(Secolul,* nr. 27 din 11 apr., 1857). În mai, temerea de cataclism se risipise şi Grigore Alecsandrescu, semnînd de astă dată cu numele întreg, dădu în *Concordia* (nr. 31 din 29 mai, 1857) răspunsul cometei :

> Astăzi am priimit
> Prin poşta cerească
> Biletul tău pornit
> Din Ţara Romînească,

cu făgăduiala de a cruţa pe romîni :

[1] *Anunţătorul romîn* din 16 febr., 1857, publică sub titlul *Despre cometul din 1857* scrisoarea trimisă jurnalelor de d. Petit, directorul Observatorului din Toulouse, după care „frica unui asemenea eveniment este foarte himerică".

Mă-nduplec în sfîrşit, astîmpăr al meu foc ;
Îmi pun caii la grajd şi coadele la toc.[1]

Anul 1857 este al divanurilor ad-hoc, chemate în temeiul Tratatului de la Paris. În martie sosiră la Bucureşti comisarii marilor puteri europene. Cavalerul de Benzi, reprezentantul Sardiniei, şi Safet-efendi, trimisul Înaltei Porţi, intrară în ziua de luni 4/16 martie *(Timpul*, nr. 23 din 7 mart., 1857), primiţi cu onoruri de la barieră, în special Safet. Suleiman-paşa, comandantul-şef al trupelor turceşti de ocupaţie, şi prinţul Dimitrie Ghica, prefectul poliţiei, întîmpinară pe comisarul turc, care fu escortat pînă la casele luminăţiei sale beizadé C. Ghica de un pluton de cavalerie otomană şi de două ale miliţiei şi jandarmeriei romîne. În curtea „hotelului", un detaşament de trupe turceşti cu muzica în frunte dădu onorurile militare *(Anunţ. rom.*, nr. 71 din 6 mart., 1857).[2] Primire entuziastă şi fireşte cu acelaşi alai de trupe se făcu baronului de Talleyrand-Périgord, a doua zi, marţi 5/17 martie. „Toate drumurile se umplură de oameni care salutau cu entuziasm şi în strigări focatice pe acest om de stat atît de amat romînilor." „Escellenţia s. d. de Bulver (sir Henry Lytton Bulwer) intră pe noapte." Vineri 8 martie, pe seară, îşi făcu apariţia şi comisarul austriac Liehmann de Palmerode. Totdeodată generalul Marziani, comandantul-şef al oştirilor austriece de ocupaţie, notifică prinţului caimacam retragerea trupelor sale, din care nu mai rămăsese în Bucureşti decît

---

[1] Diatriba trebuie să fi stîrnit interes, pentru că Gr. Serrurie, într-o poezie fără spirit *De pe malu Dunubiului (Secului*, nr. 44 din 13 iun., 1857), publicată exact în ziua cînd trebuia să se întîmple sfîrşitul lumii, vorbea şi el despre cometă, întrebînd ironic :

Slabilor de îngeri, văzuraţi cometul
Ce monstruos, mare şi turbat venea ?

[2] Comisarul francez trage în casa maior Mişa, cel austriac în casele Bărcănescu, cel sard în casa D. Niculescu, cel prusian în casa lui Iorgu Ghica, cel britanic în casa Ciocan (pe podul Tîrgului de afară, deci în hotelul de Londra), cel rus în casa T. Asan.

puţini soldaţi, mai ales de trăsuri şi ambulanţe. Trupele turceşti începură şi ele să coboare spre Giurgiu (*Anunţ. rom.*, nr. 13 din 13 mart., 1857). Baronul de Richthofen, comisarul prusian, sosi abia vineri, 15 martie, comisarul rus Vasili intră în capitală joi, 21 martie, iar la 25 martie asistă împreună cu caimacamul la sfinţirea bisericii reclădite Sf. Gheorghe.

În aceste împrejurări Grigore Alecsandrescu publică în *Concordia* din 12 martie (nr. 10) un scurt salut către comisari :

„În sfîrşit sosi ziua aşteptată cu atîta impacienţă de naţiunea romînă : încetară comentariele şi îndoielile asupra venirii domnilor comisari ai înaltelor puteri. Astăzi se află adunaţi mai toţi în Capitala noastră. Alegerea acestor bărbaţi de distincţiune, însărcinaţi cu cercetarea şi transmiterea dorinţelor noastre, este de natură a ne inspira cea mai mare încredere într-un viitor mai fericit.“ [1]

În conglăsuire cu înaltul firman se tipăriră instrucţiile pentru întocmirea listelor electorale şi alegerea deputaţilor (*Anunţ. rom.*, nr. 12 din 9 mart., 1857). Acestea favorizau clasele de sus. Mitropolitul şi episcopii făceau parte de drept din Divan, egumenii mînăstirilor închinate şi neînchinate alegeau în totul patru deputaţi pămînteni. Boierii şi feciorii de boieri (începuse să apară la această epocă expresia „boier de neam“) cu cel puţin 100 fălci trimiteau cîte doi deputaţi de judeţ din cei cu cel puţin 300 fălci de pămînt. Ţăranii clăcaşi alegeau cîte doi deputaţi, mai curînd delegaţi, la judeţ ; aceştia împuterniceau cîte doi deputaţi indirecţi, care desemnau un deputat în Divan. Cei avuţi precumpăneau şi la oraş, unde puteau vota, ce-i drept, şi „profesioniştii liberali“ (profesori, doctori, ingineri, jurişti etc.). *L'Estafette* publică o corespondenţă din Bucureşti, pe care o reproduse *Timpul* (nr. 24 din 11 mart., 1857), spunînd în substanţă următoarele : „Ori de cîte ori un firman bun sau rău

[1] Cu cîteva săptămîni înainte, în aceeaşi *Concordia* (nr. 6 din 23 febr., 1857), Grigore Alecsandrescu protesta împotriva unui articol din *The Times* din 13 febr., care afirma că „Moldo-romînii, atît prin poziţiune cît şi prin capacitate, nu sînt în stare a juca un rol independent în Europa“.

vine în ţeară, e o zi de tristeţă naţională..." „În Romînia nu se află, vorbind adevărat, decît două clase..." „Una se compune d-aproape treizeci de familii (în cele două Principate) şi se chiamă clasa boiărilor mari... şi cu toate astea astă castă de boiări mari sau brahmani, cum ar trebui să fie chiămaţi, este singura depositoare a tutor avuţielor, a tutor bucurielor nedrepte impuse ţerii de baionetele străine. Prin obiceiele sale, prin inoranţa sa proverbială, prin elasticitatea conştiinţei sale, prin constantele sale aspirări cătră străini şi niciodată cătră naţiune, pretutindeni în fine şi, pînă într-un oarecare punt, prin naşterea sa chiar, astă castă este cu totul diametral opusă celeilalte clase, adică toatei naţiuni romîne." „Legea electorală este contrariă dorinţelor ţerii..." În urma acestui articol, caimacamul suprimă ziarul *Timpul*, sub cuvînt că a trecut cu vederea „respectul datorat Înaltei Porţi". Însă la 4 aprilie jurnalul reapăru sub titlul *Secolul*. Comisarul francez n-a fost desigur străin de această aluzie la îngustimea firmanului, între el şi comisarul turc se pare a fi existat o fricţiune. Cînd, în noiembrie, baronul Talleyrand dă un bal, toată lumea oficială vine, afară de „esc.-sa Safet-efendi, care din cauză de boală i-a fost cu neputinţă a lua parte la această serbare" (*Sec.*, nr. 87 din 21 nov., 1857). În iunie, Talleyrand era primit cu mare entuziasm la Cîmpulung, oraşul de baştină al lui C. D. Aricescu, şi salutat în stihuri (*Conc.*, nr. 47 din 1 aug., 1857) :

Vivat Franţa, brav popor
Ş-al ei mare-imperator !...
Vivat, vivat Talleiran,
Ce proteje pe roman !

În această stare de tensiune între clase, poliţia „popri" a se mai trage cu puşca şi cu pistolul în oraş, cum începuseră a face de la o vreme unii din locuitorii Capitalei, de bună seamă de prin mahalale, simpatizînd cu partida naţională.

Grigore Alecsandrescu, cu toate că spunea că nu e un politic, era un ambiţios timid, şi ideea de a fi deputat trebuie, cum şi era cazul, să i se fi reprezentat ca foarte

firească. Sub titlul *Unirea principatelor (Conc.*, nr. 16 din 30 mart., 1857) dedica o poezie „fiitorilor deputați ai Romîniei" :

Mari puteri iau acum parte la destinul ce ne-așteaptă,
Orizonul se-nsenină, calea noastră este dreaptă...

Murind Béranger, poetul îi consacră un articol, în care sublinia cu deosebire opinia unui scriitor francez că, dacă Béranger ar fi vrut, „ar fi fost politicul cel mai desăvîrșit". „Ne pare rău numai — adăuga poetul — că o asemenea laudă nu poate veni la socoteala acelora care cred sau cel puțin zic că geniul literar este incompatibil cu capacitatea politică, rezervîndu-și pentru dumnealor, care nu sînt geniuri în nici un fel, monopolul esclusiv al politicii și dreptul de a conduce lumea la perfecția și fericirea la care adesea au condus-o." *Secolul*, reproducînd articolul, se unea cu Grigore Alecsandrescu împotriva pretențiilor „îngîmfaților, așa-zișI oameni pozitivi, carii îndată ce văd un spirit literariu voesc a-i lua orice capacitate politică." „Chateaubriand în memoriul său — mai zicea ziarul — face aceeași observație ca d. Alecsandrescu." Deci poetul uză de tot ce-i stătu onest la îndemînă spre a atrage atenția asupră-i și a sugera că luminile lui politice nu sînt de disprețuit. Din păcate, vechii profitori, „corbii", se pregăteau acum să năvălească și asupra noilor așezăminte. Poetul publică fabula *Corbii și barza (Conc.*, nr. din 12 mart., 1857) despre păsările de pradă îmbuibate de hoituri pe cîmpul de bătălie :

Acei ce de a țării grea soartă profitară ;
Ce de streini în posturi, în ranguri se-nălțară ;
Ce prin trădări, basețe sînt astăzi mari, bogați,
Poate și decorați,
După a mea părere, sînt corbi nerușinați.

Tactica boierimii retrograde era de a întîrzia în forme parlamentare reformele, sub cuvînt de conservatorism, „a face ca progresul să meargă mai încet". Se încerca o politică de „concordie" între clase, plăcută și unei

părți a burgheziei, motiv pentru care C. A. Crețulescu înființă ziarul *Concordia*, scris de boieri (I. Bălăceanu, I. I. Filipescu), dar editat de E. Grant, ruda lui C. A. Rosetti, și devenit apoi *Românul*. Boierii declarau a renunța la privilegii, admițînd numai „aristocrația virtuții și a talentului" (*Conc.*, nr. 7 din 27 febr., 1857), dar dădeau mîna cu posedanții, punînd la cale o adunare a proprietarilor ce stîrni protestele presei democrate. „Alegerile se fac pe clase — se justifică I. I. Filipescu — iar nu din total ; prin urmare nu încape gelozia" (*Conc.*, nr. 37 din 22 iun., 1857). *Timpul* rezumă situația socială și politică traducînd din La Bruyère : „D. L. ... are fața frescă, figura rotundă și fălcile atîrnînți..., se crede plin de talent și spirit. E avut... D.S. ... are ochii afundați, fața aprinsă, corpul sec și figura macră ; ...nu aude nici salutările, nici complimentele. E sărac." (T., nr. 5 din 3 ian., 1857, trad. D.F.) Polemica în vederea alegerilor începe cu violență, emigranții sosesc. Candidații fac „profesii de credință" vagi. G. Costa-Foru se pronunță, întîi, contra prințului străin. Din moment ce domnul putea fi ales acum într-un „cerc mai larg" decît „boierimea mare", un asemenea om s-ar fi găsit dacă era căutat bine (*Sec.*, nr. 40 din 30 mai și 41 din 3 iun., 1857). Dar într-o parodie a programului partidului „conservator al privilegiilor", Costa-Foru își schimbă atitudinea. „Pentru prințul strein — vorbea el în numele retrograzilor — avem mai multe mijloace de combătut. Să exploatăm sentimentul popular, să ne servim chiar cu naționalitatea și cu religia spre a face să cază această idee. Să zicem : cu prințul strein ni se pierde legea" (*Sec.*, nr. 56 din 25 iul., 1857). În septembrie, listele de candidați erau alcătuite. În numele „partidului Național" candida la Ilfov, printre proprietarii mari, alături de beizadea Grigore Ghica, Cezar Bolliac, care făcea și el „profesie de credință" cu trei „baze" : „întărirea proprietății", întărirea „familiei ce a slăbit" și „întărirea religiei ce se clatină". Grigore Alecsandrescu nu e propus de nimeni. Numai vărul său Costache Fusea va candida la Tîrgoviște. Amestecul clasei de sus în întocmirea listelor electorale, în scopul de a se „năbuși sloboda espresie" a elementelor democrate, fu așa de brutal, încît

însuşi pîrcălabul Covurluiului, în Moldova, aghiotantul domnesc A. I. Cuza, la „strigătele şi plîngerile tuturor claselor din Galaţi", se văzu silit cu o vie părere de rău, împotriva dorinţei ce avea „de a sluji patriei într-o vreme atît de critică", de a-şi da demisia (*Conc.*, nr. 42 din 11 iul., 1857). Îmbulzirea candidaţilor fără geniu literar stîrneşte ironia poetului. O *profesie de credinţă* este inspirată din profesiile anului 1857, şi s-ar părea că din parodia lui Costa-Foru cu privire la domnul străin :

Domnilor alegători, mă rog să fiu ascultat,
Şi după ce mă-ţi citi mă rog să fiu deputat,
Căci am cuvinte să crez că la Divanul ad-hoc,
Bine lumii o să fac şi rol nobil o să joc...
Apoi, dacă după-aceasta mai aveţi cumva dorinţă
Să v-arăt printr-o programă care e a mea credinţă,
La Divan ce voiu susţine, vă pociu da încredinţare
Că Unirea o crez sfîntă, c-o voi cere cu-nfocare ;
Căci mărindu-se pămîntul, lefile poate vor creşte.
Însă prinţ strein nu-mi place, căci nu ştie romîneşte...
Şi religia vom pierde şi vom uita romîneşte,
Ca în Grecia modernă, unde azi vorbesc nemţeşte.

La 29 septembrie 1857, într-o duminică, se făcu deschiderea Divanului ad-hoc, cu multă pompă, cu miliţie pămînteană rînduită pe amîndouă părţile drumului de pe dealul Mitropoliei, aşternut cu postav roşu (*Anunţ. rom.*, nr. 71 din 2 oct., 1857). La 10 soseşte prinţul caimacam împreună cu comisarii, corpul diplomatic, miniştrii, întîmpinat în curtea Mitropoliei de un batalion de infanterie şi un escadron de cavalerie. Sala adunării „prezenta un frumos spectacol, rar şi unic în felul seu. Era un contrast vrednic de observat, între aurul strălucitor şi decoraţiunile uniformelor de tot felul ce se afla într-însa ; şi între modestele, dar frumoasele haine ale ţeranilor deputaţi" „cu plete(le) lor lungi şi figurile lor macre şi serioase". Seara edificiile publice fură iluminate, însă o artifiţie proiectată la capătul grădinei Kiselef fu amînată din pricina timpului „închis şi a ploii". La hotelul Tőrők se afla un mare tablou înfăţi-

şînd două june ţărănci ţinîndu-se de mînă, un înger încununîndu-le cu o coroană, pe care se vedeau stemele celor două principate : corbul şi zimbrul *(Sec.*, nr. 74 din 30 sept., 1857). Cu această imagine începea şi poezia lui Grigore Alecsandrescu, *Unirea Principatelor :*

> Pe antice monumente am văzut ades sculptate
> Acvila ce poartă crucea, zimbru ţării-nvecinate,
> Subt o mînă o coroană, întrunite figurînd.

Cele „patru punturi" (unirea, prinţ străin, chezăşuirea autonomiei, guvern constituţional) fură adoptate de Divanul ad-hoc în ziua de 9 octombrie şi salutate cu sunete de clopote şi muzică militară. Dar ca o prevestire de ceea ce avea să însemne constituţionalitatea, cenzura tăie cu voluptate din gazete toate cuvîntările deputaţilor. Apoi urmară discuţiile asupra memorandului formulînd pentru puterile garante dorinţele ţării cu privire la viitoarea ei organizare. Se pune întrebarea dacă în calitate de funcţionar superior Grigore Alecsandrescu a asistat la vreuna din solemnităţile acestor ani, bunăoară la punerea temeliilor Academiei Romîne, adică ale Colegiului Sf. Sava, în ziua de 10 octombrie, la care luară parte caimacamul, comisarii marilor puteri, sau la „briliantul bal dat de escelenţa-sa baronul Taleirand cu ocazia aniversalei de 2 dechemvrie stil nuou", la care se jucă cotilionul pînă la patru ore dimineaţa şi se remarcară doamna Em. Băleanu, doamna Plagino şi mai ales doamna Oteteleşeanu, aceasta din urmă „prin gustul cel rar al toaletei sale, precum şi prin opulenţa ce o înconjura" *(Sec.*, nr. 87 din 21 nov., 1857). Între ţăranii deputaţi cu figurile macre din Divanul ad-hoc, nădăjduind o reformă agrară ce nu avea să vie, şi această reuniune de protipendadă este o prăpastie. De remarcat că, prin efectul prezenţei comisarilor străini, luxul şi excentricitatea în clasele de sus luară avînt. D. Ghica, şeful poliţiei, interzicea în mai „ridicola modă" de a alerga cu trăsurile pe uliţă şi prin locurile publice *(Anunţ. rom.*, nr. 29 din 9 mai, 1857).

În toamna lui 1857, Ion Ghica invită pe poet în Siria şi Palestina. Friguros, acesta făgăduia să vină în pri-

măvară. Se vede că a fost, de vreme ce epistole din martie şi aprilie (fără an) sînt scrise la Constantinopol şi la Smirna.

Divanurile ad-hoc nu duseră la nimic şi la 31 martie 1858 comisarii îşi luau adio de la caimacam *(Anunţ. rom.*, nr. 27 din 5 apr., 1858). După plecarea lor fură scoase la mezat „toate obiectele, mobilele, trăsurile şi caii" ce li se oferise pe cheltuiala statului *(Anunţ. rom.*, nr. 43 din 31 mai, 1858). În octombrie se publica firmanul prin care Alexandru Ghica era înlocuit cu trei caimacami (Em. Băleanu, I. Manu şi I. Filipescu) în vederea alegerilor pentru Adunarea Electivă *(Naţionalul*, nr. 90 din 19 oct., 1858). Nici acum poetul nu figurează printre candidaţi. Abia după alegerea domnitorului şi cu prilejul venirii acestuia în Bucureşti, la 8 februarie 1859, Grigore Alecsandrescu trimitea un salut măriei sale domnului Alesandru Ioan I :

Ţara te salută, prinţe,
Cu plăcere şi iubire
Şi-ţi încrede viitoru-i
Zîmbitor de fericire.

La 3 aprilie 1859, Al. I. Cuza îl numi director al Departamentului Cultului şi al Instrucţiei publice, în locul lui N. Racoviţă, ministru fiind C. A. Creţulescu, fostul redactor al *Concordiei (Monit. of.*, nr. 40 din 11 apr., 1859). Postul era important şi dorit — zicea I. Ghica — „de toţi cei cari caută să facă averi mari". Evident, poetul nu profită. În locul său, la direcţia eforiei spitalelor veni G. Sion, acela care îl ironizase altădată, luînd acum el în primire stînjenii de lemne, halatele şi scufiile *(Monit. of.*, nr. 42 din 17 apr., 1859). Totuşi, Grigore Alecsandrescu fu numit la 21 mai şi în postul onorific de membru al eforiei spitalelor *(Monit. of.*, nr. 60 din 27 mai, 1859) în locul maiorului C. Racoviţă, „remas incapabil prin boala sa hronică" (atunci cînd voia să scape de cineva guvernul căuta sprijin în domeniul patologic). Poetul iscăleşte acum pentru ministru

publicări de arendări de moşii mînăstireşti [1]. I se oferise în martie chiar Ministerul Finanţelor, dar îl refuză „nefiind în poziţie materială independentă ca să mă poci susţine în urmă". Guvernele erau şubrede, nu ţineau mai mult de „două-trei luni" (ms. 801, scris. din 31 mart., 1859) şi, afară de asta, poetul ar fi preferat oricare minister în consonanţă cu aptitudinile lui de poet, afară de acela al Finanţelor. De la 5 octombrie 1859, cînd demisionează cabinetul Kreţulescu, şi pînă la venirea ministerului Ion Ghica, în 12 octombrie, Grigore Alecsandrescu funcţionează ca ministru ad-interim, sau mai degrabă ca girant, în calitate de director, cum era obiceiul vremii *(Monit. of.*, nr. 125 din 12 oct., 1859), semnînd trei decrete cu titlul sonor de ministru secretar de stat ad-interim la Departamentul Cultelor şi Instrucţiunii publice, pe care îl abandonează apoi lui A. G. Golescu.

La 30 martie 1860 fu numit membru al Comisiei Centrale din partea domnitorului, o dată cu Ştefan Golescu, Manoil Angelescu şi fostul clucer Evghenie Predescu, cel din urmă mare proprietar în Dîmboviţa [2]. Erau în total 16 membri, opt moldoveni şi opt valahi, opt fiind aleşi de către cele două adunări, iar alţi opt de către prinţ, funcţionînd numai sub durata unei legislaturi. Misiunea Comisiei Centrale era de a codifica legile în fiinţă, punîndu-le în armonie cu noua ordine de lucruri, de a unifica regulamentele organice, legile civile, criminale, comerciale, procedurale, de a pregăti chiar legi de interes general, comune celor două Principate, şi de a le supune prin mijlocirea „prinţilor" (căci Convenţia nu prevăzuse alegerea unui singur domn) Adunărilor respective *(Anunţ. rom.*, nr. 79 din 4 oct., 1858). Colegii lui Grigore Alecsandrescu erau la această dată, în afară de cei trei amintiţi, Alexandru Teriachiu, Nicolae Catargiu, Ludovic Steege, Vasile Mălinescu, Al. Moruzi, Ion Docan

[1] *Anunţ. rom.*, nr. 5 din 2 mai, 1859 ; nr. 64 din 15 aug., 1859 ; nr. 85 din 24 oct., 1859 ; cf. şi *Monit. of.*, passim (între 13 mart., 1860, şi 2 apr., 1860).

[2] *Rom.*, nr. 13 din 13 sept./3 oct., 1857. Avea circa 300 fălci de moşie, luată drept zestre în Petreştii de Mijloc (Dosar municipal).

şi Dimitrie Dăscălescu pentru Moldova ; Apostol Arsachi, Constantin Brăiloiu, Ioan Cantacuzino şi Teodor Brătianu pentru Muntenia *(Monit. of.*, nr. 83 din 8 apr., 1860). Poetul trebuie să-şi dea demisia din postul onorific de efor al spitalelor civile, fiind înlocuit la 21 aprilie cu D. Bolintineanu *(Monit. of.*, nr. 104 din 4 mai, 1860). Amintiri puternice din tinereţe legau pe Grigore Alecsandrescu de oraşul Focşani. Vama de altădată între cele două ţări se desfiinţase, partea moldoveană şi cea munteană fraternizau în aşteptarea unirii definitive, care se făcu în iulie 1862 [1] şi viaţa orăşenească, prin staţionarea trupelor austriace, întîi, prin înfiinţarea Comisiei Centrale, în fine prin înaintarea repede în civilizaţie a întregii ţări, luase înfăţişări mai europene. Însă contrastul între mizeria păturilor de jos şi luxul boierimii izbea pe oricine. Boieroaicele, oricît de mărunte, nu făceau doi paşi prin oraş decît numai în trăsură. Prin colbul ori prin noroiul străzii tîrau rochii grele de catifea ori de tafta, iar la serate veneau, nefamiliarizate cu protocolul, în „robes de chambre" foarte bogate, iar în picioare cu papuci. Pe cap aveau pălăria cea mai pariziană, ciorapii le erau rupţi. Horbota fină a pantalonaşilor tinerelor fete ieşind pe sub rochie, aşa cum fu o vreme moda, cădea peste ghete scîlciate. Puneau bijuterii peste tot : la urechi, umeri, degete, piept. Vizitiii aveau livrea pretenţioasă, nu şi mănuşi în mînă. Hotelurile erau hidoase, în băltoacele din curtea lor bivolii şi purceii se scăldau fratern. Însă ţăranii păstrau obiceiurile şi înveşmîntările tradiţionale, la munte focul se aprindea încă cu cărbuni ascunşi în cenuşă, ori cu două lemne frecate repede. [2] Întîia şedinţă a Comisiei, în sesiunea a II-a, se deschise la 21 aprilie 1860 la orele 12. Comisia funcţiona în casele căminarului Scarlat Bontaş. O oarecare idee despre sala de şedinţe ne putem face după bugetele Comisiei. O masă lungă, învelită cu postav verde, trebuie să fi fost în mijloc, înconjurată de şaisprezece jilţuri învelite cu damasc de lînă în două culori. La fe-

[1] T. Romanoai, *Date focşănene asupra hotarului şi Unirii*, în *Milcovia*, revistă regională de studii, redactor N. Al. Rădulescu, Focşani, 1931, vol. I, p. 153 şi urm.

[2] Virgiliu P. Arbore, *op. cit.*

restre erau draperii din acelaşi damasc şi perdele de tulpan alb. Fiecare comisar avea înainte călimări. Pe masă tronau urne pentru balotaj. [1] După apelul nominal şi verificarea titlurilor se procedă la constituirea biroului. Ştefan Golescu fu ales preşedinte, iar N. Catargiu vicepreşedinte. La alegerea celor doi secretari, poetul căpătă numai un vot. Docan emise apoi părerea că regulamentul vechi nu poate fi obligator pentru membrii noi şi se iscă atunci o discuţie dacă trebuie sau nu modificat, înainte de a se intra în miezul lucrărilor. După o oarecare controversă se alese o comisie pentru verificarea regulamentului şi se trecu la examinarea „proiectului pentru stîrpirea lăcustelor", motiv de alte dezbateri subtile, unii susţinînd că e nevoie de o lege, alţii că exterminarea lăcustelor o poate face guvernul pe cale administrativă. Grigore Alecsandrescu, încă novice, nu găsi cu cale a se pronunţa asupra problemei lăcustelor. La 25 şi 27 aprilie chestiunea lăcustelor se complică prin aceea că Arsachi, susţinător al cauzei moşierilor, se temu că proprietarii, fiind îndatoraţi a da doi oameni la zece, în campania de stîrpire, mîine guvernul va cere douăzeci. Teriachiu îl linişti explicînd că moşierii nu erau năpăstuiţi, întrucît prin locuitori săteni se înţelegeau numai birnicii, nu şi slugile, argaţii, păstorii, meseriaşii de pe moşie. Pînă la asemenea preocupări egoiste se coborau reprezentanţii claselor avute, strecuraţi într-o instituţie progresistă. La 29 aprilie intrară mai adînc în discutarea modificărilor la regulament. Brăiloiu cerea vot secret atunci cînd trebuia să se încuviinţeze arestarea unui comisar, principial „neviolabil", precum şi două treimi din voturi spre a se combate presiunea guvernului. „În cursul anului trecut, zise Brăiloiu, am avut trei procese intentate de poliţie şi dacă Adunarea în cele din urmă nu ar fi luat otărîrea de a cere pe deputatul ce se afla închis, acel deputat ar fi fost şi astăzi arestat, cu toate că acea inculpare s-a dovedit în urmă că era o simplă

[1] Director al cancelariei era în 1859 un Majorescu ; în 1862 va fi G. Baronzi, poetul, care se afla la Comisie încă din 1860, deoarece în acel an tipărea la Focşani *O farsă din zilele noastre*, iar în 1861, chiar în imprimeria Comisiei, *Impresiuni din carnavalul 1861*.

plăsmuire." Cum Docan făcea multe obiecţii, Grigore Alecsandrescu spuse şi el aceste cuvinte : „Nu văd ce necuviinţă rezultă din multele garanţii care le cere Comisiunea Centrală, şi mă unesc întru toate cu zisele d. Brăiloiu" [1]. Şedinţa respectivă dură de la $11^1/_2$ pînă la $4^1/_2$. Comisia avea un pendul. Ceva mai mult dură aceea din 2 mai, cînd fu în discuţie tot regulamentul. La 4 mai Brăiloiu se împotrivi ideii de a se aplica penalităţi celor care lipsesc. Grigore Alecsandrescu bătu în struna lui : „Eu susţin că noi nu putem lua măsură de a esclude pe un membru al Comisiunii, fie el numit de domn, fie de Adunare, căci o asemene măsură ar fi arbitrarie". Votă însă împreună cu Brăiloiu, Dăscălescu şi alţi cîţiva o sancţiune inofensivă : „Nevenirea unui comisar la una sau mai multe şedinţe se înscrie la protocol". Membrii Comisiei primeau 5000 lei pe lună, din care 2000 erau socotiţi ca subvenţie [2]. Din ziua de 6 mai, Grigore Alecsandrescu, deşi prezent, uită să semneze protocoalele. Era pe cale de a se însura. În şedinţa de la 9 mai fură alese trei comitete. Poetul intră cu 11 voturi în cel dintîi, care avea să se ocupe cu organizarea comunelor urbane şi rurale, organizarea ţinutală, organizarea ministerelor, întrunirea autorităţilor din Focşani. Într-un comitet special, destinat examinării proiectului „pentru regularea relaţiunilor dintre proprietari şi agricultori", Grigore Alecsandrescu nu intră, neobţinînd decît un vot. De asemenea nu poate intra numai cu patru voturi în comitetul ce urma să elaboreze un proiect de lege pentru alegerea episcopilor. Era, pe cît se pare, luat la ochi pentru independenţa lui de spirit. Şedinţa din 17 mai dură numai un ceas şi se ocupă cu chestiuni atingătoare de administraţia Comisiei. La 24 mai poetul nu răspunde la apel, la 27 mai de asemenea, la 30 mai e considerat ca fiind în concediu, de aci încolo e dat mereu absent.

Cu D. Dăscălescu, colegul său de Comisie, Grigore Alecsandrescu trebuie să fi fost în cei mai buni termeni, acesta fiind şi el poet şi admirator, precît demonstrează

[1] *Protocoalele Comisiunii Centrale a Principatelor Unite*, 1860—1862.

[2] *Protocoalele Comisiunii Centrale a Principatelor Unite*, I. Sesiunea 1859, Focşani.

scrierile, al stilului lui Grigore Alecsandrescu. Era autorul *Scrisorilor din Ţara Ţînţărească*, în care aluzia la ţînţarii din Milcovia este învederată. Suferea probabil de piept şi desigur şi de malarie, fiindcă lua „chină" şi era topit în ghenarie „de o căldură ca-n luna lui cuptor" [1]. Sentimentele lui civice erau oneste, şi în *Steaua Dunării* publicase o poezie împotriva „strigoilor" :

În Obştească Adunare
Am văzut cîţiva strigoi,
Se strîmbau care de care,
Toţi uitîndu-se la noi.

Deputaţi ! grija e mare,
Căutaţi bine între voi.
În Obştească Adunare
Am văzut cîţiva strigoi. [2]

Era un om tînăr cu barba ca a lui Bălcescu, în portretul ce i-l făcuse fratele său, Iorgu Dăscălescu, şi cu aceiaşi ochi arzători de febră, sub o frunte lată şi palidă. Tatăl lui era Ştefan Scarlat Dăscălescu, om fin, care a călătorit prin Europa şi a lăsat însemnări politice pline de interes [3]. O acuarelă ne-a păstrat figura lui inteligentă, închenăruită într-o imperceptibilă barbă submaxilară à la Cavour. Născut la 20 iulie 1800 se trăgea, zicea el, din medelnicerul Vasile Dascălul, care îi venea străbun şi de la care familia, care era munteană, luase numele de Dăscălescu. El şi fratele său Costache ar fi fost feciorii polcovnicului Scarlat Dăscălescu din Tîrgovişte, prin urmare concetăţeni ai lui Grigore Alecsandrescu [4]. Casele lui Ştefan Dăscălescu, cu tindă jos şi

[1] *Ziorile*, poesii de d. Dimitrie Dăscălescu, Iassi, 1854 ; *Epistolă la G. S.*, 1853.

[2] După *Telegraphul*, nr. 202, din 9 dec., 1871.

[3] N. Iorga, *Un cugetător politic moldovean de la jumătatea secolului al XIX-lea : Ştefan Scarlat Dăscălescu*. Anal. Acad. Rom., Mem. Secţ. Ist., s. III, I, XIII, mem. I, 1932.

[4] T. Romanoai, *Date focşănene, în Milcovia*, Focşani, 1931, an. II, vol. I, p. 164. Reacţionarul paharnic Constantin Sion (*Arhondologia Moldovei*, Iaşi, 1892, p. 95 şi urm.) recunoaşte că Dăs-

o loggia la catul de sus, nu mai există azi. În ele, în odăile de jos, se strămută în primăvara anului 1861 Comisia Centrală. Mama poetului D. Dăscălescu, care se chema Marghioala şi era fata lui Asanachi Danu, muri relativ tînără, la 13 iunie 1851 [1], cum arată lespedea gropniţei bisericii acum dărîmate Sf. Mina din Bahnele Moldovei (o mahala Bahnele era şi dincolo de gîrlă), unde sînt îngropaţi de-a valma Dăscăleşti şi Stamateşti, şi Ştefan însuşi (+ 20 dec., 1878) împreună cu socrul său Asanachi (10 mai 17... — + 20 mai, 1885), de la care căpătase drept zestre moşia Căpătanu (alţii zic Doaga) în fostul judeţ Putna, intrată apoi în patrimoniul lui D. Dăscălescu [2]. Acesta era căsătorit cu Eliza Robescu, fata boierului jovial şi cu favoriţi Costache Robescu, în casa căruia trăsese în 1845 Mariţa Bibescu, ca mireasă.

Cînd şi cum a cunoscut Grigore Alecsandrescu pe Raluca Stamatin ? Amintirea păstrată în familie despre poetul trecînd într-o zi pe o stradă din Focşani, care, surprins de vocea unei fete cîntînd, s-ar fi lăsat prezentat printr-un prieten, Olănescu, e romanţioasă şi puţin probabilă. Stamatineştii erau o familie de vază în Focşanii moldoveneşti, avînd o biserică de zid, azi în ruină, cu hramul Sfinţii Voievozi şi casa pe strada numită nu de mult Stamatineşti [3]. Biserica, împrejmuită cu zid de bo-

---

căleştii sînt romîni „din clasul de jos al lăcuitorilor", fraţi, feciori ai unui dascăl de biserică din satul Sălcioara, jud. Rîmnicu-Sărat, care au „învăţat cojocăria", dar calomniază pe „curgolea" Ştefan, pretinzînd a se fi îngurluit pe la 1820 cu un beşleagă la Buzău şi a se fi dus cu acesta la Silistra, „ţiind loc de femeie turcului". Unele documente din Arhivele Statului Bucureşti, pe care se întemeiază autorul privind pe Grigore Alecsandrescu, au fost din nefericire distruse într-un vagon ce le evacua.

[1] *Ziorile : Martirul.* Era născută la 10 aprilie, 1805.

[2] Fotografii luate la faţa locului, ştiri de la d-ra Maria Holban. Anchete consemnate la I.I.L.F. La 1830 Dăscălescu era însemnat într-o vidomostie ca avînd două moşii : Pomii Străjăscului şi Bahnile şi 20 pogoane de vie la Odobeşti. Cf. Aurel V. Sava, *Boierii ţinutului Putnei la 1830,* în *Milcovia,* Focşani, V—VII, 1936.

[3] Primăria urbei Focşani, *Tablou de numirea stradelor şi pieţelor din oraşul Focşani, admise de consiliul comunal prin hotărîrea nr. 45,46 şi 47 din 1894,* Focşani, 1895.

lovani şi în forma unei trefle, de o masivitate graţioasă, cu o uşă simplă din blăni de lemn ghintuite şi o pictură în chip de icoană deasupra, încinsă de jur împrejur, mai sus de ferestrele mici, cu un brîu dinţat, fusese ridicată de banul Stamatin nu mai devreme de anul 1798. D. Dăscălescu era rudă cu Stamatineştii, de vreme ce soru-sa Ruxandra [1] se măritase cu comisul Costin Stamatin, dintr-o spiţă colaterală aceleia a Raluchii. Tatăl lui Costin, spătarul Săndulache Stamatin, murise chiar în anul 1838, cînd Grigore Alecsandrescu număra oile la vamă, şi i se pusese la căpătîi lîngă biserica Stamatinească o cruce de piatră, a cărei inscripţie ca o horbotă opreşte şi azi pe trecători :

> Trecătorule, priveşte : că aci odihneşte
> Ţărîna unui muritor, carile a fost în lume trăitor,
> Ca şi tine, iar acum nesimţitor...

Raluca era fata spătarului Gavril Stamatin şi a Zoiţei Bucşinescu şi mai avea trei surori (Ecaterina, Ana şi Marghioala) [2]. Îmbrăcat după moda veche, cu antereu şi işlic, un comis Gavril Stamatin ar fi ieşit la 5 februarie, 1859, în întîmpinarea lui Cuza, cînd acesta trecu prin oraş. [3] Tombatera ar fi putut foarte bine fi spătarul Stamatin însuşi, pentru că păstrătorii portului oriental, cu înlocuirea doar a işlicului printr-o şapcă şi care se fotografiau astfel, nu erau puţini pe atunci. Căpitanul austriac de Friedberg desena la 1856 un boier din Focşani mergînd pe uliţă în veşmînt turcesc. Totuşi e îndoială că socrul lui Grigore Alecsandrescu a venit în 1860 în Bucureşti cu astfel de îmbrăcăminte vetustă. Spătarul Gavril era fiul banului Toma Stamatin şi al

---

[1] Înmormîntată la Sf. Mina : 18 iunie 1824— † 18 apr., 1909 ; tot acolo este şi Costin (Constantin) : 21 mai 1818— † 29 sept., 1857. Posedăm o fotografie a lui.

[2] La 29 oct., 1893, tribunalul jud. Putna pune în posesie pe Ana Stamatin, Maria Nicolau şi Caterina, surori (ale Raluchii), şi pe Angelina Mehedinţeanu, nepoată de soră, asupra averii răposatului Mihalache Stamatin, constînd într-un proces pendinte la Înalta Curte de Casaţie cu răzeşii de Smulţi (doc. la I.I.L.F.).

[3] L.M. Dimitrescu, *op. cit.*

unei fete a lui Toma Ţintilă ; la rîndu-i banul era feciorul comisului Gavril, care era fiul clucerului Stamatin Adam. Acesta mai avusese doi copii, pe Marioara, măritată cu un Robescu din R.-Sărat, şi pe slugerul Alexandru, tatăl spătarului Săndulache şi moşul comisului Costin, soţul Ruxandrei Dăscălescu. Stamatineştii, prin spiţa slugerului Alexandru, erau rude cu actorul Matei Millo, întrucît un Iordachi Milu ţinea pe Anica, o fată a slugerului [1], iar prin spiţa comisului Gavril şi cu paharnicul C. Sion, teribilul arhodolog, care era soţul Frăsinei Stamatin, o soră a spătarului Gavril şi mătuşă deci a Ralucăi [2].

E de crezut că Grigore Alecsandrescu a făcut cunoştinţă cu Stamatineştii prin poetul Dăscălescu. Casele cu două rînduri ale lui Gavril Stamatin, dărîmate în 1940 de cutremur, erau aşa de mari încît au putut adăposti mai tîrziu un arest şi după aceea un internat. Gura beciului de zid aduce aminte de hrubele palatului domnesc din Tîrgovişte. Raluca ar fi avut 26 de ani, deşi mărturisi 18 [3]. Fapt este că Raluca, fiinţă oacheşă, nu frumoasă, însă blajină, ascunzînd un trup abundent sub largile foi de tafta, are, în fotografiile pe care i le cunoaştem, o fizionomie matură şi obosită, în contrast cu vîrsta posibilă. Nunta s-a făcut cu precipitaţie, în ziua de 29 mai 1860, în biserica Stamatineştilor, naş fiind Ştefan Golescu, preşedintele Comisiei Centrale, şi a fost urmată îndată de o dramă care a întunecat toată viaţa

[1] Dăscălescu dedică în *Ziorile* o *Epistolă lui Matei Millo* în stilul Gr. Alecsandrescu : „Însă eu, cu umilinţă, mă cunosc cît sînt de mic./ Nici nu vreu, nici am dreptate, să mă număr mucenic." Ce fel de rude sînt cu actorul Millo nu ni se arată clar. Slugerul Iordachi Milu a avut trei copii : pe biv vel paharnicul Iordache Milu, pe Enacache şi pe Matei Milu. Însă actorul Matei Millo era fiul spătarului Vasile Millo.

[2] Ni s-a comunicat din partea familiei Dăscălescu o acuarelă reprezentînd un boier stînd turceşte cu o narghilea în mînă şi care ar fi sau „Sion" (într-adevăr seamănă cu aceştia), sau „Moscu". În ultimul caz, ar fi deci Moscu Cojocar Dăscălescu, un frate al lui Scarlat Dăscălescu (cf. C. Sion, *op. cit.*).

[3] Extras din registrul de căsătoriţi al bisericii Sf. Voievozi pe anul 1860, comunicat cu multă îndatorire, împreună cu alte extrase privind pe Stamatineşti, de tov. Constantin Gonciariu de la Arhivele Statului, Focşani.

poetului. Acesta a voit, pe cît se bănuieşte, să se despartă, căsătorindu-se, de prietena sa Mariţa Berlescu, din mahalaua Antim, cu care întreţinea legături de cel puţin doi ani şi cîteva luni, dacă nu mai de mult. Berleştii erau o familie de boiernaşi foarte cunoscută, cu o ramură în Tîrgovişte, de vreme ce, printre reclamanţii de zestre la judecătoria Dîmboviţa, în 1852 se află şi „Irina, fiica lui Ion Şerbănescu cu soţul ei Ioan Berlescu" *(Vest. rom.*, nr. 1 din 13 nov., 1852). Cel mai notoriu Berlescu este Costache, fiu (căsătorit la 22 februarie 1853 cu Elisaveta Gugiu) al vistierului Constantinescu din mahalaua Antimului, şi care în 1840 fusese numit ajutor al secretarului ocîrmuirii Brăila, fiind ridicat în 1842 la rangul de pitar şi în 1851 la acela de serdar.[1] În 1856 era secretar al ocîrmuirii Brăila *(Vest. rom.*, nr. 69 din 15 sept., 1856), casier general în 1860 *(Rom.*, nr. 346, din 11 dec., 1860), an în care voia să vîndă sau să dea cu chirie casele sale noi cu 16 odăi de pe podul Caliţii, mahalaua Sf. Ilie *(Rom.*, nr. 292 din 19 oct., 1861). În 1840 *Cantorul de avis* înştiinţa darea cu chirie a caselor „d-lui pitaru Berlescu, însă sus patru odăi şi o sală mare, 1 cămară ; iar jos cinci odăi i o cuhnie, i pivniţă, i şopron bun şi grajd, i grădină şi curte mare, în mahalaua bisericii Ienii, văpseaua roşie" (nr. 99 din 28 sept., 1840). Costache avusese un frate, Dimitrie Berlescu, al cărui moştenitor era în 1860, cînd avea nişte încurcături de bani cu Mariţa Berlescu, nepoata acestuia, deci şi a lui. În 1860, această Maria Berlescu, care mai avea un frate Theodat, era în vîrstă de numai 22 de ani şi era despărţită de un Meltiadi Paleologu din Cîmpulung, cu care se măritase în 22 octombrie 1852. Mamă-sa se numea vistiereasa Smaranda Berlescu, fiind ori soră, ori

[1] Acte, fotografii de diplome comunicate de familie la I.I.L.F. Vezi şi Grigore T. Petrescu, *Brăila din toate timpurile*, Brăila, 1906 ; T. Cornel şi Th. Arghezi, *Figuri contimporane din Romînia*. Alte ştiri despre Berleşti : un Teod. Berlescu, scriitor la tribunalul poliţiei *(Alm.*, 1840) ; Alexandru Berlescu, vătaf de aprozi la Înaltul Divan jud. *(Alm.*, 1840) ; pitarul Dimitrie Berlescu, secretar al iconomii eclisiarhului curţii domneşti *(Alm.*, 1842) ; pitarul Berlescu, vătaf de aprozi la Înaltul Divan, secţia I *(Alm.*, 1842) ; pitarul Costache Berlescu, ajutor de ocîrmuire, Brăila *(Alm.*, 1844).

cumnată lui Costache Berlescu (acte la I.I.L.F.). Berleştii posedau pînă în 1856 robi ţigani, pe care îi botează şi cunună. Un prieten al casei, poate rudă, este Costache Poenaru, însurat cu Paraschiva sau Sevasta. Împreună cu el, la 4 dec., 1858, Mariţa Berlescu cununa o pereche din popor în mahalaua Antim. Într-un cuvînt, căsătorindu-se, Grigore Alecsandrescu se despărţise de o tînără de 22 de ani dintr-o familie tot aşa de proeminentă ca şi a Stamatineştilor. Deşi va fi având motivele sale să se poarte astfel, gestul său a trebuit să trezească resentiment. Din Focşani, Grigore Alecsandrescu îşi trimise în Bucureşti pe feciorul său, Grigore Petrescu, în vîrstă de 18 ani şi plătit cu 100 lei lunar, ca să-i aducă o cutie de argintărie şi nişte pahare. Aflînd de sosirea lui Grigore, Mariţa Berlescu îl chemă şi-i încredinţă pentru stăpînul său un portret, o scrisoare şi un borcan de dulceaţă.[1] Poetul mîncă din dulceaţă, primind-o, şi aproape îndată se simţi rău. Împreună cu tînăra soţie porni cu diligenţa spre Bucureşti, unde sosi în ziua de joi, 2 iunie, pe la 4 ore după-amiază.[2] La orele 8 seara merse la teatru, unde voi să intre cu forţa la parter întrebînd despre m.-sa domnitorul, care era în Bucureşti, şi prezentîndu-se ca generalisimul Principatelor Unite. Ar fi maltratat un under-ofiţer de jandarmi, care se afla de serviciu, plecînd apoi spre casă.[3] Trebuie adăugat că poetul era membru în comitetul teatral, deci pînă la un punct îndreptăţit să aibă intrare liberă în teatru.[4] Îndată ce află de întîmplare, însuşi prefectul poliţiei M. Marghiloman se transportă la domiciliul poetului cu un medic. Îl găsiră dîndu-se la diferite fapte de alienare, alergînd prin curte, ameninţînd şi lovind în cine întîlnea. Prefectul lăsă un „număr

---

[1] Şi o plapomă de vară. Tacrir dat la poliţia Capitalei (doc. 4).

[2] Tacrirul zice : vineri.

[3] Cu un şal senzaţional pe umeri, Grigore Alecsandrescu ar fi intrat în palat — spune d-na Valeria Sănătescu — acum sau altă dată, strigînd lui Cuza : „Acum e rîndul meu să domnesc !"

[4] Vezi Arhivele Statului, Teatrul Naţional, dos. 50, 63, 178, 220, 221, 225, 230, 233, 235, 239, 241, 243, 244, 245, 246, 249, 250, 252, 253, 256, 257, 258 şi 259 (cercetate de Rodica Chiper). Semnătura poetului se găseşte pînă în 1867. Din 1868, „comitetul teatral" se schimbă în „comitetul dramatic".

necesar de gardişti" să păzească pe membrul, teoretic inviolabil, al Comisiei Centrale. A doua zi se înfăţişează la locuinţa lui Grigore Alecsandrescu mai mulţi doctori, în frunte cu excentricul Davila, care trimise pe bolnav la spitalul Pantelimon, însoţit de un ofiţer. Pesemne că Raluca crezu că Mariţa Berlescu pusese vreo substanţă pernicioasă în dulceaţa fatală, ce fusese aruncată lîngă staţia de poştă din Buzău, de aceea tînărul fecior Grigore Petrescu fu anchetat numai în privinţa borcanului. În aceeaşi zi, poetul scăpă de la Pantelimon şi veni în Capitală, unde seara, exacerbat de ceea ce i se întîmplase, ameninţă pe recenta soţie cu un brici. Nu era chiar aşa de rătăcit, căci venind o rudă bătrînă se închise în odaie cu ea. Aceasta îi lăsă pe masă o sticlă cu doftorii. Davila, care nu admitea ca bolnavii săi să se vindece cu leacuri neprescrise de el, confiscă sticla, pecetluind-o, şi o trimise comitetului medical spre examinare. Urmărit de patru slujbaşi ai poliţiei ca un răufăcător, poetul se refugie la Costache Poenaru, unde veni şi fosta lui ibovnică. Aici petrecu noaptea. În ziua următoare forţa publică îl porni la Pantelimon, instituţie ce fusese odată sub oblăduirea sa. D. Brătianu, ministrul de Interne din guvernul N. Golescu, constituit de cîteva zile, invită urgent pe Davila să rînduiască o comisie medicală şi să-i dea rezultatul chiar în aceeaşi zi de 7 iunie. Îi trimitea şi tacrirul luat de poliţie relativ la „împrejurarea accesului de alienare mintală de care se vede a fi atacat d. Grigore Alecsandrescu" (doc. 6). Impacientat, a doua zi, 8 iunie, reclamă din nou actul medical (doc. 6, 7). În fine, comisia compusă din dr. Heinemann şi dr. Protici întocmi actul medical, după un examen în mai multe rînduri. Buletinul vag nu este al unor alienişti emeriţi. Se constată că poetul era de constituţie slabă şi de temperament coleric. N-avea nici o leziune externă sau diformaţie, gesturile îi erau repezi şi neregulate, „fizionomia nestatornică, ochii tulburi". La întrebări răspundea „fără şir", fiind „totdeauna în halucinaţie, vorbind repede" cu „multe subdominaţii de idei de mărime personală". Se decise că este „izbit de alienaţie mintală şi că are trebuinţă de privighere strînsă". Davila întări acest certificat (doc. 9,10). Doc-

torul spitalului Pantelimon primise ordin să aşeze pe poet „în nişte încăperi separate" şi să-i dea „tot ajutorul trebuincios la suferinţele de care se află pătimind" (doc. 12). Se făcu o publicaţie regretabilă acestei întîmplări şi C.D. Aricescu, care era redactorul *Romînului*, foloseşte un stil poate bine intenţionat, ce pare totuşi o luare în batjocură. El nu vorbeşte de poetul Grigore Alecsandrescu, ci de „d-nu Gr. Alecsandrescu", care „s-au bolnăvit foarte rău" ; „toţi amicii şi cunoscuţii săi plîng nefericirea ce au lovit p-ăst stimabil domn" *(Rom.*, nr. 163 din 11 iun., 1860). Cu o grabă curioasă, în şedinţa de la 9 iunie 1860 a Comisiei Centrale, C. Brăiloiu propunea să se aducă la cunoştinţa domnitorului cazul de boală a poetului, „cu cerere ca să se constate de medicii competenţi necapacitatea" sa. La 14 iunie poetul era scos din Comisia Centrală pentru „boală grea, care îl pune în neputinţă de a mai ocupa această funcţie" [1] (doc. 11). Decretul era publicat aidoma în ziar *(Anunţ. rom.*, nr. 51 din 22 iul., 1860). În locul lui Grigore Alecsandrescu fu numit Gr. Arghiropol, un „corb", care fusese comisar în 1859 şi pîndea orice prilej ca să fie din nou, mai ales că nu fusese numit ministru al Justiţiei cum trăsese nădejde *(Anunţ. rom.*, nr. 43 din 24 mai, 1860). Goana după slujbe era aşa de aprigă în aceste timpuri, încît nici un scrupul nu opreşte urcuşul unui oportunist. Ce boală va fi avînd Grigore Alecsandrescu ? O simplă explozie nervoasă, rău interpretată, urmare a unei scurte drame familiale ? Sau o confuzie mintală trecătoare de origine luetică ori toxică ? De mult, Ion Eliade îl denunţase, fără să bănuiască gravitatea cuvintelor sale, de o suferinţă mintală :

> Rea boală te găsise ce cade nu la oase,
> În minte se-ncuibează şi nu mai are leac.

Dar se pare că Eliade, inocent *(Ingratul)*, nu înţelesese altceva decît „mania d-autor". Realitatea crizei reiese din faptul că poetul însuşi recunoaşte într-o autobiografie dictată că s-a îmbolnăvit şi a fost însănătoşit de Atanase,

[1] Vezi şi *Protocoalele*, şedinţa din 20 iunie, 1860.

episcopul Dunării-de-jos (avea într-adevăr relații în marele cler), și din acela că nu protestează atunci cînd Valentineanu deplînge, peste doi ani, readucerea în conștiința publică a unei nenorociri „care, grație cerului, a fost momentană și ștearsă cu desăvîrșire". Dacă totul ar fi fost o înscenare, prietenii ar fi dezvăluit adevărul mai tîrziu. Ceea ce aruncă anume îndoială asupra actului medical, de altfel simplist, este uzul ce se făcea în acea vreme de avizul doctorilor spre a se înlătura din cale elementele neagreate. În 1859 I. C. Cantacuzino, ministrul Justiției, poruncește să fie dat în judecată un Toma Conțescu, pentru insulte la adresa magistraturii, cu o teribilă sugestie pentru împrejurarea cînd nu s-ar găsi suficiente căi legale : „În caz de a se presupune acuzatul căzut în boală mintală, judecata urmează a se pronunța, după ce va mijloci act medico-legal" *(Ref.*, nr. 7 din 27/9 sept., 1859, supl., și nr. 17, din 1/13 nov., 1859, supl.). La Craiova este bătut în 1861 de doctorul Hanselman un negustor Petre Coandă, încins cu un lanț de care atîrna un trunchi ca de vreo 200 ocale, ținut astfel cîteva zile. *Reforma* denunță faptul (nr. 31 din 13 aug., 1861). Davila ia îndată apărarea lui N. Hanselman. Petre Coandă — explică el — fusese izbit de „alienație mintală" și curarisit în Spitalul Smintiților de la sf. biserică a Maicii Domnului *(Ref.*, nr. 36 din 7 sept., 1861). Într-adevăr, spitalele de alienați foloseau butucii, cătușele, spre a combate agitația bolnavilor, și numai cuviosul Vîrnav desființase aceste mijloace la bolnița „nebunilor" de la Mînăstirea Neamțului, însă pacienții erau încă închiși în cămăruțe, unde „se linișteau biruiți de osteneală și de foame ca niște dobitoace sălbatice" *(Ref.*, nr. 11 din 25 mai, 1861). Vindecarea așa de grabnică a negustorului de la Craiova, puțin după răscoala burgheză din Oltenia contra patentelor, apare totuși suspectă. În aprilie 1861, liberalul State Tomulescu, alegător la Giurgiu, protesta public împotriva prefecturii de Vlașca, fiindcă aceasta dăduse ordin doctorilor să facă un act precum că facultățile sale mintale erau atinse. În urma acestui aviz medical, Tomulescu fu împiedicat să voteze. În București, doctorii N. Iatropolo, G. Atana-

sovici şi D. Gredianu certificau sănătatea mintală a alegătorului (*Rom.*, nr. 102 din 12 apr., 1861, foaie vol.). Grigore Alecsandrescu nu stătu mult la Pantelimon ; prin august era complet restabilit şi se întorcea la domiciliu, unde Raluca chemase pe tată-său, Gavril Stamatin. Un fapt odios se petrecuse în lipsă-i. Poetul avea depuşi la Ministerul de Finanţe, în contul împrumutului naţional, 500 galbeni. Dintre aceştia, 157 1/2 galbeni, adică 5824 lei, fură reclamaţi de Th. Mandrea, comerciant din Focşani, de la care în ziua de 29 mai, adică a nunţii, poetul tîrguise mai multe obiecte. C. Steriadi vărsă la tribunalul Ilfov suma corespunzătoare (doc. 48). Ion Alecsandrescu, celibatarul, cuprins de avariţie ori de vreo inimiciţie împotriva Raluchii, făcu la 17 iunie cerere la tribunal de punere sub interdicţie a fratelui său, sub cuvînt că „fratele meu d. Grigorie Alecsandrescu, căzînd bolnav sub atacuri mintale, şi rude de sus sau de jos neavînd", era obligat „subscrisul de datoria frăţească a veni în ajutorul său". Solicită orînduirea unei epitropii şi catagrafisirea averii mişcătoare, ca „să se poată proceda cele dă trebuinţă la însănătoşirea sa şi la păstrarea averii sale". Şi d. Brătianu, ministrul din Întru, fu de părere că era trebuinţă „a se numi o epitropie atît pentru îngrijirea pomenitului, cît şi susţinerea consoartei sale, care se află în Capitală, lipsită de mijloacele existenţii". Tribunalul, considerînd că Grigore Alecsandrescu „pătimeşte de nenorocita boală a slăbiciunii minţilor", admise punerea sub interdicţie prin hotărîrea din 22 iunie 1860, epitropi numindu-se Ştefan Bolintineanu şi Iane Piscupescu. Conform uzului detestabil, pus în mişcare de oameni fără delicateţă, se trimise cîte o copie de pe sentinţă la toate tribunalele civile şi comerciale din ţară, unde se afişă interzicerea d-lui Grigore Alecsandrescu, „alienatul mintal". Graţie lui Ion Alecsandrescu, poet ratat, nenorocirea poetului *Umbrei lui Mircea la Cozia* primi deci „publicitatea prevăzută de art. 9 din legiuirea regulamentară pentru risipitori" la Mehedinţi, Gorj, R.-Vîlcea, Romanaţi, Dolj, Argeş, Muscel, Prahova, Buzău, Brăila, Ialomiţa, Vlaşca, Teleorman, Rîmnicul-Sărat, Olt şi bineînţeles

în orașul natal, Tîrgoviște (doc. 49) [1]. Rușinat și mîhnit, Grigore Alecsandrescu scrise lui Al. I. Cuza :

„Preaînălțate doamne !

Sînt aproape cinci luni de cînd, reîntorcîndu-mă în București, am găsit casa mea pusă sub epitropie și pe mine în interdicție, după cum m-am încredințat din catagrafia ce am văzut-o făcută pe temeiul adreselor președintelui trib. de Ilfov, sec. III-a, cu no. 4769 și 4790, dar epitropii mei s-au retras după sosirea mea, prin cererea în scris ce au făcut către Ministerul Finanțelor de a răspunde în primirea mea banii ce îi avea depuși acolo în numele meu, dar fără autorizația mea, d. C. Steriadi.

Această epitropie, preaînălțate doamne, înființîndu-se după cererea unui frate al meu, care n-avea nici un drept la aceasta, socrul meu și soția mea fiind în stare a îngriji de casă în lipsă-mi, cu atît mai mult că alți doi frați și o soră n-au luat nici o parte la cererea epitropilor ;

Viu a ruga plecat înălțimea-voastră să binevoiți a ordona să se desființeze formal, precum și interdicția ilegală care mă pune într-o poziție umilitoare, neplăcută negreșit înălțimii-voastre, care ați avut pentru mine în trecut atîta bună-voință.

G. ALECSANDRESCU"

În septembrie 1860 poetul fusese pensionat cu 2000 lei lunar, din 3000 cît primise ca retribuțiune propriu-zisă la Comisia Centrală, și formal nu putea să ridice și să administreze singur acești bani. Nu era chiar așa de simplu a se anula interdicția. I. Alecsandrescu, plin de căință după ce văzuse pe poet, poate chiar la Tîrgoviște, refuzase să se prezinte în octombrie la tribunal, declarînd că se încredințase de însănătoșirea fratelui său. Era nevoie însă de un certificat medical și aceiași Heinemann și Protici, adunîndu-se la locuința poetului și punîndu-i tot felul de întrebări, atestară la

[1] *Dosar pentru punerea supt interdicție a smintitului Grigore Alecsandrescu.*

11 februarie 1861 că poetul „se bucură acuma de întregimea facultăţilor sale mintale, ţinînd foarte bine şirul vorbei asupra orice obiect de conversaţie". Davila iscăli şi el actul. Atît nu era de ajuns. Preşedintele tribunalului convocă pe Grigore Alecsandrescu împreună cu persoanele care au cerut punerea sa sub interdicţie şi cu epitropii. Poetul simţi un fel de sfială de a asista în public la o formalitate a cărei concluzie era că nu mai este alienat şi poate nu voi să dea ochi cu fratesău, Ion. Scrise dar preşedintelui că „onor tribunal n-are alt de făcut decît ceea ce trebuia să facă de mult, conformîndu-se legii, ear eu nu numai îmi administrez interesele cu un chip foarte legal şi fără autorizaţia neamului, dar încă ocup şi un post onorific foarte important, care nu l-aş fi redobîndit dacă măria-sa domnitorul n-ar fi avut încredere în mine şi dacă m-ar fi privit ca pe un om ce se află încă sub interdicţie". Într-adevăr, poetul fusese numit iarăşi membru onorific al Eforiei spitalelor civile. În această calitate, la 21 ianuarie 1862, luînd parte la banchetul oferit de elevii clasei superioare a Şcolii de Medicină, va spune cîteva cuvinte de răspuns chiar lui C. Davila, urînd sănătate măriei-sale, doamna *(Monit. of.*, nr. 23 din 31 ian., 1862). Tribunalul fu implacabil şi, printr-un jurnal din 9 decembrie 1861, „considerînd că prin hotărîrea acestui tribunal cu no. 73 din anul încetat d. Grigore Alecsandrescu a fost pus subt interdicţie ; considerînd că interdicţia nu se poate ridica decît observînd aceleaşi formalităţi prescrise spre a se ajunge la interdicţie..." respinse cuvintele poetului şi-l invită, „de voieşte a eşi de subt interdicţie, să se conformeze legii, iar de nu, este slobod a lăsa ca hotărîrea pronunţată de acest tribunal în anul încetat să continue a-şi produce efectele". În martie 1861, poetul plănuia să meargă la Tîrgovişte. Cuiva, poate lui Ion Ghica, unuia în fine care îi făcuse o „împrumutare neînsemnată" în chip umilitor, îi răspunde, din ce în ce mai sensibil, că „deşi nu sînt prinţ, nici boier mare, dar am o mîndrie naturală ca şi a acestor două soiuri de oameni" (ms. 801). La 22 august 1861 i se născu la Bucureşti sau la Tîrgovişte fiica sa Angelina, botezată la biserica Manea Brutaru de

Ion Bălăceanu, probabil cu soţia, care se numea şi ea Angelina. Interzisul începuse a publica prin ziare, fie spre a spulbera ideea că este împuţinat la spirit, fie dintr-o explicabilă pornire satirică. La 22 februarie 1861 apărea în *Romînul* fabula *Catîrul cu clopoţei* (nr. 43), apoi *Mielul murind (Rom.*, nr. 48 din 17 febr., 1861), *Castorul şi alte lighioane (Rom.*, nr. 71 din 12 mart., 1861), *Zugravul şi portretul (Rom.*, nr. 89 din 30 mart., 1861), care sînt departe de a revela scăderea puterii de creaţie de care se vorbeşte în mod obişnuit, pornindu-se de la presupunerea neîntemeiată a unui spirit în descompunere. E drept că nu cunoaştem data cînd au fost compuse. *Catîrul cu clopoţei* este îndreptată, în chip învederat, împotriva lui V. Boerescu, protector al lui Eliade. Fabula este excelentă. Catîrul, căruia văcarul i-a atîrnat o salbă de clopoţei, cade în infatuare :

În sfîrşit iată-mă chemat
La gradul ce am meritat.
Meritul meu necunoscut
De lumea toată e văzut.
Acum de sus am să tratez
Soiul dobitocesc.
Pe nimeni nu mai salutez.
Căci prea mă umilesc.
— Aşa zicînd, aşa făcu.
Şi plin de îngîmfare
El clopoţeii începu
Să-i sune foarte tare.
Aşa de tare îi sună,
Că mintea i se răsturnă.

Furios, Eliade produse în *Naţionalul* (1861, nr. 30, p. 120), sub semnătura X, o fabulă incoerentă *Cîinele bolnav de ochi*, cu vechile ştiute aluzii la slugărnicia lui Grigore Alecsandrescu, dulăul îmbătrînit în lătrat, care rosese oase pe la uşile stîneşti şi acum, lipsit de vedere, trăia nelins pe bot şi alunga sfatul de a merge la doctor, pentru că doctorii pot vindeca şi gălbeaza, lipsind astfel pe cîini de miei de mîncare. Această nefericită compoziţie supără pe Grigore Alecsandrescu,

poate mai ales prin aluzia la trebuința de a consulta medici. El răspunde în *Independința* sub inițiale, bănuind sub litera enigmatică X „vreun farmason, vreun renegat sau vreun infernal cavaz" (Eliade era încolțit de toți cu acuzarea că venise în țară în uniformă de ofițer turc), care slujise pe turci, după ce primise de la Kiselef, drept recompensă, un ceasornic. Era de bună seamă acela care scrisese împotriva alesului romînilor, în *Curierul romîn*, și „astăzi suie fără rușine scările palatului". Alecsandrescu îi dedica și el o diatribă, *Confesiunea unui lepădat* (vezi *Rom.*, nr. 131 din 11 mai, 1861), în care și-l închipuia pe Eliade pe patul morții, mărturisindu-se preotului înaintea orei celei groaznice. Satira e în stilul cel mai viguros al poetului, deși mai veche după factură. Lepădatul se zugrăvește însuși cu obsesiile lui fantastice :

Nopțile-mi sînt grozave, tăcerea îmi șoptește,
Mă înconjur prăpăstii la fiecare pas ;
Părul meu c-al lui Cain pe frunte-mi se zbîrlește ;
Gura mi se-ncleștează și nu poci scoate glas.

Mă rătăcesc pe cîmpuri, dar iarba înviază,
Dar arborul pădurei ia formă, mi-e vrăjmaș.
Vulturul mă privește și ochii-i scînteiază,
Și-a sfîșia e gata un leș de ucigaș.

Eliade arată preotului ceasornicul :

Vezi ceasornicu-acesta, care la pieptu-mi bate ?
E vechea recompensă unui păcat cumplit !

În scurt, renegatul era veștejit fiindcă defăima pe orice om de merit și, proteu cu multe fețe, strigoi setos de sînge, îi sugruma la umbră.

Deodată la „insinuările și inspirațiile" lui C. Davila, care pretindea „să dicteze legi și să facă singur orice va voi în Eforie", N. Krețulescu, președinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Cultelor, ceru destituirea lui Grigore Alecsandrescu din postul onorific de efor la spitalele civile sub cuvînt că e pensionar și că ar

fi refuzat niște economii recomandate de m.-s. doamna (adică de Davila, dacă lucrurile erau adevărate). Concedierea și apăru la 27 iulie în *Monitor* (nr. 164). Atins în amorul-propriu, poetul se plînse domnitorului, arătînd că slujise ani de zile „fără nici o pată“ [1] și că cumul de slujbe făceau atîția și nu al unei pensii cu un post onorific. El cunoștea mai bine decît oricare alții trebuințele și interesele așezămintelor, ferindu-se de orice „proiecte himerice“ (aluzia la Davila era învederată). Generalul Davila era un om mare, dar prepotent și irascibil, N. Kreţulescu un boier arogant. Dezvăluirea pe care Valentineanu o făcu în *Reforma* asupra destituirii „iubitului nostru poet d. G. Alecsandrescu“ și provocarea explicațiilor acestuia, precum și atacurile din jurnal împotriva guvernului („Aerul miroase a morți, adică a reacțiune, a strigoi ! Oare strigoii se adună și uneltesc în întuneric ? Nu știm ; tot ce știm este că aerul miroasă a ciocoi, și acest miros nu ne place“) înrăiră pe președintele consiliului împotriva căruia poetul așternuse pe hîrtie niște strofe, pe care desigur le spunea prietenilor, căci le știa pe dinafară :

Prea bine a zis
Cel ce te-a descris
Purtînd în spinare
Cruci de la hotare,
Căci sufletul tău
E negru și rău,
Rude și amici
Ai persecutat
Și de eretici
Te-ai înconjurat !
Doctor șarlatan,
Ministru dușman.

N. Kreţulescu era într-adevăr doctor și înființase în 1842 o școală de mică chirurgie la spitalul Colțea (*Tr. Carp.*, nr. 84, din 10/22 august., 1867). La 25 martie 1843 fu la Colțea examen al studenților pregătiți

[1] Sau poate „plată“.

de „doftorul şi profesorul" Kreţulescu. Răspunsurile se dădură, arătîndu-se „pe un schelet de pe masă toate descrierile şi finanţiile (funcţiunile ?) organismului omenesc" *(Vest. rom.*, nr. 18 din 2 mart., 1843). Ca ministru de interne, Kreţulescu, furios, trimise îndată o hîrtie „d-lui inspector al serviciului sanitar", adică lui Davila, declarînd că nu s-a înjosit niciodată a avea cu poetul conversaţiile de care acesta scria (anume că s-a gîndit la el cînd a compus ministerul, dar că şi-a adus aminte că altădată fusese refuzat), deoarece era „de-obşte cunoscut" că „acest om a fost mai mult timp în stare de alienaţie mintale" (Arh. Stat., Min. Int., s.san., 1862, dos. 1139 şi 724) [1]. Davila primi invitaţia să ia cuvenitele dispoziţii, cît mai curînd, de a constata din nou sănătatea destituitului şi a raporta. O comisie compusă din doctorii Atanasovici, Protici şi Sarrhos, fu însărcinată cu „examinarea facultăţilor mintale ale d-nului Grigorie M. Alecsandrescu", numai pentru că acesta polemizase cu ministrul fost doctor. Comisia se introduse în casa lui Grigore Alecsandrescu din uliţa Sorescu, nr. 21, mahalaua Manea Brutaru, în ziua de 7 septembrie 1862, la orele 9 dimineaţa, şi încunoştinţă pe poet că era trimisă a constata dacă poetul se afla în întregimea minţii sale. Dr. Atanasovici, care asistase la naşterea Angelinei, se prefăcu că venise să vadă fetiţa. Grigore Alecsandrescu primi pe cei trei medici abuzivi cu „fizionomie serioasă", cu „căutătură firească" şi „maniere cuviincioase". Deşi „nervoso-bilios", consimţi probabil să se dezbrace, pentru ca medicii să poată afirma că era „fără vreo leziune fizică pe din afară" (dosarele citate). Doctorii îl îmbiară la o conversaţie asupra „unor chestii simple şi obişnuite" şi poetul, plin de jignirea ce i se făcuse, le vorbi „cu multă intimitate" despre destituirea de la Eforie, manifestîndu-şi fără îndoială indignarea faţă de N. Kreţulescu, căci le recită, din memorie, o parte din libelul compus într-un moment de supărare :

Prea bine a zis
Cel ce te-a descris.

[1] Vezi şi *Reforma*, nr. 36, 37 şi 39 din 2, 6 şi 13 sept., 1862.

Desigur le-a mai spus că nu i se cuvenea o asemenea ruşine lui, căruia i se oferise odată un departament şi care fusese şi putea să fie ministru, de vreme ce atîţi amici ai săi mult mai mărunţi intraseră în guverne. Doctorii remarcară aceste expresii denotînd „aspiraţiune ambiţioasă" şi le considerară ca simptome de „monomanie măreaţă". De altfel, negăsind nici o anomalie notabilă în purtarea poetului, scriseră că, după informaţiile ce le aveau, „domnul Grigorie Alecsandrescu a fost acum un an şi jumătate izbit de o alienaţie mentală furioasă, cu predominare de idei măreţe". Cum ştim, Protici iscălise şi actul medical din 1860. Poliţia primi ordinul de o imensă nedelicateţă de a publica procesul-verbal, care constata că poetul e nebun. Valentineanu preveni probabil pe Grigore Alecsandrescu şi acesta prezentă el însuşi ruşinoasele piese cu o ironie admirabilă, apelînd la opinia publică împotriva sistemului „ipocratic" al lui N. Kreţulescu de a se răzbuna şi cu aluzie la şeful comitetului sanitar, care vizitează adesea Spitalul Smintiţilor de la Mărcuţa, „al cărui aer se vede că se comunică şi la unii din vizitatori". Puţin după această agresiune medicală, amintind *Salonul nr. 6* de A. Cehov, Grigore Alecsandrescu republică fabula *Şarlatanul şi bolnavul* (*Ref.*, nr. 51 din 15 nov., 1862), împotriva doctorilor neinvitaţi :

La un neguţător mare,
Căruia vederea-i slăbise,
Fără nici o invitare
Un doctor vestit venise.

În noaptea de Bobotează, imploră cerul să ferească pe orice romîn de multe rele şi îndeosebi :

De abuzuri de putere
Ce de-mprejurări să cere,
De intrige infernale,
De comisii medicale,
Ce ne sînt ades fatale
Cînd ministru-a poruncit ![1]

[1] R. Caracaş, *op. cit.*, p. 7.

Îndîrjit, încearcă să publice şi să republice fabule, spre a demonstra integritatea condeiului său.[1] La *Corbii şi barza* puse o notă în vederea oamenilor zilei: „Această poezie s-a făcut sub căimăcămia lui Alecsandru Ghica-vodă. Boierii s-au plîns la caimacam contra autorului: ear acesta le-a răspuns: deoarece nu se atacă nimeni personal prin această poezie, de ce vă plîngeţi, de ce vă băgaţi lingura unde nu vă fierbe oala?"

Ca să predea articolele, vizita, se-nţelege de la sine, redacţiile. *Reforma* se afla în Pasajul Romîn, zis şi Bossel, care în 1859 era ridicat şi începea să adune magazinele cele mai luxoase. „Situat pe Podul Mogoşoaiei, în centrul oraşului, în cuartirul cel mai elegant, aproape de teatru, avînd trecerea la uliţa Ştirbei-Vodă, construit cu cea mai mare eleganţă arşitectonică, acoperit peste tot cu sticlă, pardosit cu asfalt şi seara bine luminat, este o adevărată înfrumuseţare a Capitalei noastre şi poate rivaliza cu cele mai renumite şi mai frumoase pasage ale Parisului, pe care le şi întrece subt mai multe priviri." *(Romînul,* nr. 77 din 30 iun./12 iul., 1859.) În 1863 exista „un petit salon de la Réforme", ziar care ieşea şi într-o ediţie franceză. Un M. Mathieu era un factor decisiv la această ediţie. Se citeau versuri şi probabil se conversa în franţuzeşte. De sf. Mihail şi Gavril se adunară vreo şase inşi în biroul lui Valentineanu şi trecură în revistă Mihailii iluştri: Mihai Bravul, Mihail Kogălniceanu. De la romîni trecură la romani, adică la locuitorii Romei, şi citară pe Michelangelo, Pictura şi Poezia, fiind surori, deodată „notre poète aimé Alexandresco" declamă „des vers charmants", iar „le fougueux Valentineano voulut faire trêve aux grandes questions politiques du jour pour en remplir les colonnes de la Réforme". [Atunci d. Mathieu dădu lectură unei fabule de Jobart din Bruxelles, intitu-

[1] *Corbii şi barza (Ref.,* nr. 54 din 15 nov., 1862); *Gîsca, lişiţa şi raţa (Ref.,* nr. 52 din 28 oct., 1862); *Atelajul eterogen (Ref.,* nr. 53 din 1 nov., 1862); *Iepurele, ogarul şi copoiul (Ref.,* nr. 1 din 31 mart., 1863); *Castorul şi alte lighioane (Ref.,* nr. 3 din 11 apr., 1863); *Porcul eliberat (Ref.,* nr. 51 din 18 apr., 1863); *Ursul şi vulpea (Ref.,* nr. 28 din 1 nov., 1863). În 1860 (nr. 20 din 29 iun.) republicase aici *Unirea Principatelor.*

lată *L'égalité*, despre unul care a scos cedrii şi stejarii ca să fie egalitate în lumea vegetală şi au ieşit bălării ce cotropiră totul. „Tout le monde applaudit ; Alexandresco s'écria que le bonhomme Lafontaine et Florian n'avaient rien fait de mieux..." *(Ref.*, nr. 32 din 13/25 nov., 1863).] La 12 februarie 1864, cu majoritate de 50 de voturi contra 36, Adunarea Legiuitoare votă „o rentă viageră de una mie lei pe lună demnului, bunului, distinctului nostru poet" *(Monit. of.*, nr. 53 din 5/17 mart., 1864) [1]. Mulţumirea poetului se citi în şedinţa din 21 februarie *(Monit. of.*, nr. 45 din 25 febr., 1864). Cu toate acestea, Grigore Alecsandrescu, fie din amor-propriu, fie din raţiuni materiale, dorea să mai aibă o răspundere publică, şi la detronarea lui Al. I. Cuza, pe care îl salutase în 1859 cu entuziasm, scrise versuri nedrepte, pline de amărăciuni acumulate, salutînd pe propusul conte Philippe de Flandra, în care desigur spera utopic să găsească un apărător al poeţilor în contra grosolăniei boierilor :

La braţ arma şi-nainte...
Cerul noi să-l invocăm,
Făcînd semnul crucei sfinte
Pe duşmani să-i alungăm ;
După cum aţi alungat
Pe tiranul desfrînat,
Căci în sfîrşit a sosit
Timpul care am dorit.

Trăiască contele Filip,
Suveranul cel dorit,
Trăiască locotenenţa
Şi ministerul iubit. [2]

În 19 iulie 1866, de la o moşie din Satul Nou, plasa Negoeşti, mărturisea cuiva dorinţa de a intra şi el „în vreo combinaţie" să ocupe „vreun post", „căci ar fi

[1] Transmisă apoi, la cerere, familiei.

[2] *Ziua de 11 februarie 1866, Romînul* din 24 febr., 1866 (semnat : Gr. M.A.).

fost prea mare ambiția — insinuează — să aspir la Ministerul Cultelor" (ms. 801). Venirea noului domnitor străin nu trecu nesemnalată de poet *(Tromp. Carp.*, nr. 649 din 18/30 iun., 1868).

Voi să fie ales senator în 1868 și, la 16/28 iunie, se adresa onorabililor colegii II, din Romînia, cu următorul program : unirea romînilor sub Carol I ; îmbunătățirea administrațiunii ; regularea finanțelor ; aplicarea sinceră a legilor ; dezvoltarea comerțului și agriculturii ; răspîndirea instrucțiunii publice ; stabilirea drumurilor de fier în toată Romînia ; apărarea „ordinului public" în contra tendințelor de anarhie ; susținerea intereselor generale ale țării și „a celor rurali a districtului care m-ar onora cu voturile sale" ; „îndreptarea spiritelor pe calea practică al adevăratului progres, ce singură duce la mărire, la avuție și la independență". [1] Se supără pe C. A. Rosetti, care ca amic nu-l susținuse îndeajuns *(Tromp. Carp.*, nr. 649 din 18/30 iul., 1868) [2], deși acesta îl asigurase că se gîndește la el : „Apoi dacă se gîndește de ce n-a făcut să fiu și eu ales ? N-aveam și eu oare titluri ca dd. Caramanliu, Dimancea, Michăescu și alții ?" În toamnă făcu din nou apel cu profesiune de credință către „onor colegiuri electorali din județele Neamțu, Roman, Fălciu, Botoșani și Suceava" [3]. În iulie 1869 dedica versuri confuze curții domnești [4], făcînd aluzie la călătoria în străinătate a domnitorului și la proiectata sa căsătorie, care se făcu însă în noiembrie.

O slăbire a spiritului critic, dezgustul de hegemonia claselor posedante, indiferența la cultură, deși sub un limbaj perfid progresist, credința iluzorie că un principe, desfăcut de orice legături cu protipendada, ar fi putut să înceapă o măreață construcție culturală sînt explicația acestor entuziasme naive și pripite.

---

[1] *Tromp. Carp.*, nr. 640 din 16/28 iun., 1868, și *Rom.*, nr. din 25—26 iun., 1868.

[2] Cf. și *Pressa*, nr. 64 din 21 iul., 1868.

[3] *Pressa*, nr. 102 din 10 oct., 1868.

[4] *Opiniunea constituțională*, nr. 27 din 27 iul., 1869, v. și R. Caracaș, *op. cit.*

Poetul era acum cu totul invadat de sentiment patern față de fiică-sa Angelina, „micul meu Adinoi", cum îi zicea, căreia îi promitea, în 1867, mărgele din tîrg de la Găiești (scris. la I.I.L.F.) și pentru care tradusese, rău, după Edouard Laboulay niște *Povești albastre* (1872), cu vînzarea cărora era foarte ocupat, desfăcîndu-le prin liste de abonament trimise în Capitală și la districte *(Telegraful,* nr. 230 din 19 nov., 1872). Unui înalt prelat îi expediase în 1875 o sută de exemplare (scris. la I.I.L.F.). [1]

Solicita ministerele să-i cumpere basmele, Ministerul Instrucțiunii și Cultelor în primul rînd, care, prin Chr. Tell, aproba cererea (Arh. Stat., Min. Instr., dir. I, 1873, dos. 2260). Ministrul Justiției, rugat și el să ia în considerare „micile servicii" ce Grigore Alecsandrescu făcuse țării „ca poet și traducător" și să cumpere basme spre a le distribui „domnilor președinți ai tribunalelor" (ibid.), trimitea petiția în original la Ministerul Cultelor, de altfel cu o recomandație amabilă. Poetul repeta în mai 1874 cererea către Titu Maiorescu, căruia îi oferise un exemplar „ca suvenire" și care nu binevoi a pune personal nici o rezoluție, recomandîndu-l totuși, prin directorul Ghidionescu, comisiei ce se ocupa cu cumpărarea de cărți pentru premii (Arh. Stat., Min. Instr., dir. I, 1874, dos. 2536). Dar, pe lista definitivă, cartea lui Grigore Alecsandrescu nu figura. Poetul pu-

---

[1] „2 octombrie, 1875, București.

Preasfinte părinte,

Am primit cu bucurie și am cetit cu recunoștință scrisoarea eminenției voastre ; ne-a părut prea bine că v-ați întors din revidia monastirilor și că sînteți sănătos.

După cererea preasfinției voastre vă trimițu cu adressa d-lui Theodosie Protopopescu, directorul cancelariei, un paquet cu o sută exemplare *Povești albastre.*

Cît pentru bani preferim să-i priimim cînd veți veni eminența voastre, iar acum dorescu numai respuns de priimire.

Binevoiți, vă rog, preasfinte părinte și vechiu amic, a priimi pe lîngă profundul meu respect assigurarea cellei mai înalte considerațiuni și stime, și sărutări de mîni din partea soției melle Luția și a fiicei melle Angelina.

Al preasfinției voastre devotat,

GR. M. ALESSANDRESCU"

blică în *Romînul* (23 iun., 1874) o scrisoare de protest. „Am vrut să-i scriu — explică el — dar am socotit de prisos, sigur fiind că epistola mea se va pune la dosar." În anul următor, 1876, în virtutea a ceea ce făcuse pentru literatura romînă şi „a devotamentului meu pentru binele public şi luminarea neamului", oferea din nou *Poveştile albastre*, din care i se reţinură 36 exemplare, contra a lei 108 (Arh. Stat., Min. Instr., dir. I, 1876, dos. 3113).

În 1868, cînd Angelina împlinise şapte ani, Grigore Alecsandrescu rugă pe D. Gusti, ministrul Instrucţiunii, să considere serviciile sale „atît ca funcţionar cît şi ca om de litere, care a adus oarecare servicii în literatura naţională prin scrierile sale" (acest naiv amor-propriu este aşa-zisa monomanie măreaţă a poetului, nu lipsită de amărăciune subtilă), şi-i cerea admiterea fiicei sale ca bursieră în pensionatul doamnei Saquetti. „Pentru deosebitele titluri ce d. Alecsandrescu a adus literilor", admiţînd dreptul ce avea poetul „la recunoştinţa romînilor", Gusti aprobă numaidecît (doc. 13). În 1870 bursele fură suprimate şi poetul reclamă un ajutor de 50 galbeni pe an. I se acordase 500 lei noi cu începere de la 1 iulie (doc. 14, 15). Cînd la 1 iulie, 1871, Grigore Alecsandrescu înaintă iar cerere, directorul Ghidionescu puse o rezoluţie seacă: „La dosar, deoarece atari ajutoare au încetat cu prima iuliu curent" (dos. 16). În 1875, Angelina era la Paris, aşezată de poet într-un pensionat „spre a-şi sfîrşi studiile urmate în pensionatele de aci". Grigore Alecsandrescu plătea pentru ea 2000 franci trimestrial. Se pune întrebarea cu cine a plecat Angelina în Franţa, ipoteza că, fată de 14 ani, a fost condusă de cineva din familie, ba chiar de poet, fiind foarte probabilă [1]. Declarîndu-se lipsit de mijloace, poetul, „în consideraţia serviţiilor ce am făcut statului în curs de 24 de ani ca funcţionar şi celor ce am făcut literaturii naţionale ca poet şi traducător", solicita în decembrie 1875 lui Titu Maiorescu, ministru al Cultelor şi Instrucţiunii publice, o bursă pentru fată

[1] *„Am aşezat-o într-un pensionat la Paris"* (Arh. Stat., Min. Instr., 1875, dir. II, dosar. 2837).

pe termen de patru sau cinci ani. Maiorescu puse o rezoluţie platonică : „Se va avea în vedere la cas de fonduri disponibile" (Arh. Stat., Min. Instr., 1875, dir. II-a, dos. 2837). Încrezător, poetul reveni în februarie 1876, „cunoscînd nobilele sentimente" ale lui T. Maiorescu, pe care însă îl atacase în 1874, şi ceru din nou bursă pentru Angelina. Din anul acesta poate să fie o scrisoare, posibil către Maiorescu (B.A.R.P.R., achiz. 200/954), din care se vede că poetul vorbise „cu amicul nostru V. Alecsandri", care-i lăudase foarte mult pe criticul Junimii, asigurîndu-l că acesta era dispus a-i îndeplini cererea, chiar de la începutul anului. Departe de a fi un solitar, Grigore Alecsandrescu ieşea în lume, fusese pînă şi la palat, căci acolo îi făgăduise ministrul aprobarea bursei [1]. Însă la 29 ianuarie Maiorescu demisionează, primind un vot de blam, şi cererea ajunge sub ochii lui P. P. Carp, care scrie şi el : „Se va avea în vedere îndată ce vor deveni burse vacante". Apoi vine ministru Al. Orescu, care şi acesta, stereotip, în aprilie 1876, declară „că se va avea în vedere la cea întîi vacanţă ce se va da de on. Cameră în privinţa burselor". În fine, fiind numit ministru G. Chiţu, poetul recapitulă istoria petiţiilor lui şi, aproape cu acelaşi text, repetă cererea. Chiţu refuză pur şi simplu :

---

1 „Sîmbătă

Domnule ministru,

După toate laudele meritate, ce amicul nostru V. Alecsandri mi-a făcut despre dv., spunîndu-mi că sînteţi forte dispus a-mi îndeplini cererea chiar de la începutul anului curent, de a-mi acorda uă bursă pentru fiica noastră Angelina şi de(s)pre promissiunea ce mi-aţi dat înşivă la palat ; îmi permit a vă aduce aminte acea promisiune şi a vă ruga nu numai ca pe un ministru, ci şi ca pe un eminent om de litere se binevoiţi a face să se presinte mai curînd cadul de fonduri disponibile, şi cred că acesta depinde de buna dv. voinţă ca se putem şi noi se plătim la Paris trimestru de 2000 fr. ce datorăm. Eu şi soţia mea vă vom fi pentru totdeauna recunoscători, iar fiica noastre ve va datora viitorul seu.

Priimiţi ve rog, domnule ministru, respectele mele şi asigurarea celei mai înalte stime şi consideraţiuni.

GR. M. ALECSANDRESCU

N.B. Adresa mea : strada Clopotari, nr. 8"
(Copiat de C. Ciuchindel)

„În vederea recentului avis no. 896 al Consiliului permanent şi a dispoziţiunilor legii ca bursele să se dea prin concurs, cu părere de reu nu se poate satisface cererea d-lui Alexandrescu".

Angelina studiase la Paris pianul cu profesorul Lecoupey şi în 1880 cîntă la un concert de binefacere, arătînd „că posedă tecnica clavirului" şi „un deosebit simţ şi inteligenţă muzicală". Prin faptul că o dată cu ea violonista Sabina Schmitzer a produs entuziasm în auditor cu *Legenda* lui Wieniawsky şi cu *Nunta ţărănească* a lui Wist, se poate deduce că Angelina nu execută piese de mare forţă. În orice caz, bătrîneţea poetului fu înveselită de acordurile de pianoforte ale Angelinei.

Încă din 1868, cînd candidă pentru un loc la Senat, Grigore Alecsandrescu începu să se producă cu articole politice asupra tuturor aspectelor vieţii de stat, care atestau o mare erudiţie şi revelau un teoretician în spiritul Montesquieu. Din păcate, toate erau traduse dintr-un autor cunoscut în vremea primului imperiu, dar acum complet uitat, anume E. Jouy. Ani de zile, pînă în 1875, cînd rugă pe V. Alecsandri să-i pună candidatura la colegiul III, poetul traduse din el, fără a mărturisi izvorul, cu aerul de a face operă personală de polemică politică. Articolul (tradus) intitulat *Despre supunere*, care începe astfel: „Soldatul nu trebuie să aibă nici reflesiune, nici voinţă: trebuie ca supunerea lui să fie oarbă — zic partizanii arbitrariului şi-ai tiraniei. Morala condamnă cu glas tare această masimă mai proprie a face călăi decît soldaţi" (*„Le soldat ne doit avoir ni réflexion, ni volonté"* etc.) stîrni indignarea cuiva la *Poporul* lui N. Bassarabescu, a unui militar după aparenţă, care cita pe Jomini şi care nu avusese plăcerea a cunoaşte pe „d. autor". Acesta îl denunţă în stil bonapartist drept „ideolog", îi explică cum că „disciplina este nervul armelor", „mama armatei": „Onoarea militară este îndoit de grea", „ea este a militarului ca (gentilom) om şi a militarului ca ostaş", zisese colonelul marchiz de Chambray. Domnul ideolog era prevenit „a nu mai scrie articole dacă nu-şi cunoaşte ma-

teria". Grigore Alecsandrescu (*Pop.*, nr. 70 din 7/19 mai, 1872) rămase neplăcut surprins că cineva afirma a nu-l cunoaşte (şi adevărul trebuie să fi fost că autorul articolului, plin de ideile lui militare, nu ştia cu cine are de-a face) şi-i răspunse cu obişnuitu-i candid amorpropriu că se credea destul de cunoscut în ţara lui prin serviţiele ce făcuse „ca funcţionar şi om de litere" (*Rom.*, din 14 mai, 1872). Cînd n-avea altceva la îndemînă, poetul alimenta campania lui politică cu fabule republicate, însoţindu-le cîteodată de cîte o notă. Astfel la *Corbii şi barza*, retipărită în *Romînul* din 19 februarie, 1872, adăuga o scrisoare către redacţie, în care găsea că fabula se potriveşte cazului lui N. Mavrocordat, care după acel ziar trădase „armata romînă la Prut, cu ocasiunea resbelului din Crimeia", drept care obţinea o recompensă din partea majorităţii Camerei. Poetul se duce din cînd în cînd la Tîrgovişte. Cale ferată nu era atunci decît pînă la Ghergani sau pînă la Titu, de la Titu o diligenţă făcea cursa pînă la fosta cetate de scaun a Ţării Romîneşti, dar în aceşti ani o diligenţă neautorizată încerca să facă traiectul pe şoseaua Tîrgovişte şi Ghergani, de altfel străbătută de căruţe şi caleşte, în ciuda noroaielor imense pe vreme de ploaie şi a încreţiturilor ca de cutremur, rezultate din petrificarea făgaşelor la timp uscăcios. Se opri oare vreodată Grigore Alecsandrescu la conacul lui I. Ghica de la Ghergani, cu parcul său umbros ca o pădure, cu stejarul uriaş precum un cedru din faţa caselor scunde, dar pline de distincţia unei locuinţe rurale engleze? Cam în jurul anului 1870, Bonifaciu Florescu îl găsi prin oraşul pustiu, celebru prin „ruine de ruine", trecînd în depărtare „slab şi palid ca o umbră" [1].

Raluca Alecsandrescu, îmbătrînită înainte de vreme, muri de cancer la 30 ianuarie 1879, în vîrstă numai de 45 de ani. Angelina avea optsprezece şi în acelaşi an poetul o dădu după un Dimitrie Georgian Meedin-

[1] Bonifaciu Florescu, *Poetul Grigore M. Alexandrescu*, în *Analele literare*, 1886, I, nr. 2 (publicat înainte în *Columna lui Traian*, 1874, V, nr. 5).

ţeanu (funcţionar şi avocat originar din Ploieşti) [1], înzestrînd-o cu 100 stînjeni din moşia Dudeşti, plasa Dîmboviţa, dăruiţi de soră-sa Safta (fata mai avea 50.000 lei în acţiuni domeniale de la răposata mamă-sa). Poetul îi constitui un trusou de mobile în mahon cu damasc de mătase albastră, pe lîngă prea numeroase oglinzi mari, un lustru de 25 lumini, două pendule, un pian. Cununia o oficie, la 14 octombrie, însuşi episcopul de Argeş, Ghenadie [2]. Angelina avu copii, întîi o fată Valeria, pe care poetul o admonesta stereotip „hoţ, pun-

[1] La căsătorie, Georgian ar fi avut 30 de ani (Arh. Stat., Buc., act de căsătorie nr. 93 pe 1879, Buc., galben). Era fiul născut la Ploieşti, în iulie 1849, al unui Ion Georgian sau mai exact Ioan sin Gheorghe Cîrciumaru din mahalaua Buna-Vestire, Ploieşti, decedat, la 22 noiembrie 1848, şi al Mariei Meedinţeanu (dosar căsătorie nr. 93, pe 1879, Buc., galben). Angelina nu se învoi cu Dimitrie Georgian, care pare să fi fost în asigurări, întrucît diploma de licenţă şi-o luă abia în 1897, la 48 de ani, cu teza banală, confecţionată parcă de altcineva, fără aparat critic, *Asigurările asupra vieţii* (Buc., 1897), preşedinte al comisei examinatoare fiind Iacob Negruzzi. După o adresă din 1893 se vede că într-adevăr era „şeful secţiunii vieţii la Societatea Naţională de Asigurare, str. Doamnei no. 12". Încă din 26 martie, 1888, fiica poetului obţinea separaţia de bunuri faţă de soţ *(Mon. of.*, nr. din 14 apr., 1888, p. 279). În 1894, la 31 octombrie, Angelina obţinu sentinţă de divorţ în favoarea sa, pentru motiv de „insulte, bătăi şi rele tratamente" (Arh. Stat., Buc., Trib. Ilfov, s. I, c.c., condica nr. 619 pe 1894, ff. 146—147), confirmată de Curtea de apel la 12 octombrie, 1895. Printr-o tranzacţie, soţul consimţea, la 20 decembrie, 1896, să-i restituie 35.000 lei drept zestre. Moşia Ludeşti fusese vîndută (dos. la I.I.L.F.). Valeria fu încredinţată mamei, iar Victor tatălui. O altă fată, Floarea Dimitrie Meedinţeanu, murise la vîrsta de patru luni, la 14 aprilie 1886 (adresa Arh. Stat., Buc., act de moarte nr. 1901 pe 1886). Angelina putea trăi fără ajutorul altcuiva, deoarece o parte din pensia tatălui îi fusese transmisă, de la 1 februarie, 1892 (adresă a direcţiei comptabilităţii generale din Min. Financelor, nr. 6073 din 3 febr., 1892). Ea primea, cum se constată şi din libretul de pensiune no. 2966, lei 350, bani 37 brutto, iar în mînă 292, bani 04. Această sumă o luă pînă în mai 1906. Călătorea în străinătate cu fata, Valeria, şi posedăm o fotografie a ei luată la Bougival. Cînd a murit la 8 iunie, 1906, Victor Meedinţeanu era inginer, în vîrstă de 26 ani, iar Valeria era măritată cu maiorul Gheorghe Sănătescu. Angelina ar fi murit tot de cancer. O fotografie din această epocă o arată foarte îmbătrînită, în schimb în cele din copilărie şi tinereţe este fermecătoare.

[2] Doc. în original la I.I.L.F.

gaş, tîlhar ce eşti", cînd aceasta îi ascundea manuscrisele. Îmbătrînit, poetul îşi lăsase barbă şi avea o privire întunecată şi risipită. Ca şi Hölderlin se clătină un sfert de veac între eroare şi luciditate, sau, cel puţin, între demnitate şi un sentiment atroce de umilinţă şi ruşine. La 25 noiembrie 1885 muri în vîrstă de 75 de ani, poate în strada Clopotari 8, însă după actul de moarte în strada Speranţei 25 bis, unde locuia ginerele său [1]. I. Eliade Rădulescu fusese înmormîntat cu mare paradă. Jandarmi călări precedau şi încheiau cortegiul care se urnise din strada Polonă, în sunet de tobe (*Poporul*, nr. 69 din 4/16 mai, 1872). Moartea lui Dimitrie Bolintineanu stîrni nu mai puţină emoţie şi cel care scrisese O *fată tînără pe patul morţii* fu comparat cu Camoens, Gilbert, Corneille (*Telegraful*, nr. 161 din 22 aug., 1872). Stingerea lui Grigore Alecsandrescu fu primită însă cu indiferenţă. *Romînul*, care uzase larg de numele naivului poet în campaniile sale, dădu două scurte notiţe şi nici un articol şi publică, „după cerere", o scrisoare a lui D. Georgian Meedinţeanu, care, mulţumind Camerei ce votase ca înmormîntarea să se facă pe cheltuiala statului, îşi exprima regretul că, în timpul cît sicriul cu rămăşiţele poetului stătuse în biserica Sf. Gheorghe-Nou, puţini veniseră să aducă cel din urmă salut. „Parnasul Romîniei — observă el muşcător — şi-a închis uşile de frig" [2]. Cortegiul ce-l călăuzi pe poet la cimitirul Belu fusese, după spusele lui I. Ghica, tăcut şi puţin numeros.

Grigore Alecsandrescu începuse să publice în 1882, în *Cimpoiul*, traducerea *Ierusalimului eliberat*. Politeţea

[1] Angelina era gravidă. Ştefania-Florica s-a născut la 19 dec. 1885, v. Remus Caracaş, *op. cit.*, p. 6

[2] *Romînul*, nr. din 27, 29 nov., şi 2—3 dec., 1885 ; vezi şi *Universul*, nr. 382, 383, 384 şi 385 din 28, 29, 30 nov. şi 1 dec., 1885 ; *Romînia*, nr. 262, nr. 263 din 28 şi 29 nov., 1885 (*La moartea lui Grigore Alecsandrescu*, de Aga) ; *Epoca*, nr. 10 şi 11 la 28 şi 29 nov., 1885 ; *Telegraful*, nr. 4042 şi 4044 din 27 şi 29 nov., 1885 ; *Romînia liberă*, nr. 2502, 2503 din 28 şi 29 nov., 1885 ; *Voinţa naţională*, nr. 403 din 28 nov., 1885 ; *L'Indépendance roumaine*, nr. 2450 din 27 nov./9 dec., 1885 ; *Telegraful romîn* (Sibiu), nr. 125, 126 din 28 şi 29 nov., 1885 ; *Conv. lit.*, 1885, XIX, p. 706 ; *Familia*, XXI, nr. 48 din 1 dec., 1885, pp. 577—578.

rezervată şi compătimitoare cu care îl înconjurau prietenii şi cunoscuţii, convinşi de opacitatea minţii sale, trebuie să fi adus înaintea ochilor săi imaginile altor poeţi loviţi de aceeaşi soartă. „Nebunia lui Tasso — se întreba autorul biografiei ce însoţea traducerea — avea oare o altă cauză decît supărările unui geniu torturat de invidia neputincioşilor ?“ Omul care fusese destituit din slujbe cu o grabă brutală, pus sub interdicţie şi dat la o parte din viaţa publică sub cuvînt de oboseală mintală, trebuie să fi închis ochii încredinţat de asemănarea dintre el şi Torquato Tasso.

OPERA

Într-o parte a ei, poezia lui Grigore Alecsandrescu este cea mai puternică expresie a lamartinismului la noi.[1] „Meditaţia", „reveria", „armonia" în natură, religiozitatea, „rugăciunea", oceanele, imensităţile sînt ale marelui poet francez. Cîteodată, viziunea capătă un aer ceţos ossianesc şi reflecţia o hohotire byroniană. Toate acestea se găsesc însă, muzicalizate, şi la Lamartine. Azi schimbarea gustului a stins strofele lui Grigore Alecsandrescu şi urechea rămîne cîteodată jignită de impuritatea vocabularului. Totuşi, aşezîndu-ne în timpul romantic, descoperim la poet tehnica marilor solemne instrumente muzicale, înaltul hieratism al melancoliei.

Lamartine nu făcea altceva decît să dezvolte lirica secolului al XVIII-lea, a acelor făcători de „petite poésie" aşa de puţin înţeleşi. Poezia lor era neoclasică, altfel decît aceea a marelui secol, întemeiată pe imi-

[1] Cînd zicem „lamartinism" nu vrem să spunem că Grigore Alecsandrescu a copiat pe Lamartine şi că poezia lui e doar un ecou al liricii poetului francez. Luăm cuvîntul în înţelesul unei categorii, al unui mod de a privi universul, reprezentat atunci mai ales prin Lamartine. *Esenţa poeziei* lui Grigore Alecsandrescu este *originală* şi e greu a găsi vreo corespondenţă reală între sufletul francezului Lamartine şi al tîrgovişteanului Alecsandrescu. Ideologia este în linii generale comună, dar creaţia artistică e un fapt naţional. Prin „lamartinism" înţelegem „romantism" într-anume formulă a lui şi întrebuinţăm cuvîntul în felul cum folosim termenii : balzacian, gogolian, hugolian. Dacă am fi ocolit această perspectivă, am fi ascuns în mod păgubitor felul cum creaţia originală speficică se leagă, ideologic, cu timpul său. Este necesar a urmări speţa respectivă de romantism şi în spaţiul imediat, în literatura rusă, îndeosebi. Acest studiu îl vor face, sper, alţii.

tarea idiliştilor, elegiacilor şi epigramatiştilor greco-latini. Horaţiu, privit în alt chip decît îl vedea raţionalistul Boileau, era unul din poeţii de căpătîi. Poetul latin, plictisit de viaţa de curte şi cu un uşor sentiment de zădărnicie, caută tihna, *otium*, în al său Tibur, plimbîndu-se adesea prin codri cu gîndul la Lalage. Copilărise la ţară, la picioarele Volturului, un munte din lanţul Apeninilor. În general, horaţienii secolului al XVIII-lea sînt încîntaţi de filozofia vieţii mediocre, chiar mic-burgheze, departe de vîltoarea lumii şi parafrazează în sute de variante tema chietudinii rurale şi a ororii de răspunderea civică, sau mai degrabă de participarea plină de spini la susţinerea absolutismului monarhic. Retragerea lor e un preludiu al revoluţiei. Mulţi dintre ei horaţionizează cu o emoţie nouă, aceea a măreţiei naturii. Horaţiu însuşi zisese: „ego laudo ruris amoeni Rivos et musco circumlita saxa nemusque" (E., I, 10: „eu laud rîurile plăcute de ţară, stîncile acoperite cu muşchi şi codrii"). El era deci întemeietorul alpinismului, al meditaţiei în pădure şi al reveriei la marginea rîurilor. Fiul său sufletesc în această ordine de sentimente este Petrarca. Acesta, de altfel, se mărturisea horaţian: „Coi fatti non solo con le parole, seguii la sentenza di Orazio: «Ciascuno ama l'aurea mediocrità»" *(Il mio segreto* [1]). El îşi căuta liniştea „di monte in monte" şi fugea de aşezări omeneşti:

Prin munţii înalţi şi prin pădurile dese
Găsesc oareşicare tihnă: orice loc călcat de oameni
Este duşman de moarte al ochilor mei.

Petrarca are percepţia artistică a altitudinii şi alege piscul cel mai înalt asupra căruia nu mai cade umbra altui munte:

Spre lanţul cel mai repede şi mai înalt de munţi
Pe care nu-l atinge umbra altuia mai mare,
Acolo mă trage o pornire nestăpînită. [2]

---

[1] Versione di Luigi Asioli, Heopli, Milano, 1924, p. 92.

[2] Petrarca, *Rime*, cun uno studio de Adolfo Bartoli, Milano, Classicii Italiani, Nuov. bibl. diretta da F. Martini, S.I., v. XXIII, p. 195 şi urm. (CXXIX).

De amintit că poetul a făcut ascensiunea muntelui Ventoux, de aproximativ 2000 m., cu *Confesiunile sfîntului Augustin* în mînă. Lamartine, urcîndu-se în septembrie 1819 pe muntele ce domina casa părintească din Milly, luase cu el o ediţie din Petrarca şi sub imperiul ei scrisese *L'isolement :*

Souvent sur la montagne, à l'ombre du vieux chêne,
Au coucher du soleil, tristement je m'assieds ;
Je promène au hasard mes regards sur la plaine,
Don le tableau changeant se déroule à mes pieds. [1]

Acest fel de lamartinism îl profesa şi Voltaire şi în epistola către Boileau, la care făcea aluzie Grigore Alecsandrescu, saluta pe poetul de la Tibur, declarînd că Ferney, pe care îl credea mai frumos, era ţara lui sabină :

Je crois Ferney plus beau. Les regards étonnés
Sur ces vallons fleuris doucement promenés
De la mer de Genève admirent l'étendue ;
Et les Alpes de loin, s'élevant dans la nue,
D'un long amphithéâtre enferment ces coteaux.

Un Voltaire sensibil la superficia lacurilor, la văi, la munţii pierzîndu-se în nori surprinde, însă el era în nota vremii. Alţii, mult mai arizi decît el, aveau această sensibilitate. Ducis, acela care dezolase opera lui Shakespeare de tot ceea ce era ceţos şi brit, propunea lectura lui Racine în pădure. [2]

Racine au sein des bois fera couler tes larmes.

În 1785, urcîndu-se pe Alpi, Ducis crezu a fi intrat în eternitate :

Quel calme ! quel désert ! Dans une paix profonde
Je n'entends plus mugir les tempêtes du monde.

[1] Lamartine, *Premières méditations poétiques*, Hachette, Paris, 1912.

[2] *Epître à Legouvé*, Oeuvres de J. F. Ducis, L. De Bure, Paris 1824, IV, p. 160.

Le monde a disparu, le temps s'est arrêté...
Commences-tu pour moi, terrible éternité ?[1]

Ducis era din Savoia („Savoie, o mon pays !"), deci un provincial, şi cam acesta e cazul cu toţi poeţii uimiţi de spectacolul naturii. Unii veneau chiar din colonii. Grigore Alecsandrescu, tîrgovişte an, e un om de sub păduri, obişnuit a cutreiera călare munţii, a frecventa peşterile şi izvoarele. Chiar dacă în copilărie n-ar fi mers mai sus de Viforîta, de Mînăstirea Dealului ori de Pietroşiţa, mirosul brazilor, murmurele, tunetul „urlătorilor" erau nu departe. De la Pietroşiţa un drum merge la peştera Ialomiţii. Vîrful Omul, ce domină masivul Bucegilor, are 2.513 m. altitudine şi nu e mai puţin aproape de eternitate decît la Grande Chartreuse, pe care se suise Ducis. Cîrlova, care copilărise la Tîrgovişte cu Grigore Alecsandrescu, lua şi el drumul munţilor, deoarece contemplaţia din *Înserarea* e făcută într-o vale, accesibilă turmelor, dar destul de ridicată ca să se vadă în jos cîmpia. De altfel, se aşeza „pe muchea cea mai înaltă" în apropierea unei ape de munte strecurîndu-se printre bolovani :

Pe deoparte iarăşi o gîrlă şărpuieşte,
Întocmai ca o pînză se vede albă-n jos,
Şi ni se pare încă în vînt că fîlfîieşte,
Mişcîndu-se de pietre talazu albicios.

Acest cult al sublimităţii naturale nu este la romanticii romîni, şi în special la Grigore Alecsandrescu, fără semnificaţie politică. Într-un moment istoric în care ţara era fără prestigiu şi fără mari edificii, numai natura umfla patrioţilor pieptul de sentimentul măreţiei şi opunea mizeriei civilizaţiei feudal-moşiereşti monumentele ei nepieritoare.

Un al doilea caracter al poeziei secolului al XVIII-lea este religiozitatea, un semn de smerenie şi el, de fapt, în faţa creaţiei grandioase. Mai tîrziu, romanticii au căzut în misticism medieval, evocînd cu voluptate

[1] *Vers que j'ai laissés à la Grande Chartreuse dans les Alpes, op. cit.*, v. V., p. 94.

drama hîdă a vieţii fenomenale, decrepitudinea sinistră. Religioşii veacului al XVIII-lea sînt nişte deişti, putem zice pietişti, recunoscînd cu dignitate un factor suprem. Haendel, Bach în muzică sînt şi ei pietişti cu un sentiment religios traducîndu-se printr-o mişcare solemnă şi logică, printr-o declamaţie plină de protocol. J. B. Rousseau, poetul pe care îl citează Grigore Alecsandrescu, este un horaţian şi un psalmodist totdeodată. Odele lui sînt nişte maşini strofice exacte ca nişte sonate monotone, însă de o anume tristeţe gravă şi decentă :

J'ai vu mes tristes journées
Décliner vers leur penchant ;
Au midi de mes années
Je touchais à mon couchant[1].

Dar tipică pentru secolul al XVIII-lea este teoria de esenţă muzicală a armoniilor. Formulatorul ei este Bernardin de Saint Pierre în *Études de la nature*. Filozoful era un finalist excesiv, un providenţialist, şi credea că Dumnezeu a făcut lumea ca să ne dea banane. Flamandul şi fluturele, bunăoară, au fost creaţi ca să ne pricinuiască „un grand plaisir" în virtutea legii contrastelor. Legea fundamentală e aceea a armoniilor (Bernardin avea obsesia tehnicii muzicale). Sînt armonii elementare şi complexe, în cuprinsul unui regn sau între regnuri. O consonanţă flagrantă este între o floare cu petale şi soarele cu razele lui. Regnul animal intră în consonanţă cu cel vegetal prin armonii de contrast. Animalele mici, de pildă, preferă arborii, marile patrupede se expun pe ierburi. În raport cu omul, regnul vegetal se armonizează, hărăzind acestuia un număr de plăceri. La amiază, cînd arşiţa e mare, copacii ne oferă evantaie şi umbrèle (acum putem să înţelegem în *Paul et Virginie* semnificaţia cuvintelor „dernières harmonies de la lumière et des ombres"). Vara, pomii fructiferi ne dau răcoritoare, cireşi, piersici ; iarna, cînd avem trebuinţă de substanţe grase, ne procură uleiuri de migdale, de nuci. Ziua toată e o simfonie de mur-

[1] J. B. Rousseau, *Oeuvres choisies*, Janet et Cotelle, Paris, 1823, p. 36.

mure, de parfumuri, epilogînd cu seara care debutează, se înţelege, cu alte simfonii. „Concertele" sînt ordini formate din mai multe armonii. Astfel, vegetaţia din India contrastează cu violenţa soarelui şi cu păunul somptuos care-şi desfăşoară coada în acest decor. Nu trebuie să ironizăm prea mult pe Bernardin de Saint-Pierre, pentru că naivele lui legi ascund o uimire proaspătă în faţa diversităţii şi frumuseţii naturii. Gusta plăcerea miraculosului, a misterului, a melancoliei (aceasta din urmă înscriindu-se la sentimentele inefabile), a ruinelor (vorbea chiar de ruinele naturii), a solitudinii. În ce priveşte pe cea din urmă, aplica legea contrastului şi găsea că singurătatea era cu atît mai agreabilă cu cît se opunea tumultului marilor oraşe: „il n'y a point de solitude plus douce que celle qui est voisine d'une grande ville" [1]. Evident că în cazul unui oraş ca Tîrgovişte, plăcerea singurătăţii împreunată cu aceea a ruinelor de monumente măreţe („Une belle architecture donne toujours de belles ruines") vine din faptul de a găsi tăcerea acolo unde raţiunea ştie că a fost larma unei cetăţi de scaun.

Chateaubriand, pe care Grigore Alecsandrescu îl citea, consacră şi el în *Génie du Christianisme* (livre cinquème) un sector armoniilor, divizîndu-le în armonii fizice, printre care ruinele, şi armonii morale. Titlul *Harmonies poètiques et religieuses* [2], dat de Lamartine unei culegeri de poeme, nu reprezenta deci o noutate. Lamartine defineşte armoniile: „tous les bruits de la vie", şi de fapt poeziile lui sînt nişte laude ale creaţiei şi actelor sale eterne (dimineaţa, seara, noaptea). În primul rînd, ochiul se îndreaptă spre cer, ziua spre soare iar noaptea către lună, stele, comete. Poezia preromantică şi romantică este în cea mai largă măsură astrală. Ecouchard Lebrun, zis Pindare, foarte citit la noi în epoca Văcăreştilor, abundă în imagini astrono-

[1] *Etudes de la nature* par Jacques-Bernardin-Henri de Saint-Pierre. Quatrième édition. À Paris, chez F. Didot le jeune, 1791. Cf. şi G. Călinescu, *Bernardin de Saint-Pierre*, în *Jurnalul literar*, 1948, nr. 3.

[2] A. de Lamartine, *Harmonies poétiques et religieuses*, Hachette, Paris, 1900.

mice, iar în oda *Sur l'enthousiasme* (1795) chiar dezordinea cometelor i se pare a constitui o armonie :

Ces comètes échevelées,
Qui fendent l'air d'un vol brûlant,
Égarent leurs sphères ailées
Aux yeux d'un vulgaire tremblant :
Il craint que leur fatale route
N'embrase la céleste voûte,
Et ne détruise l'univers ;
Mais à l'oeil pensant d'Uranie
Leur désordre est une harmonie
Qui repeuple les cieux déserts.[1]

Voltaire, spre a nu mai vorbi de alţii, şedea cu ochii spre cer şi, mai puţin plastica şi muzica poetică, lamartiniza :

L'espace, qui de Dieu contient l'immensité,
Voit rouler dans son sein l'univers limité,
Cet univers si vaste à notre faible vue,
Et qui n'est qu'un atome, un point dans l'étendue.

Fără să fie optimist ca Leibniz, cultiva cu melancolie speranţa că o rînduială există în lume şi că cometele nu se vor prăbuşi pe pămînt :

Comètes, que l'on craint à l'égal du tonnerre,
Cessez d'épouvanter les peuples de la terre ;
Dans une ellipse immense achevez votre cours.[2]

Lamartine încerca la fel spaima în faţa aştrilor „s'écartant de leurs routes certaines" *(L'immortalité)*. În general, se uimea de splendoarea şi pluralitatea lor *(L'infini dans les cieux)* :

Des siècles, accusant leur alphabet stérile,
De ces astres sans fin n'ont nommé qu'un sur mille.

---

[1] *Oeuvres de Malherbe, poésie et prose. Oeuvres de J. B. Rousseau, poésies lyriques complètes et choix de ses autres poèsies. Oeuvres choisies de E. Lebrun*, F. Didot, Paris, 1858.

[2] *Sur la philosophie de Newton, în Oeuvres choisies de Voltaire*. Poésies publiées par G. Bengescu, Paris, Jouaust, 1889.

Sub cerul plin de făclii, meditativ ca o piramidă şi ca un fiu al lui Apollo, Grigore Alecsandrescu îşi simte sufletul înălţîndu-se pe aripi de flăcări *(Miezul nopţei)*:

Aici p-aste ruine cu mîndre suvenire
Privesc cum orizonul se umple de făclii,
Cum luna în tăcere s-arată să inspire
Gîndiri religioase l-ai lui Apolon fii.

Cînd tot doarme-n natură, cînd tot e liniştire,
Cînd nu mai e mişcare în lumea celor vii,
Deşteaptă privighează a mea tristă gîndire,
Precum o piramidă se-nalţă în pustii.

Ai mei ochi se preumblă pe dealuri, pe cîmpie,
Al meu suflet se-nalţă pe aripi d-un foc sfînt,
În zboru-i se rîdică la poarta de vecie,
Căci nici o legătură nu are pre pămînt.

Imaginea „piramidei" s-a răspîndit aproape sigur în poezia occidentală în urma campaniei lui Napoleon în Egipt. În *Martirii* lui Chateaubriand (c. VII) este „une pyramide de gazon".

Ceea ce în romantismul occidental putea fi considerat ca o incitare a sentimentului de vanitate în scopuri spiritualiste, capătă la Grigore Alecsandrescu semnificaţia explorării fenomenologiei materiei. Pentru întîia oară un veritabil poet romîn pătrundea cu fantazia în spaţiul cosmic, îmbrăţişa cu gîndul toate regnurile, punînd întrebări asupra cauzelor, avînd fiorul imensităţii şi raţionalităţii universului.

În general, ca poet liric, Grigore Alecsandrescu vede universul *sub luna*. Planeta nocturnă este contemplată în toate ipostazele: ascunsă în desimea brazilor, licurind ca o steluţă printre frunzele în clătinare ale pădurii, înotînd pe cer deasupra mării, în aşa fel că se confundă cu fanalul de la pupă al unei corăbii, alergînd iute printre nori şi eclipsîndu-se în ei *(Ucigaşul fără voie)*, ieşind glob de rubin deasupra coamelor stejarilor şi luminînd deodată prăpăstiile *(Răsăritul lunei.*

La Tismana). Soarele e căutat în proces de întunecare, producînd ca şi luna „panoramă" de umbre. Această absenţă a soarelui pare o anomalie pentru un admirator al lui Ossian. Printre cînturile acestuia, în versiunea lui Letourneur, sau mai curînd aceea în versuri a lui P.M.L. Baour Lormian [1], se află un *Hymne au soleil :*

Nul astre à tes côtés ne lève un front rival ;
Les filles de la nuit à tout éclat pâlissent ;
La lune devant toi fuit d'un pas inégal,
Et ses rayons douteux dans mes flots s'engloutissent.

Un *Hymne au soleil* scria şi Lamartine la 18 ani :

Quand la voix du matin vient réveiller l'aurore
L'Indien prosterné le bénit et l'adore.

În fond, toată această poezie a aştrilor e o laudă a universului, dar Grigore Alecsandrescu nu posedă exultanţa franciscană a unui Lamartine. Ochiul lui vede mai bine sub regimul stelelor şi al candelii. El se inspiră în oroarea tăcerii şi a tenebrelor ca Young în celebrele *Nopţi,* pe care trebuie să le fi cunoscut în versiunea lui Letourneur [2] :

„Au milieu des ténèbres mon âme illuminée, inspirée par la religieuse horreur du silence, consolée par la méditation des vérités sublimes a passé insensiblement des chagrins à la paix. Ma muse s'est élevée au-dessus de l'espace où volent les noirs oiseaux de la nuit." („În mijlocul tenebrelor, sufletul meu iluminat, inspirat de religioasa groază a tăcerii, mîngîiat de meditaţia asupra adevărurilor sublime, a trecut pe nesimţite de la durere la pace. Muza mea s-a ridicat deasupra spaţiului unde zboară păsările negre ale nopţii.")

---

[1] *Ossian, barde du III-e siècle, Poésies galliques en vers français, par P.M.L. Baour Lormian.* A Paris, chez Giguet et Michaud, 1809.

[2] *Les nuits d'Young, traduites de l'anglais par M. Letourneur,* I—II, à Paris. Chez Lejay, 1769 ; v. II, p. 201.

Evident, poezia lui Grigore Alecsandrescu este esențial nocturnă. Noaptea e un corp palpabil ce stă învălătucit într-o cavernă de unde iese înfășurînd totul.

Dintr-o peșteră, din rîpă, noaptea iese, mă-mpresoară.

Poetul stă în meditație numai „la miezul nopței", sub domnia imobilității, cînd nu se aude „nici cel mai ușor vînt" *(Miezul nopței)*,

Cînd tot doarme-n natură, cînd tot e liniștire.

Totul e văzut în proporții infinite sau catastrofale Scena cu lună e „colosală", mormintele sînt „monstruoase" *(Răsăritul lunei. La Tismana)*, umila cîmpie a Brăilei în imense perspective sahariene *(Meditație)*·

Ce netedă cîmpie! Cum ochiul se uimește!
Ce deșărt se arată, oriîncotro privești!
Întinsa depărtare se pare că unește,
Cu ale lumii margini, hotarele cerești.

Cu alte mijloace literare, Chateaubriand zugrăvise în același spirit, în *Atala*, un ținut al fluviului Mississipi :

„...Sur le bord occidental, des savanes se déroulent à perte de vue ; leurs flots de verdure, en s'éloignant, semblent monter dans l'azur du ciel, où ils s'évanouissent".

Această megaloscopie este proprie romanticilor. Sainte-Beuve spunea, răutăcios, despre Chateaubriand că este „ca un grădinar care și-ar face o pepinieră compusă numai din stejari mari și din cedri".

Gîndirea poetului e întărîtată ca a tigrului pîndind în junglă la lumina fulgerelor :

Îmi place a naturei sălbatecă mînie,
Și negură, și viscol, și cer întărîtat,
Și tot ce e de groază, ce e în armonie
Cu focul care arde în pieptu-mi sfîșiat.

În umbră,-n întuneric, gîndirea-mi se arată
Ca tigrul în pustiuri o jertfă aşteptînd,
Şi prada îi e gata... De fulger luminată,
Ca valea chinuirei se vede sîngerînd.

(Suferinţa)

Grigore Alecsandrescu evocă cu predilecţie intemperia corespunzînd muzical stării lui agitate de romantic din veacul lui Berlioz şi Wagner, vîntul iute nocturn, cînd luna pare că aleargă îngrozită printre nori, tunetele şi fulgerele, atunci

Cînd bolta din tărie
De nor se încunună,
Pe munţi şi pe cîmpie
Cînd fulgeră şi tună...,

(Cîntecul soldatului)

ploaia torenţială, vărsîndu-se „în torenturi" pe cîmpia încetoşată *(Viaţa cîmpenească)*. Poetul îşi poartă tristeţea solitară prin pădurile de molifţi, salutat de şoimul de pe creste :

M-a văzut şoimul pe-nalta stîncă,
A cării vîrfuri s-ascund în nori,
Şi al lui ţipet în valea-adîncă
S-a-ntins departe plin de fiori.

Dar nici pustiul, nici depărtarea
Gîndiri cumplite n-au biruit :
Molifţii, brazii, ce port răcoarea,
Ei suferinţa-mi n-au răcorit.

(Nu a ta moarte)

Altă dată îl urmăresc urletele cîinelui :

Scîrbit peste măsură
De zgomotul cetăţii,
Eu caut în natură
Un loc făr' de murmură,
Supus singurătăţii.

Ca Fenix făr' de moarte
Se naşte-a mea durere
Şi pieptul meu să poarte
Lovirea aştii soarte
E prea fără putere...

Tovarăş de-ntristare,
Un cîine lîngă mine,
Prin urletele sale
Natura să răscoale,
În aste locuri vine.

(Intristarea)

Poetul nu abundă în descripţii de natură, vegetaţia de care pomeneşte este mai ales aceea subcarpatină, simbolică pentru regiunile grandioase în care planează spiritul său, molifţi, brazi, „stejarul de munte ce trăsnetu-l izbeşte", „stejari cu fală", „plopii ce cu frunza încoronează o vale", „nucii bătrîni ca pămîntul", aceştia din urmă aleşi precum vedem pentru longevitatea lor, ca şi depărtatele „bătrîne păduri". Nucul, stejarul sînt cedrii geografiei noastre. Preromanticii erau obsedaţi de uriaşele vîrste biblice şi le căutau chiar în lumea vegetală. Delille închinase o odă unui arbust de cedru, prevăzînd gigantica sa creştere :

Acest cedru, arbust interesant,
Gigant viitor, azi un pitic,
Nu e încă arborele robust
Care despică terenul cel mai dur.
Însă într-o zi sub fruntea sa superbă,
Va vedea tîrîndu-se ca o iarbă
Stejarii şi ulmii noştri [1].

O singură dată Grigore Alecsandrescu vorbeşte de „chiparosul" exotic pentru faptul de a fi mereu verde *(în ceasuri de mîhnire)*. Peisajul său e de fapt un decor teatral, cu efecte de lumină şi de surpriză în gustul pre-

[1] *Oeuvres de J. Delille.* Nouvelle édition, L. G. Michaud, Paris, 1825, p. 12.

romantic, combinate spre a da fiorul nocturn şi sepulcral. Mica Tismană devine palat osianic şi luna descopere o neagră scenerie feudală stil Mrs. Radcliffe, în care se bat stafiile :

Apoi, glob rubinos, nopţei dînd mişcare şi viaţă
Se-nălţă şi dimprejuru-i dese umbre depărtînd,
P-ale stejarilor vîrfuri, piramide de verdeaţă,
Se opri ; apoi privirea-i peste lume aruncînd
Lumină adînci prăpăstii, mănăstirea învechită,
Feodală cetăţuie, ce de turnuri ocolită,
Ce de lună colorată şi privită de departe,
Părea unul din acele osianice palate,
Unde geniuri, fantome cu urgie se izbesc...

Peştera, răsunînd de ecouri satanice, deşteaptă imaginea pădurilor celtice :

Îmi pare că mă aflu în locuinţ-adîncă
A unei groazneci iesme, ce sîngiuri o hrănesc ;
Şi care de o stîncă,
Pe călător sfărîmă c-un zbieret sătănesc.

Sau în pădurea-aceea, în care mai-nainte,
Druizii cei sălbatici jertfeau pe osîndiţi,
Cînd, setoşi de omoruri, treceau de puteri sfinte
Stejarii-mbătrîniţi !

(Cimitirul)

Este de presupus că amănuntul despre druizi poetul l-a scos din *Les martyrs* de Chateaubriand (C. IX). Acolo Velléda druidesa intră în pădure, strigă : „Au gui l'an neuf !" şi ţine vîscul sacru (ştirea e scoasă din Pliniu), care divizat în părticele e distribuit la toţi cei de faţă. Sub imperiul stejarului sfînt, Velléda face revelaţii, pe care barzii le cîntă în cor : „Teutatès veut du sang ; il a parlé dans le chêne des Druides". Se pomeneşte acolo şi despre sacrificarea răufăcătorilor : „Ce n'était là que le prélude d'une scène épouvantable. La foule demande à grands cris le sacrifice d'une victime humaine, afin de mieux connaître la volonté du ciel.

Les Druides réservaient autrefois pour ces sacrifices quelque malfaiteur déjà condamné par les lois." [1]

Lumina şi întunericul se succed dramatic :

Noaptea în aste locuri n-are de loc tăcere ;
Totul se mişcă, umblă, dar toate sînt părere ;
Vîntul, umbra mă-nşeală, cînd crez a o vedea.
Luna aci s-arată, aci iar se ascunde :
Abia cîteodată-ntunerecul pătrunde,
Şi norii înainte-i se pun ca o perdea.

(Aşteptarea)

Zgomotele naturii sînt executate pe instrumente profunde. Întîi se aud torentele :

Urechea mea ascultă torentul ce plesneşte,
Talazu ce se sparge de malul său plîngînd...,

(Prieteşugul)

huietul apelor năvalnice :

Din vreme-n vreme numai de dincolo de dealuri
Părea c-auz un sunet, un uiet depărtat,
Ca glasul unei ape ce-neacă-ale ei maluri,
Sau ca ale mulţimei întărîtate valuri,
Cînd din robie scapă un neam împovărat.

(Mormintele de la Drăgăşani)

Ca poet al zgomotelor fluidelor, Grigore Alecsandrescu reinterpretează muzica lui Ossian, unde aflăm torentele şi murmurele : „I hear no distant roar of streams ! Like the murmur of waters, the race of U-thorno came down... No noise on Ardven but the torrent's roar... The murmur of thy streams, O Lara, brings back the memory of the past... Roaring waves climbe the distant rock... Ist is night ; I am alone, forlon on the hill of storms. The wind is heard in the

[1] *Les martyrs ou le triomphe de la religion chrétienne*, par F.A. de Chateaubriand, I—III. Troisième édition. Le Normant, Paris, 1810.

mountain. The torrent pours down the rock..." [1] Aceste torente treceau fireşte şi în traducerea lui Baour Lormian:

Nous étions cette nuit dans la salle des fêtes ;
Et tandis qu'au bruit des torrents,
Se mêlaient les soupirs des fantômes errants,
Nous, du roi de Morven nous chantions les conquêtes..
A travers les ravins roule une onde plus pure
O, torrent, j'aime ton murmure...
O, du Lutha torrent impétueux,
Roule tes flots d'azur dans le vallon tranquille !
Forêts, versez sur lui votre ombrage mobile,
Et d'un jour trop ardent amortissez les feux !

Torentul era la modă în secolul al XVIII-lea, căruia nu i se poate contesta instinctul muzical. Glück şi Piccini pasionau pe ideologi. Delille a descris în felurite chipuri căderile de apă, inclusiv jocurile de apă de la Marly (v.1) :

Elevés lentement sur la cime des monts,
Ces flots précipités roulent dans les vallons
(v. 11, 12)

Nu era străin de senzaţia căderilor teribile *(Les trois règnes)* :

Am traversat torentul, am ascultat cascada.

Dar remarcabilă la el este încercarea, oricît de exagerată, de a vedea în muzica lui Rameau tunetele fluidelor naturii :

Admirable Rameau ! L'on entend dans tes sons
Le cours de ces torrents grondant dans les vallons.

Bineînţeles, Chateaubriand nu putea scăpa din vedere un asemenea fenomen de armonie. În *Génie du Chris-*

[1] *Poems of Ossian translated by James Macpherson*, with and introduction historical and critical by George Eyre-Todd, London, Canterbury Poets.

tianisme descrie Niagara : „...c'est moins un fleuve qu'une mer, dont les torrents se pressent à la bouche béante d'un gouffre". Termenul de „torrent" începe să se generalizeze în aşa chip încît Lamartine îl aplică la pulbere, luată ca metaforă pentru stelele pe care ochiul nu le poate distinge :

Vois cent fois, dans le champ qu'embrassa sa paupière
Des mondes circuler en torrents de poussière !

(L'infini dans les cieux)

Printre armoniile naturii sînt „murmurele auzite şi de Cîrlova, cîntecul pe care îl exală planetele, zefirii, izvoarele, iarba, într-un cuvînt universul :

Adesea pe cîmpie
Auz o armonie,
Un ce melodios ;
Un glas care se pare
Ascuns în depărtare,
Un imn misterios

De unde oare vine ?
Din sferele senine ?
Din zefirii ce zbor ?
Din iarba ce şopteşte ?
Din planta ce trăieşte ?
Din floare ? din izvor ?

Din nici una în parte,
Din multe-mpreunate...

*(Frumuseţea. D-ei**)*

Acesta e „concertul" miilor de vietăţi :

În cugetu-mi mulţumit,
Slăvind o-naltă putere,
Eu ascultam în tăcere
Al multor mii de fiinţe
Concertul nemărginit.

(Viaţa cîmpenească)

Desigur, acest răsuflet sonor al lumii, care potoleşte spiritul, îl încerca şi Lamartine :

Mon coeur est en repos, mon âme est en silence ;
Le bruit lointain du monde expire en arrivant,
Comme un son éloigné qu'affaiblit la distance,
A l'oreille incertaine apporté par le vent.

(Le vallon)

Nici Délille, înaintea lui, nu avea urechea surdă la zgomotele lumii :

De loin, avec plaisir, elle écoute les vents,
Le murmure des mers, la chute des torrents.

(L'Imagination, ch. IV)

Vibraţia plăcută a vîntului amestecat cu susurul izvorului şi cu glasuri umane îndepărtate nu lipseşte la Grigore Alecsandrescu :

Pîn aluniş sufla vîntul,
Frunza uşor clătina,
Nucii bătrîni ca pămîntul
D-a lungul se desina ;
Unda cea armonioasă
A unui ascuns izvor
Ca o şoaptă amoroasă
S-auzea în preajma lor.
Curmînd adînca tăcere
A cîmpului liniştit,
Un glas cînta cu plăcere
Un cîntec obicinuit.

„Murmura" este ecoul paşnicei linişti rurale, cu clopotul turmelor, ţîrîitul greierilor şi foşnirea frunzelor şi florilor :

Un clopot ce seara s-aude la turme,
Ce stă, reîncepe, abia răsunînd,
Ca glas care moartea e-aproape să-l curme,
Cînd viaţa-ncetează treptat îngheţînd ;

Un greier ce cîntă, o iarbă, răsură,
Stufoasa pădure, pierdute cărări,
Adînca murmură ce-nvie natura
Ca geniuri tainici ascunse pîn flori ;

Tot mişcă, încîntă a noastră gîndire ;
Tot are un farmec, tot este mister.

(Reverie)

Tema ruinelor era cu totul veche în Europa şi stîrnea două sentimente : cel de deşertăciune, în sufletele ascetice, şi speranţa, la oamenii Renaşterii, întrucît priveşte Roma, a ridicării Urbei din decăderea ei. Obişnuit, aceste două sentimente se îmbinau. Tema a avut carieră lungă. Vestite sînt lamentele lui Du Bellay :

Nouveau venu, qui cherches Rome en Rome
Et rien de Rome en Rome n'apperçois
Ces vieux palais, ces vieux arcs que tu vois,
Et ces vieux murs, c'est ce que Rome on nomme [1].

sau ale lui Quevedo *(A Roma sepultada en sus ruinas)* :

Cauţi — în Roma — Roma, o pelerine !
Şi-n Roma însăşi nu afli Roma.
Cadavru sînt zidurile măreţe
Şi Aventinul groapă sie însuşi. [2]

Torquato Tasso în *Gerusalemme liberata*, pe care începuse a o traduce Grigore Alecsandrescu, deplora ruinele Cartaginei (C. XV, 18) :

Giace l'alta Cartago ; appena i segni
Dell'alte sue ruine il lido serba.
Muiono le città, muiono i regni,
Copre i fasti e le pompe arena ed erba.

---

[1] Walther Rehm, *Europäische Romdichtung*, Max Huber, München, 1939. Cf. A. Graf, *Roma nella memoria e nelle imaginazioni del medio evo*, Turino, 1881.

[2] G. Călinescu, *Impresii asupra literaturii spaniole*, F. R. Bucureşti, 1946, p. 277.

În mod firesc de la ruinele Romei, dintr-un sentiment de deznădejde patriotică, poeţii au trecut la ruinele naţionale — ca Rodrigo Caro (1573—1647), care plîngea pe ruinele Italicei Hiberice, colonie a lui Scipion :

Este llano fué plaza, alli fué templo :
de todos apenas quedan las señales
Del gimnasio y las termas regaladas
leves vuelan cenizas desdichadas.

(Acest loc bătătorit a fost forul, aici a fost templul,
Din toate rămîn numai urmele.
Din frumoasele terme şi din gimnaziu
Zboară uşoară cenuşa nefericită.) [1]

Ideea ruinelor în poezia romantică a rămas legată de numele lui Volney, care rămîne în orice caz exponentul acestui fel de literatură. Nu puţin, în ce priveşte Roma năruită, au contribuit gravurile lui Giambattista Piranesi, funerare ca şi nopţile lui Young. Volney, care era de fapt un orientalist şi un ideolog, scrise fără să-şi dea seama o operă epocală de poezie, *Les ruines ou méditations sur les révolutions des empires* (1791), cu care, crezînd că împinge gîndirea înainte, o arunca din nou în melancoliile medievale [2]. Meditaţia lui asupra ruinelor Palmyrei stîrneşte sentimentul deşertăciunii :

„Ici, me dis-je, ici fleurit jadis une ville opulente ; ici fut le siège d'un empire puissant. Oui ! ces lieux maintenant si déserts, jadis une multitude vivante animait leur enceinte ; une foule active circulait dans ces routes aujourd'hui solitaires. En ces murs où règne un morne silence, retentissaient sans cesse le bruit des arts et les cris d'allégresse et de fête ; ces marbres ammoncelés formaient des palais réguliers ; ces colonnes abat-

[1] *Antologia de los mejores Poetas Castellanos.* Introducción y commentarios de Rafael Mesa y Lopez. Nelson, Londres, 1912.
[2] *Oeuvres complètes de Volney.* Chez F. Didot, Paris, 1857.

tues ornaient la majesté des temples ; ces galeries écroulées dessinaient les places publiques...

Et maintenant voilà ce qui subsiste de cette ville puissante, un lugubre squelette ! Voilà ce qui reste d'une vaste domination, un souvenir obscur et vain ! Au concours bruyant qui se pressait sous ces portiques a succédé une solitude de mort. Le silence des tombeaux s'est substitué au murmure des places publiques. L'opulence d'une cité de commerce s'est changée en une pauvreté hideuse. Les palais des rois sont devenus le repaire des fauves ; les troupeaux parquent au seuil des temples, et les reptiles immondes habitent les sanctuaires des dieux... Ah ! comment s'est éclipsée tant de glorie ? Comment se sont anéantis tant de travaux ?... Ainsi donc périssent les ouvrages des hommes ! ainsi s'évanouissent les empires et les nations !"

Descripţia era aşa de simplă şi de zguduitoare, încît orice încercare de a o dezvolta mai poetic devenea grea. Chateaubriand se mulţumi să facă în *Génie du christianisme* teorii estetice în spiritul lui Bernardin de Saint-Pierre :

„Dans les temples que les siècles n'ont point percés, les murs masquent une partie du paysage, et empêchent qu'on ne distingue les colonnades et les cintres de l'édifice, mais quand ces temples viennent à crouler, il ne reste que les masses isolées, entre lesquelles l'oeil découvre au haut et au loin les astres, les nues, les forêts, les fleuves, les montagnes."

Sau cum zice Grigore Alecsandrescu :

> Aici p-aste ruine cu mîndre suvenire
> Privesc cum orizonul se umple de făclii...

În *Itinéraire de Paris à Jérusalem et de Jérusalem à Paris* [1], Chateaubriand uzează de cea mai mare sobrietate. În Grecia, vrînd să vadă Sparta, nimeni nu ştie unde este. Călăuza îi arată într-o vale o colibă albă cu cîţiva copaci în juru-i. În fine, descoperă o incintă în formă de amfiteatru :

[1] *Itinéraire de Paris à Jérusalem et de Jérusalem à Paris*, par F. A. de Chateaubriand, Paris, Le Normant, 1811, I—III.

„...Sparte étoit donc sous mes yeux ; et son théâtre que j'avais eu le bonheur de découvrir en arrivant, me donnaît sur-le-champ toutes les positions des quartiers et des monuments. Je mis pied à terre, et je montai en courant sur la colline de la citadelle.

Comme j'arrivois à son sommet, le soleil se levoit derrière les monts Ménéläions. Quel beau spectacle mais qu'il étoit triste ! L'Eurotas coulant solitaire sous les débris du pont Babyx ; des ruines de toutes parts et pas un homme parmi ces ruines..." (I, p. 103).

Aproape fiecare poet din preajma lui 1800 îşi are ruina sa — şi Ninive, Teba, Palmyra sînt sonorităţile predilecte ale acestei vremi. Trecerea nepăsătoare a conducătorului de cămile sau a păstorului pe lîngă vestigiul glorios e un loc comun :

Nil ! quels sont ces débris sur tes bords dévastés ?
C'est Thèbe aux cent palais, l'aïeule des cités,
Cherchons dans le désert les lieux où fut Palmyre,
Restes majestueux qu'avec effroi j'admire.
O temple du soleil, ô palais éclatants,
Voilà de vos grandeurs ce qu'ont laissée les ans !
Quelques marbres rompus, des colonnes brisées,
Des descendants d'Omar aujourd'hui méprisés ;
Et les pompeux débris de ces vieux chapitaux,
Où vient la caravane attacher ses chameaux ;
Où, lorsqu'un ciel d'airain s'allume sur sa tête,
L'Arabe voyageur nonchalamment s'arrête
Et, las des feux du jour, s'endort quelques instants
Sur les restes d'un Dieu mutilé par le temps.

(Chenedollé, *Le génie de L'Homme*, ch. IV)

Au lieu même où Pompée, heureux vainqueur des rois
Etalait tant de faste, ainsi qu'aux jours d'Evandre
La flûte des bergers revient se faire entendre.

(Delille, *Les jardins*)

Byron era foarte la modă, aiurea şi la noi. Grigore Alecsandrescu amintea de peregrinaţiile lui Childe Harold în *Mormintele de la Drăgăşani :*

Arold, al deznădejdei sălbatec călător !

Bineînţeles şi Byron, împins de un duh de zădărnicie, colinda ţările cu amintiri ilustre, iar la Roma contempla, melancolic, ruinele Coliseului [1] :

A ruin — yet what ruin ! from its mass
Walls, palaces, half-cities, have been rear'd ;
Yet oft the enormous skeleton ye pass
And marvel where the spoil could have appear'd.

(O ruină ! — şi ce ruină ! din grămezile sale
Au fost ridicate ziduri, palate, jumătăţi de oraşe ;
Adesea treci prin faţa scheletului enorm
Şi minuni pot să apară lîngă dărîmături.)

Lamartine reia şi el ideea cu o imagine superbă. Coliseul, pe lumină de lună, i se pare mormîntul unui popor întreg *(Nouvelles méditations poétiques)* :

Comme l'astre adouci de l'antique Elysée
Sur les murs dentelés du sacré Colisée,
L'astre des nuits, perçant des nuages épars,
Laisse dormir en paix ses longs et doux regards ;
Le rayon qui blanchit ses vastes flancs de pierre,
En glissant à travers les pans flottant du lierre,
Dessine dans l'enceinte un lumineux sentier,
On dirait un tombeau d'un peuple tout entier.

Printre aceşti poeţi uriaşi, Cîrlova e un colegian, dar a introdus la noi jalea ruinelor, făcînd din Tîrgovişte o Palmiră, o Romă locală :

O, ziduri întristate ! O, monument slăvit !
În ce mărime-naltă şi voi aţi strălucit,
Pă cînd un soare dulce şi mult mai fericit
Îşi revărsa lumina p-acest pămînt robit !

Dar în sfîrşit Saturnu, cum i s-a dat de sus,
În negura uitării îndată v-a supus.
Ce jale vă coprinde ! Cum totul v-a perit !
Subt osîndirea soartei de tot aţi înnegrit !

[1] *The Poetical Works of Lord Byron*, John Dicks, London.

Evocarea ruinelor la Grigore Alecsandrescu are aspect precumpănitor patriotic şi elegia poetului e motivată mai mult de sentimentul decăderii prezentului decît de acela al zădărniciei. Nici într-asta nu era cu totul singuratic. Volney însuşi în *Invocaţia* la *Ruinele* sale pune chestiunea din punct de vedere revoluţionar şi socoteşte că din privelişte a vestigiilor trecutului poate rezulta dragostea de libertate şi ura faţă de tirani :

„Je vous salue, ruines solitaires, tombeaux saints, murs silencieux, c'est vous que j'invoque. Oui ! tandis que votre aspect repousse d'un secret effroi les regards du vulgaire, mon coeur trouve à vous contempler le charme des sentiments profonds et des hautes pensées. Combien d'utiles leçons, de réflexions touchantes ou fortes n'offrez-vous pas à l'esprit qui sait vous consulter ! C'est vous qui, lorsque la terre entière asservie se taisait devant les tyrans, proclamiez déjà les vérités qu'ils détestent, et qui confondant la dépouille des rois avec celle du dernier esclave, attestiez la saint dogme de l'Egalité. C'est dans votre enceinte, qu'amant solitaire de la Liberté, j'ai vu m'apparaître son génie, non tel que le peint un vulgaire insensé, armé de torches et de poignards, mais sous l'aspect auguste de la justice tenant en ses mains les balances sacrées où se pèsent les actions des mortels aux portes de l'éternité.

O tombeaux ! que vous possédez de vertus ! vous épouvantez les tyrans..."

Volney se iluziona. Filozofia lui era nu se poate mai creştină şi acceptată de clasele de sus ca o respiraţie normală pentru cei de jos şi se rezuma la ideea : regii mor şi devin pulbere ca şi vulgul. Alţii formulează mai limpede utilitatea ruinelor, în sensul întăririi sufletului naţional prin admirarea trecutului. Aceasta este interpretarea lui Delille, contemplator smerit al castelelor feudale, ca Victor Hugo mai tîrziu :

Tantôt d'un vieux château s'offre la masse énorme,
Pompeusement bizarre et noblement informe.
Combien de souvenirs ici sont retracés !
J'aime à voir ces glacis, ces angles, ces fossés,

Ces vestiges épars des sièges, des batailles,
Ces boulets qu'arrêta, l'épaisseur des murailles...
Là, nos fiers paladins, à la gloire fidèles,
Combattaient pour leur Dieu, leur monarque et leur belle.

(L'Imagination, ch. IV)

Un long respect consacre encore ces ruines,
Tantôt c'est un vieux fort qui, du haut des collines,
Tyrans de la contrée, effroi de ses vassaux,
Portait jusques au ciel l'orgueil de ses créneaux ;
Qui, dans ces temps affreux de discorde et d'alarmes,
Vit les grands coups de lance et les nobles faits d'armes
De nos preux chevaliers, des Bayards, des Henris :
Aujourd'hui la moisson flotte sur ses débris.

(Les jardins, ch. IV)

Bayard şi Henri sînt respectiv Ioan Basarab şi Mircea din Ţara Romînească. Peisajul „colosal", hiperbolizarea timpilor-eroici au drept ţintă, la Grigore Alecsandrescu, de a pune faţă în faţă două dimensiuni extreme. Trecutul e armura veche de o greutate zdrobitoare purtată de un uriaş şi imposibil de îmbrăcat de către piticii contemporani :

Noi citim luptele voastre, cum privim vechea armură
Ce un uriaş odată în războaie a purtat ;
Greutatea ei ne-apasă, trece slaba-ne măsură,
Ne-ndoim dac-aşa oameni întru adevăr au stat.

Acest gigantism, devenit la alţi scriitori romîni mărunţi ca Pelimon şi Aricescu o obsesie, nu este fără motivarea sa istorică. Preromanticii reevocînd viaţa patriarhală homerizau văzînd-o în dimensiuni mai mari, astfel cum eroii din epopei sînt în chip obişnuit deasupra anatomiei comune. Un autor de căpătîi al lui Grigore Alecsandrescu a fost Cavalerul de Florian, din care a tradus *Eliazer et Nephtaly*. Florian era un Chateaubriand în format elzévir pentru uzul saloanelor ; totuşi, tabloul biblic din scrierea citată tinde spre grandios. Romulus din nuvela *Numa Pompiliu* săvîrşeşte

isprăvi de uriaş, poartă în braţe un stejar pe care l-a tăiat şi în care sînt atîrnate armele regelui Acron. Enorma greutate nu-l oboseşte. Şi Tell din *Guillaume Tell ou la Suisse libre* este un Samson, un Hercul.

„...Il surpassoit de toute la tête les plus grands de ses compagnons ; il gravissoit les rocs escarpés, franchissoit les larges torrens, s'élançoit sur les cimes glacés, prenoit les chamois à la course. Ses bras plioient, rompoient le chêne à peine entamé par la hache, ses épaules le portoient entier avec son immense branchage" [1].

Baudelaire scria astfel despre poetul *Legendei secolelor :*

„L'excessif, l'immense, sont le domaine naturel de Victor Hugo ; il s'y meut comme dans son atmosphère natale. Le génie qu'il a de tout temps déployé dans la peinture de toute la monstruosité qui enveloppe l'homme est vraiment prodigieux" [2].

Le géant din *Odes et Ballades* e din familia lui W. Tell al lui Florian :

A peine adolescent, sur les Alpes sauvages,
De rochers en rochers je m'ouvrais des chemins ;
Ma tête, dans les cieux épiant leurs passages,
J'ai pris des aigles dans mes mains.

Grigore Alecsandrescu măreşte proporţiile peisajului după dimensiunea în care vede pe eroii trecutului propuşi ca exemple pentru oamenii prezentului. Mircea făcea fapte miraculoase :

Dar cu slabele-ţi mijloace faptele-ţi sînt de mirare...

şi Oltul se cuprinde de groază la apropierea umbrei lui :

Oltule, care-ai fost martur vitejiilor trecute,
Şi puternici legioane p-a ta margine-ai privit,
Virtuţi mari, fapte cumplite îţi sînt ţie cunoscute,
Cine oar' poate să fie omul care te-a-ngrozit ?

(Umbra lui Mircea. La Cozia)

---

[1] *Oeuvres complètes de M. de Florian*, I—XIII. Nouvelle édition. Chez Gérard Fleischer, Leipzig, 1810, v. 8.

[2] *Les poètes français, recueil précédé d'une introduction par M. Sainte-Beuve, Hachette*, Paris, 1863, IV, p. 272.

Turnul Chindiei e şi el „măreţ" şi e un martor al unor vremi în care „bărbaţi renumiţi" priveau de pe creştetul lui taberele de oşti risipite pe cîmpuri. Epigonii se mulţumesc a se mîndri cu trecutul, fără a emula cu grandoarea lui, aşa cum fac cetăţenii Tîrgovişte i :

...ai ei locuitori
Ruina-i azi cu fală arăt la călători,
Precum atîţi nevrednici, trăind în moliciuni,
Se laud cu mari fapte făcute de străbuni.

(Trecutul. La Mănăstirea Dealului)

Poetul însă e cuprins de smerenie :

Aşa în a mea rîvnă, pe locul părintesc,
Fiu al ăstor ruine, ţărîna lor slăvesc.

(Trecutul la Mănăstirea Dealului)

Ruinele produc, într-un cuvînt, exaltarea patriotului şi-i arată calea în viitor. Turnul Chindiei este o cîrmă, o coloană de foc pentru cei rătăciţi în deşert :

A ! facă provedinţa ca-naltul simtiment,
Ce-nchină vitejiei măreţul monument,
Ce-alege pe-nălţime al nemurirei loc,
Să fie nouă cîrma, coloana cea de foc,
Coloana ce odată din ţeara de esil
Pe calea mîntuirii ducea pe Isdrail !

(Trecutul la Mănăstirea Dealului)

În Tismana, pe care noaptea o proiectează colosală, poetul vede un trecut măreţ :

Noaptea, totul astei scene colosală da mărire,
Două nobile instincte cu putere deştepta ;
Unu,-a cerului credinţă, altu,-a patriei iubire,
Ce odată-n aste locuri pe strămoşi îi insufla.

Pe locul monstruoaselor morminte, pe rîpile muntelui unde Ioan Basarab risipi oştile, sunătoare de zale de fier, ale regelui ungur, găseşte bucăţi de armuri zdrobite, pinteni putreziţi de rugină, care odată sclipiseră. Măce-

lul fusese aşa de teribil, încît vulturul, domn al atmosferei, ce trăieşte un veac întreg, nu avu niciodată o pradă mai bogată. Toate aceste reflecţii poetul le face în bătaia lunei, care lui îi produce nu stări în gamă minoră, ci hohotiri eroice. La Drăgăşani, tot noaptea sub cerul cu stele, şi-aduce aminte că acolo au pierit eteriştii, pe nedrept ridiculizaţi, luptători pentru independenţa patriei lor :

Cînd vizitam o dată locaşurile sfinte,
Măreţe suvenire din vremi ce-au încetat,
Eu mă oprii pe valea bogată în morminte,
Unde atîţi războinici ai Greciei slăvite
Strigarea libertăţii întîi au înălţat.

Aceşti morţi sînt vrednici „de vechimea din veacuri fabuloase", de Leonida cel căzut la Termopile ; Parnasul şi Olimpul pot fi mîndri de noua „creştină «Iliadă»". Libertatea unui popor are nevoie de martiri şi întîi preoţi creştini, care au purtat crucea în circuri şi amfiteatre, au doborît pe zeii din Capitol. Pentru Grigore Alecsandrescu, într-un cuvînt, un mormînt, o ruină nu sînt documente ale morţii eterne, ci izvor de viaţă şi germeni de revoluţie :

Voi veţi trăi ; căci voua Grecia e datoare,
Căci voi aţi dat semnalul la libertatea sa ;
Şi-n vremi de suferinţă, în vremi de apăsare,
Nădejde şi credinţă, virtuţi mîntuitoare,
A voastră suvenire ades va deştepta.

(Mormintele la Drăgăşani)

Praful de la Călugăreni, care e din oasele eroilor căzuţi pe acel cîmp de bătălie, hrăneşte amintirea faptelor mari, impregnează prezentul :

Călugărenii încă păstrează pomenirea
Vitejilor ce-n valea-i aflară nemurirea,
Al faptelor de cinste preţ vecinic meritat ;
Iar praful ce acolo de vînturi viscoloase
În aer se ridică, e pulbere de oase...

(O impresie)

Cînd la 1857 Divanul ad-hoc este pe cale a se constitui, Grigore Alecsandrescu vede pe viitorii deputaţi amestecaţi cu umbrele eroilor, scrutaţi aerian de ele :

În tăcutele morminte, Bogdan, Mircea se-ntîlniră
Şi-ntr-o lungă-mbrăţişare pe romîni îi înfrăţiră ;
Împrejuru-le stau dese umbre de măreţi eroi...
Ele astăzi zbor în aer, inimile-nflăcărează...
Deputaţi ! asupra voastră ei privirea şi-aţintează ;
Fala sau ruşinea ţărei se aşteaptă de la voi.

(Unirea Principatelor)

Cu alte cuvinte, umbrele eroilor, altcum zis, amintirea lor, exercită un control etic asupra oamenilor prezentului, şi acolo unde cultul monumentelor şi ruinelor e absent lipseşte şi sprijinul duhurilor tutelare. Unirea este o faptă nu integral a prezentului, ci îndeplinirea unei voinţe ancestrale. Zimbrul şi acvila se văd alături pe „antice monumente" :

Ce spun aste suvenire ? ele-arăt că altădată,
Înainte-acelor lupte, în vechimea depărtată,
Fii ai Romei cei eterne, aceşti popoli au fost fraţi ;
C-ale lor restrişti cumplite au izvor în despărţire,
Că la răul ce-i apasă nu pot s-afle lecuire,
Decît numai în unirea către care sînt chemaţi.

(Unirea Principatelor)

Trecutul trebuie frecventat, el dă putere sufletelor :

Cînd citim în vechea carte a istoriei străbune
Virtuţi mari, ilustre fapte ale naţiei romîne,
Care inimă stă rece ? care suflet nemişcat ?

(Unirea Principatelor)

Sentimentul deşertăciunii, propriu ascetului care meditează asupra caducităţii măririlor omeneşti, nu-i puternic la Grigore Alecsandrescu, epicureu într-o parte a poeziei sale. Ritmul sfîntului Bernard nu găseşte destul

ecou în sufletul său, melancolic, dar plin de viaţă. Sf. Bernard vedea numai putrefacţia :

Homo miser, cogita : mors omnes compescit,
Quis est ab initio, qui morti non cessit ?
Quando moriturus est, omnis homo nescit :
Hoc qui vivit hodie, cras forte putrescit.

Pentru Grigore Alecsandrescu există un bun terestru permanent, patria, care se transmite de la părinţi la copii :

Timpul trece, omul piere, dar a patriei iubire
E averea cea mai rară, cea mai scumpă moştenire,
Ce de la părinţi de merit nobili fii o priimesc.

(Unirea Principatelor)

Şi cu toate acestea, în *Meditaţie,* poetul pare a fi voit să ne încredinţeze de vanitatea lumii. Pe cîmpia Brăilei, unde un monument atestă lupte crîncene, poetul reflectează la soarta eroului. El lasă un nume slăvit, dar el însuşi ce folos are ?

Din vremile trecute, în veacuri viitoare,
Un nume să răsune, cu slavă-mpodobit,
Să treacă peste vîrste şi peste ani să zboare,
Acela ce îl poartă la ce s-a folosit ?

Navigatorul care înecîndu-se în bătrînul ocean va şti că, din fericire, catargul corăbiei a înfruntat furtuna şi pluteşte acum, nevătămat, ar rămîne indiferent de vreme ce el însuşi nu s-a mîntuit :

Cînd marea-ntărîtată corabia-ţi zdrobeşte,
Cînd loc de mîntuire nu este, nici liman,
Cînd cu grozave furii asupra ta porneşte
Spumoasele lui valuri bătrînul Ocean :

Spune-mi, îţi pas-atuncea să ştii de mai pluteşte
Catartul fără pînze ce nu-ţi e de-ajutor,
Să vezi dacă pe unde se ţine, se clăteşte,
Şi dacă-ai fost odată în barcă sau vapor ?

Viața e o dramă ce se încheie totdeauna cu moartea, și soarta obștească a omenirii nu poate decît să mîhnească pe poet :

Viața e o luptă, o dramă variată
Și actu-i cel din urmă în veci e sîngerat :
Moartea-l încoronează, moartea neîmpăcată,
Care în a sa cale pe nimeni n-a uitat.

Poetul simte în jurul lui coasa morții, vede cum dispar prietenii din copilărie :

O ! cum vremea cu moartea cosesc fără-ncetare !
Cum schimbătoarea lume fugînd o re-nnoiesc !
Cîtă nemărginită pun ele depărtare
Între cei din morminte și acei ce doresc !

Unde atîți prieteni plăcuți de tinerețe ?
Unde-acele ființe cu care am crescut ?
Abia ajunși în vîrsta frumoasei dimineți,
Ca ea făr-a se-ntoarce, ca dînsa au trecut !

(Meditație)

Acest sentiment de gol îl exprimase și Goethe în dedicația la *Faust :*

Sie hören nicht die folgenden Gesänge,
Die Seelen, denen ich die ersten sang ;
Zerstoben ist das freundliche Gedränge,
Verklungen, ach, der erste Widerklang.

Goethe era matur atunci, Grigore Alecsandrescu foarte tînăr. În temperamentul acestuia din urmă este o precoce perspectivă senilă.

Incertitudinea în ce privește viitorul a exprimat-o magistral poetul în *Anul 1840 :*

Să stăpînim durerea care pe om supune ;
Să așteptăm în pace al soartei ajutor ;
Căci cine știe oare, și cine îmi va spune
Ce-o să-aducă ziua și anul viitor ?

Această primă strofă, aproape senină, conține însă transcrierea unei stări de spirit a copilăriei. Matur (adică la vreo 28 de ani), poetul e mult mai îndoit la suflet :

Așa zice tot omul ce-n viitor trăiește,
Așa zicea odată copilăria mea ;
Și un an vine, trece, ș-alt an îl moștenește,
Și ce nădejdi dă unul, acelălalt le ia.

În *Meditație* poetul remarcă absența oricărui sentiment de deșertăciune la eroul militar, care moare cu setea răzbunării împotriva inamicului și fără nici un fel de analiză metafizică :

Ei nu gîndesc la moarte, nu gîndesc la viață,
Ei nu gîndesc la fapte ce-n viață au urmat,
Și cînd sufletul zboară, cînd sîngele îngheață,
Toată durerea le-este că nu și-au răzbunat.

Senzația marțială este puternică la Grigore Alecsandrescu, fost ofițer. Sunetul trîmbiții, steagul desfășurat, întețesc bătăile inimii, dau bucuria vieții :

Pe cîmpul Romîniei
Trompeta cînd răsună,
La glasul datoriei
Oștirea se adună.

Și steagul o umbrește
Și-arama-le lucește
Și inimile-n piepturi
Bat repede voios.

Soldatul trăiește cu imaginea monumentului funerar înainte, moartea fiindu-i de fapt începutul existenței în zona veșnică a amintirii :

Apoi cînd totul trece,
Cînd bate ceasul rece,
De frații săi de arme
Măreț e-nmormîntat.

(Cîntecul soldatului)

Cu toate astea, poetul nu glorifică războiul în sine şi e departe de a face elogiul feudalismului. Are deplină ştiinţă că domnii din scaunul muntenesc erau nişte tirani sanguinari, a căror vărsare de sînge n-a fost spălată nici de ploile torenţiale ce au căzut de veacuri, motiv pentru care unii credeau că şi-a pierdut Tîrgovişte fala de altădată :

Dacă însă o ţară, un neam ar fi dator,
Cînd au greşit despoţii, nelegiuirea lor
A o plăti, atunceà oraşul osîndit
Şi numele-i din lume de mult ar fi perit.
Căci mii de glasuri stinse d-al tiraniei fier,
În strigări dureroase s-au înălţat la cer ;
Căci ploi ce în torente de veacuri s-au vărsat
Sîngele dupe pietre încă nu l-au spălat.

(Trecutul la Mănăstirea Dealului)

„Cetatea ce-a domnit" „a suferit" şi poetul o iubeşte pentru tristeţea ei. Meritul unui Basarab, al unui Mircea constă nu în isprăvile cavalereşti gratuite, ci în faptul de a fi oprit torentul furios al mulţimii barbare, de a fi făcut din munţi „scump azil de libertate" :

Rîvna-ţi fu neobosită, îndelung-a ta silinţă :
Pînă l-adînci bătrîneţe pe romîni îmbărbătaşi ;
Însă, vai ! n-a iertat soarta să-ncununi a ta
dorinţă,
Şi-al tău nume moştenire libertăţii să îl laşi.

(Umbra lui Mircea la Cozia)

Cînd o armată modernă romînă face manevre pe cîmpul Colentina, o „iluzie" se naşte în sufletul poetului ; aceea că puterea militară a romînilor va renaşte — şi prin ea şi independenţa :

Şi cînd auzii glasul aramei tunătoare,
Şi cînd văzui silitra de fulger purtătoare,
Cîmpia, atmosfera de fum întunecînd,
Iar pîntre fum, pîn ceaţă, egretele-albicioase
Mişcîndu-se departe, ca umbre fioroase
Ce ies din întuneric o crimă-amerinţînd :

Electrică schinteie simţii... şi bucuria,
Din inimă pe chipu-mi suită ca mînia,
Pe fruntea-mi se aprinse, în ochii-mi străluci ;
Subt pasurile mele simţii arzînd pămîntul,
Şi vechea strălucire, cu zgomotul, cu vîntul
Iluziii-mi bogate cu fală se ivi.

A ! unde e acuma puternica mărire
Din vremea cînd a ţării eroică oştire
În lupte uriaşe Buzeştii comanda,
Cînd vulturul Daciei cu fruntea-ncoronată
Şi duhul răzbunărei cu manta-i sîngerată
Da semnul biruinţei şi calea ne-arăta !

Admiraţia pentru cîmpul de bătălie o avea Victor Hugo, care destăinuia că nou-născut fusese culcat pe un tambur şi stropit cu aghiazmă dintr-o cască *(Odes et Ballades : Mon enfance)* :

Mon envie admirait et le hussard rapide,
Parant de gerbes d'or sa poitrine intrépide,
Et le panache blanc des aigles lanciers,
Et les dragons, mêlant sur leur casque gépide
Le poil taché du tigre aux crins noirs des coursiers.

Victor Hugo era dezamăgit şi el de prezent şi contempla cu admiraţie figurile grandioase ale lui Charlemagne şi Napoleon I.

Exaltarea faptelor de arme se explică deci în primul rînd la Grigore Alecsandrescu prin aceea că el îşi dă seama, ca om politic, că independenţa ţării nu poate fi căpătată decît prin reîntocmirea puterii armate. Nu mai puţin, în planul poeziei, există la Grigore Alecsandrescu ofiţer şi un entuziasm pentru parada militară, pentru expoziţia de frumuseţe virilă, inerentă oricărei desfăşurări festive a unei unităţi. Cît despre război în sine Grigore Alecsandrescu nu ignorează ororile lui, „acea

tristă, vie tăcere care domneşte după război, p-un cîmp de groază". Războiul e focul ce cotropeşte pădurea :

Căci războiul e bici groaznec, care moartea îl iubeşte,
Şi ai lui sîngeraţi dafini naţiile îi plătesc ;
E a cerului urgie, este foc care topeşte
Crîngurile înflorite, păduri care îl hrănesc.

(Umbra lui Mircea la Cozia)

Locul unei bătălii este un cîmp presărat cu oase, o ţărînă adăpată cu sînge :

Cît sînge aste locuri setoase înghiţiră !
Cîte oase războiul aici a semănat !
Cîţi veterani războinici, moartea purtînd, muriră,
Pentru izbînzi de care ei nu s-au bucurat !

(Meditaţie)

Lăsînd la o parte comicul propriu comediei fabuliste, un cîmp de război nu e altfel decît acela din *Dreptatea leului :*

Fieşcare tulpină era plină de sînge,
Ici se vedea un taur jumătate mîncat ;
Lîngă el un tovarăş ce zbiară şi îl plînge ;
Colo un porc sălbatec fără două picioare ;
Şi mai la vale, vulpea se tăvăleşte, moare,
Oftînd după curcanii ce încă i-au scăpat.

Profitorii imediaţi ai bătăliei sînt păsările de pradă, corbii :

Pe o cîmpie
Mare, bogată,
Urmă odată
O bătălie
Aspră, cumplită, neasemănată,
Încît cadavre nenumărate
Zăceau grămadă neîngropate.

Corbii îndată luară ştire ;
Lacomi de pradă, ei năvăliră
Şi cu grăbire
Aci sosiră.

(Corbîi şi barza)

Aşadar, Grigore Alecsandrescu a văzut cu ochi necruţător latura odioasă şi chiar trivială a războiului, dar nu fără admiraţie pentru acei care, în furia luptei pentru apărarea libertăţii, nu au vreme de a mai medita la ceea ce este criminal în război :

Îmi pare că-i văz încă, răsturnaţi în ţărînă,
Pe-ncreţita lor frunte sfîrşitul arătînd,
Dar mai clătindu-şi capul, şi c-o murindă mînă,
Fierul care le scapă cu furie strîngînd.

(Meditaţie)

În timpurile moderne, cugeta poetul, libertatea nu se mai poate dobîndi numai prin forţa militară. Oricît de strălucite au fost faptele unui Mircea, ele erau triste semne ale unor moravuri crunte. Naţiile se afirmă acum emulînd una cu alta şi se înfrăţesc prin ştiinţe şi arte :

Au trecut vremile-acelea, vremi de fapte strălucite,
Însă triste şi amare ; legi, năravuri se-ndulcesc :
Prin ştiinţe şi prin arte naţiile înfrăţite
În gîndire şi în pace drumul gloriei găsesc.

(Umbra lui Mircea la Cozia)

Oamenilor de la 1857, poetul le cerea unire, afirmarea drepturilor poporului romîn în faţa marilor puteri, virtuţi mai uşor de agonisit :

Astăzi nu ni se cer lupte, sacrificiuri de sînge,
Virtuţi mari de altădată ; astăzi ţinta vom ajunge
Prin credinţă în unire, prin unire în dorinţi.

(Unirea Principatelor)

Bogdan, Mircea, marii romîni din „tăcutele morminte", eroii aprigi şi fără cruţare într-o vreme în care ideea de drept al popoarelor era întunecată, smulg admiraţia noastră. Dar viaţa pe care ei au dus-o, veşnic la pîndă prin trecătorile munţilor, nu mai este socotită compatibilă cu veacul care aştepta ca poporul romîn, aşezat într-o ţară cu legi bune şi drepte, să cultive artele păcii :

Cînd citim în vechea carte a istoriei străbune
Virtuţi mari, ilustre fapte ale naţiei romîne,
Care inimă stă rece ? Care suflet nemişcat ?
Cine n-are dor să vază ţara sa în fericire,
Cu legi bune, cu legi drepte, în tărie şi-n unire,
Cultivînd artele păcei pe al său pămînt bogat ?

(Unirea Principatelor)

Romînii nu mai sînt şi nu mai pot fi cavaleri feudali, ascunşi între metereze şi pîndind în turnuri — crede Grigore Alecsandrescu. Boierimea veche, apărătoare a ţării, ar fi pierit, topindu-se în masa ţăranilor [1] :

Dar romînii, fii ai celor ce-n vechime se luptară,
Cu sudori adăp pămîntul, cîştig hrana în dureri ;
Sînt plugari ; şi alte nume, oameni noi se înălţară,
Oameni nensemnaţi şi mîndri de vechimea lor de ieri.

(Răsăritul lunei la Tismana)

Aceşti oameni cu scurtă vedere au căpătat moşii şi ranguri boiereşti de la domniile streine, şi ei sînt acum reacţionarii care se pun în calea propăşirii triumfale :

Streini prinţi ce ne-apăsară au dat lor drept mîngîiere
Averi, cinsti, care odată se-mpărţea drept răsplătiri ;
Monopol fac azi de drepturi ; în a lor scurtă vedere
Propăşirei neînvinse pun ei dese-mprotiviri.

(Răsăritul lunei la Tismana)

Există o „lege a naturii" (azi am zice o dialectică) în virtutea căreia un popor nu se lasă exploatat multă

[1] Poetul simplifică era feudală în contraste de alb şi negru. În realitate, „eroii" ori „oamenii noi" au fost deopotrivă exploatatori ai masei rurale.

vreme de altul şi o clasă privilegiată nu poate asupri nepedepsită poporul. Va veni vremea cînd tot romînul va fi mare fără deosebire, în măsura folosului pe care îl va aduce obştei :

Nu e-aşa legea naturei, nu e-aşa a ţării lege ;
Ca tot ce nu e la locu-i va cădea trufia lor ;
Al sudorilor streine rod ei nu-l vor mai culege ;
Va fi mare tot romînul, ţării lui folositor,

(Răsăritul lunei la Tismana)

Aşa meditează poetul în răsărit de lună la Tismana. Cu imaginea ideală a unui voievod cultural, protector al talentelor, închina el, în 1832, o poezie lui Mihail Sturza, domnul Moldovei, care era departe de a răspunde unei astfel de imagini :

Eu nu-ţi sînt supus, prinţe, însă a mea-nchinare
Să-nfăţişez la tronu-ţi mă socotesc dator :
Talentele în preajmă-ţi iau nuoua dezvoltare :
Cu mine te slăveşte rumînul gînditor.

Cuza, de asemenea, e salutat nu ca războinic, ci ca „făcător de bine" :

Fă doar numele-ţi să treacă
Între numele divine,
Celor ce au fost ai lumei
Nobili făcători de bine.

Grigore Alecsandrescu nu e nicidecum un laudator al vremilor săvîrşite. Trecutul e plin de fapte măreţe, valabile atunci, a lupta însă cu aceleaşi mijloace azi, a ne întoarce la civilizaţia feudală e împotriva legilor firii. Eroii erau odată o mînă de viteji profesionali, a căror faptă a fost folositoare şi măreaţă, nici vorbă ; acum sîntem în era drepturilor ţăranului care munceşte şi a izbînzilor paşnice de civilizaţie. Îndoiala poetului este numai în privinţa anului cînd noua ordine de lucruri se va ivi. Mircea era un despot iubitor de ţară, o umbră

mare ; printre contemporanii lui însă poetul întîlneşte numai despoţi pitici, fără nici o idee generoasă :

Politica adîncă stă în fanfaronadă
Şi ştiinţa vieţii în egoism cumplit ;
D-a omului mărire nimic nu dă dovadă
Şi numai despotismul e bine întărit...

În fond dar, aflăm la Grigore Alecsandrescu prea puţin din sentimentul bucolic de neant pe care-l cultivau romanticii, exceptînd un ton melancolic sub care se ascund gîndurile cele mai încrezătoare în valorile terestre. Turmele nu se odihnesc pe pragul monumentelor şi poetul nu trage încheierea pesimistă : „Aşa pier monumentele oamenilor ! Aşa se risipesc împărăţiile şi naţiile !" El e departe, nici vorbă, de a vedea reînvierea Tîrgovişteі muntene şi a jeli ruinarea ei. Ceea ce deplînge este că oamenii prezentului nu trag din vestigiile trecutului o bună învăţătură pentru viitor. Meditaţiile poetului sînt de fapt politice, în vreme ce acelea ale lui Lamartine erau religioase. Ele reprezintă şi un manifest care s-ar putea formula astfel : prin pilda patriotică a trecutului, dar fără inicvităţile lui sociale, să construim viitorul. Această stare de spirit a stăpînit toată viaţa pe poet, ţinîndu-l departe de orice metafizică. Aci stă deosebirea de Eminescu, la care contemplaţia filozofică şi reflecţia politică sînt interferente.

§ Formula morală a poetului este a unui discret, încrezător cu oarecare mizantropie în viitorul omenirii, resemnat în durerile proprii :

Să stăpînim durerea care pe om supune...

Altruismul cel mai vibrant ia locul „egotismului" romantic :

Eu nu îţi cei în parte nimica pentru mine ;
Soarta-mi cu a mulţimii aş vrea să o unesc ;
Dacă numai asupră-mi nu poţi s-aduci vrun bine,
Eu rîz d-a mea durere şi o despreţuiesc.

(Anul 1840)

Poetul alege drumul virtuții și al dreptului și roagă pe Dumnezeu să-i dea puterea de a nu fi infatuat în fericire și laș în durere. Mîngîierea lui este numai în binele obștesc :

Dacă la cer s-aude glasul făpturei tale,
Fă ca întotdeauna pe a virtuței cale
Să merg nestrămutat.
Cînd soarta mă apasă, cum și cînd îmi zîmbește,
Cînd veselă m-ajută, cînd aspră mă gonește,
Să poci fi neschimbat.

Mîndria-n fericire să nu mă stăpînească.
Mîhnirea în restriște să nu mă umilească,
Dreptatea să o știu.
Conștiința să-mi fie cereasca ta povață,
Prin ea tu mă-ndreptează și cînd greșesc mă-nvață
Cum trebuie să fiu.
Fă să doresc deobște al omenirei bine.

Îndurerat, el își acoperă decent fața cu masca bucuriei :

Lumea mă crede vesel, dar astă veselie
Nu spune-a mea gîndire, nu m-arată cum sînt !
E haină de podoabă, mască de bucurie,
Și mîhnirea mi-e numai al inimei veșmînt.

(Mîngîierea unei tinere femei)

Chiar cînd ia tonul elegiac, cîntînd romantic solitudinea în afara cetății a cărei forfotă are vuietul albinelor, poetul dă plîngerii o cadență alegră. Singurătatea nu e fără tovarăș, un cîine vine să urle lîngă el :

Fantomă plîngătoare
Eu trec această lume
Ca frunza plutitoare
Ce saltă pînă moare
Pe țărm fără de nume.

Cînd somnul se arată
La oameni, să aline
Strigarea turburată,
Ce e asemănată
C-un uiet de albine,

Tovarăş de-ntristare,
Un cîine, lîngă mine,
Prin urletele sale
Natura să răscoale
În aste locuri vine.

(Intristarea)

Cu toate că imaginea frunzei căzute pe jos e o banalitate, sublimată prin tonul general al compoziţiei, Grigore Alecsandrescu trebuie să fi încercat o vibraţie, pe acea vreme, mult mai mare decît noi. Mica celebră poezie a lui Antoine Vincent Arnault, *La feuille*, dramatizase memorabil rătăcirile frunzei :

De ta tige détachée,
Pauvre feuille desséchée,
Où vas-tu ? — Je n'en sais rien.
L'orage a frappé le chêne
Qui seul étoit mon soutien.
De son inconstante haleine,
Le zéphyr ou l'aquilon
Depuis ce jour me promène
De la forêt à la plaine,
De la montagne au vallon.
Je vais où le vent me mène,
Sans me plaindre ou m'effrayer ;
Je vais où va toute chose,
Où va la feuille de rose
Et la feuille de laurier. [1]

[1] *Les poètes français*, III.

Lamartine, care punea în valoare metaforele uzate, se comparase şi el, în *L'isolement*, cu frunza căzută :

Quand la feuille des bois tombe dans la prairie,
Le vent du soir s'élève et l'arrache aux vallons ;
Et moi je suis semblable à la feuille flétrie :
Emportez-moi, comme elle, orageux aquilons !

Atunci cînd, într-un gest de gravură romantică, poetul se reprezenta însuşi cu fruntea galbenă rezemată pe mîna cea slabă, răspîndindu-şi în vînt gemetele la care răspunde Echo, prietenia îi apare ca un dizolvator al durerii, aşa cum lumina soarelui împrăştie noaptea :

La glasul său cel dulce, ca noaptea care cade,
Cînd soarele cel falnic s-arată sus pe cer,
A mea nenorocire se curăţă şi scade,
Simţirile durerii se-mprăştie şi pier.

(Prieteşugul)

Prietenia este o temă foarte răspîndită la poeţii secolului al XVIII-lea ; în maniera zgomotoasă elegiacă a lui Grigore Alecsandrescu o găsim însă în *Nopţile* lui Young, traduse de Letourneur *(Deuxième nuit)*. O versiune în versuri dăduse Colardeau [1] :

Ornement de ce globe, ô fruit délicieux
Que nourrit l'influence et la faveur des cieux ;
O divine amitié, dont la tige chérie
Enveloppe de fleurs les ronces de la vie ;
Toi, la volupté pure et le souverain bien !
Le nectar de l'abeille est moins doux que le tien.
Quand la félicité du séjour du tonnerre,
Précipite son vol et regarde la terre,
C'est toi que sa présence y vient favoriser :
Sous tes rameaux unis elle aime à reposer.
C'est là qu'elle s'admire et jouit d'elle-même,

[1] *Oeuvres de Colardeau*, I—II, Charles Froment, 1825 ; I, p. 121 şi urm. ; şi Ducis scrie o *Epître à l'amitié*.

A l'aspect des plaisirs d'un couple heureux qui s'aime.
C'est là qu'elle pénètre au sein des deux amis,
Dans des songes riants auprès d'elle endormie.
Elle préfère au faste, au tumulte du monde,
De ces sages humains la retraite profonde.

Poetul n-a copiat şi nici măcar n-a imitat, dar şi-a acordat lira la harfa exaltată şi uşor lugubră a lui Young. Chiar şi cele două strofe finale, în care poetul declara că susţinut de prietenie priveşte viaţa cu nădejde şi e gata a întîmpina moartea cîntînd ca lebăda, sînt şi ele în spiritul lui Young. Philandru moare, consolat de prietenie într-o desăvîrşită linişte :

Philandre, éblouissant de gloire et de lumière,
Plus calme, plus tranquille au bout de sa carrière,
Maître de son courage et maître de son sort,
S'élevoit au-dessus des ombres de la mort.

. . . . . .

Slăvesc cu umilinţă pe vecinicul Părinte,
Pe calea cea ghimpoasă eu merg neimputînd,
Şi orice fel de chinuri le sufer eu ca sfinte,
La moarte mă voi duce ca lebăda, cîntînd.

Egolatria romanticilor, tumefacţia morbidă a eului sau, în fine, orgoliosul indeferentism horaţian, exprimat în *nil admirari* şi în prezumţia de a deveni etern prin monumentul de bronz al operei, nu se găsesc la Grigore Alecsandrescu, poet care, la gîndul de a repeta existenţa terestră, nu vede fericirea decît în anonimat, în amestecarea printre cei mulţi :

Sătul de mari nimicuri ce nu dau fericirea,
Cătînd în viaţă pacea, şi-n pace mulţumirea,
Ca rîul fără nume aş trece neştiut.

(Aşteptarea)

Această ţinută conferă poeziei sale o dignitate remarcabilă şi o face liniştitoare pentru spirit, prin filozofia

ei bărbătească, de poet, am zice azi, al „oamenilor simpli".

§ Poeziile de dragoste pe care Grigore Alecsandrescu le-a scris cam pînă la vîrsta de 35 de ani au rămas umbrite de meditaţiile sale, precum *Anul 1840, Umbra lui Mircea la Cozia.* Unii îl considerau doar „fabulist". De altfel, la o lectură superficială din paginile erotice ale poetului, se desprinde o impresie de stridenţă şi grandilocvenţă. Multe versuri sînt convulsive şi teatrale :

> Încerce acum soartea să-mi crească suferirea ;
> Adaoge chiar iadul şerpi, furii ce muncesc ;
> Durerea mea e mută ca deznădăjduirea,
> E neagră ca şi ziua cînd nu te întîlnesc.
>
> *(Suferinţa)*

Acest aspect pare romantic, dar la o atentă lectură descoperim în Grigore Alecsandrescu un poet în genul catulienilor secolului al XVIII-lea, precum Evariste-Désiré de Forges de Parny [1]. Obiectul iubirilor acestuia e multiplu şi schimbător, filozofia lipsită de tragic, ţinta, plăcerea oricît de eterată a dragostei, tonul madrigalesc, durerea oratorică, în scopul de-a convinge. Parny, a cărui poezie *Enfin, ma chère Eléonore...* fu declarată de Sainte-Beuve abecedarul îndrăgostiţilor, a avut faimă extraordinară, mergînd pînă în Rusia şi la noi. O merita pe deplin, iar Parny rezistă şi azi timpului prin cîteva poezii graţioase ca un surîs. Erotica lui e departe de a fi fadă ori grosolan senzuală. Parny era un creol născut în insula Bourbon, azi De la Réunion, şi avea sensul vieţii suave în mijlocul unei naturi paradisiace. Invitaţiile sale la dragoste sînt de o ingenuitate încîntătoare. Citită cu discreţie, poezia de dragoste a lui Grigore Alecsandrescu, departe de a avea o asemenea candoare şi juvenilitate (poetul a apărut încă din anii începuturilor poetice cu un aer de bătrîneţe), revelă totuşi suficientă complexitate. Întîi în ce priveşte imaginea femeii. Frumuseţea „Doamnei ***" este definită printr-un inefabil „ce nume

[1] *Oeuvres de Parny, Elégies et poésies diverses. Nouvelle édition revue par A. J. Pons. Avec une préface de M. Sainte-Beuve,* Garnier, Paris.

n-are" (Eminescu ar fi zis „un nu ştiu ce") şi care mai degrabă decît ordinii plastice (crin, porfir) aparţine lumii muzicale. Frumuseţea femeii este ca şi o orchestră a universului, la care participă toate elementele şi făpturile, de la stele pînă la firele de iarbă :

Adesea pe cîmpie
Auz o armonie,
Un ce melodios.

Altă dată femeia este un înger blînd sau un silf, care coboară pe raza unei stele :

Ades, cînd sînt în luptă cu gîndurile mele,
Muncit d-al suferinţei demon neîmblînzit,
Îmi pari un silf ce vine pe raza unei stele,
Din sfere luminoase, din aer bălsămit.

Eliza este de o frumuseţe „peste fire", încît ca şi Narcis, privindu-se în cristalul fîntînei, rămîne încîntată de sine. Alături de senzaţia muzicală, aceea a parfumului slujeşte de asemenea la o portretistică impalpabilă. Ca o zambilă a primăverii, propagîndu-şi fragranţa de departe în aerul răcoros, se presimte ivirea femeii iubite. Parfumurile se exală şi în poezia lui Lamartine *(La prière)*, şi asocierea femeii cu miresmele florilor nu lipseşte :

Et si le souffle du zéphyre
M'enivre du parfum des fleurs,
Dans ses plus suaves odeurs
C'est ton souffle que je respire.

(Souvenir)

Ochii iubitei lui Alecsandrescu sînt de foc, genele umede, buzele cu rouă. Graţia ei este pură ca frumuseţile vegetale, pasărea o confundă cu trandafirul, zefirul cu o frunză, fiinţa ei e abia ponderabilă, paşii se înscriu uşor în moliciunea ierbii :

Să zic că eşti frumoasă
Ca visul de amor,
Că pasul tău uşor
Abia se însemnează
Pe iarba mlădioasă,

Că chiar privighetoarea
Te crede trandafir,
Că dulcele zefir
Sărută cu plăcere o frunte graţioasă,

Că florile grădinii
Cu pizmă te privesc,
Şi-n chipu-ţi se unesc,
Cu graţie cerească, garoafele şi crinii ;

Să zic c-acestea toate
Mă fac să pătimesc,
Să-ţi spui că te slăvesc,
Că ochii-ţi îmi insuflă suspinuri înfocate,

C-adînca mea iubire...
Dar nu voi să-ţi descriu
Amorul meu cel viu ;
Las inima să-ţi spuie a mea nenorocire.

Imaginea ierbii înmlădiindu-se uşor sub pasul femeii o dezvoltase în toate consecinţele Parny în *Au gazon foulé par Eléonore :*

Sous les appas de ma maîtresse
Ployez toujours avec souplesse ;
Mais sur-le-champ relevez-vous ;
De notre amoureux badinage
Ne gardez point le témoignage.

Altădată sîntem în plină Renaştere, cu tema *carpe diem,* tratată într-un stil botticellian, într-o poezie la

care un prototip străin este de căutat. În jurul Emiliei dănţuiesc unite, povăţuite de amor, plăcerile. Grădina cu trandafiri înflorind şi vestejindu-se în cursul unei zile, primăvara şi iarna sînt evocate ca icoane ale vieţii efemere. Tînăra femeie este sfătuită să se bucure de natură, cîtă vreme Graţiile joacă încă în jurul ei :

După vara cea bogată
Vine iarna-ntărîtată,
Bate vînt îngrozitor,
Trandafirul din grădină,
Înflorit de dimineaţă,
Zace veşted pe tulpină,
După ziua de viaţă.
Dar, căci iarna şi durerea
Sînt condiţia vieţii,
Trebuie să las plăcerea,
Bunurile tinereţii ?
Căci zîmbirea-ţi graţioasă
Vremea o să ţi-o răpească,
Trebuie, cît eşti frumoasă,
Nimeni să nu te iubească ?
Aşa cum miroşi o floare,
Care trece, care moare,
Care mîine n-o găseşti ?
Primăvara,-a ei zîmbire,
De ce-nvie-a ta simţire,
Iarna nu ţi-o-nchipuieşti ?
O, ascultă-mă dorită,
Scumpă, dragă Emilie !
O zi bună, fericită,
E o parte din vecie.
Vezi, plăcerile uşoare,
Împrejurul tău unite,
Dănţuiesc fără-ncetare,
De amor povăţuite :
Te-mpresor cu mulţumire,
Fiecare ţi se-nchină,
Şi amorul cu mîhnire
Te priveşte, şi suspină.

(Prieteşugul şi amorul Emiliei)

Filozofia este ronsardiană (spre a lăsa la o parte tot ce presupunem a nu fi fost în raza conştiinţei lui Grigore Alecsandrescu) :

Donc, si vous me croyez, mignonne,
Tandis que votre âge fleuronne
En sa plus verte nouveauté,
Cueillez, cueillez votre jeunesse :
Comme à cette fleur, la vieillesse
Fera ternir votre beauté [1].

Parny a tratat-o mult mai sprinţar :

Hier au bois ma chère Annette
Prenant le frais ;
Elle chantait sur sa musette :
„N'aimons jamais".
M'approchant alors par derrière,
Sans me nommer,
Je dis : „Vous vous trompez, ma chère,
Il faut aimer".
En rougissant, la pastourelle
Me répondit :
„D'amour la flèche est bien cruelle ;
On me l'a dit.
A treize ans le coeur est trop tendre
Pour s'enflammer ;
C'est à vingt ans qu'il faut attendre
Pour mieux aimer."
Lors je lui dis : „La beauté passe
Comme une fleur ;
Un souffle bien souvent l'efface
Dans sa fraîcheur,
Rien ne peut, quand elle est flétrie,
La ranimer :
C'est quand on est jeune et jolie
Qu'il faut aimer."

(*Romance*)

[1] *Oeuvres choisies de Pierre de Ronsard*, avec notices... par C. A. Sainte-Beuve, Paris, A. Sautelet, 1828.

Ideea este repetată în *A Eléonore*. Zefirul întîlneşte o roză pe jumătate deschisă, aceasta refuză sărutarea, amînînd-o :

Zéphyr s'envole à tire d'ailes,
Et va se consoler ailleurs ;
Ailleurs : car il en est des fleurs
A peu près comme de nos belles.
Tandis qu'il fuit, s'éléve un vent
Un peu plus fort que d'ordinaire,
Qui de la rose, en se jouant,
Détache une feuille légère.
La feuille tombe, et du courant
Elle suit la pente rapide ;
Une autre feuille en fait autant,
Puis trois, puis quatre ! en un moment
L'effort de l'Aquilon perfide
Eu moissonné tous ces appas,
Faits pour des dieux plus délicats,
Si la rose eut été plus fine,
Le Zéphyr revint : mais hélas !
Il ne restait plus que l'épine.

Lamartine introduse şi el în elegiacul *Le lac* acest imperativ :

Aimons donc, aimons donc ! de l'heure fugitive,
Hâtons-nous, jouissons !
L'homme n'a point de port, le temps n'a point
de rive :
Il coule, et nous passons !

Concepînd viaţa focos, Grigore Alecsandrescu e penibil surprins de frumuseţea impasibilă, pe a cărei frunte îşi au lăcaşul pacea şi liniştea, iar tristeţea nu-şi aruncă niciodată umbrele ei, de fizionomiile impenetrabile :

Atuncea în mirare
Întreb, e cu putinţă
Un suflet ce nu are

Nici patimi, nici dorință,
Sau care adînc știe simțirea a-și ascunde
Ca negrele-i impresii să nu le poți pătrunde ?

(În ore de mîhnire)

O copilă care e seninătatea și blîndețea întrupate pare a nu fi pasibilă de nici o zvîcnire trupească, fie și vinovată, însă proprie firii omenești. Poetul îi trimite în dar un buchet de pansele, fiice ale Aurorei, cu mesajul madrigalesc de a-i aduce aminte de persoana lui :

Daruri ce vin din suflet sînt negreșit dorite,
Sînt vrednici de iubire oriunde le-ntîlnești ;
Eu le ador, dar ele îmi par mai prețuite
Cînd le găsesc unite
Cu daruri mai zadarnici, cu grații mai trupești.
Inima mea de fire așa este făcută,
Și trista omenire așa este născută.

Voi, fiicele Aurorei, dulci tinere pansele,
Flori care o cunoașteți, flori care o iubiți,
Frumoase ca icoana, din visurile mele,
Nu puteți cîteodată de mine să-i vorbiți ?

Poetul vede în femeie o dezlegare a problemei fericirii, căutate zadarnic în natură (dealuri, munți, cîmpii, mare) sau în opulență. Blazat de toate, de anotimpuri și de suflul vîntului, de revoluția monotonă a soarelui, de splendorile stelare și florale, se simte regenerat întîlnind pe Eliza :

Pînă nu o văzusem, pîn-a nu o cunoaște,
Eram de nopți, de zile, de toate dezgustat.
Timpul ce-acuma zboară, părea că se tîrăște,
Anii ca o povară grozavă de purtat.

Vîntu-mi părea suflare zadarnică și rece,
Cerul ca o cîmpie de care sînt sătul,
Eho numai un sunet ce fără folos trece,
Aurora o rază privită îndestul.

Ziceam : O zi ca alta, şi tot acelaşi soare !
În lume vedeam chinuri, pe ceruri vedeam nori
Le privesc cu Eliza ; totul schimbat îmi pare
Cerul este cu stele, cîmpiile cu flori.

Se pare că Grigore Alecsandrescu a întors situaţia din *L'isolement* de Lamartine. El e dezgustat de lume înainte de a cunoaşte pe Eliza — acela, după moartea fiinţei iubite :

De colline en colline en vain portant ma vue,
Du sud à l'aquilon, de l'aurore au couchant,
Je parcours tous les points de l'immense étendue,
Et je dis : „Nulle part le bonheur ne m'attend".
Que me font ces vallons, ces palais, ces chaumières,
Vains objets dont pour moi le charme est envolé?
Fleuve, rochers, forêts, solitudes si chères,
Un seul être vous manque, et tout est dépeuplé !

Que le tour du soleil ou commence ou s'achève,
D'un oeil indifférent je le suis dans son cours ;
En un ciel sombre ou pour qu'il se couche ou se lève,
Qu'importe le soleil ? Je n'attends rien des jours.

Suferinţa poetului nesatisfăcut ia forme enorme, de o violenţă cam factice, a cărei sinceritate devine conjecturală, totuşi nu fără poze romantice capabile de a generaliza plastic tribulaţiile comune. Poetul suspectează declaraţia femeii că s-ar sinucide, refuză un astfel de sacrificiu, nu cere decît pacea. Sufletul lui este un cîmp de bătălie acoperit de morţi, de pe care se înalţă un fum de sînge. Mîhnirea femeii i se pare o mască amăgitoare, sub care se ascunde bucuria vanitoasă de a vedea un om pătimind din pricina sa. Zîmbetul ei a fost asemenea fluierului vînătorului de păsări :

Cunosc prea bine a mea greşeală,
Dar cunoştinţa nu m-a-ndreptat,
Căci a mea soartă, tristă, fatală,
Zîmbirii tale pradă m-a dat.

Astfel în crînguri o păsărică
Aude-aproape un ciripit,
Zboară îndată şi fără frică,
Lîngă colibă ea s-a oprit.

Priveşte,-ascultă, dar fără veste
Tainica cursă ce i s-a-ntins
Se-nchide... roabă ea se găseşte ;
Un glas s-aude zicînd „te-am prins".

Şi vînătorul ce imitează
Pe frunzuliţă un glas strein,
De vicleşugu-i se îngîmfează,
De bucurie el este plin.

(Nu, a ta moarte)

Păsărarul este şi în poezia lui Parny, decît că pasărea nu mai cade a doua oară în cursă :

L'on n'est bien trompé qu'une fois.
De l'illusion, je le vois,
Le bandeau ne peut se reprendre.
Echappé d'un piège menteur,
L'habitant ailé du bocage
Reconnaît et fuit l'esclavage
Que lui présente l'oiseleur.

(Il est trop tard)

Grigore Alecsandrescu face repede tranziţia de la madrigal la oratorie, finalitatea poeziei lui rămînînd persuasiunea. În minutul încîntat cînd cunoscuse femeia, poetul şi-a rezemat fruntea de pieptul ei fierbinte. Unele imagini de desperare erotică au un anume sublim petrarchesc. Poetul s-a suit pe piscurile munţilor, pe stîncile vizitate de şoimi şi a intrat în nori, a încercat a se potoli la răcoarea molifţilor şi brazilor :

M-a văzut şoimul pe-nalta stîncă,
A cării vîrfuri s-ascund în nori,
Şi al lui ţipet în vale-adîncă
S-a-ntins departe plin de fiori.

Dar nici pustiul, nici depărtarea
Gîndiri cumplite n-au biruit :
Molifţii, brazii, ce port răcoarea,
Ei suferinţa-mi n-au răcorit.

De altfel, acelaşi lucru îl spusese şi Parny în elegia a VI-a :

J'ai cherché dans l'absence un remède à mes maux,
J'ai fui les lieux charmants qu'embellit l'infidèle,
Cachée dans ces forêts dont l'ombre est éternelle
J'ai trouvé le silence et jamais le repos.
Par les sombres détours d'une route inconnue
J'arrive sur ces monts qui divisent la nue.

O imagine din această elegie :

Et tandis que l'hiver habite ces montagnes,
Plus bas l'été brûlant dessèche les campagnes.

se regăseşte întîmplător în *Viaţa cîmpenească* :

Munţii mai în depărtare
Se văd ca tulbure nor ;
Vara le e la picioare
Şi iarna pe fruntea lor.

Cîte o declaraţie lapidară acoperă gravitatea confesiunii :

A mea durere trecut nu are ;
Ea nici va creşte, nici va scădea.

Poetul devenit misogin începe chiar să deteste amorul, să-l considere o sclavie lipsită de noblеţe, un lanţ pe care încearcă să-l scuture mînios :

Eu lanţurile mele le zgudui cu mînie,
Ca robul ce se luptă c-un jug neomenos,
Ca leul ce izbeşte a temniţei tărie,
Şi geme furios.

(Cînd dar o să guşti pacea)

Privirile inocente ale femeii sînt izvorul năruirii marilor năzuinţe virile :

Din cupa desfătării amărăciunea naşte,
Din ochi frumoşi durerea îşi ia al ei izvor.

Amorul adoarme simţul datoriei şi elanul spre glorie. Antoniu a jertfit pentru Cleopatra împărăţia lumii :

Amor, care adoarme şi legi şi datorie,
Ce slava umileşte, ce n-are nimic sfînt :
Antonie-i jertfeşte a lumii-mpărăţie
Şi află un mormînt !

Nu există — se întreabă Grigore Alecsandrescu — pasiuni mai nobile pentru un bărbat decît amorul ? E oare cuminte să jertfeşti femeii cinstea, energiile sufleteşti, viaţa ? Omul are îndatoriri faţă de patrie, de societate şi de tot ce suferă :

Nu sînt patimi mai nobili, mai mari, mai lăudate,
Mai vrednici să s-aprinză în inimi bărbăteşti ?
Nădejdi, viaţă, cinste, simţirile-nfocate,
Femeii le jertfeşti !

Crezi tu că pentru tine răsare sau sfinţeşte
Acel uriaş falnic, al zilii domnitor ?
La patrie, la lume, la tot ce pătimeşte,
Nimic nu eşti dator ?
(Cînd dar o să guşti pacea)

La sfîrşit, însă, poetul e nevoit a recunoaşte că dragostea e invincibilă :

Dar rana e adîncă şi patima cumplită,
Şi lacrăma de sînge, obrajii mei arzînd,
Resfrînge frumuseţea, icoana osîndită,
Ce o blestem plîngînd !

La glasul şi vederea femeii, inima poetului se simte izbită, se zbate în convulsii, în vreme ce ochii înoată în lacrimi. Chiar după moarte umbra lui se va întoarce, fioroasă, spre locuinţa femeii. A muri în voluptate e supremul bine :

N-o să se-ntoarcă umbra-mi, cumplită, fioroasă,
Pe pasurile tale oriunde locuieşti ?
E lume, e vecie atîta de frumoasă,
Încît să uit pămîntul ce tu împodobeşti ?

Să mor dar la picioare-ţi ; să mor dar de plăcere ;
În ceasul cel din urmă s-auz că m-ai iubit,
Să strîng draga ta mînă, să simţ a ta durere.
Vărsîndu-se asupră-mi ca balsam fericit.

(Suferinţa)

Această violenţă, amestecată cu „groaza" caracteristică meditaţiilor nocturne, dă poeziei erotice a lui Grigore Alecsandrescu o întunecare terifică, sub care dispar gingăşiile de amănunt. Violent este şi M. Eminescu, însă cu ingenuitate şi şăgălnicie. Erotica lui Grigore Alecsandrescu nu-i mai puţin în fond o filozofie a plăcerii, suavă sau iritată, după împrejurări, totuşi mereu rece în grandilocvenţa ei de esenţa micii poezii senzualiste a secolului al XVIII-lea. Reproşul ce se face unei necunoscute moldovence, pe albumul ei, este de a fi virtuoasă :

Dar vai ! nu sînt perfecte fiinţe omeneşti ;
Căci se mai zice încă (şi foarte rău îmi pare)
Că lîngă toate-acestea ai şi un defect mare,
Că, sclavă datoriei, numai un om iubeşti.

Iată o invitaţie brutală la adulter, fără scuza vreunei filozofii morale.

O concepţie nobilă a raporturilor între bărbat şi femeie este „prietenia", inspirată de asemenea din poezia secolului al XVIII-lea francez. Voltaire o tratase în cîteva rînduri, pentru d-na de Chatelet, o dată în *Le*

temple de l'amitié. Ideea trecuse la Conachi şi la Iancu Văcărescu. Dar este un punct de vedere senil şi care, aşa cum îl enunţă Grigore Alecsandrescu, reprezintă mai mult o prudentă şi subtilă introducere la o declaraţie amoroasă :

E scump prieteşugul ce-nsuflă o femeie
Deprinsă a-l cunoaşte, născută a-l simţi ;
Şi dulcele său suflet, electrică scînteie,
Mîngîie orice suflet la care s-o ivi.

Voluptatea şi prietenia sînt, de altfel, considerate ca unite în sentimentul iubirii şi pierderea uneia e cîntată o dată cu încetarea celeilalte :

Spune-mi, însă, iubită,
Cînd inima-ţi lipsită
D-un credincios prieten cu el nu va mai fi,
Vei putea uita toate
Plăcerile gustate ?
Simţirea se va stinge, şi nu-l vei mai dori ?

Cuvîntul „prietenie" este aruncat, eufemistic, ca mai puţin grav, în anume împrejurări, decît acela de dragoste.

E adevărat că, în teoria generală a prieteşugului, Grigore Alecsandrescu proclamă prietenia mai durabilă decît „cel de foc amor" :

Amorul este dulce, dar el ne lasă, piere ;
Pe aripile vremii plăcerile lui zbor...

Totul nu-i la urma urmei decît o dezbatere, aşa cum se obişnuia în secolul al XVIII-lea. Colardeau în *L'Amour et L'Amitié* vota pentru amor :

Sans doute, il n'est point d'homme assez infortuné,
De quelques maux cruels qu'il soit environné,
Qui ne puisse aisément, au sein de ce qu'il aime,
Oublier sa douleur et s'oublier soi-même. [1]

[1] *Oeuvres de Colardeau*, Charles Froment, Paris, 1825, v. II, p. 134.

Ceva mai în vîrstă, Grigore Alecsandrescu îmbrăţişa aceeaşi părere. Acum iubirea însemna o apă a rîului Lete :

Nu ştiu, dar la atîtea rele nesuferite,
Ce asupră-mi adese se par a fi unite,
Singur amorul este izvorul fericit,
Ce fără încetare m-adapă cu uitare,
Ca undele vestite fîntînei de mirare,
Prin care morţii uită că-n lume au trăit.

(Aşteptarea)

În această epocă scrie un madrigal triplu, *Buchetul*, în care nu fără graţie şi cu o inteligentă melancolie se sustrage de la greaua situaţie de a decide care dintre „trei tinere nimfe" este mai frumoasă. Fetele „jaluse" aşteaptă verdictul poetului :

Ca Paris cu poama acea fabuloasă,
Hotărîi buchetul la cea mai frumoasă.

Însă nu fu în stare a afla vreo deosebire :

Aşa trei garoafe p-aceeaşi tulpină,
Rumene şi-nalte domnesc în grădină.

Atunci, renunţînd la o discriminaţie atît de dificilă, duce acasă buchetul, îl pune în „limpede apă" şi-l ţine pînă la carbonizarea lui :

Şi galben şi veşted trecu fără veste,
Şi astăzi cenuşă în mîna mea este.

Înclinarea către madrigal este aşa de statornică la Grigore Alecsandrescu, încît la o fetiţă în vîrstă de un an nu poate bănui şi gîndi decît idei din sfera amorului. Copila cu ochi albaştri şi de „o palmă" e înfăţişată ca manifestînd dorinţa feminină de a fi slăvită, iar poetul nu ocoleşte ideea unei iubiri viitoare, regretînd numai

condiţiile fizice în care s-ar afla atunci cînd acest lucru ar fi cu putinţă :

Ştiu bine c-al meu suflet e sfînt, nu-mbătrîneşte,
Că aş putea ş-atuncea să-ţi spui că te iubesc ;
Dar tristă rolă joacă un sfînt care trăieşte
În nişte vechi ruine ce-abia se sprijinesc.

(Mulţumirea Z... în vîrstă de un an)

§ De la întîiul vers poezia lui Grigore Alecsandrescu se remarcă prin abstracţia ei, cel puţin aparentă. E o poezie în cărbune, lipsită de culoarea metaforei. *Anul 1840* se deschide prin sentinţe, spuse sacerdotal :

Să stăpînim durerea care pe om supune ;
Să aşteptăm în pace al soartei ajutor ;
Căci cine ştie oare, şi cine îmi va spune
Ce o să-aducă ziua şi anul viitor ?

Mîine, poimîine, poate, soarele fericirei
Se va arăta vesel pe orizon senin :
Binele ades vine pe urmele mîhnirei
Şi o zîmbire dulce dup-un amar suspin.

Deşi ideile sînt generalităţi (durerea, soarta, binele, mîhnirea), totuşi poetul le aduce în scenă personificate, după o mitologie nouă, prin verbe cu sugestii de mişcări corporale. Durerea e o fiinţă care supune pe omul în ajutorul căruia aleargă Soarta. Mîhnirea păşeşte pe un drum, iar pe urmele ei vine Binele. Imaginaţia este slobodă să-şi închipuie cum voieşte fiece abstracţiune, să vadă, bunăoară, durerea cu faţa galbenă şi crispată, mîhnirea despletită şi apatică, zîmbirea cu aspect juvenil. Boileau uzase, înainte de pictura lui Prud'hon, de această metodă :

La plaintive élégie, en longs habits de deuil
Sait, les cheveux épars, gémir sur un cercueil.

Cu toate acestea, frazele sentenţioase, oricît desen ar conţine pe dedesubt, n-ar putea produce atîta emoţie

cîtă stîrnesc versurile lui Grigore Alecsandrescu, în care sună o muzică profundă. Poezia gnomică, aşa cum o profesau Goethe şi Eminescu, aparţine genului dramatic. Poetul vine, hieratic, către cititor, şi spune monologul său în ton oratoric sau confesional, acut ori cavernos. Glasul din *Anul 1840* este al unui om plin de dignitate :

Să stăpînim durerea care pe om supune.

Altă strofă, de aspect didactic, e declamată hamletian şi cu cezuri lungi, de un antimachiavelist întunecat :

Politica adîncă stă în fanfaronadă,
Şi ştiinţa vieţii în egoism cumplit ;
D-a omului mărire nimic nu dă dovadă,
Şi numai despotismul e bine întărit...

Cutare strofă e o simplă observare psihologică, ce pare şi poate fi o versificaţie după Destutt de Tracy *(Elémens d'idéologie,* I), filozof curent în şcolile de atunci, şi anume după locul ce vorbeşte despre obişnuinţă, unde se face o teorie similară cu aceea fechneriană a „pragului conştiinţei".

„Mais tout le monde ne remarque pas, de même que plus un mouvement est facile et rapide, moins il est senti, en sorte que souvent il finit par ne plus donner lieu à aucune sensation, par être tout à fait inaperçu : cela est pourtant très vrai...

Ne craignons pas de prodiguer les exemples. Un homme vous paraît dans une situation fâcheuse, il a l'air content ; il vous dit qu'on s'habitue à la peine ; le guerrier vous dira de même qu'on se fait au danger."

Nu altceva spune în substanţă Grigore Alecsandrescu :

După suferiri multe inima se-mpietreşte ;
Lanţul ce-n veci ne-apasă uităm cît e de greu ;
Răul se face fire, simţirea amorţeşte,
Şi trăiesc în durere ca-n elementul meu.

Dar lecţia despre senzaţii e declamată într-un chip inimitabil, cu un glas din ce în ce mai stins, într-o iner-

ţie care se ghiceşte a deveni imobilitate la ultima silabă. Nu mai este o învăţătură, ci explicaţia pe care un osîndit din infern o dă unui nou Dante asupra cauzei care-l face să suporte o tortură grozavă. Metaforele convenţionale în care sînt formulate ideile devin, prin vibraţia extraordinară a versurilor, vizibile şi grandioase. Inima supusă regimului durerii pierde sensibilitatea şi intră în regnul mineral, devine piatră, omul obişnuit cu indiferenţa mişcă cu uşurinţă mîinile, în ciuda numeroaselor lanţuri, durerea e un element ca aerul şi apa în care respiri şi te scalzi.

Altădată, fraza versificată e o simplă reflecţie făcută *in petto*, un monolog solemn de tip hugolian. Grigore Alecsandrescu, personaj el însuşi al compunerii sale teatrale, se opreşte în faţa umbrei lui Mircea şi dă curs meditaţiilor sale :

Rîvna-ţi fu neobosită, îndelung — a ta silinţă ;
Pînă l-adînci bătrîneţe pe romîni îmbărbătaşi,
Însă, vai ! n-a iertat soarta să-ncununi a ta dorinţă
Şi-al tău nume moştenire libertăţii să îl laşi.

Dar cu slabele-ţi mijloace faptele-ţi sînt de mirare :
Pricina, nu rezultatul, laude ţi-a cîştigat ;
Întreprinderea-ţi fu dreaptă, a fost nobilă şi mare,
De aceea al tău nume va fi scump şi nepătat.

(Umbra lui Mircea la Cozia)

Numai timbrul de orgă şi introducerea figurii poetului cu fizionomia sa sentimentală pot să explice prestigiul unor strofe care ar fi, în lectură abstractă, fără aşezarea în portativ artistic, proză curată :

Au trecut vremile-acelea, vremi de fapte strălucite,
Însă triste şi amare ; legi, năravuri se-ndulcesc :
Prin ştiinţe şi prin arte naţiile înfrăţite
În gîndire şi în pace drumul slavei îl găsesc.

Grigore Alecsandrescu are geniul declaraţiei grave, ce zguduie spiritul şi-l face să reexamineze adevărurile

curente. De la Mînăstirea Dealului privind spre Tîrgoviște, sînt proferate înspre vale aceste cuvinte solemne :

și, dac-am asculta
Ceea ce în favoru-ți reclamă slava ta,
A vitejilor umbră d-am ști să o cinstim,
Vrednici de libertate noi am putea să fim.

(Trecutul la Mănăstirea Dealului)

În *Rugăciunea*, poetul trebuie închipuit îngenuncheat sau cu mîinile ridicate spre cer :

Fă să doresc deobște al omenirei bine,
Să mă cunosc pe însumi, și altul decît tine
Să nu am Dumnezeu.
La oameni adevărul să-l spui fără sfială,
De cel ce rău îmi face, de cela ce mă-nșală
Să nu îmi răzbun eu.

În *Barca*, poetul predică valurilor mării :

Înghițiți pe tîlharii a căror îndrăzneală,
Cu trupuri sîngerate, cu morți vă otrăvesc,
Ce întocmesc comploturi, și fără de sfială,
Aproape de pierzare, ucideri chibzuiesc.

Însă melancolia, amorul și plăcerea,
Priimiți-le vesel ca pe ai voștri fii...

Prin reconvertirea propozițiilor de aparență prozaică, fantazia descoperă imagini mărețe. Tîlharii aruncă morții în mare și-i otrăvesc apele cu sîngele lor. La apelul poetului, navele în care se vor urca tîlharii vor naufragia, iar acelea în care se vor sui Melancolia, Amorul, Plăcerea, figuri mitologice, vor pluti lin. Intrăm în tehnica lui Petrarca :

Passa la nave mia colma d'oblio...

O formă de compoziție abstractă plină de efect, în virtutea aceleiași umbre a poetului cu gesturile, gîndu-

rile şi vibraţiile lui sentimentale, este vaticinaţia, aceea progresistă şi chiar revoluţionară din *Anul 1840* fiind memorabilă :

A lumei temelie se mişcă, se clăteşte,
Vechile instituţii se şterg, s-au ruginit ;
Un duh fierbe în lume, şi omul ce gîndeşte
Aleargă către tine, căci vremea a sosit !

Abstrăgînd de la valoarea de rectitudine a unui spirit deschis ideilor celor mai înaintate, farmecul artistic al poeziei lui Grigore Alecsandrescu, inexplicabil la prima vedere critică, neînsoţită de o audiţie bine studiată, e de domeniul muzicii. În general aspectul poemelor este prozaic sau oratoric. Acest fel de a folosi strofele pentru elucidarea problemelor nu este efectul unui prozaism congenital, ci al educaţiei clasice. Voltaire, între alţii, şedea ca o pildă statornică de metromanie cu confuzie între lirică şi proză. Cu toate astea, toţi marii poeţi au făcut uz de dizertaţie şi reflecţie filozofică în poezie, şi problema se reduce în fond la aceea de a decide dacă întregul produce un efect emoţional profund şi deşteaptă o viziune, sau este numai suma discursivă a unui număr de abstracţiuni. Nu încape discuţie că *Anul 1840* este o capodoperă cu tot aspectul de meditaţie dialectică. Sentimentul fundamental este acela al aşteptării, întrupate într-un om care îşi expune, monologic, propria-i fiinţă morală, caracterizată prin optimism melancolic şi prin discreţie. Poetul vine înaintea noastră şi începe să exorte :

Să stăpînim durerea... care pe om supune.

De obicei, cadenţa la Grigore Alecsandrescu este necorectă, cu respectarea numai a accentelor fundamentale. Dar marile efecte sînt scoase din prelungirea la maxim a cezúrei, cu acel efect de eliminaţie prelungită a aerului pe care îl scoatem la harmonium :

Să stăpînim durerea — — care pe om supune ;
Să aşteptăm în pace — — al soartei ajutor ;

Acest chip de a produce cezuri, de a gîndi sunetele ca în vederea unor bolţi de catedrală, dă o gravitate extraordinară ideii poetice şi politice, care aici, în fond, nu este de loc o abstracţie, ci o viaţă nouă, un eveniment fatal ce se apropie, aşteptat, deşi cu totul necunoscut :

Căci cine ştie oare — — şi cine îmi va spune
Ce o s-aducă ziua — — şi anul viitor ?

Grigore Alecsandrescu are urechea unui Palestrina într-o ţară în care acustica bisericilor era meschină. Acel „oare" ad libitum înaintea cezurii iese ca un horcăit de instrument cu foale. Lamartine, dimpotrivă, era obişnuit cu rezonanţa bazilicilor,

Quand de l'orgue lointain l'insensible soupir
Avec le jour aussi semble enfin s'assoupir.

(Hymne du soir dans les temples)

Chiar Boileau în *Le lutrin* (c. III) se dovedea familiar cu ecourile domurilor :

Sous les coups redoublés tous les bancs retentissent ;
Les murs en sont émus ; les voûtes en mugissent,
Et l'orgue même en pousse un long gémissement.

Educaţia muzicală a lui Lamartine apare evidentă din jocurile de copilărie. El şi cu surorile sale îşi făceau dintr-o nuia de răchită un fel de harfe eoliene cu fire de păr, care vibrau în adierea vîntului şi se numeau „muzica îngerilor". [1] Byron scotea după el „des torrents d'harmonie" *(L'homme)*. Planetele dădeau concerte adorate de Pitagora *(Le vallon)*. Grigore Alecsandrescu este educat la ecoul văilor, sentimentul de prolongaţie şi repercutare este la el evident. Vocabularul său în *Anul 1840* este pur, un număr de cuvinte mai vechi (sloboade, zăbavă, clădeşte, duh, noroade, ocîrmuitor, pravili, basne) stau laolaltă cu unele neologisme intrate

[1] Première préface des *Méditations*.

în limbă (varietate, instituţii, generoase, entuziasm) şi cu o formă gramaticală ezitantă, dar acceptabilă sub regimul poeziei (îmbunătăţează). O singură îndrăzneală stilistică, norocoasă, dar improprie pe scară mare limbii noastre, introducerea verbului între substantiv şi atribut („Puţine suvenire din ele am plăcute"). Limbajul poetic al lui Grigore Alecsandrescu este într-un cuvînt curent, lipsit de orice caracter pitoresc. Nimic nu e de căutat la dicţionar şi nici exclusiv literar. Aceasta e o notă particulară poeziei muntene, şi Grigore Alecsandrescu stă între Eliade şi Al. Macedonski, ca poet curat eufonic, transcriindu-şi ideea racinian, în pură melodie. Lamartine, pe care îl avea în apropierea urechilor, aparţine aceleiaşi familii de poeţi, spre deosebire de un Victor Hugo, vizionar apocaliptic, la care ideea ia forme plastice pînă la himeric. Atît Grigore Alecsandrescu, cît şi Macedonski aveau obiceiul să recite ei înşişi versurile lor, şi ultimul a lăsat celor care l-au auzit o impresie de neuitat. Muzica acordată cu ideea era în momentul Racine un concert de cameră ; J. B. Rousseau, care interpreta psalmii, ţinea seama evident de acustica bolţilor, care prelungeşte cu hohotiri cadenţa calculată a psalmodiilor, suprapunînd-o tardiv ca într-un canon frazei următoare. Lamartine executa concepţia mai vastă a lui Bernardin de Saint-Pierre despre concertele şi armoniile naturii, muzica lui e în aer liber, plină de răspunsuri ale ecourilor. Şi *Anul 1840*, şi *Umbra lui Mircea la Cozia*, ale lui Grigore Alecsandrescu, sînt declamate pe o incintă vastă ; efectele mărunte sînt cu totul sacrificate impresiei totale de glas formidabil şi profetic, orchestrat de torente şi de freamătul pădurilor. O lectură a ceea ce e mai izbutit în poezia meditativă şi elegiacă a lui Grigore Alecsandrescu trebuie să aibă în vedere volumul muzical al compoziţiei, instrumentaţia colosală ca şi decorul.

Anul 1840 continuă a cînta pe multe registre teme solemne. După aşteptare vine speranţa :

> Mîine, poimîine, poate, soarele fericirei
> Se va arăta vesel pe orizon senin,

În vîltoarea sunetelor profunde descoperim o imagine grandioasă, ce păruse un loc comun : soarele luminos ridicîndu-se la orizont. Urmează tema deziluziei, demonstrate prin stereotipia trecerii anilor :

Şi un an vine, trece, ş-alt an îl moşteneşte,
Şi ce nădejdi dă unul, acelălalt le ia.

Apoi poetul vaticinează :

A lumii temelie se mişcă, se clăteşte...

Spiritul e pus din nou în vibraţie, dar poetul voieşte să inculce ideea că progresul societăţii are a întîmpina neînţelegerea oamenilor mici :

Ici umbre de noroade le vezi ocîrmuite
De umbra unor pravili călcate, siluite.

O scurtă mizantropie deci temperează entuziasmul şi astfel compoziţia trece de la glorie la dezolare, simbolizînd drumul contradictoriu spre aşteptatul an reformator. Poetul face, de fapt, teoria aparenţei, scoţînd efecte inedite de imagini şi de contraste dimensionale : „umbre de noroade", cîrmuite de „umbre de pravili", umbre de „pitici", „idei mici". Se poate prea bine vorbi de „eminescianismul" lui Grigore Alecsandrescu, în sensul întors al surprizei de a vedea straniile efecte eminesciene dinainte constituite :

Ici, umbre de noroade le vezi ocîrmuite
De umbra unei pravili, călcate, siluite,
De alte mai mici umbre, neînsemnaţi pitici.
Oricare sentimente înalte, generoase,
Ne par ca nişte basne de povestit frumoase,
Şi tot entuziasmul izvor de idei mici.

Indiferent de unde anume sînt scoase imaginile, strofa lui Grigore Alecsandrescu aplică întocmai stilul criticii voltairiene la adresa lui Descartes, care dedusese existenţa lumii externe din aceea a subiectului („je pense,

donc je suis"), dînd naştere astfel unei filozofii subiectiviste după care universul e numai o modalitate a spiritului. Explicit, argumentarea lui Voltaire *(Traité de méthaphysique*, 1734) e următoarea : Afirmaţia că lumea externă e numai aparenţă e un joc de cuvinte fără nici o consecinţă practică. În actul percepţiei, o parte a ei îmi este reprezentată mereu ca fiind în afară şi în anume raporturi fixe cu subiectul. Numesc dar această parte în raport de extraneitate „obiect exterior". Numeasc-o alţii aparenţă, structura existenţei rămîne aceeaşi :

„Lorsque, par exemple, on aura donné quelque bataille, il faudra dire que dix mille hommes ont paru être tués, qu'un tel officier semble avoir la jambe cassée, et qu'un chirurgien paraîtra la lui couper. De même, quand nous aurons faim, nous demanderons l'apparence d'un morceau de pain pour faire semblant de digérer."

Acest joc de cuvinte e foarte curent la Voltaire. Grigore Alecsandrescu l-a luat în serios, în sensul concursului de negaţiuni din care e uneori formată istoria ; popoare ajunse la starea de umbră, călăuzite de pravili ce nu sînt decît umbre faţă de legile echitabile, siluite totuşi de oameni pitici, care nu sînt decît umbra adevăraţilor oameni. Ca simple metafore, umbrele, continuîndu-şi şi după moarte existenţa, se găseau amintite în prefaţa lui Letourneur la traducerea din Ossian. Caledonienii credeau că sufletele vitejilor şi virtuoşilor mergeau în palatele părinţilor lor din nori. „L'âme conservait dans les airs les mêmes goûts, les mêmes passions qu'elle avait eus pendant la vie. L'ombre d'un guerrier conduisait encore des armées fantastiques, les rangeoit en bataille, livrait des combats dans l'espace." La Harpe [1], recenzînd traducerea, îşi amintea de „ce fou de Scarron", care în *Eneida* lui burlescă ar fi produs următoarele versuri :

J'apperçus l'ombre d'un cocher
Qui, tenant l'ombre d'une brosse,
En frottait l'ombre d'un carosse.

[1] La Harpe, *Cours de littérature*, F. Didot, Paris, 1863, III, p. 214 şi urm.

Însă în cîntul VI din *Le Virgile travesti*, unde e vorba de coborîrea lui Aeneas în infern, aceste stihuri nu sînt.[1] Ele aparţin lui Ch. Perrault, care a travestit şi el c. VI din *Eneida*.[2]

Speculaţia lui Grigore Alecsandrescu are rostul de a sugera scenic dificultatea de a păstra intact entuziasmul principial. Din nou speranţa e anunţată tunător :

An nou ! Aştept minunea-ţi ca o cerească lege ;

pentru ca iarăşi poetul să redevină prudent :

Ce bine va aduce o astfel de schimbare ?

şi să prefere o catastrofă astronomică unui progres falacios (pretext de a introduce o imagine grandioasă) :

Şi ce mai rău ar face o stea, un comet mare,
Care să arză globul ş-ai lui locuitori !

Urmează tema renunţării :

Eu nu îţi cei în parte nimica pentru mine,

teoria insensibilităţii personale, în urma suferinţelor necurmate :

După suferiri multe inima se-mpietreşte,

o nouă aspiraţie mai viguroasă :

Pe aripele morţii celei mîntuitoare,
Voi părăsi locaşul unde-am nădăjduit ;
Voi lăsa fericirea aceluia ce-o are
Şi a mea pomenire acelor ce-am iubit.

---

[1] *Oeuvres de Scarron*, nouvelle édition, IV. Chez Jean-François Bastien, Paris, 1786.

[2] Ch. Perrault, *Contes de ma mère loye*, avant-propos par André Coeuroy. Paris, Editions de Cluny, 1948. Versul ultim sună : „*Nettoyait l'ombre d'un carosse*".

Astfel, toată compoziția este rezultată din alternarea de teme sentimentale exultante sau deprimante, culminînd într-un final glorios, totul într-o dicțiune muzicală în care episoadele în tonalitatea minoră împiedică explozia prematură și brutală a optimismului.

În vreme ce *Anul 1840* e cîntat într-o vastitate abstractă, potrivită ideii de mutațiune calendaristică, *Umbra lui Mircea la Cozia* uzează abundent de armoniile naturii. Compoziția preludează cu tema cadenței apelor, cu aceleași cezuri proorogate la maximum :

Ale turnurilor umbre — — peste unde stau culcate ;
Către țărmul dimpotrivă — — se întind, se prelungesc,
Ș-ale valurilor mîndre — — generații spumegate
Zidul vechi al mănăstirei — — în cadență îl izbesc.

Apare umbra. Poetul o urmărește hamletian, cu brațele întinse, indică deplasările ei, vestește miracolele firii :

Este ceasul nălucirei : un mormînt se dezvelește,
O fantomă-ncoronată din el iese... o zăresc...
Iese... Vine către țărmuri... stă... în preajma ei privește...
Rîul înapoi se trage... munții vîrful își clătesc.

Caracterul brit al momentului este notabil. Hamlet al lui Ducis scoate un strigăt de spaimă, prelung ca un sunet de corn, la vederea spectrului :

Fuis, spectre épouvantable,
Porte au fond des tombeaux ton aspect redoutable.

(Hamlet, acte II, scène V)

De fapt, patria fantomelor este în poemele lui Ossian. Acestea sînt războinice, lirice, teatrale și sepulcrale, totdeodată. Fingal cîntă pe ruinele cetății Balcutha :

„...I have seen the walls of Balcutha, but they were desolate. The fire had resounded in the halls : and the voice of the people is heard no more. The stream of Clutha was removed from its place, by the fall of the

walls. This thistle shook, there, its lovely head : the moss whistled to the wind !" [1]

Traducerea în versuri a lui Baour-Lormian e foarte liberă, însă este mai probabil ca ea să fi fost în mîinile lui Grigore Alecsandrescu, cum a fost într-acelea ale lui C. Negruzzi, care o avea în biblioteca sa sub numărul 85.

Olgar et Sulmina e un dialog între fantoma lui Olgar şi Ossian :

La nuit est orageuse et sombre ;
Les pins déracinés roulent du haut des monts ;
Le météore errant, de ses faibles rayons
Éclaire seul les flots qui rugissent dans l'ombre.
Au bout de l'horizon lointain,
Sur la bruyère desséchée,
Un fantôme apparaît á mon oeil incertain.
Il gémit : sa tête est penchée ;
Le Nord détache les liens
De son épaïsse chevelure ;
Et le brouillard, qui lui sert de ceinture
Découvre en voltigeant ses flancs aériens.
Ecoutons... Quelle voix !... Ombre toujours chérie ;
Noble et vaillant Olgar, que t'amène vers moi ?

Pentru ideea de a interoga o mare figură istorică la mormîntul său exista un model ilustru în *Hernani* de Victor Hugo, şi anume scena în care Don Carlos, viitorul Carol Quintul, la Aix-la-Chapelle, invoca pe Carol cel Mare :

Charlemagne est ici ! — Comment, sépulcre sombre,
Peux-tu sans éclater contenir si grand ombre ?
Es-tu bien là, géant d'un monde créateur
Et t'y peux-tu coucher de toute ta hauteur ?

În *Umbra lui Mircea la Cozia* se produce o complicaţie acustică asupra căreia poetul are grijă a atrage

[1] *Op. cit.*, Carthon, p. 61.

atenţia ; strigătul fantomei, propagarea glasului ei din stîncă în stîncă, zgomot de tabere şi arme :

Ascultaţi... ! marea fantomă face semn... dă o poruncă...
Oştiri, taberi fără număr împrejuru-i înviez...
Glasul ei se-ntinde, creşte, repetat din stîncă-n stîncă,
Transilvania l-aude, ungurii se înarmez.

Astăzi formele plurale *înviez, se înarmez* sînt inadmisibile şi totuşi, avînd putinţa a le schimba în *învia*ză şi *se înarmează*, vom constata că îndreptarea gramaticală dă rezultate dizgraţioase. Ideea a fost spusă muzical şi dacă *porunca* este cu ecou lung, iar Transilvania o *aude* prelungit, taberele *înviez* precipitat iar ungurii *se înarmez* repede şi decis.

În cel mai autentic spirit romantic, poetul întreabă Oltul cu un strigăt prelung şi ca într-un peisaj ossianesc, în care colocviul se face de la distanţe enorme, dacă are în faţa lui pe Mircea :

Oltule, care-ai fost martor vitejiilor trecute
Şi puternici legioane p-a ta margine-ai privit,
Virtuţi mari, fapte cumplite îţi sînt ţie cunoscute,
Cine oar' poate să fie omul care te-a-ngrozit ?

Oltul, substituit aici umbrei lui Hamlet sau torentelor şi furtunilor romantice, răspunde împreună cu propagaţiile sale, sunetul deplasîndu-se ca în drama lui Shakespeare :

Mircea ! îmi răspunde dealul ; Mircea ! Oltul repetează.
Acest sunet, acest nume, valurile-l priimesc ;
Unul altuia îl spune ; Dunărea se-nştiinţează,
Şi-ale ei spumate unde către mare îl pornesc.

Concursul de ecouri al elementelor naturii personificate nu e străin iarăşi de ceea ce Letourneur scria în prefaţa la traducerea sa din Ossian : „C'était aux esprits que les Calédoniens attribuaient en général la plupart des effets naturels. L'écho des rochers, frappait-il leurs oreilles, c'étaient l'esprit de la montagne

qui se plaisait à répéter les sons qu'il entendait ; ce bruit sourd et lugubre qui précède la tempête, bien connu de ceux qui ont habité un pays de montagne, c'était le rugissement de l'esprit de la colline." [1]

Monologul ce urmează e cavernos, somnoros, surdinizat de respect :

Sărutare, umbră veche ! priimește-nchinăciune
De la fii ai Romîniei care tu o ai cinstit :
Noi venim mirarea noastră la mormîntu-ți a depune ;
Veacurile ce-nghit neamuri al tău nume l-au hrănit...

La sfîrșit muzica umbrelor și a valurilor din strofele dintîi este reluată dintr-un diminuendo dus pînă la monotonia incipientă :

Dar a nopței neagră mantă peste dealuri se lățește,
La apus se adun norii, se întind ca un veșmînt ;
Peste unde și-n tărie întunericul domnește ;
Tot e groază și tăcere... umbra intră în mormînt.

Lumea e în așteptare... turnurile cele-nalte
Ca fantome de mari veacuri pe eroii lor jălesc ;
Și-ale valurilor mîndre generații spumegate
Zidul vechi al mănăstirei în cadență îl izbesc.

Nicăieri ca în aceste două poezii compoziția nu e mai strînsă. Dar foarte des se reîntîlnește fără raport la frumusețile plastice recitativul muzical, chiar în ciuda unor stîngăcii verbale, aci murmurat, aci psalmodiat :

Eu în copilărie iubeam să mă opresc
Pe murii mănăstirii, și-n vale să privesc.
Mărețul Turn, trist martur, l-al nostru trist apus
Ș-a cărui origine în secoli s-a repus...

---

[1] Apud La Harpe, *Cours de littérature*, III, p. 215.

Dar pentru ce orașul atît de strălucit,
Acum între orașe e cel mai umilit ?...
Oricum ar fi, mi-e scumpă cetatea ce-a domnit,
O iubesc căci e tristă și căci a suferit...
Tîrgoviște căzută ! Poetul întristat
Colore variate în sînu-ți a aflat.

(Trecutul la Mănăstirea Dealului)

Un nou sacerdoțiu se instituie. E acela al „poetului" care își spune monologurile sale în mijlocul naturii și al vestigiilor umane, al „poetului întristat", adică tulburat de toate problemele vieții, cuvîntînd aștrilor și rîurilor, intonînd rugăciuni și imnuri către creație, în numele oamenilor :

Cu tunetul din ceruri tu ocolești pămîntul,
Înfloreșți cu natura și răcoreșți cu vîntul,
Ești viața ce ne-ai dat...

Ființă făr' de nume !
Ce paserii dai zbor,
Ce mărilor dai spume,
Ce omului dai lume
Și apelor izvor !...

În mîna mea cea slabă plecam galbena-mi frunte,
Și trista-mi tînguire în vînt se răspîndea.
Simțirea-mi o-mpietrise necazul ca un munte ;
La gemetele mele, Eho îmi răspundea.

O arie mai alegră, dedicată prieteniei, este iarăși o uimitoare anticipație a melodiei eminesciene :

Cînd odată și-or lua zborul
Tinerețe, bucurie,
De-i pofti atunci amorul,
L-om numi o nebunie :
Îți voi fi prieten, frate,
Îți voi fi orice îți place,
Și de lume și de toate
Împreună ne-om desface.

Cu toate incertitudinile şi împiedicările, Grigore Alecsandrescu este, înainte de Al. Macedonski, dintre aceia care au contribuit considerabil la apropierea poeziei de muzică.

§ Elementare şi sănătoase idei despre arta poetică a exprimat fugitiv Grigore Alecsandrescu prin prefeţe şi epistole. El era încă de la 1847 „din numărul acelora care cred că poezia, pe lîngă neapărata condiţie de a plăcea, condiţie a existenţei sale, este datoare să exprime trebuinţele soţietăţii şi să deştepte simţiminte frumoase şi nobile, care înalţă sufletul prin idei morale şi divine pînă în viitorul nemărginit şi în anii cei veşnici". Înţelegea, deci, să amestece în poezie *utile dulci*, în ordinea trebuinciosului înscriind problemele sociale, educative, morale şi religioase, sau cum zisese Boileau :

> Qu'en savantes leçons votre muse fertile
> Partout joigne au plaisant le solide et l'utile.

În *Epistola* către Donici repeta cam acelaşi lucru despre funcţia talentului :

> Tot ce e mai sfînt, mai nobil, în duh, inimi omeneşti,
> Prin el ni se-nfăţişează, şi al binelui amor
> Se aprinde la făclia unui geniu creator.

În consideraţiile sale, Grigore Alecsandrescu are în vedere numai poezia propriu-zisă, excluzînd arta prozei, căreia îi aplica probabil aceleaşi comandamente. Oricum, admitea o ierarhie în scara valorilor literare, socotind că o artă uzează mai mult de frumos decît o alta. Aşa se explică propoziţia : „Dar cu cît arta e mai frumoasă, atît este mai anevoie". În consecinţă, în proză s-ar acorda o mare toleranţă de urît, ideile rămînînd acolo parţial nude. Poezia uzează de armonie : „În adevăr, armonia avînd o atracţie naturală pentru cei mai mulţi oameni, şi versurile frumoase întipărindu-se cu lesnire în memorie, toţi aceia care la începutul civilizaţiilor simt, sau cred a simţi în sufletul lor o scînteie divină, aleg instrumentul acesta ca cel sigur,

spre a-şi răspîndi ideile lor. De aceea poezia e cea mai antică artă a spiritului omenesc, de aceea legile popoarelor celor antice erau scrise în versuri ; de aceea, în ierarhia literelor poezia are un loc aşa de înalt." Distincţia între poezie şi proză nu este aceea dintre iraţional şi raţional. „Faimosul Béranger" este unul din „capetele cele mai rezonabile ale Franţei". Cele „mai însemnate fapte, cele mai înalte descoperiri", într-un cuvînt datele ştiinţei, pot fi cîntate şi chiar au trebuinţă de ajutorul poeziei ca să poată trăi. Şi dacă legile erau scrise, mnemotehnic, în versuri, la antici, de ce, se subînţelege, faptele ilustre politice şi ştiinţifice n-ar fi împărtăşite prin poezie ? Substratul artei lirice rămîne muzica lirei, care este dificilă, cerînd o muncă încordată. Aici nu-i de ajuns imaginaţia, sau, cum am zice, inspiraţia ; meşteşugul care e din categoria „rezonului" are o parte fundamentală. Acelaşi Béranger „zice că multe din cîntecele sale cele mici l-au costat două şi trei săptămîni de lucru : mărturisire ce dovedeşte cîtă străşnicie trebuie să aducă un autor la compunerea scrierilor sale, căci arta este aşa de intensă şi variată, frumosul are atîtea nuanţe delicate şi fugitive, lucrările imaginaţiei atîta trebuinţă de ale rezonului, ca să poată ajunge ţinta lor care e frumosul ideal, sau strălucirea adevărului, după cum zice Platon, încît nu este de mirare dacă desăvîrşirea lipseşte la mulţi..." Că frumosul este rezultatul răbdării geniului şi al raţiunii este o concepţie eminamente clasicistă. Boileau, în *Art poétique*, nu spusese altfel :

> Aimez donc la raison : que toujours vos écrits
> Empruntent d'elle seule et leur lustre et leur prix.

Cît despre „frumosul ideal", nici vorbă el nu se raporta la conţinut, la vreo lume convenţională proprie poeziei, ci numai la arta muzicală a versului, care trebuie să atingă desăvîrşirea, prin adaos şi eliminare. Boileau era cu totul indiferent la conţinut în măsura în care prin imitaţie se dădea iluzia adevărului („Rien n'est beau que le vrai ; le vrai seul est aimable"), con-

cepţia lui fiind riguros aristotelică, după interpretarea dată în mod curent acestei estetici :

Il n'est point de serpent, ni de monstre odieux
Qui par l'art imité, ne puisse plaire aux yeux.

Grigore Alecsandrescu apasă asupra beneficenţei cuprinsului artei. El nu vorbeşte de metaforă, de chipul specific poeziei de a generaliza, pentru motivul că trebuie să fi crezut, ca şi Boileau, că prozaicul cel mai franc supus regulilor versificaţiei devine poezie, prin prestigiul inefabil al prozodiei :

Quelque sujet qu'on traite, ou plaisant, ou sublime,
Que toujours le bon sens s'accorde avec la rime ;
L'un l'autre vainement ils semblent se haïr ;
La rime est une esclave et ne doit qu'obéir.

„Rima mîndră" era şi preocuparea lui Grigore Alecsandrescu. Cînd, deci, întîlnim la poet strofe ce par curată proză, nu trebuie să credem că e vorba neapărat de o împuţinare a talentului. Poate fi la mijloc o intenţie secretă de puritate muzicală, sublimînd în sine orice conţinut, un fel de a pindariza în maniera lui Boileau din *Ode sur la prise de Namur*, pe baza purei cadenţe, sau a lui J. B. Rousseau, cum e cazul cu strofele către Alexandru Ion Cuza :

Cînd, de glasul omenirei
Inspirată şi condusă,
Pleiada europeană,
De puternici regi compusă,

Reda naţiei gemînde
Antici drepturi şi tărie,
Soarta-ţi se-nscria în ceruri
Cu lumina cea mai vie.

Nu sînt excluse în conştiinţa poetului efecte de orgă (inspirată, gemîndă, tărie, vie) amestecate cu alegorii splendide, aşa cum încercase J. B. Rousseau în *Canta-*

tele sale foarte înrîurite de tehnica simfoniei de catedrală a veacului al XVIII-lea :

La voix redoutable
Trouble les enfers :
Un bruit formidable
Gronde dans les airs ;
Un vent effroyable
Couvre l'univers ;
La terre tremblante
Frémit de terreur ;
L'onde turbulente
Mugit de fureur ;
La lune sanglante
Recule d'horreur.

Un corespondent cu conţinut mai material al stilului solemn terific al lui J. B. Rousseau îl găsim în *Viaţa cîmpenească*, sunînd în metrul *Odei* lui Boileau („Quelle docte et sainte ivresse / Aujourd'hui me fait la loi ? / Chastes Nymphes du Permesse / N'est-ce pas vous que je vois ?")

Nori deşi, negri, cîteodată
Cerul îl întuneca,
Şi ploaia-n ei adunată
Pe cîmpia-nsetoşată
În torente se vărsa ;
Apoi razele-i robite
Soarele-ncet desfăcînd,
Şi-n munţi, valuri aurite
Norii umezi prefăcînd,
C-o privire-nflăcărată
Lumea el o coprindea,
Şi o mreajă purpurată
Peste dealuri întindea.

Puţin surprinzător la început este de a vedea că Grigore Alecsandrescu, un poet aparent aşa de neglijent în limbă, stil şi rimă, cere „desăvîrşirea", înălţarea creaţiei pînă la un „model netăgăduit". În ce priveşte

limba, el are o scuză pe care o şi invocă : literatura română a vremii sale nu era scrisă într-una din limbile „statornicite". De acolo şi imperfecţiile stilistice, cunoscută fiind influenţa ce are limba asupra stilului. Din această pricină, Grigore Alecsandrescu gustă foarte puţin poezia populară şi, de fapt, în afară de cîteva manifestări tardive, poetul nu e de loc în contact cu lirica poporului. Baladele tradiţionale sînt după el „inspiraţii necultivate". Cu toate astea, limba baladelor este fixată, iar stilisticeşte, în limitele unei anume gîndiri poetice, desăvîrşită şi, dacă poetul ar fi urmat-o, nu ar mai fi fost victima supărătoarelor dibuiri gramaticale. Însă el nu voia să rămînă în cuprinsul „naturii sălbateci", avea desigur concepţia că ideile şi sentimentele lumii culte cereau o limbă mai evoluată şi un stil mai complex. Într-asta firește nu greşea. Popular, adică accesibil maselor, nu mai însemna pentru el primitiv, difuziunea operei făcîndu-se prin mijlocirea formelor celor mai pure şi Béranger era faimos ca „poet popular cu aristocratice forme".

O problemă, pe care Grigore Alecsandrescu a pus-o în *Epistola* către I. Văcărescu, este aceea dacă există incompatibilitate între vocaţiile artistice. Boileau credea mai curînd în specializare :

La nature fertile en esprits excellents
Sait entre les auteurs partager les talents ;
L'un peut tracer en vers une amoureuse flamme ;
L'autre d'un trait plaisant aiguiser l'épigramme ;
Malherbe d'un héros peut vanter les exploits ;
Racan, chanter Philis, les bergers et les bois ;
Mais souvent un esprit qui se flatte et qui s'aime
Méconnaît son génie et s'ignore soi-même.

Sau :

Soyez plutôt maçon, si c'est votre talent.

La această teorie face aluzie Grigore Alecsandrescu cu ironică ingenuitate :

Cînd nenţeleasa natură, din sînu-i cel roditor,
Cu talentul poeziei naşte pe un muritor
(Fără să mergem departe, atît aş dori să-mi spui)
Hotărăşte deodată şi felul scrierii lui ?
Mulţi îmi zic cum că aceasta nu e de tăgăduit,
Şi că tot omul s-apleacă la ce este mai pornit ;
Că acela ce-n tragedii face patimi a vorbi
Nu poate şi-n elegie chinurile a descri.

El dă însuşi răspunsul în sensul polivalenţei geniului creator, ceea ce e un indiciu că avea sentimentul de a fi un poet afirmat în multe direcţii (meditaţie, poezie erotică, epistolă, satiră, fabulă) :

Patima inimei mele, chiar şi streine nevoi,
A le pune pe hîrtie sînt silit fără să voi.
Apoi cînd în elegie destul nu poci să vorbesc,
Şi s-arăt fără sfială toate cîte socotesc,
Vreun dobitoc îndată vine înaintea mea
Şi-mi ridică cu lesnire sarcină oricît de grea...

În fine, poetul simte ispitirea de a încerca în orice gen :

Tot ce-mi place mă aprinde, şi-n minutul ce citesc,
A putea lucra întocmai d'ocamdată socotesc.
Apoi vine cugetarea. P-al meu duh îl întreb : Ştii
Dacă tu în felu-acesta eşti născut sau nu să scrii ?

De altminteri, în *Epistola* amintită, Grigore Alecsandrescu pare a insinua arbitrarietatea genurilor pure, şi prin urmare şi a regulilor. Boileau zice :

L'ode, avec plus d'éclat et non moins d'énergie,
Elevant jusqu'au ciel son vol ambitieux,
Entretient dans ses vers commerce avec les dieux.

atribuind odei sublimul, precum limitase elegia la stricta emoţie funerară. Grigore Alecsandrescu admite oscilaţia şi trecerea de la tonul major la cel minor :

Mărunţişurile-mi scapă, şi ideile ce-mi vin,
Dacă-ncep cu o zîmbire, se sfîrşesc cu un suspin.

Alte culpe ce şi le face poetul în *Epistolă* sînt, de fapt, profesii de credinţă prezentate cu falsă umilinţă. Că sare peste detalii mergînd de-a dreptul la trandafir şi la crin, că nu descrie toţi pomii pădurii, ci numai stejarul secular, e foarte rezonabil. Asta intră în metoda artistică de a sugera universalul printr-un particular esenţial. Şi ciuda de a nu urma întocmai planul, lucrînd în dezordine, e graţios prefăcută :

Apoi nu ajunge-atîta, ci şi chiar cînd mă pornesc,
A lucra cu hotărîre, pe un plan ce îmi croiesc,
Nu poci păzi cuviinţa, nici c-un umblet măsurat,
La sfîrşit s-ajung d-a dreptul, fără să mă mai abat.

Chiar Boileau, adeptul regulilor, admisese, vorbind de odă, dezordinea aparentă :

Le style impétueux souvent marche au hasard ;
Chez elle un beau désordre est un effet de l'art.

Cît despre lipsa de răbdare, care face pe poet să strice tot ce scrisese cu trudă :

Şi-ntr-un sfert stric cîteodată ce-ntr-o lună am făcut.

ea nu e decît un comentar la Boileau din *Satira II* :

Si j'écris quatre mots, j'en effacerai trois.

sau din *Arta poetică :*

Hâtez-vous lentement : et, sans perdre courage,
Vingt fois sur le métier remettez votre ouvrage :
Polissez-le sans cesse et le repolissez :
Ajoutez quelquefois, et souvent effacez.

Ca şi Boileau, Grigore Alecsandrescu dă cuvenita importanţă factorului spontaneitate. Trînteşte condeiul, stricînd ce a făcut într-o lună, dar apoi într-o noapte rima cea bună îl trage de urechi :

De pămînt trîntesc condeiul, meseria o urăsc,
Şi să nu-l mai iau în viaţă, eu mă jur şi hotărăsc.
Dar precum Boileau zise : un astîmpăr nenţeles
Nencetat se-mprotiveşte hotărîrii ce-am ales ;
De urechi parcă mă trage, din somn noaptea mă deştept,
Şi cu multă plecăciune rima mîndră o aştept.

Boileau spusese acest lucru în *Satira II* :

Et, maudissant vingt fois le démon qui m'inspire,
Je fais mille serments de ne jamais écrire.
Mais, quand j'ai bien maudit et muses et Phébus,
Je le vois qui paraît quand je n'y pense plus ;
Aussitôt, malgré moi, tout mon feu se rallume ;
Je reprends sur-le-champ le papier et la plume,
J'attends de vers en vers qu'elle daigne venir.

În prefaţa ediţiei din 1842, Grigore Alecsandrescu vorbeşte de utilitatea criticii. În cîntul IV din *Arta poetică*, Boileau atinsese chestiunea :

Faites choix d'un censeur solide et salutaire,
Que la raison conduise et le savoir éclaire,
Et dont le crayon sûr d'abord aille chercher
L'endroit que l'on sent faible, et qu'on se veut cacher.
Lui seul éclaircira vos doutes ridicules,
De votre esprit tremblant livrera les scrupules,
C'est lui qui vous dira par quel transport heureux
Quelques fois dans sa course un esprit vigoureux,
Trop resserré par l'art, sort des règles prescrites,
Et de l'art même apprend à franchir leurs limites.
Mais ce parfait censeur se trouve rarement :
Tel excelle à rimer qui juge sottement ;
Tel s'est fait par ses vers distinguer dans la ville
Qui jamais de Lucain n'a distingué Virgile,

Aşadar, Boileau recunoaşte eficacitatea criticii, mai cu seamă acolo unde regulile prea strîmte ale artei au fost călcate, în folosul creaţiei, deşi cu îndoieli din partea autorului. Dar crede că un bun critic este rar şi că e foarte greu de aflat printre poeţii înşişi, adesea ignari şi fără discernămînt. Grigore Alecsandrescu va îmbrăţişa acest punct de vedere cu o rectificare în favoarea omului obişnuit cu simţire şi oarecare cultură. El proclamă „critica de obşte", sau, cum am zice, „aprobarea maselor" şi o vrea, în limbajul de azi, „pozitivă", nu defăimătoare. Talentul nu scapă percepţiei comune şi dacă „duhul, inima şi urechea" cititorilor sînt satisfăcute, aceasta e un semn că autorul a îndeplinit condiţiile genului respectiv.

„Dar critica trebuie să fie iertată, însă nu numai unora, ci deobşte ; nu aceea care defaimă pe om, dar aceea care arată greşelile scrierii. O asemenea critică poate să îndrepteze pe mulţi, poate să formeze gustul. Geniul e ca toate puterile lumeşti, care adorm într-o oarbă încredinţare, cînd nimeni nu le arată adevărul. Să nu credem însă că meritul unui autor se poate cerceta şi hotărî numai de acei de o meserie cu dînsul : adeseori pana lor este povăţuită de patimă şi interesul ce au a înşăla îi face nedrepţi. E destul să aibă cineva un duh firesc ceva cultivat, şi nişte organe simţitoare, ca să preţuiască talentul. Meritul unui poet stă în plăcuta întipărire ce ne lasă citirea poeziilor sale, şi cititorul, chiar de nu va şti regulile, poate spune de a simţit mulţumire sau neplăcere, dacă versurile sînt melodioase sau aspre, desluşite sau încurcate, felurite sau monotone. Autorul a împlinit toate condiţiile de va izbuti să-mi mulţemească duhul, inima şi urechea, potrivit cu felul la care se apleacă."

O chestiune ridicată de poet, ca urmare a reacţiunii lumii literare înconjurătoare, este aceea a condiţiilor prielnice creaţiei. Prietenii îl învinovăţise că scrie prea puţin :

„Ei ar avea cuvînt — răspunde el — să mă întrebe cum lucrez şi atît, după nemulţumirile ce am suferit din pricina aplecării mele."

În *Epistola* către Al. Donici, lămurirea este mai limpede. Poetul nu poate crea cînd suferă (prin urmare nu poate scrie nici chiar elegii descriind suferinţa) şi a emula cu Torquato Tasso nu e în măsura lui :

Pe acei ce mi-i dai pildă eu adesea i-am citit ;
La o slavă meritată cu mîndrie m-am smerit ;
Să-i urmez este alt lucru ; cinstea poate o doresc,
Dar a lui Torquato soartă nicidecum n-o pizmuiesc,
Am temeinice cuvinte ; mă cunosc, mă simţ prea mic
Şi nevrednic să iau urma unui mare mucenic.
Eu să spui, nu-nţeleg bine cum ăşti oameni străluciţi
Produceau fără-ncetare cînd erau nenorociţi ;
Pentru mine griji, necazuri, trebuinţe, neplăceri
Sînt izvorul nelucrării şi al vecinicei tăceri.

Despre duhurile satirice, Grigore Alecsandrescu spusese însă în prefaţa din 1842 că a nu le scrie „i-ar fi fost peste putinţă", întemeindu-se deci pe dictonul că indignarea face versul şi admiţînd astfel, contradictoriu, că poetul ca membru al societăţii nu-şi poate reprima reacţiile ideologice şi sentimentale. Adevărul este că contradicţia îşi găsea o explicare în firea poetului. Producţia lui lirică încetează destul de timpuriu, înlocuită aproape exclusiv de fabulistică. Numai nemulţumirea faţă de prezentul respectiv avu darul de a-l scoate din apatie şi geniul său muşcător a supravieţuit celui contemplativ.

§ Faptul că Grigore Alecsandrescu este un elegiac de tipul romantic şi în acelaşi timp un moralist la modul clasic (în epistole, satire, fabule) se poate în parte explica şi prin suprapunerea în literatura noastră, la începuturile ei, a două timpuri succesive. Cu toate acestea, fenomenul de confuzie este caracteristic şi secolu-

lui al XVIII-lea occidental. Epistola acestui veac stă între dizertaţie şi reverie, discursivul şi liricul contrastînd în chipul cel mai original. Foarte mulţi elegiaci au scris fabule şi Florian, care evoca simplitatea pastorală şi patriarhalităţile biblice, a fost un fabulist abundent.

Epistolele lui Grigore Alecsandrescu se înscriu genului satiric şi sînt în accepţia cea mai largă operă de ironie, ca orice scriere în care proza şi poezia se bat ca ziua şi noaptea, într-un efect de crepuscul. Această senzaţie inedită de echivoc este evidentă chiar şi în satirele lui Boileau, unde presupusa invectivă apare ochilor noştri ca un superb tablou realist, cum e de pildă năvala cirezilor de vite pe străzile Parisului :

Et, pour surcroît de maux, un sort malencontreux,
Conduit en cet endroit un grand troupeau de boeufs ;
Chacun prétend passer : l'un mugit, l'autre jure ;
Des mulets en sonnant augmentent le murmure ;
Aussitôt cent chevaux dans la foule appelés
De l'embarras qui croît ferment les défilés.

Viaţa cîmpenească este de fapt o epistolă, în care muzicalul este întrerupt de plastic. Grigore Alecsandrescu a făcut ca elegiac o carieră scurtă, dar ca poet s-a regenerat, punînd picioarele pe pămînt. În compoziţia amintită, începutul e de pastorală :

Aşa simpla vieţuire
Eu ştiu să o preţuiesc
Şi de acea fericire
Voi bucuros să-ţi vorbesc.
Dar florile şi verdeaţa,
Apusul şi dimineaţa
Şi fluierul cîmpenesc,
Cu patimi, cu chinuri grele,
Cu starea inimei mele,
Nicicum nu se potrivesc.

Îndată apare ironia, în forma criticii aparenţelor, întîi într-o descripţie fără înfrumuseţare şi scenerie fantastică, avînd drept rezultat un peisaj monoton în maniera realistă :

Este un cîmp lat, ce are
De vechi şi fireşti hotare
Un mal către răsărit,
Iar către apus o apă,
Ce saduri, grădini adapă,
Ce udă ţărmul setos,
Şi-n ramuri multe-mpărţită,
Curge mîndră, liniştită,
Pe patu-i cel nisipos.

Ironia devine acută atunci cînd poetul, care avusese obiceiul de a da zidirilor celor mai umile proporţii fantomatice, semnalează o clădire în neconsonanţă cu peisajul (satiră subtilă în direcţia superficialităţii civilizaţiei moşiereşti) :

Casa p-o muche clădită,
Singură cîmpul domnind,
De umbră neocolită,
O vezi în aer albind.
Să zic că a ei zidire
E lucru cu osebire,
Că e d-o arhitectură
Cap d-operă în natură,
De loc nu mi-ar părea greu,
Însă această minciună,
Deşi îndestul de bună,
Apasă cugetul meu.

Continua reflecţie în jurul obiectului e un procedeu al noii poezii a lui Grigore Alecsandrescu, pendulînd între analiză şi reverie. În fond, descrierea casei bizare este expresia sentimentului de urît, rezultat din incom-

patibilitatea între arhitectură şi natură şi exprimat cu destulă surpriză :

Spre patru părţi ale lumei
Patru ferestre privesc...

Apoi îndată poetul, maliţios, presupune că mica dimensiune a ferestrelor, prin raport la pereţi, s-ar putea explica prin intenţia de a ocoli plata vreunei contribuţii sub numele de ferestrit. Satira se agravează, poetul îndoindu-se că boierii plătesc dări :

Nici undeva am citit,
Că la vreo întîmplare
Nobilii să fi plătit.
Astfel de năravuri proaste,
Dacă vreodat-au fost,
N-au putut fi ale noastre,
Ci-ale norodului prost.

Din nou, poetul părăseşte reflecţia ironică şi face descripţia cîmpiei cu florile şi fluturii confundîndu-se în aşa fel, încît florile par fluturi aşezaţi, iar fluturii flori ce zboară :

Adeseori pe cîmpie
Departe mă rătăceam,
Adesea cu bucurie
În dulci gîndiri mă pierdeam.
Simboluri de tinereţe,
Fluturi cu vesele feţe
Privirea mea o trăgea ;
Pe iarbă în depărtare
Fluturile părea floare ;
Dar cînd umbletu-mi simţea
Insectele-amăgitoare
Se-nălţa, găsea scăpare
Aripile-şi scuturînd
Şi eu c-o dulce mirare
Vedeam florile zburînd.

Imaginea nu era inedită și Escouchard Lebrun, într-un adevărat haikai japonez, *Floarea și fluturele*, semnalase această confuzie între regnuri :

Fluturele, lucru frivol,
Lîngă floarea grațioasă și-a găsit loc;
Fluturele este o floare care zboară
Floarea e un fluture fixat. [1]

Grandilocvența a dispărut cu desăvîrșire, senzațiile în natură sînt împărtășite familiar :

Pin aluniș sufla vîntul,
Frunza ușor cletina,
Nucii bătrîni ca pămîntul
D-a lungul se desina.

În epilog, exprimîndu-și horațian visul de a trăi în tihna cîmpenească, poetul face propriu-zis o critică a viițiilor societății contemporane :

Dacă smerita-mi dorință
Soarta o ar împlini,
Departe d-ai tiraniei
Tovarăși nelegiuiți,
De cursele vicleniei,
De oameni neomeniți,
De tot ce se crede mare
În fapte ce necinstesc,
De zîmbete protectoare,
Care le nesocotesc...
La cîmp, locaș de plăcere,
Eu mulțumit aș trăi,
Liniștit și în tăcere,
Zioa mea aș împlini.

[1] „Impromptu fait à un petit jeu, où l'on demanda quatre vers sur la Fleur et le Papillon : *«Le papillon, chose frivole / Près de la fleur coquette est assez bien placé, / Le papillon est une fleur qui vole, / La fleur un papillon fixé.»*"
Oeuvres de Malherbe, Oeuvres de J. B. Rousseau, Oeuvres choisies de E. Lebrun, Didot, Paris, 1858.

În *Epistolă d-lui Colonel I. Cîmpineanu* avem de-a face cu acelaşi pictor realist, poet în substanţă, căci dacă idealul, ca frumos peisagistic şi etnografic, este infirmat, tabloul place nu mai puţin prin adevăr :

Alt oriîncotro-ntorci ochii şi orîncotro priveşti,
Nimic nu se mai arată, deşertul îl întîlneşti,
Se preumblă peste cîmpuri milioane de ţînţari,
Care după răutate seamănă a oameni mari ;
Muşcă cît îi iartă gura şi cu cîte au puteri,
Prin cîntări mă desfătează, parc-ar fi paracliseri.
Turme de oi sînt mulţime, însă încă n-am găsit
Un păstor ca în idile, un cioban de pizmuit.

Cîmpia deşartă, ţînţarii, mulţimea de turme, ciobanii, toate astea sînt nu numai reale, dar cu o nuanţă de fantastic constînd în acea supralicitaţie a realului, în îngroşarea banalului spre a-l face remarcabil. O cîmpie sonoră de ţînţari muşcători e o regiune infernală. Nu mai puţin viguroasă în ciuda ironiei este prezentarea în maniera Caravaggio şi Ribera a păstoriţelor, cu eliminarea oricărei edulcorări teocritiene :

Nimfele le văd desculţe, îmbrăcate-n piei de oi,
Păstoriţele, pe viscol, pe furtune şi pe ploi.

Priveliştea e sănătoasă pentru ochi. Dar, trecînd în plan ironic, poetul face procesul înapoierii, sugerînd necesitatea unei minime condiţii sanitare şi eugenice, nu fără a strecura o profesie de credinţă antinobilitară :

Mie-mi pare rău din suflet, căci de aş fi nemerit
Ciobăncuţe cum văzusem într-o carte ce-am cetit,
Ca un om care din fire nu am fost aristocrat,
Fără pierdere de vreme m-aş fi şi amorezat.

O rimă surprinzătoare, de factură eminesciană, adaugă şăgălnicie concepţiei unui obligator grad de civilizaţie în viaţa rurală :

De a lor ticăloşie ocolite ca d-un lanţ
Îţi rîdică toată pofta de a face vrun romanţ

În *Epistola către Ion Văcărescu* se revelă darul inanalizabil al discursului gesticulat, aci grav, aci perfid, cîteodată de un prozaism caricatural, altă dată acoperit cu şalul somptuos al unei imagini, sentenţios cu un mare noroc şi străbătut de o uşoară melancolie romantică, indicată prin tonul paşnic al frazei scutite de izbucniri violente. Poetul pune întrebări pline de nevinovăţie :

Cînd neînţeleasa natură, din sînu-i cel roditor,
Cu talentul poeziei naşte pe un muritor
(Fără să mergem departe, atît aş dori să-mi spui)
Hotărăşte deodată şi felul scrierii lui ?

Enumerarea genurilor are alt sens decît la Boileau. Atingerea instrumentelor indică noul stil contemplativ după Bernardin de Saint-Pierre, Gessner, Young :

Mulţi îmi zic cum că aceasta nu e de tăgăduit,
Şi că tot omul s-apleacă la ce este mai pornit ;
Că acela ce-n tragedii face patimi a vorbi
Nu poate şi-n elegie chinurile a descri.
Dacă iar în cea din urmă ştii frumos să zugrăveşti
Plăcerea, melancolia, amor, chinuri sufleteşti,
Al odei cei înfocate ton înalt nu poţi să-l ţii,
Nici să alergi p-ale slavei pline de sînge cîmpii.

Chinuri, melancolie, înfocare, cîmpii însîngerate, acesta e limbajul veacului. Indeciziunea literară e tradusă cu tristeţea călătorului romantic :

Eu aseamăn a mea stare cu a unui călător
Care neştiindu-şi calea, fără povăţuitor,
Se opreşte p-o cîmpie, şi cu totul întristat
Drumuri vede, dar nu ştie care e adevărat.

Comentariile asupra descripţiei oferă ele însele o litografie cu păduri, stejari, privelişti cîmpeneşti :

Dacă descriu o pădure, suma de copaci îi las,
Şi la un stejar mai mare trec cu un repede pas.
Dacă sînt într-o grădină, pe la flori de rînd nu
merg,

Ci la trandafir îndată şi apoi la crin alerg.
Depărtarea cea mai mare, şi ocolu cel mai lung,
Un ceas nu mă zăboveşte, fac trei pasuri şi ajung.
Mărunţişurile-mi scapă, şi ideile ce-mi vin
Dacă-ncep cu o zîmbire, se sfîrşesc cu un suspin.

Inspiraţia vine noaptea, o dată cu rima :

De urechi parcă mă trage, din somn noaptea mă deştept.

Animalele din fabule se aşază miraculos în jurul poetului, ca în preajma unui Orfeu :

Lupii, urşii îmi fac slujbă, leii chiar mi se supun,
Adevăruri d-un preţ mare, cînd le poruncesc, ei spun.

Definiţia vizuală există, excelentă, şi la Boileau :

J'aime mieux un ruisseau qui sur la molle arène
Dans un pré plein de fleurs lentement se promène
Qu'un torrent débordé...

Meritul lui Alecsandrescu e de a fi intuit-o şi de a fi lucrat în tuşul epocii.

În *Epistola către maiorul Voinescu II*, ironia şi plastica sînt întrebuinţate spre a se arăta insensibilitatea la artă a contemporanilor :

În zadar mai dăunăzi, am vrut, prin poezie,
Să scap d-o bagatelă, d-o mică datorie ;
Ş-am arătat acelui care cerea parale
Că viaţa este scurtă şi vrednică de jale,
Că aurul, argintul, metaluri păcătoase,
La omul ce-o să moară nu sînt trebuincioase,
Că averea n-o ducem în lumea viitoare ;
I-am făgăduit încă o elegie mare...
Şi versuri din grămadă i-am dat ca să-şi aleagă.
Dar toat-à mea silinţă
A fost peste putinţă
Puterea armoniei să-l fac s-o înţeleagă.

Natural, expresiile „elegie mare", „versuri din grămadă" sînt echivoce şi capabile a arunca discredit asupra fabricanţilor de stihuri. Totdeodată, „puterea armoniei" inculcă ideea fină că elegia este o piesă de muzică, avînd ca scop stîrnirea sentimentului de jale. Mai departe, cu acelaşi condei persiflant, se arată inoperanţa operei superbe asupra moralităţii contemporanilor, descriindu-se exaltarea poetică între patetic şi bufon :

M-aş mîngîia d-aceasta, cînd aş vedea că, poate,
Prin scrieri vom preface năravuri desfrînate ;
Atunci, lăsînd odihna, pentru al multor bine,
Aş zice şi aş face cît spînzură de mine.
Acum însă ce iese, d-oi alerga pîn casă,
De m-oi lovi d-un scaun, de sobă şi de masă,
Ca să arăt în versuri, în rînduri măsurate,
Că cinstea şi virtutea sînt lucruri lăudate... ?

Ironia continuă a fi dublă : împotriva surdităţii la poezie şi a metromaniei adulative (un poem asupra cutremurului de la Lisabona scrisese Voltaire ; aci acul e în direcţia lui I. Eliade) :

De aş avea-ncai darul să sciu de porunceală,
Şi cînd cearcă pămîntul vro mică zguduială,
Să fac cîte-o duzină de ode sugrumate,
Să laud rău sau bine, aş fi mulţumit poate...

În cele din urmă, însă, poetul mărturiseşte cu seriozitate mişcătoare tirania vocaţiei poetului :

Spune-mi cum poci de rimă, de muz-a mă desface,
Şi eu, drept răsplătire, o satiră ţi-oi face.

ceea ce constituie o palinodie în felul virgilianului :

Iamiam non faciam versus carissima mater,

Epistola către Voltaire, a cărei cadenţă săltăreaţă este de reţinut, e un răspuns la *À Horace* şi în prelungire şi la *À Boileau ou mon testament* :

Din ziua cînd am citit scrisoarea către Horace,
Doream, de s-ar fi putut, toată sfiala să las,
Să-ţi scriu pe un ton măreţ...
...şi, drept să spui, mă temeam
Să nu-mi întorci un răspuns mai aspru decît doream :
Răspuns ca cel ce zici că anul trecut ţi-a dat,
Din partea lui Boileau un secretar nenvăţat.
Aicea, ca şi la voi, se află mulţi nătărăi,
Care s-ar da bucuros că sînt secretari ai tăi.

Într-adevăr, *À Horace* (1771) începe astfel :

Toujours ami des vers, et du diable poussé,
Au rigoureux Boileau j'écrivis l'an passé ;
Je ne sais si ma lettre aurait pu lui déplaire ;
Mais il me répondit par un plat secrétaire.

Procesul intentat lui Voltaire depăşeşte epistola către Horaţiu :

Dar spune-mi, te rog, Voltaire, tu ce folos ai aflat,
Deşi al legei vrăjmaş, să critici, să osîndeşti
Acele nalte cîntări, acele gîndiri cereşti,
Care-al naturei stăpîn el însuşi le-a insuflat,
Spre slava numelui său, poetului împărat ?...
Racine, pe care-l iubeai, din ele s-a adăpat ;
Rousseau, pe care-l urai, adesea le-a imitat.

Voltaire „vrăjmaş legii" ? În poemul *La loi naturelle*, gînditorul francez încerca să dovedească tocmai existenţa unei morale universale, din care se putea infera prezenţa divinităţii. Tăgăduia totuşi legea revelată şi, în general, orice propoziţie a priori. Voltaire era deist. E adevărat, iarăşi, că prefera, oricărei părţi din *Vechiul testament*, *Eclisiastul* şi *Cîntarea cîntărilor*, din care dădu încîntătoare versiuni în stil de madrigal. Şi Naum Rîmniceanu detesta pe „vasul diavolului, urgisi-

tul de Dumnezeu Voltaire, mergătoriul înainte al celui de pre urmă antihrist, înşelătoriul de lume, cel cu totul varvar la ceale dumnezeieşti". Ideea, însă, că Grigore Alecsandrescu a trebuit să aibă un model poetic de critică a lui Voltaire, cum ar fi *Rolla* de Alfred de Musset („Dors-tu content, Voltaire..."), pe care e greu de demonstrat că l-ar fi citit, este foarte discutabilă. Oroarea cercurilor clericale faţă de Voltaire era generală în Franţa şi ironizarea fanatismului şi a clerului era interpretată ca ateism. La Harpe ridicase în slava cerului pe Voltaire în două poeme : *Réponse d'Horace à Voltaire* (1773) şi *Aux manes de Voltaire, dithyrambe* (1779) [1]. Însă în scrierile critice, *Correspondance littéraire, Philosophie du dix-huitième siècle,* şi mai ales în celebrul *Cours de littérature,* ataca aşa-zisa ireligiozitate a lui Voltaire în chipul cel mai vehement. „La loi naturelle" slăbise — pretindea el — „le respect pour cette loi, en laissant apercevoir le mépris pour la loi révélée qui en est le complément et la sanction." Satirele triviale „contre les capucins" nu erau argumente filozofice şi de altfel respirau cel mai perfect „mauvais goût". *La pucelle* dezonorează secolul numai prin titlu şi nu poate să existe om onest „qui ne rougisse en prononçant le nom de cet ouvrage".

„Jamais l'impudence du vice et du blasphème n'avait été portée à ce point ; et quoique le vice y fût souvent de la plus dégoûtante crapule, et le blasphème inepte et grossier, tel était déjà l'attrait de l'impiété hardie et de la débauche effrontée, que ce même écrivain, pour qui l'on s'était montré si sévère jusque dans ses chefs-d'oeuvre, parut ne trouver presque plus que des approbateurs, et avoir fait de ses lecteurs autant de complices. Il n'y a point de livre qui ait été plus répandu, plus généralement lu, plus souvent cité. Toute la jeunesse le sut par coeur, et en fit sa philosophie ; les vers de *La Pucelle* devinrent le catéchisme de cet âge qui prend si volontiers pour loi l'absence de tout frein..." Poemul e un „monstru" iar concluzia lui e „bestială". „Mais l'auteur de *La Pucelle* n'a eu qu'un objet ; il y a tout

[1] *Petits poètes français,* F. Didot, Paris, 1861, II.

rapporté et tout sacrifié : c'est contre la religion qu'il dressa toute la machine de son poème... S'il conduit son lecteur dans l'enfer, c'est pour y placer tous les saints du paradis ; s'il fait chanter des hymnes dans le ciel, c'est pour y faire la parodie la plus mensongère de *L'Ancien Testament*" [1] etc.

De reţinut că La Harpe admira talentul sau, cum zice el, spiritul lui Voltaire, contestîndu-i parţial geniul şi deplîngînd reaua folosire a marilor sale însuşiri : „...Avec l'esprit qu'il avait (et jamais personne n'en a eu davantage), quand on va jusqu'à se permettre tout, on doit prendre un prodigieux ascendent sur la multitude et c'est un bien grand malheur pour elle et pour l'écrivain. Aussi est-ce avec son génie qu'il a fait tout ce qui est pour la postérité et pour les bons juges, car le génie ne saurait se dégrader tout à fait, et il y a un point où la supériorité ne saurait descendre. Mais l'esprit se plie à tout, et c'est avec de l'esprit que Voltaire s'est emparé de la multitude..." Cursul lui La Harpe a pătruns adînc în şcoli şi la Sf. Sava. Vaillant trebuie să se fi informat larg din el. [2]

Rousseau, de care vorbeşte Grigore Alecsandrescu, nu este în chip învederat Jean-Jacques, ci Jean Baptiste, parafrazatorul psalmilor lui David, acela despre a cărui *Ode à la Postérité* Voltaire zisese : „Voilà une lettre qui ne parviendra pas *à son adresse*". Cu tot mersul ironic, Grigore Alecsandrescu cînta cu nu mai puţin tempo fortissimo faptele teribile ale creaţiei :

> Vrednic erai, socotesc, să simţi înălţimea lor,
> Şi geniul tău frumos pînă acolo să-l sui,
> Cerul, tăria vestind faptele mîinilor lui,
> Din pavilionu-i de nori, acel preaînalt tunînd,
> Cu fulgerele-i de foc vrăjmaşii lui răsturnînd ;
> Pămîntul din temelii clătit, desrădăcinat,
> Suflarea-acelei mînii ce mările-a-ntărîtat...

---

[1] La Harpe, *Cours de littérature ancienne et moderne*, F. Didot, Paris, 1863, t. II, p. 87 şi urm.

[2] Afară de asta poetul poseda chiar în biblioteca sa *Lycée ou cours de littérature ancienne et moderne*, în ediţia Ledoux et Tenré, în 15 volume. V. Remus Caracaş, *op. cit.*, p. 5.

Fiind vorba de poeți care s-au inspirat din psalmii lui David, se pune întrebarea dacă Racine, pe care îl citează Grigore Alecsandrescu, nu-i mai degrabă Louis Racine, autorul multcititului altădată poem *La religion* și al *Odelor sacre*, scoase tocmai din *Psalmi*.[1] Numele acestuia era totdeauna alăturat de acela al lui Jean-Baptiste Rousseau. Voltaire arătase multă bunăvoință față de el. În *À Boileau ou mon testament*, critica pe Fleury pentru indiferența față de fiul marelui Racine („le bon versificateur Racine, fils du grand poète Racine"):

Je l'ai vu refuser, poliment inhumain,
Une place à Racine, à Crébillon du pain.

„Je l'ai entendu plus d'une fois — scrie La Harpe despre Voltaire — réciter des passages du poème De la religion."[2]

În epistola lui Grigore Alecsandrescu sînt contraste pline de grație, precum ideea că dacă Voltaire cel simiesc și cu perucă, în imaginea noastră, și-ar fi pus lira în slujba unei idei înalte, îngerii s-ar fi strîns în juru-i cîntîndu-i laude:

Dacă pe drepți întărind, pe răi ai fi îngrozit,
Îngerii numele tău cu drag l-ar fi pomenit.

De asemenea inedită plastic este ideea de a invita pe Voltaire în Valahia lui Paris Mumuleanu și a lui Carcalechi:

Aș vrea să poți să-nviezi, o zi numai să trăiești,
Parnasul nostru să-l vezi, apoi să ne mai vorbești.

Satira filologică e plină de o fantazie comică, înrudită cu aceea a lui Voltaire din *Le temple du goût*. Latiniștii sînt furioși împotriva termenilor creștinești,

[1] *Poésies* de Louis Racine, précédées d'une notice sur sa vie par son petit-fils, l'abbé de la Racine. F. Didot, Paris, 1860.

[2] La Harpe, *Cours de littérature*, II, p. 133.

fiindcă vor să se întoarcă la păgînătate, crezîndu-se fii ai lui Apollo :

Unul, iscoditor trist de termini încornoraţi,
Lipsiţi de duh creator numeşte pe ceilalţi...
Altul, strigînd furios că sîntem neam latinesc,
Ar vrea să nu mai avem nici un cuvînt creştinesc...
Ne credem pe cît putem ai lui Apolon nepoţi,
Rîdem de unii cîţiva, şi publicul de noi toţi.

Caracterizarea gramaticii franceze e făcută prin imagini de alai oriental :

Uniţi am face ceva, am fi de vreun folos :
Avem un dialect bun, uşor şi înmlădios ;
În el fieşce cuvînt nu e ca la voi legat
Cu un articol semeţ, cu un pronume ciudat,
Pronume, — articole lungi care sufletul ţi-l scot,
Şi seamănă cînd păşesc suita unui despot.

Satira duhului meu se depărtează mult de Boileau. Ea e o mică comedie de badinaj aproape mussetian. Reconstrucţia epocii Regulamentului e făcută cu toată acea amestecare de mondenitate şi desfrînare :

Trageţi toţi cîte-o carte : domnule, eşti cu mine,
Şezi mă rog împotrivă, şi vezi de joacă bine.
— Dar ţi-am spus, coconiţă, că eu din întîmplare,
Nici bine, nici nebine nu poci să fac cercare :
Am cuvintele mele : aste jocuri plăcute,
Cu voia dumitale, îmi sînt necunoscute.
— Nebun cine te-o crede ; vrei să te rugăm poate ;
Astăzi chiar şi copiii ştiu jocurile toate,
Veacul înaintează ; Caro ; vezi că ţi-e rîndul ;
Dar ce făcuşi acolo ! unde îţi este gîndul ?
Cînd eu am dat pe riga, baţi cu alta mai mare ?
Astfel de neştiinţă e lucru de mirare !

După această primă altercaţie, urmează un „a parte" :

Aşa-mi zicea deunăzi, cu totul supărată,
O damă ce la jocuri e foarte învăţată,
Apoi şoptind în taină cu cîteva vecine :
Vedeţi, zise, ce soartă, şi ce păcat pe mine ?
Două greşeli ca asta, zău, sufletul mi-l scot,
A ! ce nenorocire ! *ma chère,* ce idiot !

Epistola poate fi jucată, ca şi *Franţuzitele,* prin distribuţia rolurilor la interpreţi, poetul fiind şi el un personaj. Prezenţa lui e notată prin explicaţii scenice :

Cînd sînt în adunare, n-am altă mulţumire,
Decît să se deschiză sujeturi de vorbire :
Atunci sînt gata, slobod, ascult, şi cu plăcere
Tuşesc, zîmbesc, mă leagăn şi-mi dau a mea părere.

În sfîrşit, omul de teatru compune viziunea unui întreg salon de epocă. Într-un colţ se agită un bonjurist „fat" :

Vezi domnişoru-acela care toate le ştie,
Căruia vorba, duhul îi stă în pălărie,
În chipul d-a o scoate cu graţii prefăcute ?
Hainele după dînsul sînt la Paris cusute :
Singur ne-ncredinţează. Lorneta atîrnată
Este şi mai streină, d-o formă minunată ;
Vrea s-o cumpere prinţul, dar ca un om cu minte
Dumnealui o tocmise ceva mai înainte.
Cînd le-a spus astea toate, o ia la ochi, priveşte
Chiar pe dama aceea cu care-atunci vorbeşte ;
I-o dă în nas, se pleacă, şi în sfîrşit o lasă,
Zicîndu-i : Ce lornetă ! te-arată mai frumoasă !

În altul, îşi şoptesc la ureche :

...patru contese ideale,
Umflate de pretenţii şi vrednice de jale,
Pe care dacă prinţul le ia la bal de mînă,
Nu mai vorbesc cu nimeni cîte o săptămînă.

O *profesiune de credinţă* (1857) e un monolog care se gustă urmărind gesticulaţia presupusă de cuvinte, onctuoasă şi inconştient vodevilescă a candidatului :

Domnilor alegători, mă rog să fiu ascultat,
Şi după ce m-ăţi citi mă rog să fiu deputat.
Căci am cuvinte să crez că la Divanul ad-hoc,
Bine lumei o să fac şi rol nobil o să joc,
După cum puteţi vedea
Din mărturisirea mea.
Încă pîn-a nu mă naşte, eu am fost patriot mare,
Şi după ce m-am născut
Pentru ale noastre drepturi m-am luptat fără-ncetare
Pînă într-acest minut.

După lunga-i oratorie, în care cuvintele de uz comun dau săltări vesele discursului :

Cunoscînd că într-o ţară fericirea generală
Se compune totdeauna din acea particulară...,

personajul se retrage de pe scenă cu comice reverenţe :

Iar pînă să vie vremea să vedeţi astă minune
Sînt supusul dumneavoastră şi mă-nchin cu plecăciune.

Cu naivitate, candidatul face, fără să-şi dea seama, critica propriilor lui viţii : îmbogăţirea pe spinarea statului, incapacitatea, prevaricaţiunea, antipatriotismul, reacţionarismul.

Tehnica nu mai puţin izbutitei corespondenţe între cometă şi poet *(Cometei anonsate pentru 13 iunie* şi *Răspunsul cometei)* este un umor blajin melancolic, versurile căzînd ca o apă accidentată, în jgheaburi mai strîmte ori mai largi :

Cometă cu lungi coade, însă cu scurtă minte,
De ce vrei să arzi globul ce noi îl locuim ?
E drept, mult nu plăteşte, dar tot avem cuvinte
Viaţa-i păcătoasă cîtva să prelungim.

De ne vei arde-acuma, să ştii că or să nască
În locu-ne fiinţe mai rele decît noi,
Ce-n grab' or să-ntărîte mînia ta stelească,
Prin fapte mai cumplite, prin crime şi război...

— E netăgăduit,
C-a lui desfiinţare
De timp nepomenit
Mi-era în cugetare,
În cerc tot viţios
Văzînd că se-nvîrteşte,
Şi omul păcătos
În rele mult sporeşte,
Văzînd că jos la voi mulţi oameni mari şi buni,
Lumii folositori, au trecut de nebuni...

Poetul şi cometa ironizează în felul lor societatea epocii. Poetul cere o păsuire de zece mii de ani pentru abolirea regulamentului reacţionar, iar cometa e supărată de asuprirea popoarelor şi de inegalitatea socială la urmaşii lui Noe :

Iar de atunci încoace din el cîţi s-au prăsit,
Acei ce au fost tari pe cei slabi au robit ;
Soarele-au spăimîntat prin lupte şi omor,
Pentru globul pămînt, ce nu era al lor.

Tema nu era cu totul nouă. O critică asemănătoare a contemporanilor cu tiranii, cuceritorii, filozofii prezumţioşi, poeţii răi, ameninţaţi cu exterminarea, o făcuse Dorat în *Aux comètes :*

Quoi qu'il en soit, d'exterminer
Si vous avez la fantaisie,
L'époque est assez mal choisie.
Pourrez-vous bien vous déchaîner
Contre un monde plein d'harmonie,
Que la saine philosophie

Allait enfin illuminer ;
Où Dieu n-aurait osé tonner,
De peur de l'*Encyclopédie* ?
Voulez-vous noyer ou brûler.
O comètes impitoyables,
Tant de puissances respectables,
Qui sans vous sauront dépeupler
La terre où vivent leurs semblables ?...
O ciel ! iriez vous consumer
Tant de richesses littéraires
Si bien faites pour désarmer ;
Tant de trésors hebdomadaires
De petits rien à grands effets... ?

§ Cu toate că foarte multe fabule ale lui Grigore Alecsandrescu au un prototip străin, după un obicei admis în acest gen în care afabulaţia cade pe plan secundar, tematica ideologică apare originală şi limitată la preocupările poetului, în majoritatea covîrşitoare a cazurilor, de ordin politic şi social. Fabulistul vorbeşte despre prinţ, despre cîrmuire şi dregători, despre privilegii şi noblеţe, despre demagogie şi falsul liberalism, despre soarta geniului şi a celui slab, făcînd o mulţime de reflecţii, afabulate, asupra vieţii publice.

Prinţ este o dată leul „cu credinţă", deci bine intenţionat şi de loc părtinitor faţă de ai „pădurilor tirani", gata să asculte orice opinie înaintată, cum este aceea a vulpii, care predică la curte, cu autorizaţia sa şi spre supărarea curtenilor, despre prepotenţa urşilor, tigrilor, leilor, pardoşilor :

Arătînd a lor turbare
Şi a sîngelui vărsare,
Şi că sînt nesăţioşi.

Deşi însuşi leu, prin urmare din clasa asupritorilor, prinţul invită pe vulpe să vorbească „fără sfială", „desfăcut" ca domn de interesele de clasă. Cu toate astea, cînd vrea să dea o răsplătire vulpii pentru sinceritatea limbajului, el e departe de a trage consecinţe din critica oratorului, care ceruse ajutor „împotriva tira-

nilor". În loc să izgonească urşii, tigrii şi celelalte fiare, oferă „slujbă, rang sau bani" vulpii, îmbiind-o să ia loc în ordinea veche pe care aceasta o vestejise.

Altă dată prinţul e lup, puţin la minte, aşadar cu nici o vocaţie intelectuală, trebuitoare la o operă de cîrmuire înţeleaptă :

Lupul cu toată prostia
Cîrmuia împărăţia.

Toată puterea este întrunită în mîna lui de autocrat. El dă unora averi şi, „pe o părere", le ia altora starea. Criteriile sale sînt „favor" sau „ură schimbătoare", „izgonire sau chemare". Luînd lîna de pe toţi supuşii, aceştia i-ar fi fost îndatoraţi dacă le-ar fi lăsat măcar pielea. O asemenea glumă, oralâ, o face cîinele faţă de cineva şi cade îndată în dizgraţia lupului, care nu suferă critica. Curtenii, spre a fi pe placul tiranului, vor să gonească numaidecît pe cîine, dar lupul e machiavelic. El nu voieşte să se ştie că bîrfitorul său este îndepărtat din motiv de resentiment personal. „Politica crăiască" cere o pricină obiectivă. Lupul destăinuie în cerc intim că cîinele nu e bun să ţie un rang între curteni :

Căci la orice-l rînduieşte
Nici o slujbă nu-mplineşte,
Că nu face nici doi bani.

Atunci vulpe, şarpe, broască, făcînd cor cu stăpînul, fără măcar a cunoaşte pe cîine, vorbesc de prostia lui, găsesc că n-are glas, că nu-i în stare să ridice o piatră de jos şi că mănîncă degeaba, se miră că craiul nu-l îndepărtează mai curînd. Lupul procedează ca Don Ferrand D'Aragona, care, spune Guicciardini, „quando voleva fare impresa nuova o deliberazione di grande importanza, procedeva spesso di sorte, che inanzi si sapessi la mente sua, già tutta la corte e i populi desideravano ed esclamavano il rè doverebbe fare questo" [1].

[1] Fr. Guicciardini, *Ricordi.*

Deosebirea este că lupul nu are în vedere nici o faptă politică însemnată şi că, îndată ce cîinele cere iertare, „pe loc fu slobozit" (dovadă că fusese şi închis), restituindu-i-se slujbele şi averile.

Plictisindu-se de leu, dobitoacele aleg drept stăpînitor

Pe domnul elefant, cu nasul învîrtit,
Puternic îndestul, dar însă necioplit...

Fiind din clasa puternicilor, evident, elefantul îşi constituie o administraţie cu slujbaşi aleşi numai din această clasă. Lupul e pus ministru la oi :

Vă las să judecaţi,
Cîţi miei fură mîncaţi...

Oile fac jalbă la elefant, care, tare de cap, nu ştie nimic despre silniciile ministrului, mai ales că acesta deschide craiului o perspectivă revoluţionară a unui viitor cînd oile vor mînca pe lupi, cînd prin urmare clasa oropsită va extermina clasa exploatatoare. Elefantul primeşte cordial pe oratorul oilor, un berbec, îi îngăduie să-şi desfăşure plîngerea. Dar cînd lupul se apără declarînd că nu ia drept bir decît o piele de fiece oaie, autocratul îi face o dojană blîndă, invitîndu-l a nu lua „un păr mai mult". Lipsit de puterea de analiză politică, elefantul nu-şi dă seama că ceea ce ia lupul este viaţa toată, şi mai ales nu poate admite abolirea birurilor şi dijmelor şi nici ştirbirea prestigiului unei clase privilegiate, pe care se sprijină. Îndeobşte, cel slab şi fricos este victima puternicilor. Ogarul dă în judecată pe iepure sub cuvînt că acesta, alergînd dezordonat, i-a scos sufletul. Iepurele e jupuit.

Leul fiind grav bolnav, vine domn ursul :

Împărăţia dobitocească,
Ca şi a noastră cea omenească,
Statornicie vecinică n-are :
Toate supuse sînt la schimbare !
Din mînă-n mînă sceptrul se plimbă.

Luînd cîrma în labă, ursul, deşi urs, de temperament felin, este preocupat de-al obştei bine. Lighioanele toate vin să i se închine. Unul aduce o vacă, altul un bou, lupul doi miei, prin urmare jertfe făcute chiar în lumea animală. Lupul ţine o cuvîntare linguşitoare şi ursul, credul, pune tot neamul lupesc în slujbe.

Îi vine rîndul să domnească şi bursucului, care este în ordinea zoologică un pitic. Regatul lui însuşi e o miniatură. Bursucul e plin de vanitate şi, fiindcă a văzut în străinătate că ducii, regii sau împăraţii au oştiri şi dau porunci cu ton de mărire, începe şi el a hărăzi ordine de zi :

> Către armiile noastre de linie şi de mare,
> Cavalerii, infanterii şi-artileriei uşoare.

Leopardul din ţara învecinată intră la îngrijorare, trimite vulpea să spioneze. Aceasta liniştеşte pe leopard. Bursucul avea un soldat pe apă şi o luntre pe uscat (atacă oare Grigore Alecsandrescu pe Cuza cu tabăra de la Floreşti, cu care domnitorul voia, din îndemnul Franţei, să ţină la respect pe austrieci ?).

Domneşte şi tigrul, pe care urşii, nemulţumiţi cu abuzurile şi tîlhăriile domniei lui, vor să-l răstoarne. Tigrul, după opinia lor, judecă întîi pe împricinaţi şi apoi îi sugrumă, urşii făgăduiesc să-i sugrume şi numai după aceea să-i judece.

Tiranul are o mulţime de cusururi inerente tronurilor. E războinic pe pielea altora şi laş. Leul şi pardosul se gîlcevesc pentru un petec de cîmpie, duc un război cumplit, în care victime sînt, bineînţeles, supuşii. Cînd vine vorba de-a face o jertfă cerută de cer printre cei puternici, toţi cei aroganţi, în frunte cu leul, se dau la o parte, iepurele este proclamat cel mai tare. Justiţia împărătească este stînjenită prin aceea că împăratul însuşi profită de pe urma jafurilor. Lupul, a cărui mantie e din piei de oaie, nu are autoritate să împiedice stîrpirea oilor de către dregătorii săi. Prinţului îi e frică nu mai puţin de opinia publică, şi îndeosebi de aceia care au priză asupra mulţimii. Vulpea liberală strigă peste tot că elefantul cheltuieşte prea mult pentru masa crăiască. Temîndu-se

de vreo răzvrătire, elefantul închide gura demagogului, oferindu-i, prin mijlocirea iepurelui, departamentul găinilor.

Guvernele sînt alcătuite ca şi „atelajul eterogen" al unui om, care înhamă la jug un armăsar cu un măgar şi cu un bou de plug. Armăsarul este animalul care aleargă repede, progresistul trăgînd carul statului cu repeziciune, boul de plug e conservatorul tacticos, măgarul politicianul capricios şi fără concepţie politică lămurită, gata oricînd să facă o măgărie, să contrazică pe unii şi pe alţii.

Curtenii nu au nici o opinie personală, nu sînt în stare de a judeca lucrurile şi oamenii din punct de vedere al intereselor superioare şi, cu orice riscuri, ei bat în struna prinţului. Cînd acesta, iritat, spune despre cîine că e un prost şi nu face doi bani, toţi „vulpe, şarpe, broască"

Fără măcar să-l cunoască
De prostia lui vorbesc.

Cînd cîinele reintră în graţiile prinţului, întrebaţi ce cred despre el, declară într-un glas :

Tutulor este plăcută
Cinstea cea cu drept făcută
Astui vrednic dobitoc.
Al lui cap, a lui ştiinţă,
Glas, putere, iscusinţă
Pentru noi sînt un noroc.

Versatili, curtenii nu păstrează recunoştinţă prinţului, care i-a ridicat din noroi, dacă acesta e la strîmtoare. Leul fiind bolnav, se suie pe tron ursul, care pune în cinuri pe lupi. Deodată leul, sculat de pe boală, vine să-şi ceară tronul. Lupii fug îndată de leu. Numai taurii, care nu făgăduiseră niciodată a fi prietenii ursului, vin să-l scape. Curteanul este corb neruşinat, profitor al nenorocirilor ţării, pus în posturi, înaintat în ranguri şi decorat de către străini, îmbogăţit prin trădare şi josnicie. Pieirea ţării n-o aduc străinii, ci pămîntenii în-

şişi cînd devin cozi de topor, precum lemnul care, conlucrînd cu toporul ţăranului, contribuie la nimicirea pădurii.

Acces la posturile înalte au mai ales proştii, boii puţini la simţire :

— Un bou în post mare ? — Drept cam ciudat vine,
Dar asta se-ntîmplă în orcare loc.
Decît multă minte, ştiu că e mai bine
Să ai totdeauna un dram de noroc.

Noroc are şi catîrul. Infatuarea şi ingratitudinea sînt bolile de care suferă individul fără geniu ajuns dregător. Viţelul sărac vine la unchiul său boul să-i ceară niţel fîn. Boul pune să-l dea în brînci pe scări, nevoind a avea de-a face cu asemenea rude. Catîrul, împodobit de văcar cu salbă de clopoţei, e plin de încîntare :

În sfîrşit iată-mă chemat
La gradul ce am meritat.
Meritul meu recunoscut
De lumea toată e văzut.

Nu mai salută pe nimeni, spre a nu se umili, şi-şi scutură clopoţeii aşa de tare, încît mintea i se răstoarnă. El e ministrul care, fiindcă i se spune „excelenţă", îşi închipuie că este un om de stat şi politic de seamă.

Îndeobşte face carieră adulatorul fără merite, incapabil de vreo muncă folositoare. Căţeluşul de lux nu munceşte nimic, ţinîndu-se toată ziua numai de glume şi de jocuri, totuşi stăpînul face haz şi petrece cu dînsul ziua şi noaptea.

Nobleţea singură, mai ales cu titlu dubios, nu asigură puterea celui slab şi sărac într-o vreme de triumf al banului şi într-un regim al favorii în care prinţul conferă slujbele şi rangurile cui voieşte. Catîrul e un hibrid, născut din iapă şi măgar. Iapa aparţinînd nobilei speţe cavaline, a fost la războaie, a căpătat distincţii. Reclamîndu-se de la ea, catîrul îşi laudă nobilitatea. Venind bătrîneţea, e pus totuşi la rîşniţă şi toată lumea îşi aduce aminte de tată-său, care a fost măgar. Pisica sălbatică

amintește tigrului că ea se trage din zei, că preoții egipteni venerau neamul ei în temple. Tigrul, care e un puternic al prezentului, își bate joc de ea. Slava strămoșilor nu ajunge spre a da merit contemporanului mediocru. Asta e morala trasă de poet. Dar se mai poate scoate și alta. Aristocratul famelic și fără merit personal încearcă a căpăta favoarea de la puternicii ieșiți din vulg, incitîndu-i la snobism, la respectarea superstițioasă a valorilor perimate.

Samson, dulăul de curte, face boului profesie de egalitarism :

Oamenii spun adesea că-n țări civilizate
Este egalitate.
Toate iau o schimbare și lumea se cioplește,
Numai pe noi mîndria nu ne mai părăsește.

Cînd însă cățelul Samurache îndrăznește a-l numi „frate", se scandalizează :

Adevărat vorbeam,
Că nu iubesc mîndria și că uresc pe lei,
Că voi egalitate, dar nu pentru căței.

Samson e un parvenit, din clasa mijlocie, care voiește prin false atacuri împotriva privilegiilor să atenueze distanța pînă la protipendadă, fără a accepta topirea în gloata egalilor.

Cîinele a fost slugă la împăratul leu și, nemulțumit, a fugit. Măgarul îi propune să intre la el în slujbă. E rău — zice cîinele refuzînd — să fii supus tiranilor :

...dar slujbă la măgar
E mai umilitor, și încă mai amar.

Leul este un tiran prin naștere, care pune o anume noblețe profesională în actul de a porunci. Măgarul reprezintă ciocoiul nou, arogant în noua sa ipostază de stăpîn și plătind slugilor tot ce a îndurat el însuși de la stăpînul său.

Vulpoiul predicator este un demagog, schimbăcios în idei, preocupat numai de succes. Vorbeşte în stil dulce şi cu vocabular bogat, cu „vorbe mii". La început, predică în pustiu, acolo unde sînt asceţii de nevoie, norodul sărac. El le face filozofia creştină a renunţării, lăudînd viaţa simplă.

Se silea să dovedească,
C-un stil dulce, vorbe mii,
Că cu o simplicitate
Şi cu traiul cel cinstit,
Cu năravuri lăudate
E oricine fericit ;
C-astă lume desfrînată
Totdauna ne-amăgeşte
Fără a ne da vrodată
Cîte ne făgăduieşte.

Aparent democratică, filozofia vulpoiului e în interesul claselor de sus, un metod de a potoli revendicările săracilor. Biserica concepe bogăţia ca o aparenţă lumească, iar munca productivă din care aceasta decurge, ca o trudă, devenită necesară prin păcatul originar.

Cîţiva şoareci, cîţiva cerbi de munte, care vin să asculte pe vulpi, neavînd nici stare, nici onoruri lumeşti ca să poată încerca voluptatea de a renunţa la ele, îl primesc cu răceală. Sîntem în altă eră, prestigiul idealismului a scăzut. Atunci vulpoiul întoarce foaia, adoptă principiul antagonismului social, atacă pe cei mari :

Aşa el schimbă vorbirea,
Defăimă năpăstuirea,
Pe urşi, tigri, lei, pardoşi,
Arătînd a lor turbare
Şi a sîngelui vărsare
Şi că sînt nesăţioşi.

Asistenţa, compusă din victime (cerbi, ciute) se îneacă în lacrimi. Leul cheamă la palat pe vulpoi, îl invită să vorbească faţă de curteni. O asemenea critică a abuzurilor, organizată chiar de clasa abuzivă, este proprie

fazei reformiste a procesului istoric-social al statului burghez, fază pe care o reflectă Grigore Alecsandrescu. Satisfacţia claselor victimelor e de sentiment, iar ai „pădurilor tirani", ascultînd pe vulpe, sînt cuprinşi de emoţiile creştine ale umilinţei. Singurul rezultat n-ar putea fi decît acela al unei uşoare admonestări ca în fabula *Elefantul,* unde lupul e sfătuit să ia pielea oii şi nimic mai mult. În treacăt fie zis, vulpoiul e lipsit de orice sinceritate ideologică şi cere leului drept răsplată cîţiva curcani. „Vulpea liberală" e din familia morală a vulpoiului. Ea critică pe elefant, strigînd :

Că de cînd elefantul peste păduri domneşte
Trebile merg la vale şi lumea pătimeşte.

pînă ce capătă departamentul găinilor. Apoi se fereşte să vorbească, sub cuvînt că s-a înecat cu un os. De altfel, şi-a schimbat părerea :

Craiul ştie ce face ;
El nencetat gîndeşte la al obştii folos.

Nu trebuie să dai ascultare cuvintelor de înfăţişare democratică ale unuia din clasa celor care împilează. Chir Pisicovici e din neamul mîncătorilor de şoareci. Raton se lasă ademenit de ideile lui înaintate, de protestele lui de simpatie pentru „neamul şoricesc" :

Cunosc ce răutăţi v-au făcut fraţii mei
Şi că aveţi cuvînt să vă plîngeţi de ei.

Raton, împreună cu şoricărimea lui, capitulează, fraternizează cu cotoiul, îi oferă chiar un bal. Concluzia : cotoiul le dă o îmbrăţişare mortală :

Pe cîţi gura punea,
Îndată îi jertfea.

Învăţătura poate fi transpusă şi în planul politicii externe al raporturilor între o putere expansivă şi un mic stat victimizat.

Vulpea de asemenea mănîncă păsări şi puii de corb care trăiesc mulţumiţi în culcuşul ei, în ciuda preavizelor lebedei generoase, sînt nişte fiinţe nemintoase, victime fatale :

Eu mă duc, lebăda zise,
Însă vouă vă sînt scrise
Multe rele să răbdaţi ;
Căci prostia-vă cea mare,
Ca şi-a penii-ntunecare,
Nu se poate s-o spălaţi.

Uliul, legat cu o sfoară, făgăduieşte găinilor şi gîştelor tot sprijinul său viitor, dacă îl vor ajuta să fugă. Găinile, proaste, îi rup sfoara cu ciocul şi cu unghiile. Îndată ce uliul se simte în largul său răpeşte găini. El se scuză astfel :

Dar cînd mă juram asfel, eram legat supus,
Acum însă sînt slobod şi vă vorbesc de sus.

Adevărata morală e următoarea : uliul este prin natură o pasăre de pradă şi smerenia lui trecătoare, cînd se află nenorocit, nu trebuie luată în serios. Pactizarea găinilor cu uliul, a oilor cu lupul e o eroare.

Calul, animal falnic, primeşte vizita vulpii şi a lupului. Vulpea caută să-l descoase, vrea să aibă cinstea de a şti cine este, care îi e neamul, cum se numeşte. Calul îl pune să-i citească numele în potcoavă şi culcă la pămînt pe lup :

Deslușit ne dovedește
Fabula ce am văzut
Că-nțeleptul se ferește
De orice necunoscut.

Este învăţătura lui Saavedra Fajardo, care zisese : „fide e difide", „Cine nu se îndoieşte, nu poate cunoaşte adevărul".

Există o condiţie socială şi de vocaţie. Căţelușul huzureşte, măgarul e osîndit la muncile grele, de dimineaţă

pînă seara, arînd laolaltă cu boii, lipsit chiar şi de fîn, răsplătit cu ciomege. Măgarul încearcă şi el linguşirea, mîngîind pe om cu copita, cum văzuse că face preafericitul căţel cu laba. Rezultatul e dezastruos. Adulaţia este şi ea o artă, care nu e la îndemîna firilor oneste, şi era mai bine ca măgarul să rămînă măgar şi să zdrobească pe stăpînul său cu copita.

Fatalismul păgubeşte propăşirii unei naţii. Bufniţa, invitată de mierlă să iasă din pădure, mărturiseşte că lumina soarelui îi supără vederea, aşteaptă să se deprindă cu ea, deşi mierla observă că fără a încerca să scoată capul la soare nu-i chip să se obişnuiască cu el. Despoţilor le convine orbirea unui neam, căci astfel norodul nu poate să vadă nenorocirea în care trăieşte :

Mulţi zic că neamul nostru nu este încă-n stare,
Ca altele, să facă cercări de-naintare ;
Că-nvăţătur-adîncă, idei, filosofie,
Sînt prea vătămătoare l-a lui copilărie.
Declamaţia aceasta, pompoasă, îngîmfată,
De vreţi, poate să fie despoţilor iertată :
Numai lor le e bună a unui neam orbire,
Căci nu-l lasă să-şi vază a sa nenorocire...

Totuşi, răzvrătirea prematură împotriva apăsării, cu ignorarea, putem spune, a strategiei, este de osîndit. Privighetoarea cu aripile smulse s-a strecurat printre zăbrelele coliviei, înainte de a-i fi crescut penele. Îndată a căzut la pămînt.

Progresul nu-i cu putinţă acolo unde lipsind oglinzile, fie că nu sînt cunoscute, fie că au fost sparte de stăpînire, adevărul e ignorat şi masele nu-şi văd nici propria mizerie, nici puterea. Pătrunderea luminii critice a adevărului, chiar şi printr-un ciob de oglindă, face imposibilă stăvilirea progresului :

Cînd al duhului soare
Luminează-adevărul şi-i vine spre-ajutor,
În zadar neştiinţa îi e-mpotrivitoare,
Soarele o pătrunde şi-l vezi triumfător.

Nu totdeauna judecata obştească învinge. Cucul avea despre sine o prea înaltă părere, se credea vestit pentru meritele sale. Însă peste tot unde merge aude zicîndu-se „prost ca un cuc". El se întoarce acasă încredinţat că lumea a înnebunit şi toate merg la vale. Cel puţin acum îşi dă seama că nu e preţuit precum socotea.

Libertatea e bună cînd e însoţită de noţiunea civicului. Porcul preferă să fie rob decît să fie lipsit de slobozenia totală de a devasta grădinile. Voluptatea robiei n-a fost biruită în el, iar libertatea o înţelege ca o arbitrarietate de felul aceleia de care face uz clasa de sus. Jurnalistul care laudă, în regimul aşa-zis constituţional, pe candidaţi, înflorind lucrurile ca şi vestitul Carcalechi, atribuind virtuţi proştilor, elocvenţă muţilor şi patriotism ticăloşilor, este ca pictorul care face unui candidat la însurătoare un portret adulat pînă la nerecunoaştere. Dezbaterile parlamentare îndelungi şi sterile sînt aidoma cu gîlceava dintre lişiţă, raţă şi gîscă, invitate de lebădă să decidă, sub prezidenţia gîştei, sosul cu care trebuie gătit un peşte mare. Peştele se strică între timp.

Geniul este incoercibil şi solitar, înfăţişarea sa e rebarbativă pentru omul convenţiilor mondene. Filomela e nevoită să recunoască acest lucru :

Iartă-mă, nu poci ascunde,
Frumoasă de loc nu sînt ;
Şi de cînt cîteodată,
În pădurea adîncată,
Soarta mea este să cînt.

Succesul imediat este al păunului cu veşmînt somptuos. Acesta e „domn", cel puţin pentru lumea superficială, acordînd interes la ceea ce se vede, iar nu la ceea ce răsună din adîncuri. Cîntecul privighetorii e un efect al nenorocirii şi al durerii ; fondul său este critica vieţii sociale, pricină pentru care o ascultă în tăcere toată firea :

Eu vă spui numai că despărţirea
Şi suvenire pline de jale,
Că nedreptatea, nelegiuirea,
Era sujetul cîntării sale.

Măgarul, prost şi formalist, cere aplicarea strictă a regulilor :

Cu toate-acestea, am nădejdi bune,
De nu îţi pare lucru prea greu
La nişte regule a te supune,
Luînd de pildă cîntecul meu.

Cîntecul măgarului cu respectarea regulilor este firește îngrozitor. Critica e pretenţia papagalului, care nefiind cîntăreţ, rîde de alţii, cenzurează cîntecul păsărilor. Nu mai puţin, papagalul este „împărat", şade într-o colivie frumoasă, adorat de toţi. Aerul dogmatic şi penajul pompos sînt prestigioase.

Castorul, inginer bine înzestrat de la natură, construieşte un zăgaz, spre a opri rîul furios, umflat de multe ploi. Zăgazul e rupt de apă şi lighioanele blesteamă pe castor, fără a preţui meritul încercării de a lupta contra firii, din care va decurge neapărat izbînda mai tîrziu :

Adeseori virtutea aşa se preţuieşte :
Orice nobilă faptă, orice dreaptă-ncercare,
Pentru-al mulţimii bine ş-a ţărei apărare,
Mişeii o defaimă, dacă nu izbuteşte.

La Motte, într-un *Discours sur la fable* [1], insista asupra originalităţii : „...Il n'y a point de milieu pour un auteur, il faut inventer ou perfectionner ; car à quoi bon, sous prétexte de quelques différences, redire ce que les autres ont déjà dit ?" Cu toate astea, fabula este foarte adesea o mică piesă de teatru sau un monolog, în acest caz înscenarea fiind totul. Nu se va pretinde că Molière nu e original fiindcă a împrumutat anecdota, nici că Labruyère e un pastişor fiindcă a scris avînd în faţă *Caracterele* lui Theophrast. Fabulistica lui La Fontaine e o operă de clasificaţie morală, ca şi aceea labruyeriană, portretele fiind înlocuite cu măşti de ani-

[1] *Fables nouvelles dédiées au Roi* par Mr. de la Motte de l'Académie Française, avec un discours sur la fable. Chez Isac Vaillant, La Haye, 1720.

male, în măsura în care acestea evocă o clasă morală umană. Buffon e, în mare măsură, fabulist. Dacă *Privighetoarea şi păunul* de Grigore Alecsandrescu e tradusă confuz după *Le rossignol et le paon* de Florian, fără a se scoate în vedere îndeajuns că fabula poetului francez e o ilustrare a unui proverb : „Amorul e orb", cu aluzie la faptul că privighetorilor li se scot ochii ca să cînte, *Măgarul răsfăţat,* copiată după *L'âne et le petit chien* de La Fontaine, care şi acesta o luase de la Esop, reprezintă altceva în substanţă decît modelul. „Le petit chien" are de-a face „avec monsieur, avec madame", căţeluşul e băgat la un stăpîn, după toate semnele moşier cu cîmpuri de arat. Măgarul e şi el valah, munceşte ţărăneşte cu boii la cîmp, lipsit de fîn şi înjurat. Căţeluşul mănîncă pîine bună (asta era cea mai bună hrană ce se putea visa în Ţara Romînească). *L'âne,* voind a adula pe monsieur, îl loveşte cu copita „au menton fort amoureusement", pe cînd acesta este „en joie", deci treaz ; măgarul îşi loveşte stăpînul în spinare, pe cînd acela doarme întins probabil pe sofa în iatacul său, pe pîntece sau pe o rînă. Monsieur ia bastonul, boierul muntean, indolent, cheamă slugile. Morala lui La Fontaine conţine idei subtile, aproape preţioase, de graţie şi galanterie, compatibile cu viaţa curtenilor :

Ne forçons point notre talent,
Nous ne ferions rien avec grâce ;
Jamais un lourdaud, quoi qu'il fasse,
Ne saurait passer pour galant.

Căţeluşul, măgarul şi stăpînul nu sînt chiar aşa de diferenţiaţi, măgarul are doar copita cam grea. Fabulistul scoate deci o învăţătură foarte memorabilă şi fermecător de elementară :

Nu siliţi natura ;
Veţi fi neplăcuţi
Cu talentul care
Nu sînteţi născuţi.

Valahizarea temelor este generală. Elefantul (din fabula cu acelaşi nume, imitată după Krîlov), „orînduit" stăpînitor peste dobitoace, „pune în slujbe" pe lup şi pe boi. Lupii „năpăstuiesc" „prostimea", scot „biruri grele", „dăjdii". Oile „fac strigare", „plîngeri necurmate", cer „smerit" „izbăvire" şi „mila măriei sale", care stă înconjurat de un ştab ca şi Alexandru Ghica ori Bibescu. În deficienţa mintală sînt stiluri. Elefantul din versiunea franceză a lui Krîlov suferă numai de diminuare a inteligenţei faţă de ascendenţii săi, neavînd „geniu", fiind totuşi un „souverain gracieux" şi un „bon gouverneur". Elefantul valah „e de cap tare, gros". Oile sînt de asemenea „proaste". Printre ele numai un berbec ştie să citească. Într-un oraş prin care curge o „gîrlă", ca la Focşani, frumuseţea trece drept „urîciune", iar cei frumoşi se socotesc „sluţiţi". Aducerea oglinzilor e „poprită". Aflarea adevărului, „pricină de prefaceri de un folos obştesc", umple de mirare pe locuitori. Dregătorii poruncesc :

A se sparge cu pietre şi a se desfiinţa
Oglindele acelea oriunde s-ar afla.

Ofisurile domneşti şi *Vestitorul romînesc* al lui Carcalechi n-au alt limbaj. Raton a fost crescut la pension, ca un fecior de boier la Vaillant, cotoiul chir Pisicovici, ipocrit ca un negustor grec, vorbeşte progresist, ca şi reprezentanţii unor puteri străine :

Binele şoricesc cît de mult îl doresc
Şi cît îmi eşti de scump, o ştie Dumnezeu !
Cunosc ce răutăţi v-au făcut fraţii mei...

Cotoiul e invitat de şoareci la baluri, care erau aşa de frecvente în societatea din vremea lui Grigore Alecsandrescu. Totul aminteşte împrejurările politice ale veacului, încercarea de a amăgi pe romîni cu proteste de prietenie şi liberalism. *Privighetoarea şi măgarul* e o imitaţie după Krîlov, prin Emile Deschamps, pusă la nivelul culturii respective. Măgarul lui Krîlov e un senior „qui s'ennuye" şi care invită pe confratele său, privi-

ghetoarea, să cînte. E meloman. Măgarul lui Alecsandrescu ascultă din întîmplare şi de uimire pleoştește capul, abia ridicînd cîte o ureche în semn de favor. Privighetoarea cîntă nu ca profesionistă, „ci din pricina necazurilor proprii", ceea ce place unor ascultători obişnuiţi cu cîntecele de lume şi necăjiţi de asuprelile stăpînitorilor. Ideea din *Cîinele şi căţelul* se găseşte în embrion în *Le léopard et le renard* de Lachambeaudie, fabulist cu tendinţe utopic socialiste. Culoarea este locală. Cîinele vorbeşte ca un fecior de boier, ca un bonjurist care a fost în ţări civilizate :

Cît îmi sînt de urîte, unele dobitoace,
Cum lupii, urşii, leii şi alte cîteva,
Care cred despre sine că preţuiesc ceva !
De se trag din neam mare,
Asta e o-ntîmplare :
Şi eu poate sînt nobil, dar s-o arăt nu-mi
place.
Oamenii spun adesea că-n ţări civilizate
Este egalitate.
Toate iau schimbare şi lumea se cioplește,
Numai pe noi mîndria nu ne mai părăsește.

Astea le spune către bou, mască animală în general a boierului de modă veche. Cînd Samurache vrea să participe şi el la libertate, cîinele, departe de a păstra ţinuta distantă a snobului, are o ieşire violentă, de boier care-şi rupe ciubucul pe spinarea slugii :

«Noi, fraţii tăi», răspunse Samson plin de
mînie,
«Noi, fraţii tăi, potaie !
O să-ţi dăm o bătaie
Care s-o pomeneşti.
Cunoşti tu cine sîntem, şi ţi se cade ţie,
Lichea neruşinată, asfel să ne vorbeşti ?»

Dervişul îndrăgostit de o fată are hirsutenia unui monah din vremea lui Eufrosin Poteca :

Fata răspunse : «Poate-aş fi fost
Destul de bună ca să te crez,
Dar aste haine bisericeşti
Nici n-au ce face cu ce-mi vorbeşti ;
Ş-apoi de barbă mă-nfiorez».

Îndată dervişul îşi leapădă straiele monahiceşti, se îmbracă „nemţeşte" :

Pusnicul nostru pe loc se duse,
Îşi rase barba, se pieptănă,
Nemţeşte bine se îmbrăcă...

Vulpoiul se închină lupului, ca un boier obişnuit cu temenelele de la curte :

Să trăiţi la mulţi ani, dobitocia voastră...

Puii corbului, crescuţi de vulpe, concediază pe lebăda îngrijorată de soarta lor cu limbajul folosit faţă de guvernantele străine :

Puii, nebăgînd-o-n seamă,
„Cale bună",-i zic, „madamă".

Ursul stă înălţat pe domnescul tron. Toate fiarele vin să i se închine, lupul îi aduce „plocon", îi vorbeşte cu „plecăciune". Boul devenit boier agoniseşte „clăi sumă şi livezi o mie", are slugă la uşă, doarme după masă, lasă afară pe nepotu-său să-ngheţe. Dialogul între bou şi slugă e valabil pentru orice aspect al societăţii din domniile regulamentare :

— Boierule, zise, aşteaptă afară
Ruda dumitale, al doamnei vaci fiu.
— Cine ? a mea rudă ? mergi de-l dă pe scară.
N-am asfel de rude, şi nici voi să-l ştiu.

Vulpea, care face profesie de liberalism, e invitată la curte, elefantul vrea s-o pună „în pîine", îi dă „departamentul găinilor". Potrivit obiceiului, vulpea sărută laba elefantului.

Valoarea formală a multor fabule stă în simpla vervă de cuvinte, în reflecţiunile autorului şi în erudiţia de paradă, cu totul în alb, în schimbarea cadenţei discursului după caracterul personajului. Asemenea procedee folosea şi La Fontaine ; meritul lui Grigore Alecsandrescu e de a le fi luat în stăpînire cu inteligenţă. În *Toporul şi pădurea,* o treime din fabulă este ocupată de o dizertaţie molierească, ce taie răsuflarea monologistului :

Minuni în vremea noastră nu văz a se mai face,
Dar că vorbea odată lemne şi dobitoace,
Nu rămîne-ndoială ; pentru că de n-ar fi,
Nici nu s-ar povesti.
Şi caii lui Ahil, care prooroceau.
Negreşit că au fost, de vreme ce-l trăgeau.
Întîmplarea ce ştiu şi voi s-o povestesc
Mi-a spus-o un bătrîn pe care îl cinstesc
Şi care îmi zicea
Că şi el o ştia
De la strămoşii lui,
Care strămoşi ai lui zicea şi ei c-o ştiu
De la un alt strămoş, ce nu mai este viu
Şi p-ai cărui strămoşi, zău, nu poci să vi-i spui.

Vagul voit al referinţei îl găsim şi în alte fabule :

Am citit altădată, nu mai ştiu în ce carte,
Că într-o ţară mare, de aici nu departe,
Plăcuta frumuseţe trecea de urîciune...

Despre cîine se auzise :

C-ar fi zis, nu ştiu la cine,
Cum că nu este prea bine
A mînca atiţia miei...

Pisica vorbeşte către tigru aşa :

Ia stăi, mă rog, puţin, jupine de pe jos,
Care te socoteşti
Că nu ştiu cine eşti.

Autorul însuşi, în îndoială asupra identităţii animalelor, foloseşte vagul :

Un cotoi sau pisică,
Din două nu ştiu care,
Nici mare nici prea mică,
Dar foarte mîncătoare...

Lupul mustră pe curtenii săi, abreviind titlurile :

Domnilor de tot felul ! Bune sînt astea toate ?

Morala fabulei *Ursul şi vulpea* are o aplicaţiune indefinită :

Cutare sau cutare,
Care se cred în stare
Lumea a guverna,
Daca din întîmplare
Ar face încercare,
Tot astfel ar urma.

Alteori, poetul adaugă fabulei un prolog plin de protestări de inocenţă (acest fel de umor este obişnuit la el) :

A fost un timp cînd multe din fabulele mele
Se explica de oameni în sensuri foarte rele.
Crezînd cei cu rău cuget că eu, prin dobitoace,
Pe hoţi, spioni şi alţii nu i-aş lăsa în pace
Să-şi facă meseria ! D-atunci învăţai minte :
Şi veţi vedea la vale
Ce fel m-am pus la cale
Ca să nu mai dau pricini la astfel de ispite,
Căci fabulele mele cele ce au să vie,
Nevinovate, blînde ca mieii or să fie ;
Cum e doveditoare
Fabula următoare.

De remarcat de asemenea umorul apophtegmatic, acel aer între doctoral şi meditativ, cu care sînt proclamate cîteva adevăruri comune :

Adesea nenorocirea
Schimbă gîndul şi simţirea...

Ştiţi că copiii, cu înlesnire,
Găsesc sujeturi de neunire...

La cîte paseri sînt zburătoare,
Libera viaţă e lucru mare ;
Natura este patria lor...

Împărăţia dobitocească,
Ca şi a noastră cea omenească,
Statornicie vecinică n-are :
Toate supuse sînt la schimbare !...

Un bou în post mare ? Drept cam ciudat vine,
Dar asta se-ntîmplă în orcare loc ;
Decît multă minte, ştiu că e mai bine
Să ai totdauna un dram de noroc.

Stilul indirect este una din metodele ce dau o locvacitate agreabilă discursului cu senzaţia de colportaj :

Cîinele gonit de soartă
S-auzise cum că poartă
Simtimenturi de duşman ;

C-ar fi zis, nu ştiu la cine,
Cum că nu este prea bine
A mînca atîţia miei,
Şi că dacă le adună
Lîna lor pe orice lună,
Să-i lase măcar cu piei...

A zis că nimic nu ştie,
Că nu este bun să ţie
Un rang între curtezani ;
Că la orice-l rînduieşte,
Nici o slujbă nu-mplineşte,
Că nu face nici doi bani.

Cu plecăciune apoi i-arată
Cum că din suflet s-a bucurat
De întîmplarea cea minunată,
De-ncoronare cînd a aflat.

Cum că doreşte supus să-i fie,
Că totdauna el l-a iubit,
Că pentru dînsul vieţi o mie
Să le jertfească e mulţumit.

Cu toate că am exagera dacă am considera pe Grigore Alecsandrescu un pictor animalier, atent la gesturile şi schimele necuvîntătoarelor, totuşi, cu sobrietate, creionul lui este exact şi intuitiv, în tot cazul nu contrazicător adevărului. Măgarul este „trist şi supărat", fizionomia lui exprimînd în mod normal paraponisirea, elefantul are nasul învîrtit, puternic, e tare de cap şi măreţ. Berbecele e ales să facă jalbă din pricina glasului său plin de lamente :

Şi făr-a şti ce cere
Va nencetat să zbiere.

Curtenii sînt semnalaţi după podoabele naturale :

Prinţul şta ocolit de-o numeroasă curte ;
Cerbii cu coarne lungi, urşii cu coade scurte.

Un Tartuffe este :

...smeritul cotoi, cu ochii în pămînt,
Cu capu-ntre urechi, cu un aer de sfînt.

Şoarecele „o iea la picior" repede cînd îl vede. Samson dulăul se răsteşte brutal la Samurache, fiind în firea lui de a lătra fioros :

Noi, fraţii tăi, potaie !
O să-ţi dăm o bătaie
Care s-o pomeneşti.

Finalele versurilor înseşi au ecouri de lătraturi. O frază e o adevărată schelălăitură :

Lichea neruşinată, astfel să ne vorbeşti ?

Dregătorii lupului sînt toţi *„păroşi"*, bufniţa e *„umflată"*. Găinile, care au obiceiul să scurme, sînt puse să rupă legătura uliului :

Şi găinele proaste, ce dorea să găsească
Pe cineva destoinic să va să le păzească,
S-apucară de lucru ; azi, mîine, se-ncercară
Şi cu ciocuri, cu unghii, abia îl dezlegară.

Cîinele trăieşte tipic viaţa de cîine :

Cu urechea pleoştită, cu coada-ntre picioare,
Cîinele, trist şi jalnic, mergea pe o cărare.

La atelaj, cele trei animale eterogene îşi definesc scurt caracterul :

Calul se azvîrlea,
Dar boul îl oprea,
Măgarul îl lovea.

Corbii sînt lacomi de hoituri şi sînge şi croncănesc într-una :

Şi după ce mîncară, şi după ce băură
Mult sînge, începură
C-un glas îngrozitor
Să cînte cina lor.

Porcul e pus să vorbească un limbaj adecvat :

Să trăieşti ! însă, stăpîne, în grădini poci eu intra,
Pepeni, dovlecei şi verze fără grijă a mînca ?

Lebăda e „gîtoasă". Lişiţa, raţa şi gîsca, deliberînd, fac gălăgia tipică a păsărilor acvatice :

Mare le fu gîlceava şi lungă convorbirea.

Catîrul este prezentat ca un adevărat caz de patologie, căzut în delir de grandoare din cauza ornamentelor evocate foarte onomatopeic, cu versuri agitate ca de o scuturătură de clopoţei :

— Aşa zicînd, aşa făcu
Şi plin de îngîmfare
El clopoţeii începu
Să-i sune foarte tare ;
Aşa de tare îi sună,
Cît mintea i se răsturnă.

Păsările, în mod firesc locvace, sînt puse să sporovăiască popular, ca femeile la ţară :

Îi ziseră : «Taci, soro, te roagă obştea noastră :
Despre cîntec, ne iartă, eşti ca un cuc de proastă».

Oaia se vaietă pe glasul ei specific :

Mumă-sa de durere
Începuse să zbiere.

Cu toate aceste multiple îndemînări artistice, distribuite cu măsură, meritul lui Grigore Alecsandrescu, care e un om de spirit reticent şi cu rîsul visător, îl constituie, ca şi în epistole, farmecul personal în dizertaţie şi divagaţie, darul de „causeur".

§ Poemul în proză *Eliazer et Nephtaly* de Florian, tradus în 1833 de Grigore Alecsandrescu, nu este de loc mediocru. E o idilă tragică în decor primitiv, cu unele

accente homerice. Florian prevesteşte aici pe Chateaubriand, aşa cum Claude Lorrain premerge lui Corot. Ieşit din năzuinţa către viaţa în natură, poemul evocă omul biblic şi vechiul popor al evreilor. Autorul vizitînd Vaucluse, locul ilustrat de Petrarca, descoperă pe malul rîului Sorgue o tînără pereche aşezată pe iarbă, citind un manuscris şi vorbind o limbă ciudată. Sînt evrei şi se numesc M. Ionathas şi madame Esther. Autorul se arată înflăcărat faţă de poporul ebraic : „Vous êtes d'une nation bien antique et bien célèbre, à qui tout chrétien doit du respect". „Nous les dispenserions du respect — răspunde d-na Esther, care are ochi mari negri — s'ils voulaient nous accorder cette tolérance que commande l'humanité." Autorul e invitat la masă. Acolo află că amfitrionii nu mănîncă nici iepure, nici purcel, nici seu, nici lapte, nici carne la acelaşi prînz. Vine vorba despre Talmud, Purim, Chipur. Un perete exterior al casei e lăsat în ruină : „C'est notre usage... depuis la destruction du Temple". Este evident că dacă Grigore Alecsandrescu ar fi nutrit sentimente de intoleranţă n-ar fi tradus tocmai această naraţiune a lui Florian. Tinerii evrei împărtăşesc autorului cuprinsul manuscrisului. E istoria a doi fraţi gemeni, Eliazer şi Nephtaly, fiii marelui preot Sadoc. Amîndoi se îndrăgostesc de Rachel, fata păstorului Abdias, şi Nephtaly, care o cunoscuse întîi, e chiar trist s-o peţească pentru frate-său Eliazer, care însă, aflînd cum stau lucrurile, din generozitate simulează sinuciderea, dispare şi moare într-o grotă. Specificul naraţiunii îl constituie patriarhalitatea. Nephtaly se acoperă cu o piele de leopard, vînează cu arcul şi ia ca unică provizie un vas cu lapte. Apropierea Rachelei e semnalată prin zgomotul turmei : „Bientôt le bruit d'un troupeau revenant des pâturages se fait entendre près de la maison". Cîte un tablou tinde spre grandios : „Le soleil s'était plongé dans la grande mer ; les troupeaux déjà rassemblés, descendoient à pas lents des montagnes, lorsqu'Abdias, sa fille et Nephtaly, en approchant de Silo, aperçurent la tente violette qui couvroit le tabernacle".

Peisajul cu scenele lui pastorale, mai puţin marea, nu era la urma urmelor mult deosebit de priveliştile subcar-

patine, aproape sălbatice atunci, din preajma Tîrgoviştei. Traducînd, Grigore Alecsandrescu n-are nici penel, nici harfă, deşi transcrie cursiv :

„Je voyageois, il y a quelques années, dans l'ancien comitat d'Avignon..."

„Sînt vreo cîţiva ani de cînd călătoream în vechiul comitet (sic) al Avignonului..."

„Enfans de Zelpha, vous qui gémissez devant le Seigneur de nos fatales discordes..."

„Fii ai Zelfi, voi care gemeţi înaintea stăpînului ticăloaselor noastre vrăjbi..."

Poetul traduce uneori neglijent : *lin* (in) e tradus cu *lînă* şi *faon* (pui de ciută) cu *păun*.

§ Proza lui Grigore Alecsandrescu din *Memorial de călătorie* ne pune în faţă un om fără mare complexitate ideologică şi, aparent, de o senzivitate redusă, în orice caz de un talent narativ şi descriptiv stîngaci. Cînd nu poate proiecta în proporţii uriaşe, poetul vede banal. Cozia „nu diferă întru nimic din cele mai multe" mînăstiri, crîngurile sînt „frumoase", priveliştile „cochete şi elegante". Bolliac ori Pelimon dau iluzia unei fantazii mai pline. Adevărul este însă că poetul adunase toate enormele lui emoţii în poeziile prilejuite de călătorie, faţă de care ceea ce e scris „în limbajul d. Jourdain" rămîne ca un simplu regest. Jurnalul e presărat cu anecdote istorice şi ironie romantică şi cuprinde chiar un fragment de nuvelă, *Călugăriţa*, scrisă, zice Alecsandrescu, de un boier bătrîn, în realitate de el. Însă în ce stil hibrid este povestită dragostea dintre „junele amorez" Leurdeanu, om (la leatul 1690 !) cu „sentimente romantice" şi Elena Corbeanu ! Tînărul, care era un „brav", avea de gînd a cere pe fată „formal în căsătorie". Din păcate, mama ei, bigotă, o făgăduieşte mînăstirii de se va ridica de pe boală, ceea ce se şi întîmplă. Junele pune la cale răpirea fetei şi într-o noapte, pe cînd starita făcea „revista" văzu un bărbat însoţit de o junǎ călugăriţă. Dădu să strige, bărbatul însă o prinse în braţe şi o trase în luntre, stareţa voi să sară şi se înecă. Alecsandrescu, mare cititor al lui Voltaire, respingîndu-i pretinsul ateism, îi îmbrăţişa atitudinea împotriva

intoleranței, deși poate fi aici și un ecou al temei ororii claustrale din Diderot.

Ceea ce conferă poeziei lui Grigore Alecsandrescu originalitate este muzica cu magistrale efecte de cadență și extincțiune. În proză, eufonia dispare, lăsînd numai scenăria goală, devenită convențională. Totuși, poetul cu creionul lui, cînd delicat, cînd fantastic, e cîteodată prezent. Sub efectul exaltării patriotice, hiperbolizarea, în sensul catastrofalului și al grandiosului sălbatic, este și aici modul curent.

Romînia mică poartă cu mînăstirile, munții și rîurile sale, „un caracter de sălbăticiune și de mărime ; cînticile haiducilor, tradițiile popolare, costumul pitoresc al pandurilor, toate arăt un popor născut pentru arme și demn de a le purta". Oltul curge la Cozia ca o Niagara, în măreție capriții, strecurîndu-se printre două stînci și se răzbună „prin urlete sălbatece de strîmtorimea ce suferă", „spărgîndu-să cu furie de pietroasele lor temelii". Coborînd de la peșteră, sînt însoțiți de „huietul Bistriții", Oltețul, curgînd la vale „printr-un fel de urlet sălbatec, dovedește rudenia ce are cu Oltul". La Tismana, dintr-o mîncătură adîncă, iese un izvor, care trece pe sub pămînt prin curtea mînăstirii și „se aruncă din înălțime ca un torent". Sînt și alte efecte sonice decît acelea ale căderii lichidelor. „Lungimea veșmintelor și lungile rase ale călugărițelor" „se tîrau pe iarba înaltă a curților mănăstirii, care părea a se mișca sub pasurile unor fantome". O parte a pădurii la Tismana făcea „să se auză un uiet fioros, asemenea cu zbieretul depărtat al fiarilor sălbatice". La Cozia, poetul ascultă „nenumăratele voci ale singurătății".

În general, ca și în poezie, Grigore Alecsandrescu cultivă geologia himalaiană și interpretează himeric umbrele. În apropierea Coziei, pe malul stîng al Oltului, se suie „pe o măreață terață, spînzurată ca printr-un farmec, dasupra abisului". Crepusculul vesperal dă obiectelor „colori fantastice". Peștera de stalactite de la Polovraci i se păru „una din acele cetăți încîntate, ce le-a inventat imaginația zîmbitoare a poeților arabi". Se văzu ocolit „de o mulțime de figuri de pietre, care la lumina făcliilor luau o formă de figuri omenești" sau de „ființe

care se împărtăşa de om şi de heare, fauni sau silvani". Trece într-a doua peşteră, lipsită de umezeala pătrunzătoare a celei dintîi, cu aerul respirabil. Aici fu uimit de „varietatea boltelor gotice", de „albeaţa şi luciul parchetului", de „nenumăratele statue" ce-l înconjurau, „posomorîte sau zîmbitoare". Fantazia însă este împinsă prea departe într-un delir dizgraţios. O imagine delicată închide totuşi viziunea. Poetul îşi scrie numele „pe o coloană, care lucea de mii de steliţe, ca acelea ce licuresc dimineaţa pe un mal de zăpadă". Tismana e descrisă în gustul colosal cu care desena castele medievale Victor Hugo, aşezată pe un munte retezat, apărată îndată de o „măreaţă stîncă ce se pleacă deasupră-i, ocolită de zidiri vechi care se întind pe marginea prăpăstiei", „încoronată de turnuri", zguduită de un torent ce clocoteşte pe dedesubt. În proximitate, pe stîncă, deasupra unei peştere, e vizuina sfîntului Nicodim, spre care un călugăr tînăr se agaţă „cu unghiile ca o pisică sălbatică". Spectacolul măreţ este seara, cînd iese luna, „legănîndu-se printre frunzele desfăcute de vînt" şi ridicîndu-se deasupra stejarilor celor mai înalţi, ca pe un „piedestal de verdeaţă".

„Am văzut de multe ori răsărind şi apuind luna, dar niciodată acea privelişte nu mi-a făcut atîta impresie. Tăcerea acestei cetăţi, unde răsuna odată zgomotul armelor, întinderea pustiului, singurateca lună ce se înalţa melancolică pe cîmpiile cerului, mi se părea a înota în atmosferă ca un fanal aruncat pe nemărginirea oceanului ; toate umplea inima de melancolie şi deştepta ideea unei vieţi petrecute în singurătate în sînul naturei."

Poetul notează la Slatina, în aşteptarea podului plutitor, actele unui apus de soare „măreţ" :

„Soarele înconjurat de nori vineţi avea o faţă sîngerată şi forma în unde o coloană de aur ce se părea că iese dintr-un vulcan, de flacări. Apoi cînd fu aproape a se ascunde norii rămaşi deasupră-i subţiindu-se şi întinzîndu-se ca o pînză de păiajeni, îi formară o diademă strălucită de diferite culori."

Grigore Alecsandrescu n-a descris decît o parte din călătorie. În memorial spunea cu îndrăzneala-i obişnuită lucruri usturătoare pentru guvernarea lui Alexandru

Ghica. Întîi îl izbea reaua stare a poştelor. Cai nemîncaţi, abia tîrîndu-se, hamuri care se rup şi ştreanguri ce se deznod. La Talpa, între staţiile Baciu şi Golăneşti [1], unde coboară ca să rămînă peste noapte, vede două arcuri de triumf decorînd cele două intrări ale peşterii, şi care erau ridicate pentru „o onor. persoană ministru de Interne, care în adevăr n-a triumfat în contra nimului, dar a bătut pe mulţi surugii, trecînd pe acolo". Se adăpostiră sub un umbrar „sub care se odihnise strălucita persoană".

Cine era acesta ? Pînă către sfîrşitul lunii mai 1842, şef al Departamentului din Năuntru este marele ban Mihail D. Ghica, fratele domnului. Acesta îşi dă demisia la 19 mai, iar la 29 mai domnul numeşte pe logofătul Barbu Ştirbei, iar pînă la venirea lui, vremelniceşte, pe banul Grigore Băleanu, care era şi prezidentul Sfatului Administrativ. La 16 august venea ştirea de la Breaza că fusese întărit ministru dinăuntru marele vornic Teodor Văcărescu (*Cantor de avis*, nr. 38 din 19 mai, 1842 ; nr. 42 din 2 iul., 1842 ; nr. 64 din 18 aug., 1842). Ministrul victorios asupra surugiilor trebuie să fi fost nu Gr. Băleanu, ci Mihail Ghica însuşi, care, deşi demisionat, ca membru al familiei domneşti era întîmpinat triumfal cu prilejul plecării lui, pe ziua de 6 iulie 1842, la Viena, cu „toată strălucita sa familie" (*Cantor de avis*, nr. 52 din 7 iul., 1842). „Legioane de purici", pe care Grigore Alecsandrescu le bănui a fi oştirile lui Decebal înviate prin metempsihoză, munciră pe călători toată noaptea. La Slatina, pînă să se aducă caii, poetul văzu „pe noul prefect, care trecea în judeţ, ocolit de o ceată întreagă de dorobanţi. Tistul sau şeful lor venea în urma trăsurii, ţiind dasupra capului şi înfăţişînd fără ruşine orăşanilor vederea unei mobili misterioase, ce da tutulor să înţeleagă că d. cîrmuitor este supus la slăbiciuni care îl apuc adeseori în mijlocul tîrgului". Pînă în iulie fusese ocîrmuitor de Olt serdarul Constantin Otetelişeanu. Vodă dăduse poruncă fratelui său Mihail Ghica să înlocuiască vechii ocîrmuitori şi, pe ziua de 3 iulie 1842, fuseseră numiţi vremelniceşte, la Dolj, Ioan Voi-

[1] *Almanahul Statului pe anul 1837*, p. 218 şi urm. (şi harta).

nescu, adiotantul ştabului înălţimii-sale, iar la Olt stolnicul Ioan Lahovari, rudă, de bună seamă, cu praporcicii Constantin şi Nicolae Lahovari, camarazi de oştire ai poetului pînă în 1837 [1]. Prefectul supus slăbiciunilor era deci acel Ioan Lahovari (*Cantor de avis*, nr. 53 din 11 iul., 1842). Domnul avea să facă el însuşi în septembrie o călătorie în ţară şi în Oltenia (*Cantor de avis*, nr. 7 din 26 sept., 1842, şi nr. 78 din 10 oct., 1842) şi se vede că-i era teamă de comploturi că trimitea dinainte pe la judeţe oamenii săi. Primiţi ca nişte prinţi de Ioan Oteteleşeanu, contracciul Ocnelor Mari, cu care venise pînă acolo, şi care îi tratâ cu dulceţuri şi cu toate bunătăţile timp de două zile, poetul nu se reţine de a observa că ocna este tristă pentru cei care o locuiesc „şi atît de profitabilă pentru d. Oteteleşeanu care o exploatează". Deşi s-a coborît în ocnă, nu o descrie. Într-o notă se mulţumeşte a spune că „pînă atunci mina nu era sistematică şi te coborai într-însa cu frînghia". În 1847 vornicul A. Vilara merse la Ocnele Mari să vadă lucrarea „ocnei sistematice povăţuită de D. Foit". Raportul lui uscat e mult mai sugestiv. În zăduful cel mare al verii „toate ocnele au duh" şi lucrarea încetează „neputînd lucrătorii să rabde greutatea aerului". Voigt inaugurase pentru primenirea aerului nişte morişti cu cîte patru pene şi cu mîner de fier, învîrtite fiecare de cîte un om sau prin vreun fel de maşină. Ocna se sistematiză atunci cu trei guri, două pentru exploatare, prin metoda crivacelor solide, legate cu fier, rezemate pe bolduri de fier groase, bine cumpănite ca să poată lucra două otgoane într-o gură, despărţite, spre a nu se încurca, printr-un perete de ţambre de stejar şi alta pentru intrare şi ieşire, „ori în chip de scară rotundă sau prin mai multe etajuri". Puţurile tăiate în sare erau căptuşite cu ţambre de stejar cioplit pe trei muchii şi înţepenite între ele şi între pereţii pămîntului şi al sării cu pămînt bine bătut, încît să nu rămînă cea mai mică răsuflătoare sau scurgere de apă dinspre părţile pereţilor. Pentru scurgerea şi deşertarea apelor din ocnă urma să se folosească burdufurile

[1] Un maior Lahovari era numit ocîrmuitor de Buzău la 15 sept. 1842 (*Cantor de avis*, nr. 72 din 19 sept., 1842).

rase afară prin crivace, ori să se facă preduhuri răspun-înd în jurul dealului *(Vest. rom.*, nr. 81 din 14 oct., 847).

Grigore Alecsandrescu ascultă reclamaţia unui ciocă-aş, care se plîngea că nevasta l-a lăsat înainte de soroc. u mirat cînd află că omul şi femeia se luaseră de probă e termen de doi ani şi numi această însoţire, ce-i drept morală prin practicitatea ei lipsită de o idee înaltă, ourierism, confundînd accidentalul cu socialismul fie şi topic.

Viaţa monahală nu stîrneşte nici un entuziasm poe-ului. La mînăstirea Dintr-un Lemn admiră curăţenia, ar constată că multe dintre cele nouăzeci de maici erau ică copile, „care nu ştiu nici cum, nici pentru ce se flă acolo". Probabil îi plăcură multe, căci nu îndemna e nimeni să le vadă, de voia să-şi mîntuie sufletul. La înăstirea Cozia observă dărăpănarea locaşului şi tot-dată lipsa de ascetism a egumenului. Într-un „aruncător e apă" păstrăvi frumoşi jucau şi săreau. Grigore Ale-andrescu nu crede nici în miracole. Mai jos de biserica e lemn, făcută pe locul unui stejar în care se aflase o oană, dădu de un alt stejar vechi, „nepot al celui tăiat", indcă se trăgea din rădăcinile lui. Poetul încredinţa onic pe cititor că şi acesta făcea minuni „întocmai ca posatul unchiul său".

§ În 1869 Grigore Alecsandrescu publică în *Opiniu-a constituţională* un fel de nuvele de o stîngăcie inimi-bilă. Numai una este semnată. Totuşi două sînt în chi(ur de el, alte două îndoielnice. În nr. 10 din 29 ma 69, la rubrica *Varietate*, apare *Soldatul*, semnat cu ei stele şi cu un lung motto extras dintr-o circulară din noiembrie 1860, a lui M. Kogălniceanu către săteni, ocazia tragerii la sorţi. Peisajul cu care se deschide niţa e din geografia familiară a lui Grigore Alecsan-escu :

„Pe malul Ialomiţei şi sub poalele bogate ale Carpa-or este aşezată comuna Frunzeni. Casele locuitorilor t frumoase şi curate, grădinile şi drumurile pline cu ori roditori, fîntînele din sat duc vestea în tot judeţul apă limpede şi sănătoasă ce izvorăsc. În Frunzeni, uitorii sînt tot fruntaşi cu patru boi."

Flăcăul Florea, de 28 de ani, e iubit de toți. „Cine este acest copil măreț al satului ? Ursitoarele a prezidat la naşterea lui şi l-a îmbogățit cu atîtea daruri ? Este el vreun năzdrăvan ?...“ Răspunde autorul : „Regimentul ! Armata ! Iată şcoala unde se învață numai lucruri bune şi folositoare.“ Alt flăcău, Vlad, a stat şi el şase ani la armată, fără a fi ajuns vrednic ca Florea, pentru că a fost ordonanță de ofițer.

De observat că stilul schiței se aseamănă cu al unei *Legende romîne : Sîngele Voinei* (nr. 11 din 1 iun., 1869) asemenea anonimă („Mîndreni este un sat de munte — pe marginea Dîmboviței ; stînci încîntători se mirez în undele limpezi, flori gingaşi cresc pe lunca răcorită de apele capricioase ale rîului bătrîn şi falnic...“). În nr. 17 din 22 iunie, 1869, tot la *Varietate,* întîlnim *Amintiri măreție II. Datoria împlinită,* ceea ce înseamnă că schița *Soldatul* fusese considerată ca *Amintiri I.* Subiectul e tot din ordinea virtuților militare. O notă arată că fapt tul a fost extras dintr-un raport în birourile Ministeru lui de Rezbel, iar un motto sună astfel : „Trecător, du-t de spune Lacedemoniei c-am muritără aci, spre a ne su pune legilor sale“ *(Leonidas la Termopile).* Asta aduc aminte de un vers din *Mormintele la Drăgăşani :*

Ziua cînd Leonida căzu la Termopile.

„Noaptea din 15 decembrie 1864 — începe schița — era aspră de tot. Zăpada aruncată de un crivăț puterni silea pe fiecare să cate un adăpost şi să se simtă feric cînd putea să-şi privească un buştean arzînd în vatră. tăcere adîncă domnea altfel în tot oraşul bucureştean viscolul nu mai lăsase nici un felinar aprins. Retra prin casele lor, locuitorii auzeau acum numai furia vîr tului zguduind cu tărie ferestrele şi uşile locuitorilor.

Pe această noapte doi dorobanți pe jos ies pe barie Giurgiului, se îndreaptă spre Văcăreşti, lasă mînăstir în stînga, străbat satul Săpeşti şi se opresc în mijloc tufişului ce duce la Leurdeni. Dorobanții sînt Oarcă caporalul Dinu şi au venit să prindă trei tîlhari. Da de ei, găsesc unul mort şi pun mîna pe unul rănit şi un al doilea teafăr. Caporalul Dinu, care a fost şi

rănit, are uimirea de a constata că tîlharul zdravăn este vărul său Florea. Îndeamnă totuşi pe Oarcă să ducă pe hoţi căpitanului, iar el cade jos mort.

„Voi, care n-aveţi cuvinte îndestule — încheie anonimul — spre a amărî starea militarului, spuneţi dacă, în timpul sceptic în care trăim, cunoaşteţi o poziţie mai măreaţă ; dacă în mijlocul civilizării noastre moderne este un rol mai sublim decît a fi santinelă a legei..."

Amintiri măreţe III. Un episod din lupta moldovenilor cu tătarii în 1510, deşi nesemnată, este sigur de Grigore Alecsandrescu. Drept motto e luată o strofă din *Umbra lui Mircea la Cozia* („Noi citim luptele voastre..."). Dacă întîiele două „amintiri măreţe" nu vor fi scrise de poet, atunci cel puţin acesta a cerut redacţiei să-i publice în aceeaşi serie, în continuare, evocările sale militare. Scurta amintire e lipsită de afabulaţie şi dovedeşte o carenţă totală a talentului. Se vorbeşte de o luptă crîncenă a moldovenilor împotriva a 60.000 de tătari. „Copaciu, viteazul Copaciu, spaima streinilor, groaza tătarilor, braţ de fer, inimă de leu" rămîne numai cu o mie de ostaşi. Se retrage ca să prindă puteri, apoi se repede din nou la luptă. „Copaciu insuflă tuturor curajul ce-l domnesc(e), aleargă, zboară de la uni(i) la alţi(i), mereu este acolo unde loviturile sînt mai dese". Tătarii fug, dar „respunse la apel" numai trei sute de moldoveni. Nici un monument nu arată, comentează autorul, locul unde s-a petrecut „astă luptă uriaşă". „Astăzi nu este decît călătorul care, ştergînd praful după foile vechi ale trecutului nostru, cînd străbate acele locuri se opreşte şi, cunoscînd felul morţii lor, se apropie de acel loc sînct, se descopere cu respect, îngenunchiă şi se roagă la Dumnezeu să-i dea putere a face ca dînşii."

Ultima istorisire, *Amintiri măreţe IV. Un episod din viaţa lui Mihai*, este semnată G. M. Alecsandrescu. Tablourile sînt şterse, epica precară :

„Era o zi frumoasă. Oastea lui Mihai trecuse Dunărea şi steoa zilei ce se arătase de cîtva timp resfăţa acum razele ei strălucitoare pe feţele înăsprite ale ostaşilor,

ca cum ar fi venit înadins să salute întoarcerea lor victorioasă pe pămîntul patriei"... „Mihai, ca totdauna, mergea în capul oastei sale. Cu frîul lăsat pe coama calului, cu capul plecat în jos, sta pe gînduri şi cugetînd la fraţii săi de arme, ce-i lăsase pe cîmpul luptei, cîte o lacrimă curgea din ochii săi."

Aflînd că cinci sute de turci ard şi pradă prin apropiere vetrele şi turmele romînilor, Mihai, cu şase căpitani, omoară o mare parte din turci. „Invulnerabil ca un om protejat de cer", „luptîndu-se deodată ca un cetăţean pentru libertatea sa şi a fraţilor săi şi ca un domn pentru drepturile ce avea de apărat", e „aclamat de ai săi cu bucurie" în drum spre capitala sa, „Tîrgovişte".

În 1868, cînd Angelina avea şapte ani, Grigore Alecsandrescu găsi de cuviinţă să traducă pentru ea cîteva basme de E. Laboulaye „de l'Institut". Acesta era de fapt un personaj politic foarte notoriu, şef al liberalilor francezi. Numele lui apărea des în jurnalele romîne şi i se traduse *Le prince-caniche*. Întîiul basm apăru în *Pressa* (nr. 65 din 23 iul., 1868), sub titlul O *domnişoară ce era mai înţeleaptă decît un împărat*, după E. Laboulaye, „de la Institut". Continuînd a publica astfel de traduceri, Grigore Alecsandrescu nu dă totdeauna numele autorului. [1]

---

[1] O *domnişoară ce era mai înţeleaptă decît un împărat*, după Ed. Laboulaye de la Institut *(Pressa,* nr. 65, iul. 23, 1868); *Limbagiul animalelor,* după Ed. Laboulaye, traducţiune *(Pressa* nr. 67 din 27 iul., 1868); *Leneşa* (de) Gr. M. Alecsandrescu *(Pressa,* nr. 71 din 6 aug., 1868); *Arendaşul prudent* (de) Gr. M. Alecsandrescu *(Pressa,* nr. 73 din 11 aug., 1868); *Destinul,* după Ed. Laboulaye de la Institut *(Pressa,* nr. 75 din 15 aug., 1868); *Gîştele bunului Dumnezeu,* parabolă de Gr. Alecsandrescu *(Albina Pindului,* I, 1868, nr. 10, p. 253, reprodusă şi în *Familia,* 1874, nr. 49 din 15/27 dec., pp. 590—591); *Micul om cenuşiu* (de) Gr. M. Alecsandrescu *(Opiniunea constituţională,* nr. 29 30 din 3 şi 7 aug., 1869); *Paşa păstor* de Gr. M. Alesandri (sic) *(Opiniunea constituţională,* nr. 43 şi 44 din 21 şi 25 sept., 1869); *Istoria lui Cutcurigu* (de) Gr. M. Alecsandrescu *(Opiniunea constituţională,* nr. 45 din 28 sept., 1869); *Palatul vieţii* de Gr. M. Alecsandrescu *(Opiniunea constituţională,* nr. 59, 60 şi 61 din 16, şi 23 nov., 1869); *Cele nouă luni* (de) Gr. M. Alecsandrescu *(Opiniunea constituţională,* nr. 66 din 11 dec., 1869).

În volumul apărut în 1872, sub titlul *Povești albastre* după Edouard Laboulaye, înlătură unele din bucățile publicate în periodice.[1] În *Contes bleus*[2] de Ed. Laboulaye nu sînt decît trei din poveștile traduse de poet, și anume : *Le pain d'or* (p. 155 și urm.), *Les oies du bon Dieu* (p. 178 și urm.) și *Les douze mois* (p. 187 și urm.)[3]. Celelalte povești trebuie să fi fost scoase din alte opere ale lui Laboulaye. Trei din ele, de altfel, sînt din culegerea lui Wuk Stefanovici Karagič, *Volksmärchen der Serben*, traduse de Laboulaye în *Études contemporaines sur l'Allemagne et les pays slaves* (deuxième édition, Charpentier, Paris, 1862) și probabil transportate și într-un volum de basme *(Le langage des animaux ; De la demoiselle qui était plus avisée que l'empereur ; Le destin*[4]*).*

Subiectele basmelor sînt următoarele : un prinț de Holar fură unui rege oi, un taur, cearșafurile și pe regina însăși și devine ginerele lui ; o leneșă e ajutată de trei vrăjitoare să pară harnică, se mărită și soțul o face de trudă ca să nu se facă urîtă ca vrăjitoarele pe care le-a văzut. Un om sărac, sfătuit de destin, pune tot ce are pe socoteala soției sale, ocolind astfel piaza rea personală ; un arendaș dă bani mulți pe trei sfaturi, care se dovedesc foarte de folos ; o fată mîndră visează un bărbat în căruță de aur, acela se întîmplă să vie, însă îi dă de mîncare numai pîine de aur. Dobrunca e

---

[1] Gr. Mihaiu Alesandrescu, *Povești albastre*, după Ed. Laboulaye de la Institutu, Bucuresci, tipografia C. A. Rosetti, strada Academiei nr. 26, 1872 ; *Micul om cenușiu, Leneșia, Destinulu, Arendasiul prudent, Pîinea de aur, Cele două-spre-diece luni, Palatul vieții, Pasia păstor, Istoria lui Cutcurigu, Istoria lui Briam nebunul.*

[2] *Contes bleus*, par Edouard Laboulaye de l'Institut, cinquième édition, Charpentier, Paris, 1874.

[3] *Les trois citrons*, conte napolitain (p. 197 și urm.) n-are nimic de-a face cu *Palatul vieții* (cf. V. Ghiacioiu, ed. *Poezii* de Gr. A., p. LXXXIV).

[4] Alte opere de E. Laboulaye : *Souvenirs d'un voyageur, Nouvelles*, 1857 ; *Nouveaux contes bleus*, 1867 ; *Contes et nouvelles*, 1868 ; *Le prince caniche*, 1868 ; *Derniers contes bleus*, 1883 ; *Contes choisis*, 1890. Ed. Laboulaye a colaborat la *Journal des débats*, a cărei colecție pe epoca respectivă nu se găsește în bibliotecile noastre, precum nici volumul de mai sus.

fata vitregă urgisită de maşteră, care prin bună purtare capătă iarna de la cele douăsprezece luni viorele, fragi, mere. Soră-sa, invidioasă şi arogantă, vrea să capete şi ea şi e pedepsită. Un copil foloseşte două talismanuri pe care i le dă bunică-sa pe moarte, ca să agonisească viaţă veşnică bătrînei. Un rege mazilit învaţă ce este munca şi nu îngăduie fiicei sale decît un bărbat care ştie un meşteşug. Un cocoşel îngîmfat fără un ochi, o labă şi o aripă, merge la papa de la Roma şi e îndată prins, jumulit şi pus pe grătar. Apa şi focul, faţă de care nu fusese îndatoritor pe drum, îl opăresc şi îl ard, iar vîntul îl suflă pe o clopotniţă ca „giruetă". Un rege cere de la un om sărac vaca şi, fiindcă acesta se împotriveşte, pune de-l omoară pe el şi pe cei şase copii. Scapă numai Briam, un copil nebun. Însă în Islanda este credinţa că fiul răzbună pe tată. Briam e luat ca măscărici la curte, face pozne de Păcală, pricinuind cu una din ele moartea regelui. Traducerea este de o surprinzătoare neîndemînare. Un domn ia acasă pe tînăra leneşă şi e încîntat „de această aquisiţiune". Leneşa invită pe vrăjitoare la „măritagiul" ei. Marienca, fata orgolioasă, declară că avea „rezon". Cutcurigu e sfătuit să fugă de „marmitoni". La palatul regelui din Islanda, curtenii asistă la „leveu" (ţeremonia scularii). Grigore Alecsandrescu nu are de loc simţul armoniei limbei prozaice, culoare şi nuanţă. În schimb, cînd cu aceleaşi meschine mijloace versifică, strofa dă deodată un acord celest în stilul sacerdotal al lui Al. Macedonski :

Tot vine l-al său rînd —
Vînt, ploaie şi gheaţă,
Mai tîrziu, mai curînd
Şi moarte, şi viaţă,
Tot vine l-al său rînd...

Tot vine l-al său rînd —
Şi bine şi rău mare,
Destinul este surd ;
Ultragiu, răzbunare
Tot vine l-al său rînd.

§ În *Romînul* din 25 ianuarie, 1872, Grigore Alecsandrescu dădu un scurt poem în proză *Înmormîntarea poesiei,* care produse o anume emoţie. *Transacţiuni literare şi scientifice* (I, nr. 1, 15/11/1872) reproduse poemul cu un comentar : „Cînd se mai găsesc oameni cari să susţină o atare proză, poezia nu este moartă. Cînd un bătrîn vorbeşte o limbă aşa de frumoasă, muzele vor presăra încă floricelele vieţii pe inimile ce vor înţelege aceste sublime accente."

Dar compoziţia cu cadenţele şi repetiţiile ei nu poate să fie decît o traducere :

„Poezia murise, izbită în inimă de o lovitură de compas.

Cu toate că n-o regretară de loc, voiră însă, în consideraţia marelui rol jucat de dînsa altădată în lume, să trateze pe repausata ca pe o împărătească văduvă şi să-i facă îngropăciunea cuvenită rangului său.

Voiră s-o espuie p-un pat de paradă, în voaluri de purpură şi c-o coroană de flori pe frunte ; dar la neguţătorii de stofe nu se mai găsi purpură şi-n nici o grădină nu se mai aflară flori ; o brumă neaşteptată le desfiinţase pe toate. Conveniră dar, pentru ceremoniale, să înlocuiască voalurile de purpură prin pînze zugrăvite cu iscusinţă şi florile prin puţină muzică ; dar nu mai era prin prejur nici un pictore, nici un musicante.

Poesia murise.

Se gîndiră să facă cel puţin a fi întovărăşit corpul d-o deputaţiune de june fete îmbrăcate cu alb ; nu mai erau însă june fete ; toate femeile erau palide şi aveau pielea zbîrcită.

Poesia murise." Etc.

§ Puţin după aceea *(Rom.,* nr. din 4 febr., 1872) poetul publică o istorioară în proză, *Lorelei sau Stînca Lorei, frumoasa fermecătoare,* o variantă cam vulgară, desigur tot după un text francez, foarte în maniera Laboulaye, a vestitei legende *Lore Lay* din *Des Knaben Wunderhorn,* pe care Clemens Brentano o transportase din *Godwi oder das steinerne Bild der Mutter, ein ver-*

wilderter Roman von Maria, Bremen, Wilmans, 180
(şi o amestecase şi în *Die Rheinmärchen*) :

Zu Bacherach am Rheine
Wohnt eine Zauberin,
Sie war so schön und feine
Und riss alle Herzen hin.

Începutul, abrupt, presupune un preambul :
„Din propria-i iniţiativă, Lora se prezintă înainte burgmaisterului.
— Sire burgmaister, eu am causat perderea tuturo acelora cari m-au iubit, şi numerul lor e mare. Ordon să mă omoare ; viaţa mi-e o povară.
Burgmaisterul era un bătrîn viguros, cu fruntea că runtă, cu capul clătinător ; el o priveşte şi se simte miş cat de compătimire.
— Copila mea, dreptul de justiţie nu-mi aparţine. Cí despre mine unul, chiar d-ar trebui să mă espui la chi nurile purgatoriului, aş refuza să-ţi impun o singur oră de-ntemniţare. Dacă eşti acusată de magiă, du-t de găseşte pe episcop ; doar de-o putea dînsul să t dezlege."
Acum începe legenda în redacţia Brentano.
„Sire episcoape, sînt o fermecătoare, zice lume şi-ncep a o crede chiar eu însumi : am meritat moartea.
Episcopul îndoioşat o trimite la mînăstire cu tr cavaleri, care pe drum o îndeamnă să ia pe unul de so Cavalerii au dispărut. La mînăstire n-o primesc. Merg la temniţă. Guvernul o trimite cu „un om sălbatic, c părul roşicat, cu privirea-ngrozitoare, c-o sabie scurt şi lată la şiold" la judecător, care nici el n-o judecă Lora cere voie omului sălbatic să se suie pe o stînc de granit şi se aruncă în Rin. „Această stîncă, de p care s-a aruncat, se numeşte astăzi Lorelei."

§ Un fel de schiţă, *Mormentul copilului*, tradus fără îndoială *(Rom.*, 22 iun., 1874) este insignifiantă „Acum zece sau doisprezece ani, o tînără femeie, franceză, trecea prin Belgia c-un copil în braţe : mam era bolnavă, copilul asemenea." Sosind la Bruxelle

străina fu silită să-l înţarce, şi pe cînd „neşte friguri delirante-i rădicau cunoştinţa de sineşi, îngerul morţii veni să-i iea copilul, ducînd sărmana mică creatură-n cimitirul de Laaken". Înainte de a se întoarce în Franţa, mama vine la mormînt să-şi ia adio de la copil şi întreabă : „Cine va îngriji de mormîntul tău ?" „Eu, zise o voce ce se păru că vibrează cu vîntul."

Străina nu vede pe nimeni, dar după aceea un tînăr face împrejmuire de fier la mormînt şi vine des la cimitir. E un refugiat politic. Cetăţenii, crezîndu-l tatăl copilului, îi întorc spatele în presupunerea că abuzase de încrederea tinerei femei. Dar el îngriji de mormînt pînă ce fu rechemat din exil.

Pipa dracului (*Rom.*, nr. 20 din 21 iul., 1874), deşi cu introducere autobiografică, e o istorioară germanică în maniera Laboulaye. Waldhantz, vînător pasionat şi braconier, întîlneşte într-o zi pe Satana, care-l întreabă despre puşca de fabricaţie proprie pe care o are în mînă :

„— Ce porţi în mînă ?

— Asta e pipa mea, milord !"

Waldhantz trage cu puşca în diavol, care doar strănută. Concluzia trasă de Grigore Alecsandrescu e cu totul anodină :

„În conştiinţă poate că dracul are dreptul să fie ales şi senator în 30 de judeţe din mila prefecţilor şi cu ajutorul suptprefecţilor !"

§ Obsedat de ideea de a deveni senator, Grigore Alecsandrescu crezu de cuviinţă, în 1868, să înceapă publicarea unui număr de articole de filozofie politică, ce dau laolaltă o operă în spiritul unui Machiavel modern, al unui Montesquieu. Izbitoare de la început sînt lipsa de aderenţă a articolelor la realităţile noastre şi erudiţia, aproape monstruoasă, deşi aridă (Tacit, Xenofon, Platon, Plutarh, Diodor, Cicerone, Marc Aureliu etc.). Dacă Grigore Alecsandrescu ar fi scris aceste articole, ar fi trebuit să-i atribuim ani de reflecţie asupra vieţii de stat şi frecventarea asiduă a tuturor autorilor greci, latini şi moderni, care au meditat asupra ei. În realitate, toate articolele sînt traduceri. Întîiul,

apărut în *Pressa* (nr. 64 din 21 iul., 1860) ; *Manual ministerial*, e chiar prezentat ca „traducțiune" după un inventat L. Young. Un altul, *Datoriele miniștrilor*, e atribuit unui L. Jaun. Celelalte sînt semnate de-a dreptul de Grigore Alecsandrescu și localizate pe ici, pe colo, în așa fel încît să pară de el. De fapt, ele sînt de E. Jouy, „membre de l'Institut", și sînt capitole ale operei în două volume : *La morale appliquée à la politique pour servir d'introduction aux observations sur les moeurs francaises au XIX-e siècle* (Chez Pillet ainé, Paris, 1822). În *Uniunea romînă* din 1861, cineva, poate chiar redactorul Radu Ionescu, tradusese după E. Jouy, al cărui nume îl dădea : *Morala este una pentru toți* (nr. 2 din 18 febr., 1861), *Morala ministeriale* (nr. 3 din 18 mart., 1861) și *Responsabilitatea ministeriale* (nr. 9 din 8 apr., 1861) [1]. Cîțiva ani de zile, pînă în 1875, poetul continuă în *Romînul* tălmăcirile din cartea lui E. Jouy, uneori repetînd, supărîndu-se ca de un atac personal, atunci cînd cineva îi contestă competența. Fenomenul trebuie explicat mai degrabă în sensul că Grigore Alecsandrescu a găsit în E. Jouy un autor care-l mulțumea pe deplin. Aspectul originalității i se va fi părut cu totul secundar. [2] De obicei, Grigore Ale-

[1] V. Ghiacioiu, *Un izvor al lui Gr. Alecsandrescu* în *Preocupări literare*, IV, 1939, nr. 10, p. 452 și urm.

[2] *Manual ministerial (Pressa*, nr. 64 din 21 iul., 1868 : *Manuel ministériel*, v. I, liv. V, chap. VI, p. 141) ; *Responsabilitatea miniștrilor (Pressa*, nr. 68 din 30 iul., 1868 : *Responsabilité des ministres*, v. I, liv. V, chap. VII, p. 151) ; *Despre dreptul public (Pressa*, nr. 70 din 4 aug., 1868 : *Du droit public*, v. I, liv. VI, chap. I, p. 159) ; *Despre dreptul public (Pressa*, nr. 72 din 8 aug., 1868 : *Suite du même sujet*, v. I, liv. VI, chap. II, p. 162) ; *Datoriele miniștrilor (Pressa*, nr. 87 din 10 sept., 1868 : *Devoirs des ministres*, v. I, liv. V, chap. IV, p. 130) ; *Despre miniștri nedibaci și fără principie (Romînul*, 11 febr. 1872 : v. I, liv. V, chap. V, p. 136 : *Les ministres habiles ou sans principes) ; Responsabilitatea miniștrilor (Romînul*, 14, 15 febr., 1872 : *Responsabilité des ministres*, v. I, liv. V, chap. VII, p. 151) ; *Ce este politica ? (Romînul*, 3 mart., 1872 : *Qu'est-ce que la politique ?*, v. I, liv. IV, chap. I, p. 100) ; *Manuale ministeriale (Romînul*, 4 mart., 1872 : *Manuel ministériel*, v. I, liv. V, chap. VI, p. 141) ; *Morala ministeriale (Romînul*, 8 mart., 1872 : *De la morale ministérielle*, v. I, liv. II, chap. III, p. 123) ; *Despre poliția, considerată ca ausilieră a justiției (Romînul*, 17 mart., 1872 :

csandrescu traduce cuvînt cu cuvînt, însuşindu-şi discursul, la persoana întîi, în aşa chip încît cititorul crede că are de-a face cu autorul însuşi : „Eu rog pe aceia din cetitorii mei care ar putea să crează..." („Je prie ceux de mes lecteurs qui pourraient croire..." — *Responsabilité des ministres)* ; „Nu, eu nu voi silui de loc indignaţiunea mea" („...non, je ne contraindrai point mon indignation" — *Du droit public, suite du même sujet)* ; „Eu sînt cu totul de opiniunea lui Plutarh" („Je suis entièrement de l'avis de Plutarque" — *Des délateurs*

De la police, considérée comme ausiliaire de la justice, v. II, liv. X, chap. XV, p. 167) ; *Despre întrebuinţarea banilor publici (Romînul,* 28 mart., 1872 : *De l'emploi des déniers publics,* v. II, liv. XII, chap. VII, p. 220) ; *Despre supunere (Romînul,* 8 apr., 1872 : *De l'obéissance,* v. I, liv. VII, chap. XII, p. 246) ; *Despre principe (Romînul,* 9 apr., 1872 : *Du prince,* v. II, liv. VIII, chap. VII, p. 24) ; *Despre mijloace ascunse (Romînul,* 19 mai, 1872 : *Des moyens occultes,* v. II, liv. VIII, chap. V, p. 17) ; *Despre monarchiele constituţionale (Romînul,* 24 mai, 1872 : *Des monarchies constitutionelles,* v. I, liv. III, chap. VIII, p. 96) ; *Despre guvernulu republicanu (Romînul,* 3 iun., 1872 : *Du gouvernement républicain,* v. I, liv. III, chap. VII, p. 90) ; *Despre literatura în genere (Romînul,* 25 febr., 1873, şi *Familia,* XI, 1875, nr. 48 din 30.XI—12.XII, pp. 568—569 : *De la littérature en général, Avantages moraux et philosophiques du progrès des lumières, Suite du même sujet,* v. II, liv. XIII, chap. II, III, IV, pp. 236, 241, 244) ; *Despre instrucţiunea publică (Romînul,* 2 mart., 1873 : *De l'instruction publique,* v. II, liv. XIV, chap. XII, p. 278) ; *Contradicţiune la educaţiunea copilăriei (Romînul,* 3 mart., 1873 : *Contradiction dans l'éducation de l'enfance,* v. II, liv. XIV, chap. IV, p. 281) ; *Despre judecători (Romînul,* 11 mart., 1873 : *Des juges,* v. II, liv. X, chap. III, p. 108) ; *Despre promisiuni şi jurăminte (Romînul,* 30 mart., 1873 : *Des promesses et des serments,* v. II, liv. VIII, chap. VI, p. 20) ; *Cause generale de revoluţiuni (Romînul,* 1 apr., 1873 : *Causes générales des révolutions,* v. II, liv. XV, chap. I, p. 308) ; *Despre legi în genere (Romînul,* 19 iun., 1873 : *Des lois en général,* v. II, liv. IX, chap. I, p. 27) ; *Legii de les-majestate (Romînul,* 11 iun., 1873 : *Lois de lèse-majesté,* v. II, liv. IX, chap. VII, p. 46) ; *Contradicţiune în legi (Romînul,* 26 iul., 1873 : *Contradiction dans les lois,* v. II, liv. IX, chap. VIII, p. 53) ; *Midloace-ntrebuinţate de tirannia ca să corumpă legile (Romînul,* 2 sept., 1873 : *Moyens employés par la tyrannie pour corrompre les lois,* v. II, liv. IX, chap. IX, p. 56) ; *Despre magistraţii corupţi (Romînul,* 23 sept., 1873 : *Des magistrats pervers ou corrompus,* v. II, liv. X, chap. VII, p. 133) ; *Despre acusatori şi martori (Romînul,* 25 sept., 1873 : *Des délateurs et des témoins,* v. II, liv. X, chap. X, p. 150) ; *Recompense acordate pîrîtorilor (Romînul,* 13 oct., 1873 :

et des témoins) ; „Departe de mine gîndirea d-a rădica cea mai mică îndoială asupra divinei înţelepciuni a legiuitorului creştinilor“ („loin de moi la pensée d'élever le moindre doute sur la divine sagesse du législateur des chrétiens“ — *Contradictions dans l'éducation de l'enfance).* Cîteodată introduce o frază personală sau o modificare de natură a îndepărta bănuiala că e vorba de o traducere. „Cet inconvénient — sună originalul — est fort grave, me dira-t-on, mais qu'y faire ? Je le saurais peut-être, si j'étais ministre ou législateur...“ *(Con-*

Récompenses accordées aux délateurs, v. II, liv. X, chap. XI, p. 155) ; *Despre interpretaţiunea legilor (Românul,* 14 oct., 1873 : *De l'interprétation des lois,* v. II, liv. X, chap. XIII, p. 159) ; *Despre delaţiune (Românul,* 28 apr., 1874 : *De la révélation et la non-révélation,* v. II, liv. IX, chap. X, p. 61) ; *Despărţirea cetăţenilorŭ în deosebite clase (Românul,* 5 mai, 1874 : *Division des citoyens en classes différentes,* v. XI, liv. VIII, chap. II, p. 6) ; *Unitatea şi permaninţa moralei pentru toţi şi totdeauna (Românul,* 16 iun., 1874 : *Unité de la morale ; elle est la même pour tous et dans tous les temps,* v. I, liv. V, chap. I, p. 112) ; *Despre morala şefilor statelor ş-acelor ce guvernă în numele lor (Românul,* 27 iun., 1874 : *De la morale dans les rois et les chefs des états,* pînă la : „*O justice humaine !*“ v. I, liv. V, chap. II, p. 116) ; *Despre moravurile judecătorilor (Românul,* 18 iul., 1874 : *Des moeurs des juges,* v. II, liv. X, chap. V, p. 115) ; *Datoriele miniştrilor. Miculu numeru al ministriloru virtoşi (Românul,* 16 sept., 1874 : *Devoirs des ministres. Petit nombre de ministres vertueux,* v. I, liv. V, chap. IV, p. 130) ; *Despre interpretarea legilor (Românul,* 16 oct., 1874 : *De l'interprétation des lois,* v. II, liv. X, chap. XIII, p. 159) ; *Despre diplomaţia (Românul,* 5 dec., 1874 : nu există în Jouy) ; *Despre dreptul public (Românul,* 20 mart., 1875 : *Du droit public,* v. I, liv. VI, chap. I, p. 159) ; *Despre onoare şi despre onoruri (Românul,* 21 mart., 1875 : *De l'honneur et des honneurs,* v. II, liv. XV, chap. VI, p. 325) ; *Duelul (Românul,* 21 mart., 1875 : *Le duel,* v. II, liv. XV, chap. VII, p. 327) ; *Sinucidul (Românul,* 22 mart., 1875 : *Le suicide,* v. II, liv. XV, chap. VIII, p. 332) ; *Contradicţiune în legi (Românul,* 28 mart., 1875 : *Contradictions dans les lois,* v. II, liv. IX, chap. VIII, p. 53) ; *Despre poeţi, publicişti şi oratori (Românul,* 1 apr., 1875 : *Des orateurs politiques,* v. II, liv. XIII, chap. VIII, p. 257) ; *Contradicţiune în educaţiunea şcoalelor (Românul,* 18 apr., 1875 : *Contradictions dans l'éducation des écoles,* v. II, liv. XIV, chap. V, p. 286) ; *Literatură dramatică dedicată ilustrului meu amic Vasile Alecsandri (Românul,* 20 apr., 1875 : *Littératures dramatique,* v. II, liv. XIII, chap. VII, p. 255) ; *Despre Dumnezeire (Reforma,* nr. 62 din 1 ian., 1874 : *De la divinité,* v. I, liv. II, chap. II, p. 19).

tradictions dans les lois.) Poetul transpune astfel: „Acest inconveniente este foarte grav, va zice cineva. Dar ce e de făcut ? Am şti, poate, dac-am fi ministru sau legiuitori ca domnii de la «Pressa»". Articolul *Despre guvernul republican* capătă o introducere originală :

„Findcă am vorbit în «Romînul» de la 24 mai despre monarchiele constituţionali, să vorbim acum şi de republică, chiar de s-ar supăra din nou pe noi ziarul «Poporul», ce îşi iea inspiraţiunile de la sînta monastire Slătari, precum s-a supărat pentru articulul *«Despre supunere»*, publicat în numărul de la 8 aprilie, şi m-ar povăţui din nou să nu mai scriu."

Jouy scrie : „Je me souviens d'avoir vu dans la Louisiane les habitans des rives du Meschacébée s'essayer à conquérir ce fleuve immense" *(De la littérature en général).* Lui Grigore Alecsandrescu i se pare, fireşte, riscat a afirma că a fost însuşi în Luisiana. Deci modifică : „Îmi aduc aminte de a fi citit că în Luisiana..."

În *Recompense acordate pîrîtorilor (Récompenses accordées aux délateurs)* poetul omite un pasaj despre negri, care i se pare a suna prea exotic („Qu'ont de commun les soulèvements des nègres, les prétentions des mulâtres et l'incendie de quelques habitations des blancs, avec les faits particuliers imputés au gouverneur de Saint-Domingue, à ce Blanchelande, dont vous demandez la tête ?"). Apoi, din : „Ainsi, dit Barnett, les partis opposés..." scoate numele proprii („Astfel, partidele opuse..."). În *Cause generale de revoluţiuni (Causes générales des révolutions),* citînd prin Jouy pe Platon („Athéniens ! votre amour pour le plaisir est votre première chaîne..."), localizează : „...Atenieni, — noi să zicem romîni — amoarea voastră pentru plăcere e cel dîntîi lanţ al vostru !..."

În articolul *Despre delaţiune (De la révélation et la non révélation)* sfîrşitul este original : „Ar fi bine ca, la crearea legilor, la punerea lor în practică, să nu se-nlăture cu intenţiune sau din neglijenţă principiele pe cari sînt basate societăţile omeneşti."

În *Despre morala şefilor statelor ş-acelor ce guvernă în numele lor (De la morale dans les rois et les chefs*

des états) se adaugă o întîmplare din vremea lui Bibescu („Alesandru-l iertă. Cu argumentul acelui pirat, am izbutit, în timpul domniei lui vodă Bibescu, să scăpăm p-un hoţ mic...").

La *Contradicţiune în educaţiunea copilăriei (Contradiction dans l'éducation de l'enfance)* încheierea „D-aci contradicţiunea în educaţiunea copilăriei" e de asemenea de Grigore Alecsandrescu.

Despre Dumnezeu (De la divinité) e justificat într-un prolog prin sărbătorile Crăciunului : „Findcă sîntem în sărbători, să lăsăm politica şi să vorbim despre divinitate".

Articolul *Dreptul public (Du droit public)* capătă un epilog original în proză şi în versuri : „Cît despre mine, care-mi iubesc patria şi doresc să o văz ajunsă la gradul de tărie şi mărire la care o naţiune poate ajunge prin virtute şi patriotism, dacă aş vedea drepturile noastre de autonomie călcate şi vechiele noastre tratate neţinute în seamă ; dacă vreun vecin puternic ar cerca să ne calce otarele, să ne cucerească, aş zice bravilor noştri oşteni de tot gradul şi de toată arma, aducîndu-le aminte eroicele lupte ale strămbunilor, conduşi la victorii de Mircea I, Michaiu-Viteazul şi Ştefan-cel-Mare :

La braţ arma şi-nainte,
Cerul noi să-l invocăm,
Făcînd semnul crucei sfinte,
Pe duşmani să-i alungăm.

Mircea, Michai-Bravul
Şi Ştefan-cel-Mare
Vă încred stindardul
Ş-a ţării salvare."

La finele articolului *Literatura dramatică (Littérature dramatique)* urmează următoarele : „Închiău acest articlu mulţămind vechiului meu amic, acestui Molière al Romîniei, pentru prima seriă a operilor sale de teatru, şi sfîrşesc printr-o anecdotă istorică".

„Am citit în istoriă că Alesandru-cel-Mare, regele Macedoniei, iubia aşia de mult poesia şi scrierile poeţilor cari au celebrat faptele eroilor — ceea ce am făcut şi noi pe cît am putut pentru eroii Romîniei — încît purta cu dînsul, în toate resbelele, poesile lui Omer, într-o casetă de aur."

Fiind vorba de duel, „à l'oeil droit de Philippe" din *Duelul (Le duel)* devine „la ochiul drept al lui Ion". La *Contradicţiune în educaţiunea şcoalelor,* finalul e original : „Şcolarii, prin urmare, pot să asculte ceea ce le spun profesorii, dar să înveţe numai ceea ce prescriu asemeni cărţi bune". Cît priveşte articolul *Despre diplomaţiă,* el pare combinat de Grigore Alecsandrescu. Un capitol respectiv în Jouy nu se află. În cartea VI : *De la morale dans le droit public, ou les relations diplomatiques* nu întîlnim decît cuvintele „l'art des négotiations" identice cu „artea negoţiaţiunilor". Încheierea e o aplicaţiune locală.

„Sfîrşind, rugăm pe cititori să binevoiască a crede că n-am vrut s-ating modestia actualului ministru de Esterne, V. Boerescu, aplicîndu-i acest portret. Marele serviţie ce a adus ţărei sînt constatate şi dovedite prin cordoanele şi decoraţiunile cu cari l-au recompensat străinii."

Victor Joseph Etienne Jouy era un mic Labruyère al reportajului, devenit popular prin *L'hermite de la chaussée d'Antin ou observations sur les moeurs et les usages français au commencement du XIX-e siècle,* operă superficială, prudent polemică. Mediocritatea a făcut cariera autorului : „...il est mort, dans ses oeuvres complètes — vingt-quatre volumes in-octavo" [1]. Un articol din *L'hermite* [2], anume *Le public,* s-a salvat totuşi prin spaniolul Mariano José de Larra, *Quien es el publico y donde se encuentra ?* [3]

---

[1] Charles Monselet, *Portraits après décès,* Achille Faure, Paris, 1866.

[2] *L'hermite de la chaussée d'Antin,* par M. de Jouy, membre de l'Académie française. Chez Pillet aîné, Paris, 1815, II, p. 169.

[3] Larra, *Articulos de costumbres, Prologo y notas de José R. Lomba y Pedraya, La lectura,* Madrid, 1923.

§ Traducerea în proză din *Gerusalemme liberata* de Torquato Tasso e făcută, evident, după Lebrun [1], care corectase textul italian în mod scandalos, înfrumuseţîndu-l abuziv prin prescurtări. Grigore Alecsandescu a publicat în *Cimpoiul* [2] numai trei cînturi, urmărind pedestru textul francez :

„Je chante les pieux combats et le guerrier qui délivra le tombeau de Jésus-Christ. De nombreux exploits signalèrent sa prudence et sa valeur : des travaux nombreux éprouvèrent sa prudence dans cette glorieuse conquête. En vain l'enfer se souleva contre lui ; en vain s'armèrent contre lui les peuples réunis de l'Asie et de l'Afrique : le ciel protégea ses efforts, et il ramena sous les saints étendards ses compagnons errants."

„O, Muse ! O, toi qui ne ceins point ta tête d'un périssable laurier cueilli sur l'Hélicon ; toi, qui habites dans l'Olympe au milieu des célestes choeurs ; toi, dont le front est couronné d'étoiles immortelles, o, Muse, allume dans mon sein une ardeur divine, enflamme mes chants ; pardonne si j'orne la vérité de fleurs, et si je répands, sur mes vers, d'autres charmes encore que les tiens !"

„Cînt sfîntele lupte şi pe războinicul care liberă mormîntul lui Isus Cristos. Numeroase izbînzi semnalară înţelepciunea şi vitejia sa, lucrări numeroase încercară răbdarea sa în această falnică cucerire. În zadar infernul se resculă în contra sa, în zadar se înarmară în contra lui popoarele unite ale Asiei şi ale Africei. Cerul ocroti silinţele sale şi el readuse sub sfintele stindarde pe tovarăşii săi rătăciţi."

---

[1] *La Jérusalem délivrée, traduite de l'italien par le prince Lebrun, suivie de la vie de Tasse, par A. D'Albanès,* Gustave Havard, Paris. E probabil că Grigore Alecsandrescu să fi avut înainte o ediţie mai veche, cum este aceea, fără numele traducătorului, din 1813 : *Jérusalem délivrée, poème traduit de l'italien, nouvelle édition, revue et corrigée, enrichie de la vie du Tasse* I—II. Chez Bossange et Masson, Paris, 1813. Altă traducere, tot în proză, pînă la un punct asemănătoare cu a lui Lebrun, este : ...*La Jérusalem délivrée,* traduction nouvelle et en prose, par M. V. Philipon de la Madelaine, augmentée d'une description de Jérusalem par M. de Lamartine, J. M. Mallet et Cie, Paris, 1841.

[2] *Cimpoiul,* 1882, nr. 16, 17, 18, 19, 34. În nr. 14 şi 15 se publică o biografie a lui T. Tasso, nesemnată.

„O, Musă ! O, tu care nu-ţi încingi capul cu un laur peritor, cules pe Helicon, tu care locuieşti în Olimp, în mijlocul corurilor cereşti, în a căreia frunte este încoronată de stele nemuritoare, o, Musă ! aprinde în sînul meu o ardoare divină, înflăcărează cîntările mele ; iartă, dacă împodobesc adevărul cu flori şi dacă răspîndesc în versurile mele alte farmeci decît ale tale !"

Stîngăcia traducerii nu se datoreşte neapărat bătrîneţii obosite a tălmăcitorului, de vreme ce nici nu ştim cînd a fost făcută. Proza nu era genul lui Grigore Alecsandrescu şi, descins din aerul vibrant al lirei, poetul, ca şi albatrosul lui Baudelaire, se încurca în aripi. [1]

---

[1] În secţia de mss. a Acad. R.P.R. („Miscelanea", 1449, pp. 119—171) există traducerea din franţuzeşte a unei piese de teatru : *Coada cînelui lui Alcibiade de d. G. Alecsandrescu, comedie în 2 acte.* Deşi, ca membru în comitetul teatral, Grigore Alecsandrescu ar fi putut executa o asemenea traducere, nu putem afirma deocamdată că este de el.

ANEXE

BIBLIOGRAFIE

Eliezer şi Neftali, poemă tradusă din Florian de Gr. Alecsandrescu ; *Poezii a d. Gr. Alecsandrescu*, Buc., în Tipografia lui Eliad, 1832 ; *Alzira sau Americanii*, tragedie în cinci acte (de Voltaire) tradusă de..., Buc., în Tipografia lui Eliad, 1835 ; *Poezii ale d. Gr. Alecsandrescul*, Buc., tipărite la Zaharia Carcalechi, 1838 *(Eligii şi Fabule) ; Poezii a lui Gr. Alecsandrescu*, ediţie completă, Iaşi, la Cantora Foaiei Săteşti, 1842 ; *Meropa*, tragedie în cinci acte de la Voltaire, tradusă de..., Buc., Tipografia lui C. A. Rosetti şi Vinterhalter, 1847 ; *Suvenire chi impresii, epistole chi fabule*, Buc., C. A. Rosetti şi Vinterhalder, 1847 ; *Meditaţii, elegii, epistole, satire şi fabule*, Buc., 1863 ; *Poveşti albastre* după Eduard Laboulaye, Buc., 1872.

Ediţii de opere complete : Socec, 1893 ; Şaraga ; Minerva (prefaţă de G. Coşbuc) ; B.p.t., nr. 295—298 *(Poezii...*, ed. Em. Gîrleanu), 1907 ; C. N. 1923 ; *Poezii*, comentate de V. Ghiacioiu, Craiova, Scrisul romînesc, 1940 ; Gr. Alexandrescu, *Opere*, I, ed. I. Fischer, studiu introductiv de Silvian Iosifescu, Buc., E.S.P.L.A., 1957 ; Gr. Alecsandrescu, *Scrisori*, în *Conv. lit.*, XIX, 1885, pp. 801—804 ; XLV, 1911, pp. 743—763, 878—900, 1109—1130 ; XLVII, 1913, pp. 180—187, 281—287 şi în *Viaţa romînească*, 1906, t. III, p. 12 şi urm. şi 186 şi urm.

Ms. B.A.R.P.R., 801 (Gr. A., c. I. Ghica) ; documente originale şi fotografiate, numeroase imagini inedite la I.I.L.F. Dosar cu piesele inedite ce au slujit la întocmirea acestei monografii la I.I.L.F.

B. Florescu, *Poetul Gregoriu Alecsandrescu, Analisă literară* în *Columna lui Traian*, V, 1874, nr. 5 ; I. Găvănescu, *Meditaţiile lui Gr. Alecsandrescu*, Buc., 1896 ; G. Bogdan-Duică, *Despre Gr. Alecsandrescu*, în *Conv. lit.*, XXXIV, 1900, pp. 746—763, 835—857 ; E. Lovinescu, *Gr. M. Alexandrescu (Omul şi opera)*, Buc., 1908 ; ed. II *(Grigore Alexandrescu, viaţa şi opera lui)*, Buc., C.R., 1925 ; ed. III *(Grigore Alexandrescu, viaţa şi opera lui şi corespondenţa lui cu Ion Ghica)*, Buc., Casa Şcoalelor, 1928 ; Ch. Drouhet, *Grigore Alecsandrescu şi Voltaire* în *Omagiu lui I. Bianu*, Buc., 1927 ; P. V. Haneş, *Îndreptări şi întregiri la biografia lui Gr. Alecsandrescu*, în *Preocupări literare*, I, II, 1936, nr. 5 ; Mih. Popescu, *Pensionarea a doi scriitori (Asachi şi Alecsandrescu)*, în *Adev. lit.*, nr. 869 din 1 aug., 1937 ; Const. D. Ionescu, *Două scrieri care interesează istoria culturii romîneşti*, în *Arhivele Olteniei*, 1934, pp. 194—196 *(Alecsandrescu, Asachi, Ghica)* ; Remus Caracaş, *Biografia lui Gr. Alecsandrescu* (contribuţii), Buc., Prietenii ist. lit. ; V. Ghiacioiu, *Îndreptări şi adaosuri la biografia lui Gr. A.*, în *Preocupări literare*, V. aug., 1940 ; Acelaşi, *Cîteva date cu privire la recompensa naţională acordată lui Gr. Alecsandrescu*, în *Preocupări literare*, V, oct., 1940 ; Acelaşi, *O pagină dureroasă în viaţa lui Gr. A.*, în *Mélanges... offerts à Ch. Drouhet*, Buc., 1940 ; Dorina Fundescu, *Personalitatea lui Gr. Alecsandrescu*. Extras din *Preocupări literare*, VI, 1941, nr. 679 ; I. Fischer, *Note şi rectificări cu privire la opera lui Gr. Alexandrescu*, în *Analele Univ. C. I. Parhon*, nr. 7, 1956 ; V. Ciobanu, *Raport ms. d. urmaşii lui Gr. A.* ; documente originale şi în copie, fotografii la I.I.L.F.

Autorul a vizitat mare parte din locurile legate de viaţa şi opera lui Grigore Alecsandrescu, punîndu-se în legătură cu urmaşii săi.

Distinsul poet şi cercetător I. M. Raşcu ne informează că a văzut cîndva, poate prin 1930—34 şi se pare într-o revistă a unui seminar teologic, o petiţie a lui Gr. Alecsandrescu către autorităţile poliţieneşti din Focşani, prin care cerea să se interzică parohului bisericii catolice din apropierea locuinţei sale de a mai trage toată ziua clopotul, ştiut fiind că clopotele se trag numai la nunţi şi botezuri. O asemenea scrisoare ar da unele indicaţii asupra începuturilor alterării intelectuale a lui Grigore Alecsandrescu. Nu am găsit pînă acum acea revistă.

NOTĂ

Pînă la o altă ediţie dau aci cîteva îndreptări şi completări la monografia mea *N. Filimon* (Ed. Şt.)

p. 31... şi se suie în trenul pentru Praga. Trece fără îndoială prin Pressburg, actualul Bratislava. Ajunge la Brünn (Brno)... intră în Praga pe poarta zisă Neuthor.

p. 32... la „Schwarzes-Ross", pe Kolowrat Strasse, care era un hotel de clasa I. Se crede că acesta ar fi fost în Malá Straná, sub Hradčany, la capătul uliţei Waldstejnská, într-o piaţă în care în 1930 se mai afla un azil de orbi „Klar", de unde numele de Klarov al locului. Dar mai firesc e vorba de un hotel pe trida Kolowrat, actualul Na Přikopěe (Am graben), faţada de dindos al căruia dădea şi ea spre un aşezămînt de orbi. Visă...

p. 33... Tycho Brache... edificiu „gigantic", care nu-i decît Hradčany, apoi Nazional Museum... Karlsbrücke (Karlův-most)... insula Sofia (Zofin, acum Slovansky Ostrov)... palatul Belvedere (pavilionul reginei Anna)...

p. 47... trenul la Brescia.

p. 190... palatul lui Wallenstein, al cărui interior era puţin accesibil.

p. 191... în salonul de recepţie ca un conducător de cvadrigă. Într-adevăr, în sala de marmoră, pe plafon, Biagio Bianco a pictat pe Wallenstein ca zeu Marte, conducînd un car tras de patru cai.

p. 235... a fatica penetrava il raggio solare, ci porge ombre solcate di luce,... poi molte figure ;...

AUTORUL

SUMAR

	Pag.
Viaţa	5
Opera	107
Bibliografie	255
Nota autorului	257

Redactor responsabil : Batali Aurelia
Tehnoredactor : Cantemir Mina

Dat la cules 20.02.1962. Bun de tipar 21.05.1962. Apărut 1962. Tiraj 10 175 ex. Broşate 9 100 ex. 1/1 legate 1 075 ex. Hirtie semivelină mată de 65 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 14,32. Coli tipar 16,25. Planşe tiefdruck 8. A. nr. 01318/1961. C. Z. pentru bibliotecile mari 8 R. C. Z. pentru bibliotecile mici 8 R—95.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii 1, Bucureşti — R.P.R., comanda nr. 20 216.

Ilinca, Negoiță Fusea și un copil în biserica din Pietroșița

Şerban şi Stancu Fusea în biserica din Pietroşiţa

Marghioala Fusea, soția lui Nicolae Fusea, cu fetele Marița și Elisabeta în biserica de la Viforita

Niculae Fusea cu fiii Hristache, Ion, Costache în biserica de la Viforîta

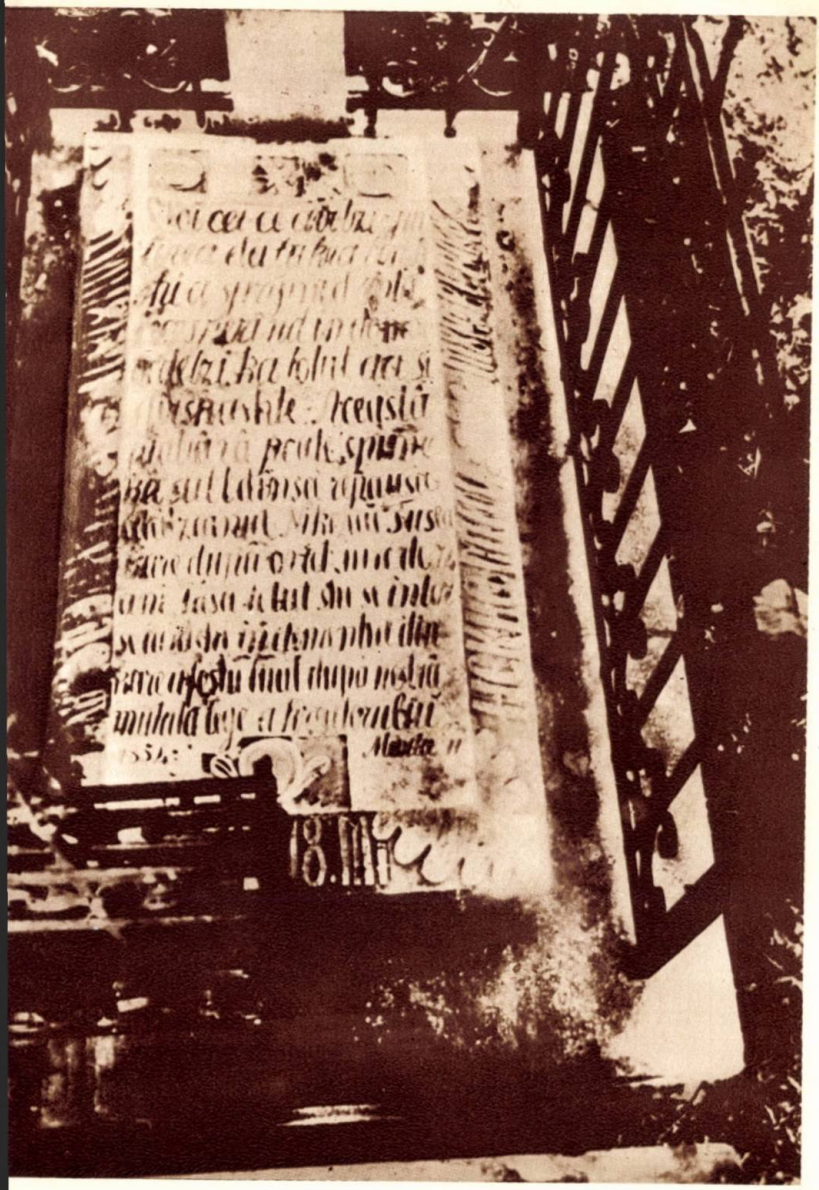

Piatra de mormînt a lui Nicolae Fusea

Alecu Alecsandrescu
fratele poetului, î
1909

Casa părinților
Grigore M. Alecs
drescu din Tîrgovi

uxița Alecsandrescu.
. Brătescu, soția lui
lecu, fratele poe-
tului

sa părinților lui
gore M. Alecsan-
scu din Tîrgoviște

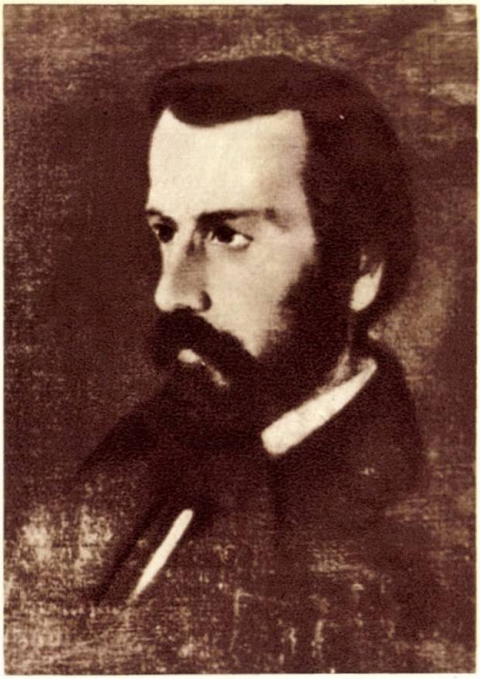

Poetul D. Dăscă
Pictură de I. D
lescu

Localul Comisiei Central
Focşani, în casele lui Ştefa
călescu, azi dărîmat

Sache Poroineanu

iatra de hotar între Moldova și
luntenia, Str. Mare a Unirii,
. 81 și 83, Focșani, cu placa
comemorativă

Biserica Stamatinilor, Focşani

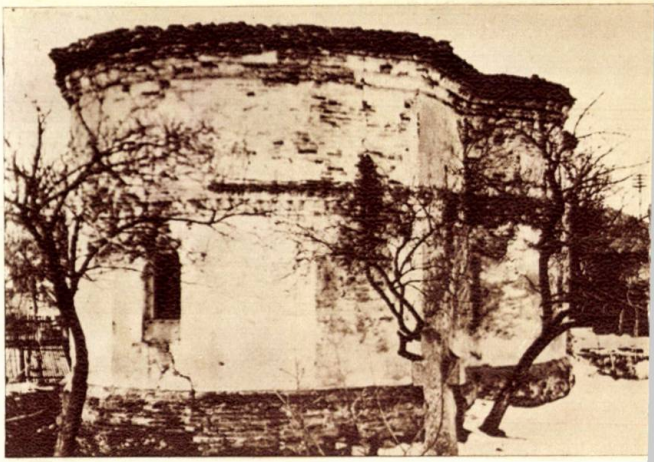

Casa lui Gavril Stamatin din Focşani

Casa în care ar fi locuit în 1837 iunkerul Grigore M. Alecsandrescu la Focşani

M. Alecsandrescu — fotografie parţial arsă

ica Alecsandrescu, soţia poetului

Grigore M. Alecsandrescu

Raluca, soția poetului

Angelina (Adinoi), fiica poetului

n. – 1861
m. – 1906

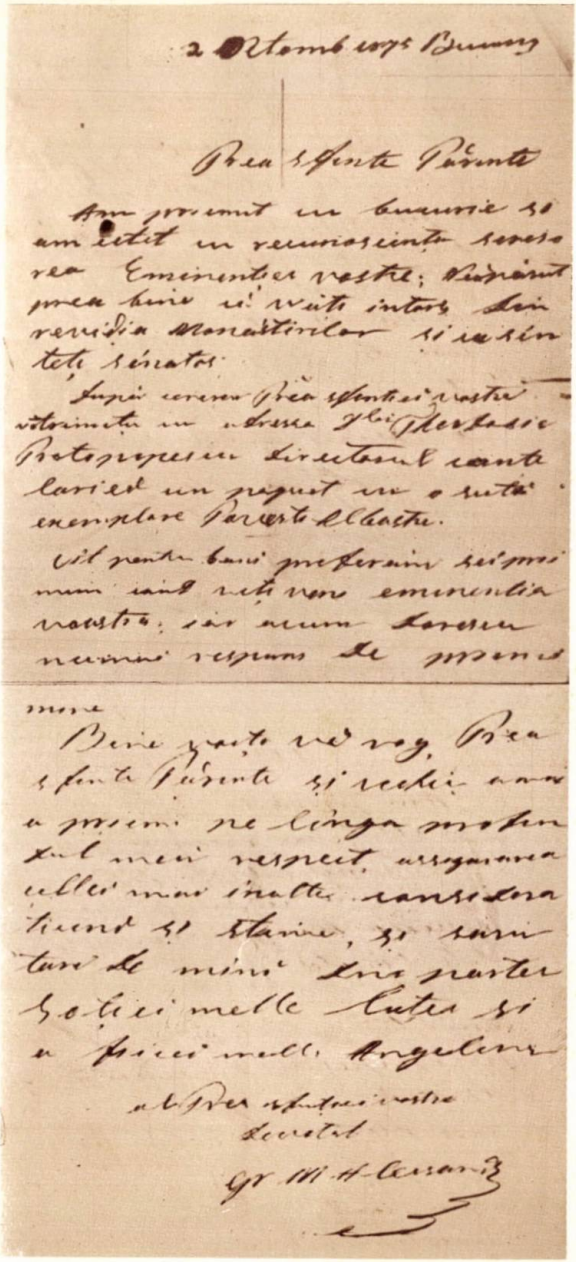

Scrisoarea autograf a lui Grigore Alecsandrescu din 1875

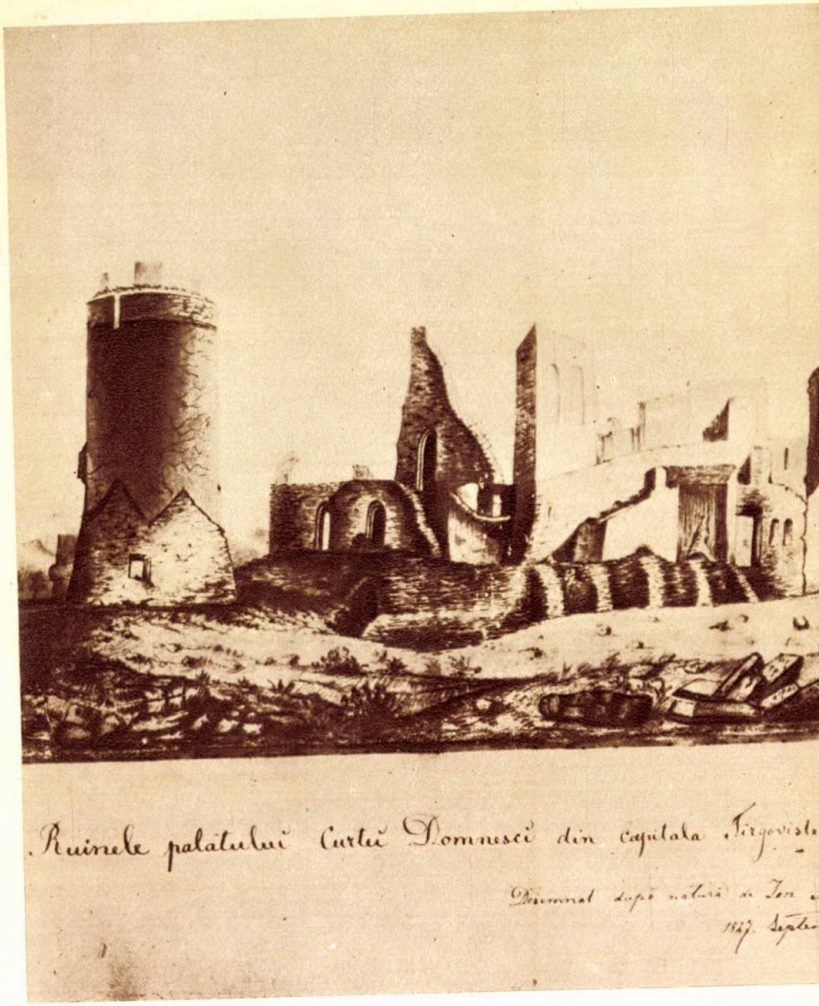

Ruinele de la Tîrgoviște *de Ion Fusea*

631

p. 206

Lei 10,20